שו"ת

בית אברהם

חלק ראשון

אשר השיבו לי גדולי הדור בדבר ה' הלכה למעשה,

וחלק שני

יכלכל ז"ך דרושים ונחמדים לשבתות ומועדים לנשואים לברית מילה, ובר מצוה, דברים מאירים כספירים מגדולי הראשונים ומעט משלי אשר חנני החונן לאדם דעת:

חובר ממני הדל באלפי ישראל לתורה ולתעודה

אברהם עבר הירשאוויץ

בן לא"א מו"ר שמואל ב"ר מאיר שו"ב ז"ל

וכבר נדפס ממני דרושים פרטיים, זכרון משה לכבוד השר משה מונטיפיורי זצ"ל. מות ישרים, דרוש להזכיר, ונעתקו לשפת המדינה, ספר **בית מדרש שמואל** ב"ח, דרוש והספדים וספר **שם עולם**, וספר יקר הערך בלשון אנגלי על ידי בנותי שיהיו עם כל יוח"צ הנקרא

Religious Duties of the Daughters of Israel

שהסכימו עליו גדולי עמנו, ונתקבל באהבה וכבוד מבנות ישראל החפצים בחיי המשפחה על טהרת הקדש

נדפס

בשנת **תרס"ח** לפ"ק

בעה"ק **ירושלם** תובב"א.

—מחירו ארבעה פרנק—

בדפוס האחים סאלאמאן הי"ו

D. & T. Salomon in Jerusalem.

לכבוד

הגביר סוחר נכבד ירא אלקים מרבים ונדיב לב ראש וראשון לכל
דבר טוב ומועיל

כש"ת מו"ה **ישראל אהרן** שליט"א המכונה Harry Fishel

וזוגתו החכמנית עסקנית במעשה הצדקה

מרת **חי' שיינא** תחי' Temmy Fishel

בת הרבני המופלג ומפורסם ליא"ב מו"ה שמעון בראז נ"י

ובנותיהם העדינות הבתולה המהוללה שרה, רבקה, בת שבע רחל שליט"א

זכות צדקת פזרונם אשר יפזרו במלא חפניים לבתי הסד ולהחזקת התורה תעמוד להם ולזרעם וכל משפחתם שיאריכו ימים ושנים בהצלחות גדולות ויזכו לראות שמחות רבות בזרעם וז"ז עד העולם. כברכת מוקירם

המחבר

והנני להטיף איזה מילין מתכונת אביהם ר' שמעון בראז נ"י.

האיש המורם הזה הוא למדן מופלג שוקד על התורה, רחים ומוקיר רבנן, ומשמיא קא זכו ליה בבן חכם ה"ה הרב הג' המפורסם כש"ת מו"ה ראובן בראז נ"י אבד"ק ווישאקע דוואר, והתניו המה הגביר המפוא' ר' ישראל אהרן פישעל נ"י והנגיד הנכבד מר Henry I. Jacobs עם רעיתו הכבודה (היא בתו של רש"ב) מרת רבקה תחי' Rebecca עם כל יוצאי חלציהם יעמדו על הברכה בחיים באושר ועושר.

כברכת **אברהם המחבר**

(מד"ר פ' קדושים פ' כ"ה) **עץ חיים היא למחזיקים בה אלו** נאמר לעמלים בה לא היתה תקומה לשונאי ישראל, אלא למחזיקים בה, אלו נאמר (דברים כ"ז) **אשר לא ילמד** לא היתה תקומה לשונאיהם של ישראל, אלא נאמר **אשר לא יקים את דברי התורה הזאת** לכך נאמר עץ חיים היא (התורה) למחזיקים בה, כיון שמחזיק ידי הלומדים שיהיה ספוק בידם ללמוד וללמד, הרי הוא מקים את דברי התורה הזאת, רב הונא אמר אם נכשל אדם בעבירה שחייב מיתה בידי שמים ר"ל, מה יעשה ויחיה, אם היה רגיל לקרות דף אחד קורא שני דפין ואם היה למוד לשנות פרק אחד (משנה) ישנה שנים, ואם אינו למוד לקרות ולשנות מה יעשה? ילך ויעשה פרנס על הצבור וגבאי צדקה והוא חי על ידי שהוא מחזיק בידי הלומדים נחשב לו כאלו הוא לומד, כי בצל החכמה בצל הכסף ועץ חיים היא למחזיקים בה.

על טוב יזכר לעד עין החיים מחזיק תורת ה', שהי' בעזרי להוצאת הדפסת ספרי שו"ת בית אברהם, ה"ה היקר חנגיד המפורסם בנדבת לבו ובצדקת פזרונו לכל דבר טוב ומועיל

מו"ה **חיים שארף** נ"י Hyman Sharff

עם זוגתו המחוכמת ובעלת מדות ישרות

מרת **שרה לאה** תחי'

בת הרב הצדיק ר' נתן דוד זצ"ל בארנעניכט, ברך ה' חילם ויזכו לראות שמחות רבות מכל משפחתם הרמה

בעתירת אוהבם ומוקירם המחבר

(מד"ר פ' קדושים) רב הונא ור' ירמיה בשם רחב"א עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצות אצל בני תורה בגן עדן. צל וחופה, צל הוא הצלה מיסורין על קצת חטאות שחטא, וחופה היא השנה והדבקות באלקים חיים, ולעתיד יהיה הקב"ה צל וחופה לבעלי מצות, הם המחזיקים ביד תלמיד-חכם אצל בני תורה, כי שכר שניהם יהיו קרובים זה לזה (יפה תואר) ואית ליה תלתא קריין (פי' ראי' מג' פסוקים) הדא כי בצל החכמה בצל הכסף. ב) "אשרי אנוש יעשה זאת, (ישעי' נ"ו) ואין זאת אלא תורה שנקראת זאת התורה אשר שם משה אלו הלומדי תורה, ובן אדם יחזיק בה אעפ"י שאינו לומד אלא מחזיק התורה ע"י כספו ועמלו, והדין קרא "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר בזה ובבא. אמן!

מכתבים

מכבוד הרב הגאון המפורסם רשכבה״ג אדמו״ר

ר׳ יצחק אלחנן ספעקטאר זצ״ל אבדק״ק קאוונא.

ב״ה יום ג׳ י״ג אייר תרנ״ב. קאוונא.

כבוד ידי״נ היקר ה״ה הרב החו״ב המופלג בתורה וביראה המפורסם

כש״ת מו״ה אברהם עבר נ״י שוכט״ס.

אחדשה״ט. מכתבו היקר קראתי, והי׳ לי לעונג כי ה׳ בעזרו לחזק את עמודי התורה והיהדות במדינת אזסטראליא, ואין קצה לגודל המצוה והזכות הזה להשיב לב רבים מן עון, ויהי׳ ה׳ בעזרו להצליחו, ודבריו היקרים יעשו פרי בעז״ה למען התורה והיהדות, ולזכות את הרבים.

ממני ידידו דוש״ת ומברכו ברוב הצלחתו

יצחק אלחנן ספעקטאר החופ״ק הנ״ל

ב״ה יום ד׳ ער״ח אדר תרנ״ג קאוונא.

כבוד ידי״נ ה״ה הרב הגדול הריף ובקי ויר״א כו׳ כש״ת מו״ה אברהם עבר נ״י

הירשאוויץ מ״ץ בק״ק מעלבירנא אוסטראליא, שוכט״ס.

אחדשה״ט, כבר השבתיו על שאלתו, ובטח הגיע לידו, כן הנני להודיעו אשר רוב נחת הי׳ לי על מה שכת״ר מתחזק לחזק את יסודי הד״ת במדינתו, הן בבשר כשר ובמקוה כשרה, ולהרביץ תורה וה׳ יהי׳ בעזרו.

ע״ד הנוסח של הגיורית יפה כתב בהנוסח שלו, ויהי׳ לו זה לזכות רב, ויצליח ויעלה מעלה מעלה, כנפשו ונפש ידידו דוש״ת מברכו

יצחק אלחנן ספעקטאר החופ״ק

הסכמה וחדושי תורה

מאת: הרב הגאון המפורסם מוהר"ר **ארי' ליב ראשקעס** שליט"א

לפנים אב"ד בעיר **שניפישאק** וכעת קבע דרתו בעה"ק ירושלם ת"ו.

ראיתי איש גבר חכם מארץ מרחקים קרא אלי זיינו עלי' וספרו כאן בעיר קדשינו ירושלם תובב"א ה"ה ידיד נעורי ואהובי זרע קדושים ונזע תרשישים הרב הגדול מעוז ומגדול חו"ב ומשכיל ביראת אלקי' כל הימים כש"ת מו"ה ר' **אברהם עבר לבית הירשאוויץ** נ"י אשר שלח ספרו היקר אשר חיבר שו"ת להלכה אשר נשא ונתן עם גדולי ישראל בהיותו רב ומורה בכמה קהילות קדושות ועמד על משמרת הקודש להורות לעם ד' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון בארץ החדשה שם לימד דעת את העם גם חיבר חבורים מחוכמים ברב תבונה גם עמד בפרץ לגדור גדר בתקנות קבועות כאשר הפלינו בשבחו הגאונים מירושלם עה"ק תוב"ב ומעיר הגדולה לאנדאן בתשובותיהם אשר השיבו לו וכעת שלח את ספרו ומחברתו היקר שו"ת בית אברהם להעלות על מכבש הדפוס פה עה"ק ירושלם תוב"ב ואלי שלח בבקשה לתת הסכמתי על ספרו הנ"ל וגם לכתוב פתח דבר בדברי תורה. והנני מן המשכימים ומסכימים על ספר יקר ונחמד ספר שו"ת בית אברהם הנ"ל כי מצאתיו מלא דבר ואמרים נכוחים ומשרים בדרך אורח ישרים בגמרא וסברה ויראה טהורה הקודמת לחכמתו וראוי לכל יראי ד' וחושבי שמו לתמוך בידו ולקבל מאתו ספריו היקרים בספ"י ולהעניק לו מטובם כברכת ד' עליהם ונזכה לעלות הר ד' ציון עיר קדשנו כחפצו הטוב וחשקו הכ"ד לכבוד הרב המחבר נר"ו ויהל עד ביאת גואל.

הבא עה"ח ה' לחדש כסליו

שנת ישועה בא"ה לראו"ת בטו"ב ד' לפ"ק בעיר ד' ירושלם הבנויה לפ"ק

ארי' ליב ראשקעס מ"ץ מק"ק שניפישאק.

והנה בפתח דבר אמרתי לבאר איזה מקראות ומאמרי חז"ל המדברים מדבר גאולתנו אשר אם יתמהמה נחכה לו כי בא יבוא ולא יאחר וכמ"ש בסנהדרין דף צ"ז ע"ב, המקרא הזה נוקב ויורד עד התהום וכדעת ר' יהושע אשר בעל מחלוקתו ר' אליעזר חזר והודה כי אם ח"ו לא יעשו ישראל תשובה הקב"ה יכריח אותם על התשוב' ואם הרשות נתונה והבחירה חפשית מ"מ הכל צפוי ולפניו נגלו כל תעלומות והקב"ה הבטיח לנו באחרית הימי' ושבת עד ה' ושב ה' את שביתך וקבצך מכל העמים וכן אמר אדוננו דוד המלך

המלך ע"ה בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא אלקים אתה ידעת פירוש כי דהמע"ה בשר בקהל כי הצדק והוא השם לבחירה חפשית שהוא ביד כל אחד ועם זה ביאר עוד שמפני זה לא יטעו ח"ו כי נעלם מהקב"ה מי יהי' צדיק מי רשע, לזה מסיים שפתי לא אכלא מלהגיד אלקים אתה ידעת הכונה כי אעפ"י שהבחירה חפשית עכ"ז אין חסרון בידיעת ה' והוא יודע נפש כל אם יהי' צדיק אם רשע ובילקוט איכה סי' תתקל"ז אמר לו אברהם להקב"ה שמא ח"ו אין חזרה לבנים אמר לו אל תאמר כך יש דור שהוא מלאה למלכותי מיד הם נגאלין והכונה בזה ג"כ שאברהם אבינו נתיירא אחרי שמדת הדין יעכב אולי ח"ו לא יזכו לעולם בדין והקב"ה השיב לו שלא יאמר כן כי לפניו גלוי וידוע שיעמוד דור שילפו לישועת ה' ומיד הם נגאלים ואם כי לא הגיד מתי קץ הפלאות לשום אדם ועי' בפירוש הראב"ד בבחירתא עדיות פ"ב משנה ט' כי חכו ממתקים וכולו מחמדים ולהלן נבאר בזה איזה מאמרי חז"ל באור ישרה בעזהי"ת.

ועתה נבאר בהקדם מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז) יומו של הקב"ה הוא אלף שנה ולמדו זה מן הכתוב כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור, והנה קשה שהרי בקרא מבואר ואשמורה בלילה וא"כ יומו של הקב"ה הוא פחות מאלף שנה כי אלף שנה הוא יום אחד עם עוד אשמורה לכן נראה לענ"ד דמדברי חז"ל מוכח שהם מפרשים כי אלף שנה הוא יום אחד של לילה ויום אך הלילה אינה מחצית המעת לעת ורק אשמורה אחת שהוא חלק ששית מן מעל"ע הוא לילה וחמשה חלקים מן מן מעל"ע יום דמבואר בזוהר שכמו שיש שלשה אשמורות בלילה כמו כן יש שלשה אשמורות ביום וא"כ יש ששה אשמורות במעת לעת של יום ולילה וביאור הכתוב כי יומו של הקב"ה הוא אלף שנה אך הלילה מן המעל"ע של הקב"ה אינו אלא אשמורה אחת שהוא חלק ששית מאלף שנה והוא מאה וששה וששים שנה ושמנה ירחים ובזה אני מבין החרוז השלישי שבפזמון ליום כפור קטן בת עמי לא תחשה וז"ל יחידו למאה נחנן ועקוד במזבח אבנים לפנות ערב חנן והא' נשא פניו לתמיד ערב מכוון להתרצות פני אדוניו וכו' והוא כי כפי אשר בארנו שאשמורה אחת חלק ששית מאלף נחשב ללילה יש לחשוב התחלת היום משנת קס"ו ושמנה ירחים והוא ר"ח סיון דשנת קס"ז ונשאר ליום תתל"ג וד' ירחים ומחצית היום הוא תי"ו שנים ושמנה ירחים תן איתן תי"ו יו"ד וא"ו שנים ושמנה ירחים על קס"ו שנים ושמנה ירחים של הלילה נמצא חצי היום הי' בשנת תקפ"ג וארבעה ירחים והוא ר"ח שבט של שנת תקפ"ד והנה תמיד נשחט בשמונה ומחצה כמבואר ריש פ' תמיד נשחט ושעה אחת של הקב"ה שהוא חלק אחד מכ"ד לאלף שנה הוא אחד וארבעים שנה ושמנה ירחים תן שני שעות ומחצה שהוא מאה וארבעה שנים ושני ירחים על התקפ"ג שנים וארבעה ירחים נמצא שהוא כלה בר"ח ניסן תרפ"ח והוא מסכים עם פי' הגאון מלבי"ם על הפסוק אלפים ושלש מאות בדניאל ח' פ' י"ד:

והנה בפסחים ריש פ' תמיד נשחט אמרינן הא דתמיד נשחט בשמנה ומחצה יש לו סמך מן הכתיב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים חלקהו לשני ערבין כיצד תן שני שעות ומחצה לכאן ושני שעות ומחצה לכאן ושעה אחת לעשיתו לפ"ז השתי שעות ומחצה הראשו' שייך לחצי היום של בוקר ושני שעות ומחצה האחרונים הם הסמוך ללילה ועיין בריש פסחים

דעד

דעד חצי היום נקרא בוקר וכתוב בגמרא וכאור בוקר יזרח שמש כאור ביקר היינו אור של חצי היום בעה"ז יהי' זריחת השמש שהוא כן החמה לעוה"ב ומעתה מבואר הכתוב בדניאל שם עד ערב בוקר שהכונה בזה עד חלק הערב השייך לחצי היום הנקרא בוקר זה הערב שנגלה לדניאל שהי' חמשים שנה אחר החורבן שהוא שפ"ח לאלף הרביעי והוא עם אלפיים שלש מאות הוא תרפ"ח לאלף הששי:

ואם נדקדק בדברינו הקודמים יש לי לבאר גם הכתובים האמורים בקפי' ז' עדן ועדנין ופלג עידן וכן בקפי' י"ב מועד מועדים וחצי מועד והוא אם נתפש כי השם מועד ועידן הוא כמו יום שלם מעת לעת והוא אלף שנה יומו של הקב"ה ואנו צריכים לחשוב זאת מיום שהתחיל אבינו יעקב לעבוד עבודת עבד בבית לבן הארמי כי כן נראה כוונת התורה פרשה תבוא ועניית ואמרת ארמי אובד אבי וירד מצרימה ולכאורה קשה באמת מה ענין ארמי אובד אבי להא דוירד מצרימה ונראה פשוט דהתורה צותה לספר את כל מה שעבר על עם בני ישראל מענין העבדות והשעבוד וראשית ההשתעבדות הי' מה שאבינו יעקב עבד את לבן עבודת עבד והנה בג' שנים הראשונים לא הי' נחשב אבינו יעקב לעובד עבודת עבד שהרי שלש שנים הם שני שכיר ובעבד עברי העובד שש שנים אמרה תורה כי משנה שכר שכיר עבדך וכן לבן לא אמר בתחילה ליעקב רק שבה עמדי ולא הזכיר עבודה כלל ואולם אחר שנתן לו לאה בכלות שבע שנים והבטיח לתת גם את רחל אמר בעבודה אשר תעבוד עמדי עוד שבע שנים ומעתה לא וחשוב כי השנה שבא יעקב לבית לבן הי' קפ"ה לאלף השלישי שהרי בן ע"ז הי' יעקב בבואו ללבן והוא נולד במאה ושמנה לאלף השלישי כי יצחק נולד במ"ח לאלף והי' בן ס' כשנולד יעקב תן עוד עליהן ג' שנים שאינו נחשב ליעקב עבודת עבד רק כשני שכיר נמצא כשהתחיל לעבוד הי' אז שנת קפ"ח לאלף השלישי ואם תחשוב מאז עד שנת תרפ"ח לאלף הששי יצא לך שלשת אלפים שנים וחמש מאות שנים וזהו עידן עדנין ופלג עידן או מועד מועדים וחצי מועד ומעתה יתבארו היטב גם הכתובים שם י"ב ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה ונראה דכונת הכתוב פי' י"א באמרו ומעת הוסר התמיד קאי על בטול מלכות בית דוד אשר נחלקה מלכותו שנאמרה עלי' כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם והוא ביום שהשלים בנין ביתו ועלה על לבבו של המלך שלמה לבנות גם במה לשקוץ מואב ואמרו חז"ל בשבת כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה אלא שבקש לבנות ולא בנה, ונראה לענ"ד מה שלא בנה הוא מפני שבאותו העת אירע הענין עם אשמדאי מלכא דשידא דפסקי ד' מאות פרסי ואולי אשמדאי באמת בנה כדי לזלזל מלכות שלמה:

והנה כאשר נבוא לחשבון הימים שהי' זה בשנת תתקמ"א לבריאת העולם שהרי בתמ"ח לאלף הג' יצאו ישראל ממצרים וזה הי' בארבע מאות ותשעים ושלש לצאת בני ישראל ממצרים דבד' מאות ושמנים התחיל לבנות בית המקדש וביתו ובנה ביתו י"ג שנה נמצא שזה הי' בשנת תתקמ"א לאלף השלישי תן עליהם אלף מאתים ותשעים האמור בזה הכתו' ומעת הוסר התמיד היינו מלכות שלמה בן דוד מלך ישראל שזרקו מכסאו ומאז בטלה מלכות בית דוד עד עת קץ וזה הי' חסד ה' לדוד שהבטיח לו אם יעזבו בניו תורתי כו' אם חוקותי יחללו כו' ופקדתי בשבט

פשעם

פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו והכונה בזה שהבטיחו כי בעת אשר ירצו לפשוע יקבלו ענשם תומ"י באופן שלא יוכלו לחטוא בפועל ועכ"פ זה היה בשנת תתקמ"א לאלף השלישי והגיד לו המלאך שזה הענין מבטול מלכות בית דוד מיום שנגזרה הגזרה ימשך אלף מאתים ותשעים שנה לא וחשוב ותמצא שכלה הגזירה בארבעת אלפים ומאתים ואחד ושלשים לבריאה וזהו דאיתא בע"ז ד' ט"ו ע"ב במתניתא תני אחר ארבעת אלפים ומאתים ואחת שנה לבריאת העולם אם יאמר לך אדם קנה לך שדה שוה אלף דנרים בדינר אחד אל תקח ועי' שם בתוס' ד"ה לאחר שכתבו דהכונה בזה דעד הכי לא תסכי לי' מכאן ואילך סכי לי' והטעם דעד הכי לא תסכי לי' הוא כמו שכתבנו דכבר נגזרה הגזירה מיום שבקש שלמה לבנות במות על אלף מאתים ותשעים שנה כמו שמפורש בדניאל והם כלים בשנת ארבעת אלפים ורל"א לבריאת עולם ככ"ל ואולם מה שמסיים שם בפסוק י"ב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה נראה דלפי המבואר בדניאל מנה מספר השנים למלכות מדי ופרס גם הנבואה הזאת מבוארת ריש קפי' י"א שהיתה בשנת אחת לדריוש המדי והנה מבואר בספר צמח דוד דהתחלת מנין הפרסים הוא משנת שכ"ד לאלף החמשי חן עליהם ימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה נמצאו כלים בשנת תרפ"ח לאלף הששי והנסתרות לה"א והנגלות לנו ולבנינו לעשות ככל דברי התורה הכתובה והמסורה גם אם יתמהמה נחכה לו ויש לכוין היטב זה החשבון עם מה שכתב הגר"א ואין להאריך יותר:

ואשיים בדבר הלכה מה שנתקשתי בה זה כמה יעוין ברמב"ם פ"ה הלכה ג' מהלכות כלאים שם כתב אינו חייב מן התורה אלא על קנבוס ולוף והוא מדברי הגמ' מנחות ט"ו ע"ב ויעויין שם בפירוש הרדב"ז הנדפס מחדש בווילנא בדפוס ראזינקראנץ ובכ"מ מה שהאריכו ויש בהלכה זו מבוכה גדולה שעל מה שכתב רש"י ז"ל דקנבוס ולוף כלאים בכרם דנקראין תבואת הכרם והם דומים לכרם מפני שיש בהם אשכולות כתב הרדב"ז שהוא נגד המציאת דלוף הוא מין בצלים ואין בהם אשכלות ובכ"מ כתב בטעם הרמב"ם שהם נגמרים יחד עם הכרם, ופי' דבכרם אינו יכול ליהנות מן הפירות עד אחר ג' שני ערלה וכן קנבוס ולוף אינם ראוים ליהנות מהם שאינם נגמרין בצמיחתן עד אחר ג' שנים כתב ע"ז התפארת שהוא נגד המוחש שהם נגמרים באיזה שבועות גם בטעם שהחמירו בירק שיהא כלאים בכרם משא"כ בזרעים כתב הרדב"ז מפני שקנבוס ולוף הוא ממיני הירקות והחמירו בכל ירקות משום קנבוס ולוף אינו מתישב על הלב ואני תמה מפני מה לא זכרו דברי רב אחאי גאון בשאלתות פ' קדושים שאלתא ק' שכתב הא דלוף ב"ש אומרים כלאים בכרם וגרס שם בגמ' אלמא כיון דמתאכיל בשתי' ירק וכן הוא פי' דירק מתאכיל בשתי' כדאמרינן לענין ברכה דמייא דכולהו שלקי כשלקי לברך עליהן כעל ירק עצמו הרי למדנו מדבריו הקדושים דלכן שאר זרעים חוץ מקנבוס ולוף אינו כלאים בכרם וירק הוא כלאים בכרם מפני שירק דומה לכרם בזה שנזרעין גם לצורך המשקה והמוהל היוצא בכבישה ושליקה משא"כ בזרעים וצ"ל דקנבוס ולוף נזרעים ג"כ לצורך המוהל היוצא מהן ויש לדון בזה כ"מ לדינא באותן קטניות כמו האפונים שכמבשלין אותן שופכין מימיהן אם הם כלאים בכרם וצע"ג:

הקדמה

בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז, בשכבך תשמור עליך זו מיתה, והקיצות היא תשיחך לעוה"ב, משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתירא מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך, ונזדמנה לו אבוקה של אור, ניצול מן הקוצים וכו', כיון שעלה עמוד השחר ניצול מחיה רעה ומן הליסטים ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שהגיע לפרשת דרכים ניצול מכולם מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא זה ת"ח ויום המיתה, ר"נ ב"י אמר זה ת"ח ויראת חטא מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא, פירש"י אם יזכה שיסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו להורות כהלכה וכמשפט, הגיע לפרשת דרכים כלומר זכה לכך ניצול מכולם,

מי תכן את רוח ה' הקב"ה גוזר מי נעשה חכם ומה חכמתו, וכמה שנים, וכמה ספרים יעשה ויש שנגזר עליו שיעשה ספר אחד או ב' או ג', וכן בתלמוד, וכן לפתור קרייה, וכן בסוזות אחרות וכל מי שגלה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי זה גוזל מי שגלה לו כי לא גלו לו אלא לכתוב, דכתיב סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב יפוצו מעינותך חוצה. (ספר חסידים) סי' תק"ל) שם, וזה הוא שכתוב הא' יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם אם טוב שגילה לו אם רע שאינו כותבה, כי לא גילה לו אלא שיכתוב; ובהקדמה לספר בן ארי' כתוב בשם רז"ל בזמן שבהמ"ק קיים כשאדם מקריב קרבן מתכפר לו, וכשאדם כותב בספר מה שלמד איזה חדוש הכתיבה זו עולה במקום קרבן, ובזה פי' הכתוב (תהלים נ"א) זבח ומנחה לא חפצת עולה וחטאה לא שאלת וגו' אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שעולה במקום קרבן.

יהי רצון כאלו הקרבתי קרבן תודה.

אודך ביושר לבב בלמדי משפטי צדקך.
ברוך אתה ה' למדני חקיך.
ראה כי פקודיך אהבתי ה' כחסדך חייני.
הנה אלהים עזר לי ה' ד בסמכי נפשי.
מה נמלצו לחכי אמרתך מדבש לפי.

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.
ברב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי.
ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עשיהם.
תפלתו עומדת לעד, הללויה!

שאלה ביום ב' פ' דברים שנת תרנ"ד (אגוסט דען 6 טען) יצאתי מחוץ העיר סידנא אשר בארץ טראליא המדינה בספינה (מארעפאזע) ההולכת לעיר סאן-פֿראנציסקי אשר במדינה קאליפארניע. עש"ק חזן באנו לחוף העיר אקלאנד עיר הבירה אשר „בנויזילאנד" המדינה בש"ק בבקר התפללתי שם בבהכנ"ס המפואר עם הציבור, ושם נמצאים ערך מאה משפחות יהודים, אחר חצות היום נסעה הספינה לדרכה, ביום הג' יום ג' י"ב ימים לח' מנחם אב 14 טען אגוסט בשעה הראשונה אחר חצות היום נדבקה הודעה על הספינה אשר בו יודיעו להנוסעים בספינה כי עתה עברנו המעלה הידוע (בעהרינגס שטראסע.) דרך המעלה 180 מאה ושמונים לאורך גרעטוויטש על כן נחשב היום יום ג' ליום ב' בשבוע דען 13 טען אגוסט כמו שיחשבו היום יושבי (סאן-פֿראנציסקי ואמעריקא) דען 13 טען אגוסט) ויהיה היום שני בשבת ולפי זה נחשב לנו הנוסעים שני ימים ליום ב' בשבוע, וכאשר בא הש"ק לחשבוני מיום יצאתי מן סידנא היה לי מבוכה גדולה לכן שמרתי את הש"ק (שבת פ' ואתחנן שבת נחמו) לקדשו בתפילה ועל הכוס לחשבון הימים מיום שיצאתי מסידנא, ולמחרתו ביום הראשון לחשבוני אשר אנשי הספינה יכינו היום בשם יום השבת נזהרתי מעשות כל מלאכה בידעי נאמנה כי שבת היום ליהודים יושבי סאן-פֿראנציסקי וכן נהגתי גם בש"ק עקב, עיקר שבת לקדשו בתפילה ועל הכוס שמרתי ביום השבת שחל להיות בחשבוני לחשבון הימים שיצאתי מעיר סידנא, ועל הכוס הבדלתי במוצאי יום ראשון לחשבוני הנ"ל, ולפי זה שמרתי שני ימים לשבת, ביום ו' עש"ק שחל בחשבוני כ"ט ימים לח' מנחם אב בשעה הרביעי אחר חצות היום באנו בחוף העיר סאן-פֿראנציסקי, כבואי העירה הלכתי להתפלל בבהכ"נ „נוה צדק", והמה הלא חושבים יום זה לה' בשבת אף כי לחשבוני היה ליל שבת בכ"ז הוכרחתי להתפלל עמהם מעריב של חול באשר המה לחמישי בשבת חשבו היום העבר, וכן למחרתו התפללתי עמהם בבהכ"נ תפלת חול באשר אצלם יחשב לששי בשבת. אבל מאשר לפי חשבוני חשבון הימים שיצאתי מסידנא, הלא שבת היום לי, לכן נזהרתי מעשות כל מלאכה גם בשבת הזה, אף כי עש"ק הוא ליושבי סאן-פֿראנציסקי ואת יום השבת בכל פרטיו בתפילה ועל הכוס שמרתי ככל אחי היהודים יושבי עיר סאן-פֿראנציסקי, ומאז הנני שובת ככל אחי יושבי סאן-פֿראנציסקי ואמעריקע. אחרי כן בשנת תרנ"ו נקראתי להעיר יאקאהאמא עיר במדינת יאפאן, מהגביר ר' משה גינזבורג נ"י בלכתי ליאקאהאמא נאבד יום אחד לבאתי שמה ובחזירתי נתוסף לי יום אחד שאבדתי בלכתי לשם, בשובי סאן-פֿראנציסקי דרך האנאלולע במדינה Hiania באנו שם אל החוף תענית אסתר לחשבון הימים שיצאתי מיאקאהאמא בלילה קראתי את המגילה בספינה וכן עשיתי בבקר שהיה פורים לפי חשבוני אחרי קריאתי המגילה שתיתי כוס י"ש לשמח נפשי לכבוד פורים ויצאתי מהספינה לטייל בעיר, שם מצאתי איזה יהודים, כאשר אמרתי אליהם בשמחה פורים טוב, ענו לנו הלא היום תענית אסתר, ולכן כאשר עמדנו שם בחוף גם הלילה קראתי את המגילה עוד הפעם וכן בבקר קראתי את המגילה. ומאשר ר הנוסעים מפה לאוסטראליען וליאפאן בימים האלה, ומשם לפה בספינה ההולכת פעם אחת

בחדש

בהדש, ובתוכם גם יהודים יראי אלקים, ואחד מהגבירים שאל אותי ביאקאהאמא איך יעשה ביום כיפור על הספינה הלא לא יוכל להתענות שני ימים, וכאשר לא היה לי ספרים סמכתי יסודותי על ספר החיי אדם כלל ק"ג ג׳ (או"ח סי׳ תל"ו) וז"ל בני ארץ ישראל, שבאו לחו"ל אסורים לעשות מלאכה ביו"ט שני אם הגיעו למקום שיש שם ישוב של ישראל ואם הוא תוך התחום הוי כאילו הוא בתוך העיר, ואפילו דעתו לחזור כו׳ שם, הנראה מזה כי כ"ז שלא באו בתחום מושב יהודים עלינו לחשוב ולעשות כמקום שיצאנו משם, לכן לפענ"ד נוכל מזה לבאר ההלכה איך לשמור את השבת ויום כיפורים לאלה הנוסעים דרך האקוואטער, כי מו"ר רי"א מקאוונא ז"ל השיב לי על שאלתי הנ"ל ע"י רי"ל ליפשיץ בזה הלשון מרן ר׳ יצחק אלחנן שליט"א אמר לי להשיב לכ"ת כי אין לו שום יד בחכמת האיסטראנאמי, בענין זה נמצא מעט בתפארת ישראל ברכות משנה ב׳ פ"א אבל אינו מספיק לכן כהיום אין לו דרך אחרת כי אם מה שהבאתי מח"א כנ"ל.

אברהם עבר הירשאוויטץ.

ב"ה יום ה׳ ו׳ ימים לח׳ שבט שנת תרס"ו לפ"ק
פה טאלידא אָ

בקשה מגדולי עמנו העומדים על המשמר בירושלים עה"ק ת"ו אשר משם תצא תורה ודבר ד׳. כאשר בזמנינו אלה רבו הנוסעים דרך זו, כי כהיום ספינה יוצאת בכל שבוע מסאנ-פראנציסקי ליאפאן וכן לאוסטראליא, ומאוסטראליא לאמעריקא, וכן מלאנדאן לאוסטראליא ומאד נצרך הלכה זו להם לדעת איך להתנהג ביום כיפורים או בחג פסח כשהם בדרך על הספינה, אקוה כי ישימו אל לבם דברי אלה, לזכות את הרבים וזכות הרבים תלוי בם, ויזכו לרב טוב, כעתירת עבדם עבד ליראי ה׳ וחושבי שמו,

אברהם עבר הירשאוויטץ
חונה פה טאלידא אָ במדינת אמעריקא

ע"ד אשר דרש כת"ר הרב בשאלת חכם חצי תשובה זה לשונו הטהור שאלה ביום ב׳ פ׳ דברים שנת תרכ"ד יצאתי מתוך העיר סידנא אשר באוסטראליע המדינה בספינה ההולכת לעיר סאנפראנציסקי אשר במדינה קאליפרני עש"ק חזון באנו לתוך העיר אקלימוד עיר הבירה אשר בנויזילאנד המדינה ש"ק בבוקר התפללתי שם בביהכ"נ אחר צאות היום נסעה הספינה לדרכה ביום השלישי ג׳ ואתחנן י"ב לחדש מנחם אב בשעה הראשונה אחר צאות היום נדבקה מודעה על הספינה אשר בה יודיעו להנוסעים בספינה כי עתה עברו את המעלה הידועה (בעהרינגסגקס שטראסע)80 לאורך (גרעענוויטש) על כן יחשבו היום ליום ב׳ בשבוע וכאשר בא הש"ק הי׳ לי מבוכה ביום השבת לחשבוני מיום צאתנו מ"סידנא" לכן שמרתי הש"ק פ׳ ואתחנן לקדשו בתפלה ועל הכוס. מחשבון הימים שיצאתי מסידנא ולמחרתו ביום הראשון אשר אנשי הספינה יכנו שם את היום הזה לשבת נזהרתי ממלאכה בידעי נאמנה כי שבת היום ליהודים יושבי סאנפראנציסקא וכן נהגתי ש"ק פ׳ עקב, אחרי כן בשנת תרכ"ו נקראתי להעיר יאקאהאמא עיר החוף במדינת יאפאן מהגביר משה גינצבורג בלכתי לשם נאבד ממני יום אחד לביאתי שמה ובשובי נתוסף לי יום אחד הוא היום שאבדתי בלכתי לשם ולזה מנסיים בבקשה

בבקשה מגדולי ירושלם וגדולי עמנו העומדים במשמרת ד' ותורתו הקדושה להורות לעם ד' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון כי היום ספינה יוצאת בכל שבוע מסנפראנציסקא ליאפאן וכן מלונדאן לאוסטראליא וצריך מאד לדעת הלכה זו על בורי'.

והנה אם כימכיר אני מקומי כי לא למדתי חכמת התכונה ודרכי התבונה ביאגראפייע ממני והלאה אולם לדעתי הדברים הנוגעים להלכה של תורה אין לנו לבקש פתרונה רק מדברי חז"ל כאשר כתב הרא"ש בתשובתו לתלמידו בעל יסוד עולם כי לנו לפשוט כל ההלכות מתלמוד בבלי וירושלמי מדרש ודברי הגאונים ז"ל ומאוד אני תמה שראיתי למי שהרחיב דבריו לחקיר בדין בהש"מ מבקש לדחות דברי ר"ת שאומר דשני בהש"מ ישנם האחד שיעור ג' מילין ורבע דאז החמה בתוך עובי הרקיע עוד בהמ"ש רבע מיל דאז כבר יוצאת החמה מתוך עובי הרקיע מפני קושי' חזקה לדעתו שהקשה על ר"ת הגאון הקדוש בעל מנחת כהן בסוגית בין השמשות פ' ד' דשיטת ר"ת בנוי על יסוד רעוע ועל דעת בלתי אמיתית כי השמש הולכת בלילה למעלה מכיפת הרקיע ובפסחים צ"ד אמר רבי נראה לי בזה דעת חכמי אוה"ע שהולכת למטה מן הארץ ואני אומר כי הקושי' תמוה ואיך יעלה על הדעת להקשות על ר"ת שפירש דברי ר' יהודה שהוא מגדולי התנאים ע"פ דעת חכמי ישראל והרי תלמידו רבי אמר כי נראה דעת חכמי אוה"ע זו קושי' נפלאה ולהלן בדברינו נבאר כי מה שחכמי התכונה קורים מעלות וכי יש בהגלגל ש"ס מעלות קראוהו חז"ל הלוכות ובענין בהש"מ העיקר כדברי ר"ת אבל בהכנסת שבת צריך להחמיר בשל תורה מבלי לעשות שום מלאכה תיכף אחר שקיעת החמה משום ספק ואם מצד תוספת שבת ונשוב לנ"ד במה שנסתפק כת"ר כבר עמדו על זה מחכמי זמנינו, ועי' בנ"ע המגיד מסכת תרל"ב ואינו ת"י ואולם הכ"ל מדברי חז"ל לקיים דברי חכמינו הקדושים אשר דבריהם הלכה למשה מסיני כ"ל לבאר המדרש רבה והובא בילקוט פ' בראשית על פסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד שם במדרש מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן והרמב"ם בספרו המורה הביאו לזה המדרש ודחה אותו וכתב שהוא דעת יחיד ואינו אמת ואולם לדעתי אין כונת המדרש שהי' סדר זמנים קודם בריאת שמים וארץ כמו שהבינו מפרשי המדרש אבל כונת המדרש הוא שהי' סדר זמנים קודם תלית המאורות ונאמר הנה לדעת כל החכמים שהארץ תסוב כגלגל על צירה כל כ"ד שעה ובעת שהיא נגד השמש הוא יום ובעת שאינה נגד השמש הוי לילה ובמשך כ"ד שעה יבוא כל חלק ממנו אל הנקודה שהי' לה מעת הבריאה היא נחשב יום אחד וא"כ גם קודם תלית המאורות בכל אשר הארץ סבבה על צירה ועמדה על הנקודה שהי' לה ברגע אשר נוצרה נחשב למעל"ל והמחלית מזה הזמן הראשון הי' נחשב לערב ומחלית העת השני' ליום ולזה שפיר כתוב יום הראשון ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ומעתה נאמר כי מבואר כי ש"ס מעלות סובבים המאורות בכל מעל"ל וכשהשמש 90 מעלות מן צד המזרח של ארץ ישראל זהו זמן עמוד השחר לבני ארץ ישראל ולאותן שהם ק"פ מעלות מזה הצד מארץ ישראל הוי תחילת הלילה של יום המחרת ומעתה אם נניח ביום הרביעי של ששת ימי בראשית לאחר שסבבה ג"כ ק"פ מעלות של הלילה אז באותו מחלית האופק מה שעל האופק הזה נמצאה עיר הקודשה ירושלם בערך 90 מעלות רחוק מירושלים נתלה שם המאורות הגדולים ובמשך י"ב שעות עברו גם את הק"פ מעלות של האופק הזה ונעשה ערב של יום

החמישי

החמישי ובאופק השני במעלה הקפ"א שם עלה השחר ונעשה אז יום החמשי בוקר ואחרי כן במשך י"ב שעות נעשה שם ערב יום ואז ובאופק ירושלים היה אז בוקר של יום ה' נמצא כי מתחילת הבריאה יש חילוק במעלות ק"פ בין אלה היושבים אצל המעלה נגד ירושלים ובין אלה היושבים בצד אותה מעלה כנגדם משוך יותר רחוק מעט מירושלים בזה של הראשונים הבוקר של יום ה' הוא לאלה האחרונים היושבים אצלם משוך מעט מעלה אחת הערב של יום ו' הרי שמימי ששת ימי בראשית יוצר בראשית קבע בטבע הנהגת העולם כי אלה העוברים המעלה ק"פ למול האופק שעלי' העיר הקדושה ירושלים ובה אבן שתי' שממנה הושתת העולם צריכים להקדים יום אחד במספר הימים ואולם הנוסעים בנוד הם על הספינה טרם בואם אל מקום מיושב צריכים לשמור יום השבת על פי החשבון אשר בידם מיום צאתם ממקומם ובודאי יחושו להזהר ממלאכה גם בערב אשר ידעו כי למחר יודיעו לאנשי הספינה כי שבת היום יען כי אצל אומה"ע מתחיל מנין הימים מחצות היום אז חצות הלילה לא כן מדין התורה היום מתחיל מן הערב ואולם כבואם אל מקום מושב שוב אין להם לחוש להמספר של הימים שחשב בהיותו באופק שני מהק"פ מעלות שהוא כעת דכל ק"פ מעלות יש להם המספר וחשבון הימים כפי אשר קבעה והטביעה להם הטבע מיוצר בראשית שוב באה לידי ספר מאמרי חכמה מלוקטים ממ"ע הצפירה והכרמל ונדפס בווארשא תרנ"א שם בעמוד 61 כתב העתקה מהצפירה תרל"ד נומער 1-2-3 שם כתב כי הרב וכו' מו"ה ישעי' מאיר כהנא אב"ד דק"ק טשארקאב והרב וכו' מו"ה ר' בנימין זאב ווילנער דנו בזה זה כנגד זה ולא הושוו והחכם חז"ם ג"כ כתב הכרעתו אבל לא נראו לי דבריו ודברי הרבנים נמצאים במ"ע המגיד שנת 1892-1893 והנלע"ד כתבתי והנה בספר ברי חכמה הנ"ל עמוד 125 חקר גם בשיעור בהש"מ וכתב בראשית מאמרו שם כי הנשף והוא שימשיך אור השמש בפני המערב ויתראו שם ככבים הוא כדי שתרד השמש במנה עשר מעלות לדעת התוכנים נחכמי הזמן וא"כ זה מסכים לדעת ר' יהודה דשיעור בהש"מ ד' מילין אבל במה שכתב להלכה לשער בתלתא רבעי מיל דבריו אינם מכריעין להלכה נגד רבותינו הראשונים ר"ת ורמב"ן וראב"ן והנני לבאר בעזהי"ת כי דברי ר"ת נכונים וישרים מאוד שמור תם וראה ישר אך כי אין לנו להקל לענין הכנסת שבת וה"ו לעשות מלאכה או שבות אחר השקיעה מיד שהרי הראב"ן בספרו הגדול כתב כי לענין שבת כל הזמן שמשקיעת החמה עד ספק חשיכה הוא תוספת שבת בלי גרעון וגם יש מגדולי הפוסקים דתלתא רבעי מיל מתחיל תומ"י אחר השקיעה ואולם לענ"ד מבואר מן הסוגי' דאי אפשר לחשוב התלתא רבעי מיל מן תומ"י אחר השקיעה.

ואלה החולקין עלמין לדבר הלכה נגד רבותינו הקדושים ר"ת ורמב"ן וכבר הגאון הקדוש חד מן קדמייא בעל מנחת כהן תירץ כל מה שנתקשו לכאורה על ר"ת אין להם על מה שיסמכו ונכשלין בודאי באיסור כרת וכבר כתבתי שהקושו עליו השיעור של ד' מילין דהחמה נכנס בעובי הרקיע הוא שלא כדעת חכמי אוה"ע ורבי אמר כי נראין דבריהם זאת הקושי' אין לה שחר והנני להביא ראי' ברורה מסוגי' דשבת גופא דאותן ג' רבעי מיל אינו מתחיל מיד אחר השקיעה וכבר באו דברי בדפוס בהסכמתי שנתתי פה בירושלים עה"ק על ס' נברשת בהערה שכתבתי שם בקיצור נמרץ ועתה אבאר יותר דמבואר מסוגי' דהני ג' רבעי מיל אינו מתחיל רק

זמן

זמן מה אחר השקיעה והוא מן הזמן שפני מזרח כבר הכסיף אחר השקיעה רק פני ערב מאדים שהרי אביי דהוי דאי למזרח אחר השקיעה הוי דאי וכשאמר לו רבא שישקיף למערב והקשה לו דהא אנן כל זמן שפני מזרח האדימין תניא השיב לו בהפירוש הוא פנים שמאדימין המזרח שהוא פני מערב וא״כ כונת הברייתא בהתחלת בהש״מ הוא אחר השקיעה מהעת אשר פני המזרח כבר הכסיפו ורק פני מערב מאדים והנה באמת יקשה לפי זה מה שנאמר בברייתא הכסיף התחתון ולא העליון בהש״מ דזה יצדק אם היינו מפרשים כ״ז שפני מזרח מאדימין פני מזרח ממש אבל כפי מה שפירש רבא דהפירוש הוא פנים המאדימין את המזרח והוא פני מערב הרי במערב הדבר להיפוך דשולי הרקיע אינו מכסיף רק זמן רב אחרי שנכסף עליונו של רקיע וע״כ אנו צריכין לומר דהברייתא קוראה למקום האור והוא המקום של החלון שהשמש נכנס שם לדעת חכמי ישראל עליון ולמקום הרחוק מן החלון והוא כבר השוך קראו תחתון וצריך שיכסף גם במערב במקום החלון ולחכמי הזמן קרוא כעת המקום הזה מעלה גם ששם החמה שוקעת ואין לנו עסק בחילוף השמות וטעם של מחלוקתן וסברותיהן שבין חכמי ישראל וחכמי האומות כי לענין ההלכה אין לנו אלא דברי חכמי ישראל מה שקבלו מהלכה למשה מסיני וגם החושים והרגשות של כל החכמים והטפשים יחד לא יזוז ההלכה למשה מסיני אפי׳ זיז כל שהוא אבל נביא ראי׳ מן החוש לקיים דברי חכמים והחוש מעיד כי מן זמן השקיעה עד שגם פני מערב מכסיף אף במקום ששם החמה שוקעת הוא יותר מג׳ רבעי מיל ונכון לומר כדעת ר״ת שהוא אחרי שיעור ג׳ מילין ורביעי מן השקיעה והנה מה שמבואר בהגר״א ז״ל דשיעור ד׳ מילין לראיית כל הככבים ג״כ החוש מכחיש זאת דאנן רואין בחוש דגם מזמן שעה ומעלה אחר השקיעה מתוספים כל שעה ככבים עד חצות לילה ונ״ל דכוונת הגר״א ז״ל ג״כ במה שכתב דבהמשך ד׳ מילין מתראין הככבים הנם במקום החלון דגם מתראין ככבים אבל באמת מתוספין עוד ככבים רבים ועכ״פ זה ברור להלכה כי ח״ו להקל במוש״ק ובמוצאי יוכ״פ או מוצאי פסח ולסמוך על שיעור תלתא רבעי מיל ובזה כל יתישב בזה כל מה שפקפקו על שיטת ר״ת למדקדק היטב וד׳ יעזרני למען שמו להגות בתורתו הנני ידידו דוש״ת

ארי׳ ליב בהרב ר׳ שמואל מרדכי
משניפישאק.

Sydney Feb. 16-ten 5654.

שלוי וברכה לידידי הרב הגי׳ בתורה וביראה
מו״ה אברהם עבר הירשאוויץ נ״י.

אחדשה״ט הנה שאלה קטנה יש לי לשאול מאת כת״ר ואקוה לשמוע מאתו חיש מהר הנה אתמול בא אלי איש אחד ורצה לדעת את הדין? הנה קרה מעשה אשר כהן אחד לקח לו לאשה, אשה גיורת (אחרי שנתגיירה בב״ד) נשאה עפ״י חוקי המדינה בערכאות שלהם ועתה הוא רוצה לדעת אם יש לו זכות לעלות לתורה ולפתוח הארון? אני אמרתי לו כי אשאל את פי כבוד מעלתו על כל תוכן הדבר ואקוה אשר רמעכ״ת יעשה לי הטובה ולהודיעני ע״י בי דואר הראשון, הנני המצפה לתשובתו הרמה.

אברהם דוד במו״ה ארי׳ וואלינסקי ש״ץ
דפ״ק סידנא.

תשובה

תשובה מכתבו מן עש"ק העבר בא לידי היום והנני ממהר להשיבו כחפצו, ואשר שאל מע"כ בדבר כהן שנשא גיורת לאשה עפ"י חוקי המדינה אם יש לו זכות לפתוח ראשון או לכל הפחות להקרא לתורה? תשובה יעיין נא (באבן העזר סי' ז' סעי' י"ג) הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה לא נתחלל, ולאו דוקא בא בזנות, דה"ה נשא אחת מהפסולות (כמבואר בסוטה דף כ"ג ל"א) במשנה שם „כהנת מתחללת", וכהן אין מתחלל ויעיין שם ברש"י ומבואר שם בתלמוד שם ע"ב דאמר קרא ולא יחלל זרעו, זרעו מתחלל, והוא אינו מתחלל, ולפי זה אף כשנשא אחת מהפסולות עדין הוא בקדושתו ולפ"ז עדין אנו מוזהרים עליו במ"ע וקדשתו, אבל מאשר כבר נפסק באה"ע סי' ו' סעיף ו') כהן שנשא אחת מהפסולות (וה"ד ישראל ב"ש) מחרימין אותם, וכל הנושא ונותן עמהם, וכיוצא בחומרות. אלו עד שיגרשנה (כמבואר החומרות בשו"ת הרמב"ם שאלה ק"נ) ע"כ אנו מוכרחין לפרש מה שאמר הכהן עצמו לא נתחלל,—היינו לענין שאסור לו להטמא למתים וצריך להזהר בכל האזהרות שהכהנים מוזהרים עליה, אבל לא להחשיבו לעלות לתורה ראשון כי זה הוא בכלל מה שאמרו מחרימין אותו כו', ובכל זאת לא נוכל להחליט הדבר מבלי להניחו לעלות לברך על התורה מאשר עתה בעוה"ר אין ידינו תקיפא לנהוג עמו עפ"י דין השו"ע, ולמה נבטלו ממצוה לברך על התורה (כדברי הרמב"ם בה' נ"כ אין אומרים לרשע הוסיף פשע והמנע מן המצות) ועוד תיפוק מינא חורבה אם לא נניחנו לעלות לתורה יסביר שנתחלל מכל וכל מכהונתו לגמרי, ויבא גם לטמא למתים שהוא מוזהר מדאורייתא, אבל מדברי המג"א בשו"ע א"ח סימן קכ"ח מ' נתברר לן האי דינא (המחבר שם) כהן שנשא גרושה לא ישא כפיו ואין נוהגין בו קדושה אפילו לקרות בתורה ראשון ופי' שם המג"א בס"ק כ"ז, „גרושה וה"ה חלוצה", ר"ל אע"ג דחלוצה אין בה רק איסור דרבנן כמבואר באע"ה סי' ו' א' וה"ה דין בכהן שנשא גיורת שאסורה עליו כזונה מדרבנן שם סעיף ה' ומבואר יותר שם קכ"ח במג"א ס"ק נ"ט) (ד"ה מהנשים שהוא אסור בהם) אפילו אינו יכול להוציאה מחמת אונס ואפילו אונס נפשות אינו נ"כ ואינו קורא ראשון עכ"ל הנראה מזה דדוקא לעלות ראשון. הוא דפסול אבל עולה הוא לתורה אחרון לדידן או למפטיר אבל לא בשם כהן וכן הוא דעת (האש"ל אברהם שם קכ"ח ס"ק כ"ז) (ד"ה ולענין כהן שנשא גרושה) ושלו"ו מנאי מוקירו כערכו הרס **אברהם עבר הירשאוויץ**

חונה פ"ק מעלבורניע אשר באוסטראליא המדינה.

עש"ק פ' שמיני תרנ"ד פה מעלבורניע

אל כבוד ידידי הרב הגביר יקר ונכבד מיפלג בתו"ח כש"ת מו"ה קלונימוס זאב דעיויש נ"י שלי"ו

תשובה בדבר כהן שאינו עושה מלאכ' ביום הש"ק רק חנותו פתוח, ובניו עושין שם מקנה וקנין ששאל מעכ"ת אם נוהגין בו קדושה לקרות ראשון בתורה ולנ"כ? הנה (באו"ה סי' קכ"ח מ') כהן שנשא גרושה לא ישא כפיו, ואין נוהגין בו קדושה, אפילו לקרות בתורה ראשון (ובאשל אברהם ס"ק כ"ח) אין קורא ראשון ואין נ"כ עוד, אלא יעלה למפטיר וה"ד אחרון לדידן (ולא בשם כהן) „ובמשבצות זהב" לפתיחה סי' קל"ה, דוקא נושא נשים בעבירה, אין קורא ראשון, ולישראל עולה, ויש נה בשב ואל תעשה אבל כהן רשע מאחר עבירות, ודאי אם יש כהן אחר (פי' מדקדק במעשיו ודאי הוא

הוא קודש) ואם לאו הוא קודש לישראל (אעפ"י שהוא רשע משאר עבירות כיון דלא עבר בעבירות השייכין לכהן הנוהגין בכהונה) קורין אותו ראשון מקרא דקדשתו עכ"ל. ועבירות דבניו וב"ב לכ"ע אין מורידין אותו מקדושתו מכ"כ ולפתוח ראשון ולברך ראשון, רק בכהן שיש לו בת שזנתה, או שהמירה לעו"ז אין מחויבין לקדשו כו' (רמ"א סי' קכ"ח ובמ"א שם ס"ק ס"ב) משום ראו גדולים שגדלתם „או כפי האש"ל' אברהם" משום דנקבות עיקר בתר מזג טבע האב, כידוע מרז"ל איש מזריע תחילה נקבה וכה"א „ואת דינה בתו", תלה הנקבות בזכרים, אבל שאר עבירות אפילו דבנותיו אין מורידין אותו מקדושתו מלפתוח ראשון וכ"כ וכש"כ דב"ב לכן אם הכהן בעצמו אינו עושה מלאכה בשבת ינהוג בו קדושה לקרות בתורה ראשון, ויקיים מ"ע לחלוק כבוד לזרעו של אהרן כפי שמנה הרמב"ם (מ"ע ק"ו) לחלוק כבוד לכהן שנא' וקדשתו, לקדשו, ולנהוג בו כבוד להקדימו לכל דבר שבקדושה כו' ונוהג בכל זמן וכל ישראל מחויבין בזה בין זכרים ובין נקבות וד' יזכנו לראות ארמון על תילה וכהנים בעבודתם והיה זה שלי"ו מאת נאמנו ומכבדו

כערכו הרם

אברהם עבר בן לא"א מו"ה ש"ש חונה פה מעלבורניע.

בחדש ניסן שנת תרל"ה עיר הדש סוגינט.

ד' ישפות שלי"ו לכבוד דודי מו"ה הרב הגדול חסיד ועניו בקש"ת מו"ה יהודא ליב שליט"א המפורסם בכל קצוי תבל ומכונה בשם ר' לייבעלע חסיד מקעלם פלך קאוונא אחרי שים שלו' לדודי מ"ר היקר, עתה על של תורה באתי.

הנה בפלוגתא דר' משולם ור"ת בדין טבילה בשבת (נדה ס"ז ע"ב בתוס' ד"ה משום סרך בתה) הכריע הב"י ביו"ד סי' קל"ע סעי' ז') כר"ת דבמקום שיראה לטבולבלילה אין לה תיר לחוף מע"ש ולטבול ביום השבת, דתרי קולי בהדדי לא מקילינן, „סרך בתה", והרחקת חפיפה מטבילה.

ועתה ילמדינו מו"ר, במקום אשר בית הטבילה עומד בעברי דנהרא כמו בעה"ס כידוע למר אשר בין בית הטבילה והעיר עובר נהר, ועליו בנוי גשר עלים, אבל בעת הפשרת שלגים ביומא ניסן יהגאו המים ולפעמים ישטופו הגשרים, ואז אם ישלוט הקור בלילה ויחסרו המים אזי יעברו את הגשר בבקר עד שעה ג' אח"ה ולעת ערב ישובו המים לאיתנם מחום היום, ואם לא ישלוט הקור בלילה יגברו המים וירבו במאד מאד, והמים יכלו לשלוט כה בגבורתם כמה ימים, עתה הנני בשאלתי, כאשר הנשים לא יכלו לעבור את הגשר ולטבול בעש"ק בעוד יום, כדין המבואר (ביו"ד קצ"ז ד') ד"ה היכא דאיכא אונס, אך בלילה שלט הקור וכחסרו המים עד כי יוכלון לעבור הגשר ולטבול בשבת ביום, ואם ימתינו לערב ליל מוצש"ק לא יוכלון עוד עבור, כי היום היה חם מאד, ויוכל היות כי תעמוד כה בשטיפתו כמה ימים, „ואורח בזמנו בא", „או ביוצא לדרך ביום א'. וחז"ל אמרו, יבמות ס"ב חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך, ואפילו סמוך לוסתה, אף שצריך האדם להרחיק א"ע אז מאשתו כמבואר ביו"ד קפ"ד אעפ"כ ביוצא לדרך הקילו „כדאיתא בטור יו"ד סי' קפ"ד וז"ל שם וי"א דאפי' בתשמיש חייב לפוקדה ועיין בב"ח טעמא דכיון דאיסור תשמיש אינו אלא מדבריהם, במקום מצוה ודאי לא גזרו כו', ועיין שם בפרישה וכן פסק הרמ"א שם ביו"ד סעיף ז' הגה ואפילו

בתשמיש

בחשמונ שרי (טור בשם י"א וב"י בשם רש"י וראב"ד ורשב"א ור' ירוחם), ועתה ילמדנו אדמו"ר הנוכל לסמוך בנידון כזה על רבינו משולם, להתיר ולטבול בשבת ותבא משחשכה לביתה.

על זה השיב לי מו"ר החסיד רי"ל שליט"א וזלה"ק.

אחדשה"ט הנני להודיע לרומע"ל כת"ר שמכתב ד"ק שאלת חכונב"ו כו' הגיעני לנכון יום א' י"ז סיון שנת תרל"ה ע"ד נידן במקום אשר בית הטבילה עומד בעברי דנהרא כו' ובעת הפשרת שלגים ביומא ניסן כו' במקום שיראות לטבול בלילה וביום שבת הוא ח' לספרתה אם יכולה לטבול ביום שבת כו' ואפשר שאח"כ לא יוכלון לטבול גם ביום א', ואפשר שקרוב לודאי שעד כמה וכמה ימים תהיה מוכרחת להמתין ואולי אפשר שיש לסמוך להתיר לטבול ביום שבת. כמ"ש התוס' נדה ס"ז ע"ב ד"ה משום סרך בתה כו' בשם ר' משולם כו'.

הנה לענ"ד נראה לכאורה שכמ"ש התוס' בשם ר"ת כו', והכי קיימא לן להלכה כמ"ש בהדיא ביו"ד „סי' קצ"ט סעיף ז' כו'") וכבר קבלו אבותינו עלינו כר"ת כהנ"ל כדאיתא בפסחים דף נ' ע"ב ד"ה בני ביישן נהוג כו' וכמ"ש ביו"ד סי' רי"ד סעי' א' ב' כו' וכמ"ש בח"א הלכות פסח כלל קכ"ו סי' ט' י', י"א, י"ב, כו' הכי נמי נראה דצריך להחמיר לכתחילה ג"כ, מחמ' דלא אשכחן להתיר במקום שצריכה עוד להמתין מחמת איזה אונס שי' ומ"ש כת"ר ראיה מדברי חמודות בפ' מקוואות סי' ח' אות ל"ז כו', אעפי"כ אין לנו לדמות גזירות רז"ל זל"ז, דיש דברים שהעמידו אפי' במקום כר"ת כו' כדאיתא במ"א עי' ש"ה ס"ק י"א ד"ה לער ב"ח כו' ויש כמה דברים שנהגו להחמיר אעפ"י שאין ראו להחמיר, וגדולה מזו מצינו שנוהגים להחמיר כדאיתא ג"כ בש"ך יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ד' שנוהגים שאפילו „כלה" אי' סופרת ז"נ עד יום ה' לראי' כו' שם סוף סי' קצ"ו בהג"ה שאנו נוהגים להמתין אפי' כו' כדי שלא לחלק בין ספירה לספירה, וכל הפורץ כו', ואם עברה וטבלה ביום שבת שהוא ח' לספירה במקום אונס כהנ"ל כו' לכאורה נראה דעלתה לה טבילה, וגדולה מזו מצינו דעלתה לט' כמ"ש ביו"ד קצ"ז סעי' ה' בדיעבד אף בלא אונס ביום ח' כו' והשי"ת יתן חו"ש וכט"ס לכת"ר וכל המסתופפים בצל כת"ר כנפשו הטו' והקד', וכנפש דוש"ת בלנ"צ ידידו ואוהבו

יהודא ליב (פה קעלם פלך קאוונא)

וזאת אשר כתבתי שנית לדודי מו"ל החסיד רי"ל ז"ל, מכתב ד"ק דמר קבלתי לשמחת לבבי, ומדעתי כי עמלו דמר רק בתורת ד' כל הימים לרבות הלילות, ואחת היא למר עם יעסוק בסוגי' דה' קדשים, או בהן הן גופי הלכות לכן ארהיב בנפשי עוז לכתוב למר עוד הפעם בדין זה, וכקת"ר בדעתו ד"ק ישפוט משרים, וטרם כל אתנצל לפני כת"ר על הכניסי ראשי בין הררי גבעות עולם, יעוין סנהדרין פ"ד בהרא"ש שם סי' כ"ו וז"ל, כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס שסדר רב אשי ורבינא, אדם יכול לבנות ולסתור אפילו לחלוק על דברי הגאונים, ועיין במס' נדה בהרא"ש שם פרק עשירי סי' ג' וז"ל, ואין לנו אלא מה שמוצאין אנו בהש"ס וכו' כל שכן שלא יורה אדם להחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס.

ועתה נשיב לנידן דידן, לענ"ד נראה כי מדין התלמוד מותרת לטבול בשעת הדחק כבנידן דידן, „גם בשבת" כי לא מצינו בש"ס הבדל בטבלת אונס אפילו בטבילת אונס ביום בין שבת לחול, כאשר לא מצינו הבדלה לדידן—בין ליל שבת לחול בלא אונס אף לדידן דקי"ל „טבילה בזמנה לאו מצוה" אפילו

אפילו הכי מותרת לטבול בשבת כמו שנתבאר ביו"ד סי' קצ"ז בנקודת הכסף וכן נהגו :

ובעיקר הדבר לא זכיתי להבין דברי ר"ת האוסר, דהנה ר"ת האוסר טעמו בצידו משום דתרי קולי לא אשכחן דשרי הש"ס, הרחקת חפיפה מטבילה, וסרך בתה עכ"ל דר"ת שם, ובאמת אשכחן דשרי הש"ס ומוסכם להלכה מהפוסקים, ותלמוד ערוך הוא ביצה דף י"ח ע"א ד"ה ת"ש דאמר רב חייא ב"א אמר רב, נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה, ובאדם אין חילוק בין שבת ליום טוב, יעוין שם ברש"י, והרמב"ם העתיק הממרא כצורתא פ"ד מה' יום טוב ז' ח' ופסק להלכה כרב ואף דאמרינן שם בנדה ס"ז ע"ב ד"ה ואף רב הדר ביה והודה לר' יוחנן דאמר ר"ח ב"א אמר רב נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה, מ"מ לא קשו מימרי דרב, ופסקי הרמב"ם אהדדי, דדוקא בלא אונס לא תטבול אלא בלילה, אבל היכא דאיכא אונס טובלת אפילו ביום כדפסיק שם הרמב"ם הלכה ח' ואונס דאין לה בגדים לא גרע מאונס דלינה, או בושה, ועוד מצינו גמרא ערוכה שבת דף כ"ז ע"א ד"ה טבילה מאן דכר שמי' וכו', מה טעם קאמר כו' דלמה מתרמיא לה טבילה של מצוה כו' ויעוין שם ברש"י, ודבר זה ג"כ מוסכם מהפוסקים להלכה, ובמסכת שבת פ' כ"ד משנה ה' ומודדין את המקוה בשבת לידע אם היא כשרה וראוי לטבול משום דשרי לטבול בשבת וראוי המקוה היום לטבילה, אלמא דטבילה של מצוה מותרת לטבול גם ביום השבת, כן נראה מפשטות הסוגיות דשבת וביצה לע"ד, ואפילו לדידן דקי"ל, טבילה בזמנה לאו מצוה, ויעוין בביאור הגר"א אות ה' ד"ה אבל בלאו הכי שם ביו"ד סי' קצ"ז ב' בהגה. ואע"ג דבימי רב ור' יוחנן עוד היו מתנהגות על פי דין תורה, ומדין תורה נדה אינה טובלת אלא בלילה ואם טבלה ביום ז' לא עלתה לה טבילה משום שנא' ז' ימים תהיה כו' וקבלו חז"ל כו', ועיין מסכת יומא דף ו' ע"א ד"ה כל חייבי טבילות כו' נדה ויולדת טבילתה בלילה, מ"מ לא יתנגד דבר זה להסוגיות דביצה ושבת למדחק ולאוקמי' דמיירי דוקא בלילה, ויותר טוב לפרש הסוגיות כפשטא כנ"ל דטובלות בין ביום ובין בלילה כנראה שם מהסוגיות, אדם בא מן הדרך רוחץ אפילו במים סרוחים פי' אם טובלת לז' טובלת ליל שבת ויום טוב, ואם לאחר שבעה טובלת בין ביום ובין בלילה, שהרי גם הנדה דאורייתא דוקא ביום השביעי לא תטבול אלא בלילה, אבל לאחר ז' מותרת לטבול גם ביום, ואין חילוק בטבילה בין שבת לחול כנ"ל וזה הוא שיטת רבינו משולם לדעתי וביותר קשה לי על ר"ת כשנעיין שם נדה ס"ז ע"ב הלא נראה דגזרת סרך בתה אינה אלא בנדה דאורייתא שלא ספרה ז' נקיים דגזרת סרך בתה רב ור' יוחנן הוא דקאמרי לה התם, וחומרי דר' זירא עוד לא היתה בימיהם, יעוין שם ברש"י, והאידנא נשי דידן לא מטבילן ביומא דשביעאה, היינו משום דאמרו חכמים אסור לאדם לעשות כן שמא תשמש בעוד יום, ואח"כ תראה ותסתר למפרע ותשמש שמא תבא לידי ספק אינה אלא בטובלת לז' ביום, אבל הטובלת ביום שמיני לא שאפילו אם תראה אחרי כן אין בזה קלקול, דמותרת היא מעיקר הדין, כדאיתא ביו"ד סי' קצ"ז ח' ויעוין שם בביאורי הגר"א אות (מ"ג) וז"ל ומ"מ וכו' כן פי' ב"י דברי האגור, אבל העיקר שדוקא בשביעי, ואיה איפו סרך בתה בטובלת לח'? ועין עוד בירושלמי שבת פ' שני הלכה א' ד"ה כל כל מחויבי טבילות כו', אשה אחת משל רבותינו, ראו אותה טובלת כדרכה ביום, נאמר מטוברת

זמן היתה וכן חזינן רבנן מקדימין לטיבורה כו' ועין בפני משה שם והאמת יורה דרכו כפי' הפ"מ, ולא כבעל הקרבן אהרן שבדה גירסא חדשה כמבואר שם לכל מעין בירושלמי שבת פ"ה, ובירושלמי מגילה פ' שני הלכה ה' ולכן השמיט הטור דבר זה לפי ענ"ד ולא העתיק דברי ר"ת להלכה שם בטור קנ"ט, וסרה בזה תמיהת מרן הב"י שם, והטור לשיטתו אזיל דפסק בא"ח סי' שכ"ו אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת כו', ועוד למה לא נשתמש גם בנידן דידן סברת התוס' שם בנדה ד"ה משום סרך בתה משום דמרגשת השת בכך ויעוין בקיצור הנהגת הוראת או"ה מהש"ך ביו"ד סוף סי' מ"ב אות כ"ב וז"ל שם, שני ת"ח שחלוקים זה עם זה בטומאה וטהרה וכו' ואם הגדול מחמיר סומכין על הקטן בשעת הדחק (ד'-ח'-ט') ובש"ך יו"ד סי' רמ"ב סעיף יו"ד וז"ל אם מביא ראיות מתוך הספר מותר להתיר אפילו דבר התמוה לרבים, ובמהרי"ק שורש כ"ו ומובא קצת מדבריו בד"מ בהרא"ש הלכות מקואות סימן ט' אות ל"ז וז"ל וכל המרבה חומרות באיסור דרבנן לבטל בנות ישראל מפו"ר כו', ודבריו מיוסדין על התלמוד נדה דף ג' ע"ב ד"ה הכי קאמר ליה הילל, לבעלה מי קאמינא כו' ויעוין בע' דינים וז"ל ומה גם דהומרא דאתיא לידי קולא היא להמתין מלטבול עד זמן הנ"ל ויבא בעלה לידי טומאת קרי ר"ל ובכה"ג כבר כתב הרב (חק יעקב) בכמה מקומות שלא יחמיר האדם לזווג בזמנים האסורים על פי הקבלה אלא לפי מה שהוא אדם, משו"ת שמש צדקה סי' כ"ב ועין בח"א ה' ראש השנה (כלל קל"ט ז') ובפרט בנידן דידן שהוא שעת הדחק, ושעת הדחק כדיעבד דמי (כמבואר בט"ז יו"ד סי' ל"א ס"ק ב', ועין תרומות פ' ג' מ"ד בתפארת ישראל אות כ"ב) ובדיעבד כבר כתב לי דודי מו"ר בתשובתו דגדולה מזו מצינו דעלתה לה טבילה כמ"ש ביו"ד קצ"ז סעיף ה' דבדיעבד אף בלא אונס ביום ח' עלתה לה טבילה, והש"י יחלימהו ויחזק בריאותו כעתירת עבדו ותלמידו

אברהם עבר בן ל"א מו"ה שמוא' הירשאוויץ

שו"ת הנ"ל כתבתי גם להה"ג ר"נ אדלר הכהן אב"ד דק"ק לאנדאן והמדינה לעיין, והנה לפניך תשובתו בלשונו ממש בהיותי עוד מתגורר בלונדון.

ב"ה דרך אניה בלב ים בנסעי לעה"ק תובב"א יום ד' לח' אייר שנת להר קדשי לפ"ק (תרמ"ט) שלום וכט"ס לכבוד הרב המופלג בתורה וביראה

כש"ת מו"ה אברהם עבר נ"י.

יען שטרדותי רבו עד למעלה ראש קודם נסיעתי ממקומי בקשתי את אהובי הרב המאה"ג מו"ה י ע ק ב נר"ו (הוא רייכאווין אב"ד בלונדון) לעיין בשאלתו, כי ידעתי גם ידעתי שאף אם לקחתי איזה ספרים באמתחתי בכ"ז לא יהיה באפשרי ליטול יו"ד עם פירושים וכו', ועתה בעזה"י דעתי נלוה לשמעתא כיומא דאיסתא דא ומאד ישמח לבי ותגל נפשי בהקרבי אל ארץ הצבי בעה"י ועיינתי בדבריו וגם במה שהשיב הרב מוהר"י נ"י וזו תמצית דבריו הנראים גם לענ"ד—:

במה שהרבה להקשות על ר"ת מההיא דבילה, ומהא דרב נדה מערמת וטובלת, תמיהני על מעכ"ת שמפני הקושי' דרב עצמו סובר בנדה ס"ז שאסור לטבול ביום. ותירץ דבבילה מיירי במקום אונס אף שהוא דחוק, טפי הוא לי לאוקמי דמיירי בטבילת לילה שיהיה החפיפה סמוך לטבילה, ועוד אפשר דבאמת רב ס"ל דלעולם לא בעינן חפיפה סמוך לטבילה כמו הרבה אמוראים דס"ל

דס"ל כן שם בנדה, ורק לדידן דס"ל כר' יוחנן דבעינן סמוך, הוי תרי קולי כמובן ועוד מש"א בענין סרך בתה לדידן, נפלאת היא בעיני, הלא מבואר שם בנדה ס"ז דלא התירו גם בזה"ז אלא במקום אונס לטבול בשמיני ביום יעו"ש בתוס', ומה שהביא ראיה מירושלמי, נ"ל דאינו ראיה, דאפשר דמיירי בחול ולא בשבת, גם מה שהביא פי' הפני משה, מלבד שיש לומר דמיירי בחול גם פירושו אינו מוכרח, דמפרשים אחרים פירשו דמיירי לענין עיבור שנה, ולפי דעתי נראה דמיירי להקדים קריאת המגילה כדאמרי אינשי איעבור פרשתא דא, ועי' במגילה דף ד' וע"כ הביא הירושלמי הא עובדא במגילה וזה חמיין רבנן מקדימין לעיבורה, ור"ל לקרותה דזריזין מקדימין יעוי"ש, גם מה שהביא מהש"ך בהוראת איסור והיתר, שנוכל לסמוך על המיקל אם הוא שעת הדחק יראה שטעה במחכ"ת, דהלא הכא מחלוקת ר"ת על רבינו משולם עיקר פלוגתתן הוא בשעת הדחק ואונס, ועי"ז גופא פליג ר"ת, ופשיטא דלא דמי כלל לדינא של הש"ך, סוף דבר אנו אין לנו אלא דברי השו"ע שהכריע כדעת הר"ת, אשר מימיו אנו שותין בצמא, וא"כ מאן ספין ומאן חשיב לדחות דברי הכרעתו, ותו לא מידי, והנני אסיים בברכת שלום, וה' יאיר עינינו בתורתו, ויזכנו לראות בשמחת ציון כעתירת אוה"נ הק'.

נפתלי אדלער הכהן.

תשובה להה"ג רנ"א על מכתבו הנ"ל

מכתב קדשו דמר עם החדושי תורה שלח בא לידי אל נכון, ואם כי טרוד אנכי כהיום בעמל גופי במסחרי הדל, ואין דעתי צלולה עוד להתענג בפיטפוטי דאורייתא, אבל ד"ק האחרונים מאן ספין ומאן חשיב לדחות דברי הכרעתו של הב"י בשו"ע ותו לא מידי, ובזה נטל מעכ"ת דלתי העיון בהלכה אחרי מרן הב"י, וכאילו דבר זה נגע לכבוד מרן הב"י שבאמת זה כבודן של ראשו' לעי' ולהפך בדברי' כי זה כל עמל הגאו' בפי' שביב הב"י כנודע כאשר כבר ציינתי מהרא"ש סנהדרין פ"ד, סי' כ"ו ומובא בתוך התשובה למעלה, ובפרט כי דברי אינם למעשה כי אם להלכה, לכן אשוב אהפוך בד"ק ותו' דמר, ואם יהיה לו פנאי יואבה נא לעיין בזה, מעכ"ת יאמר כי טעיתי בדבר הש"ך בהאו"ת לסמוך על המיקל בשעת הדחק, ומכ"ת יאמר דמחלוקת דר"ת ור"מ עיקר פלוגתי' הוא בשע' הדחק ואונס, ועי"ז גופא פליג ר"ת, ופשיטא דלא דמי כלל לדינ' של הש"ך עכל"ה. אדוני הרב לולי מסתפינא אמינא כי אונס ושעת הדחק תרי מילי נינהו —.

אלו הדברים שמנעו הנשים מלטבול בלילה והתקנו להם החכמים לטבול ביומא דתמניא, נקרא בפי הפוסקים אונס, היכא דאיכא אונס, כגון שיראה לטבול בלילה מחמת צינה כו' יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום, ובכה"ג אפשר לתקונא ולהרחיק המניע היינו להפיג הצינה, תטיל חמים למקוה, רק שמרבה טרחה להחים המים, האונס אינו כולל לכל הנשים, כי לא כל הנשים יראות ממים צוננים כידוע אשר אמותינו הלכו לטבול בחורף דתברי גזיזי דברדא ונחתי וטבלין ביומא דסותא נראה מזה כי אונס נקרא בפי הפוסקים ובחז"ל אפילו היכא דאפשר להרחיק האונס ע"י טרחה, גם כי אינו כולל לכל הנשים כנ"ל, והתירו להוראה, (הפך הנראה לבעל חמודי דניאל דלא מהני אונס אלא אם האונס לכל הנשים שבעיר) אבל שעת הדחק, פי' שעת דחוקה—ובלתי אפשר לתיקונא להרחיב השעת, ולהרחיק האונס, כבנידן דידן זמן עוברת, ואורח בזמנו בא, או ביוצא לדרך או בספינה, והיות הגזירה רחוקה, ומילי דרבנן, וביטול מצוה פ"ו אולי יש להקל ולסמוך על ר' משולם, ותשוב לביתה משחשכה, ולא

אין

אין הקפד גם לר"ת משום סרך בתה כמבואר שם בתוס' ומבואר יותר בד"ח על הרא"ש הלכות מקוואות (מקוה סי' ל"ז קמ"ג ד"ה שלא תטבול עד שתחשך) דלר"ת לא קפדינן אלא כשתשוב לביתה תהיה חשיכה, אבל אם טובלת מבעוד יום לית לן בה, כיון שאינה באה לביתה עד שתחשך ליכא למיחש לסרך בתה, וגם אשר יתפלא מעכ"ת עלי באמרו הלא מבואר שם ש"ז דלא התירו גם בזמה"ז אלא במקום אונס לטבול בשמיני, וכן הוא מבואר שם בתוס' (ומבואר יותר בהרא"ש ה"מ סי' ל"ו) אמת הדבר, ובכל זאת דברי בזה מיוסדים על אדני קדש כאשר ציינתי בדברי הגר"א יו"ד סי' קצ"ז ס"ק י"ג הגר"א וז"ל כן פי' הב"י דברי הטור, אבל העיקר שדוקא בשביעי, עכ"ל ועיין בד"ח על הרא"ש ה"מ סי' ל"ו ס"ק קמ"א וז"ל, שעיקר גזירה דרבנן הוא, ויש כמה ספקות, שמא זבה היתה, ושמא תשמש מיד לאחר טבילה ושמא תראה ביום ותסתור למפרע, ומתוך חששות רחוקות לא נחמיר, ולא אמרו אלא בנדה דאורייתא, ולדידה דאורייתא, ולא לדידן, דמשוינן לכולהו נשי ספק זבות, ומצריכים להן לספור ז' נקיים כזבה, (וזבה הא טבילתה ביום) הראיה מהירושלמי שהבאתי, ועי"ז יאמר כ"ת דאינו ראיה דאפשר דמיירי בחול, ולא בשבת. אמנם כן, ומעולם לא עלתה על דעתי להביא מזה ראיה לענין שבת, רק לסעד וסמך לדברי, דממרי דרב בילה, נדה מערמת וטובלת בבגדיה, מיירי בשמיני, ועל זה הבאתי מהירושלמי שמחלק כמו כן לבלי יתנגד ממרי דרב אהדדי כנ"ל, ומהירושלמי מוכח דגם בלא אונס שרי למטבל בשמיני ביממא, ומפשטות הסוגיא שם מוכרח דרב דאמר נדה מערמת וטובלת בבגדיה מיירי ביממא, כמו שאמרו שם „אדם בא מן השרב" ומה שאבא מעכ"ת „לאוקמא טפי בטבילת לילה דברי רב, שיהי' החפיפה סמוך לטבילה כבר אמרו חז"ל שם נדה ס"ח ע"א, קשיא הלכתא אהלכתא? לא קשיא, הא דאפשר, הא דלא אפשר, וכן מוסכם להלכה (ביו"ד סי' קצ"ט ס"ק ו') את הפי' פני משה על הירושלמי וכן חמיין רבנן מקדימין לעיבורה, האמת יורה דרכו לכל מעיין כפירושו של הפ"מ, ולא כבעל קא"ה שבדה גירסא חדשה, כמבואר לכל מעיין בירושלמי שבת, (ובמגילה פ"ב הלכה ה') כי עיבור שנה היכא מדכר, וגם לפירושו דמר שהשכיל לפרש דקאי על קריאת המגילה שנזכר שם במשנה ו' וז"ל דמר ולפי דעתו נראה דמיירי להקדים קריאת המגילה, כדאמרי אינשי איעבור פרשתא דא (במגילה דף ד') על כן הביא הירושלמי האי עובדא במגילה, וזה חמיין רבנן מקדימין לעיבורה (ר"ל לקרותה) דזריזין מקדימין יעו"ש עכ"ל. לא זכיתי להבין ד"ק, איך יעלה פירושו דמר שם במגילה, וזה, תנן אין קורין את המגילה עד שתנץ החמה, כו' וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר, וגם אם נימא כפירושו דמר דקאי על קריאת המגילה, ועי"ז יאמר, ואנן חמיין רבנן „מקדימין לעיבורא" פי' לקרות המגילה, היינו קודם הנץ החמה, ועי"ז יתרץ ר"כ בשם ר' מנא ויאמר, מצוה להקדים, פי' לקרותה קודם הנץ, כדי לזרז במצות הלא בפירוש נאמר במשנה, דדוקא בדיעבד אם קרא משעלה עמוד השחר כשר, אבל מצוה מן המובחר מהנץ החמה דוקא, אבל לא להקדים קנה"ח דכתיב „ביום אשר שברו" ועתה אשוב אהפוך ביתר דברי מר, מעכ"ת יאמר ועוד אפשר דבאמת רב ס"ל דלעולם לא בעינן חפיפה סמוך לטבילה כמו הרבה אמוראים דס"ל כן שם בנדה, ורק לדידן (יוריני אדוני מי המה האמוראים שם בנדה ב') ורק לדידן דס"ל כר' יוחנן דבעינן סמוך האי חרי קולי כמובן עכל"ה. לא זכיתי להבין דבריו בזה, איך אפשר לומר כן דרב ס"ל דלא בעינן חפיפה סמוך לטבילה הלא עזרא ובית דינו תקנו שתהא אשה חופפת

וטובלת

וטובלת כמבואר (בבא קמא דף פ"ב ע"א) בעשרה תקנות תיקן עזרא כו' ושתהי' אשה חופפת וטובלת, דאורייתא היא כו' אמרי דאורייתא לעיוני, דלמא מקטרי, אי נמי משום מידי, משום חלילה, ואתא איהו תיקן חפיפה, (תוס' ושתהא אשה חופפת אומר ר"ת שלא תיקן חפיפה אלא ברחש כו'), ועיקר תקנת עזרא ובי"ד היה על זה האופן, היכי דאפשר אפשר, והיכא דלא אפשר כמו בליל שבת וי"ט, ובשעת הדחק מרחיקין החפיפה מהטבילה:

וכאשר אדוני הרב יפנה מטרדותיו הרבים יעיין נא בזה ויטריח להשב לעבדו הנאמן אברהם עבר הירשאוויץ חונה פ"ק מעלבורניא אשר באוסטראליע המדינה.

דברי תורה הנ"ל שלחתי לאדמו"ר הגאון הגדול צדיק יסוד עולם ונוח לבריות כקש"ת מוה"ר ארי' ליב ראשקעס אב"ד דק"ק שניפעשאק בווילנא ובהיום אוה ציון למושב לו, וארשום פה תשובתו ומכתב קדשו אלי:

בעזה"י א' חנוכה לס' ופרט אחרי הדיע א' את כל זאת אין נבון וחכם כמוך שנת תרנ"א ווילנא. החיים והשלום וכט"ס אל כבוד אהובי וידידי הרב המופלג חריף ובקי ומשנתו זך ונקי חד חד נחית אל עומק ההלכה אשרי שלו ככה מו"ה ר' אברהם עבר הירשאוויץ נ"י שלום אחדש"ת:

מכתביו היקרים, הגיעני אל נכון ואשר שאל בשאלתו אם יורה לאחרים בדבר ד' אשר ידרשו מאתו במקום אשר בדעתו לבא שמה בארץ אוסטראליא, תמה אני אם כת"ר צריך בזה לדידי ולדכותי, והדבר מבואר, כי אשר הגיע להוראה אין לו למנוע א"ע מלהורות לעם ד' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון, ומעלת כת"ר ידעתיו מאז לבעל שכל ישר ומבין דבר לאשורו, ואחרי רואי כי מעכ"ת יראתו קודמת לחכמתו, והנהו מיראי הוראה "אמינא כל מן דין סמוכו לגא" יורה וידין עם ד' הדורשים תורה מפיהו וינהלם על מבועי האמונה הטהורה והמדע ביראת ד' כל היום, עכ"ז לא אכחד מאהובי לחכם ואמתי ויר"א כמוהו ראוי להתרחק מהוראה וסידור בעניני גיטין וקדושין בארצות האילו, כי לפי השערתי המכשול בעניינים אלו בארצות הרחוקות מצוי מאד אף לרב גדול בתו"י מכמה וכמה טעמים אשר בלתי אפשר לפורטם כי רבים הם, ואולם זולתי זה אדרבה חס לו למנוע נפשו מבלי הורות לעם ד' נדחי ישראל הצמאים לדבר ד' ורוצים ללכת בדרכיו לשמור חוקיו ומשפטיו הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון עפ"י התוה"מ, יורה עפ"י תורת הראשונים עמודי בית ישראל אשר סביב לבית יוסף יחנו איש על דגלו לאותות כו', ומעכת"ר ביושר שכלו אחר העיון ילך בטח ומן השמים יסייעוהו להקים כל דברי התורה, ומה נעים יהי חלקו אם יעלה בידו ללמוד שם עם איזה חברה איזו שיעור ובפרט להרגיל שם תינוקת של בית רבן אזי באין ספק יהי שכרו כפול ומכופל מבעהג"מ יעלה מעלה מעלה, ירים ונשא וגבה למעלה:

והנה על דבר השאלה אשר הציע כת"ר במכתבו השני בדבר הנשים אשר זמן טבילתם היו בעש"ק, ומפני תגבורת המים לא היו אפשר להן ללכת אל המקוה, אשר שמה המקוה טהרה, וכן בלתי אפשר לבא משם בשום פעם העירה בערב בכל משך הזמן אשר יגברו המים, וביותר יש לחוש כי אם תתעכב זמן טבילתן עוד יום אחד או יומיים אז לא תוכלנה לטבול כלל כמה שבועות ולכן נסתפק מעכת"ר, אם יש לסמוך בשעת הדחק על דעת רבינו משולם שהתיר לאשה לטבול ביום השבת שהי' יום שמיני להפסקת טהרה שלה, ואף כי ר"ת דחה דבריו, וכן נפסק להלכה בשו"ע כר"ת בלי שום חולק (קצ"ט סעיף ז') וכן מבואר ברא"ש וסמ"ג וסמ"ק וס' התרומה, ולא פקפק על זה הדין שום

שום אחד מן האחרונים, ומי יבא להרהר אחריהם עכ"ז מפני שעת הדחק הגיע כת"ר שאלתו לפני גדולי חקרי לב והם השיבוהו כהלכה כי אין לזוז זיז כ"ש ח"ו מדברי השו"ע, וראיתי דברי הגאון הרב הגדול אשר הזכיר מעכת"ר והמה קילורין לעינים מודקים מכל צד, ולא ישר בעיני כלל הדברים אשר כתב מעכת"ר להשיב עליהם, גם מה שכתב כת"ר כי קבל מאת רבותיו כי הב"י לא נעל הדלת לפני המעיינים גם אנכי קבלתי מאבותי ורבותי ומפי סופרים וספרים כי העיון לא נסגר ולא יסגר לנצח. אבל ח"ו להעלות על הדעת לקבוע הלכה אף לא למעשה אף להחמיר על דבריהם מכ"ש להקל אף בדרבנן, מהטז מארי המהרש"ל כתב על הב"י שלא הניח מקום להתגדר אחריו, המהרי"ק כתב כי כמו שאי אפשר לחלוק על הגמרא, כן בלתי אפשר לבני דורו לחלוק על התוספות והתאומים כתב כי אין לומר קי"ל נגד המבואר בשו"ע וכמוהו לאין מספר, והוטב אשר דיבר הגאון האדיר נודע ביהודה זצוקלל"ה הלואי שנהי' כשור לעול וכחמור נושא ספרים, ללמוד ספרים מפז יקרים, והנה יש לנמנע טבע קיים. כי באמת הוא מהנמנע למצא השגה על דבריהם, ובמקום שאנו מדמים כי יש לנו השגה מבוררת על דבריהם ז"ל מפשט הסוגי' הנה אז אנו יודעים בבירור כי טח מראות עינינו, ואין אנו מבינים שם גם הפשט הפשוט ולכן יש לעיין ביותר, והנה מאהבת כת"ר אמרתי לישא וליתן מעט בנ' דידן לא להלכה ולא למעשה אולי על הוראת שעה בשעת דחק גדול בהסכמת גדולי ישראל יוכלו לצרף דברי העניים אשר לענ"ד המה נכונים בפרט כי ח"ו לא אכניס ראשי בין אריות, ואני אחפש דרך לקיים דברי רבותינו לא לסתור דבריהם הקדושים ח"ו:

והנה כת"ר נר"י גם הגאונים שהשיבו לו יחיו לאי"ט דנתם אם יש לסמוך על דעת רבינו משולם נגד דעת ר"ת ז"ל בשעת הדחק בדרבנן, תמה אני וכי יש בזה מקום להכריע או לצד סמוכה על רבינו משולם זל"ל, וכי רבינו משולם נחלק ח"ו עם ר"ת הוא רבינו משולם תלמידו של רבינו ת"מ, הורה הלכה באשר שכן הי' נראה ההלכה עולה מן סוגיות הגמ', ואח"כ כתב לו ר"ת שטעה בהוראתו, וגם ספריו מוטעים כי הגירסא הנכונה אינו כמו שכתוב בספרו, ואין ספק שהתלמיד קבל דברי הרב באהבה, ומאז ועד עתה אין חולק בזה, ואיך יעלה על הדעת להרהר אחר הלכה זו וביותר כי רבינו משולם עצמו חזר להודות לר"ת, אמנם עכ"ז נתבונן במקור הדין כי באמת התוס' והרא"ש וכל הראשונים הביאו דברי רבינו משולם ור"ת בקיצור, ועצם התשובה לא ראינו, והנה ת"ל מצאתי עתה עצם הויכוח שעבר ביניהם בזה, ומתוך כך הנני נבוך מאד בדברי הפוסקים ובדברי השו"ע וצריך אני להתלמד בזה „באו"ז הגדול" אשר יצא לאור בזמנינו סוף נדה סי' שס"ד, ז"ל שם כלשון רבינו משולם ב"ר נתן זל"ל בעבור חפיפת יום ע"ש וטובלת בראשון בודאי זה התרנו כדאמר „פרק התינוקת" דרש מרימא הלכתא כרב חסדא, דאמר שכן לא אמרינן, אלא מודה שהאשה חופפת ע"ש וטובלת במ"ש, היכא דלא אפשר, וכש"כ בשבת עצמו אם הוא יום שמיני, שהוא סמוך לחפיפה, אמר בסוף ההלכה אשה חופפת בלילה וטובלת בלילה, קשיא הלכתא אהלכתא, דקאמר הלכה כרב חסדא, הא דאפשר הא דלא אפשר עכ"ל ר' משולם, השיב ר"ת, על שאמרת לחוף ע"ש ולטבול בשבת שחרית, מקל וחומר, דאשה חופפת ע"ש וטובלת במוצ"ש, וכש"כ שחרית סמוך יותר, התרת האסור שזה ק"ו יש עליו תשובה גדולה, שהרי אתה אומר שכן לא אמרינן, אלא היכא דלא אפשר טובלת במ"ש שהוא יום שמיני שא"א לה לטבול ע"ש, ולפיכך מותרת, אבל זאת, יכולה לטבול

לטבול בליל שבת, ולדבריך שאתה מתיר, א"כ תחוף בערב שבת לפני יום טוב, ותטבול ביום טוב שחרית וזה אסור, שהרי בעינן סמוך לחפיפה טבילה שכן לא אמרינן, ואף עפ"י שזו מפני שיכולה לטבול, וזו מפני שאין יכולה לחוף מה בכך וכו' עכ"ס „באור זרוע" והנה דבריו צריכים ביאור, אמרתי לבאר לפי קט שכלי הנה מתשובת רבינו תם לרבינו משולם נראה, שלא כפי המבואר בכל המקומות שהובא דבריהם דטעמו של ר' משולם היה מפני שלא היה ביכולת האשה לטבול בליל שבת מאונס גנבי וכיוצא בזה, שהרי כתב לו ר"ת וזאת יכולה לטבול בליל שבת, ולפי דבריהם השיב לו שלא מעין השאלה, וע"כ ש"ר משולם התיר לטבול בשבת בלי שום אונס כלל, או דאונס אינו מעלה ומוריד כלל בנידון דידהו, וזה פלא לכאורה, כן ראיתי ר"ת מיו"ט שחל אחר השבת איני מבואר כוונתו, לכן נראה לענ"ד, דדעת ר"ת וכן דעת ר"מ שניהם שוין בדבר בסברה זו לענין הרחקת החפיפה מהטבילה, שאין להתיר אף בשביל אונס גדול, והא שהתירו לחוף בע"ש ולטבול במו"ש אין זה בגדר קולא שאנו מקילין עליו לבלי לחוש להסמיך החפיפה לטבילה כדי שלא לבטל מצות עונה, אבל עיקר תקנת עזרא כן היה, דאם יזדמן טבילת האשה במו"ש תחוף בע"ש, שהריזה האונס הוא הקבוע לכל הנשים ונודע למתקני התקנה, ב"ד של עזרא, שהרבה פעמים יחול יום הטבילה במו"ש, לכן התנו על זה, בעת התקנה, ואין לדמות לזה שארי אונסים שכן על דרך מקרה יתחדשו בזמן מן הזמנים, תדע שהרי לרב הונא, מפני שלא יכלו להשות מדתן להסמיך חפיפה לטבילה בחל טבילתה במו"ש או במוצאי יו"ט התירו לכל הנשים להרחיק החפיפה מהטבילה משך זמן כזה, ואמרו אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בה' בשבת, הרי דלר"ה אשר בלי שום אונס התירו להרחיק החפיפה מהטבילה בשביל נשים כאילו,

ואולם לא קיי"ל כן, שכן לא אמרינן מ"מ באשה שחל טבילתה במ"ש וחופפת בע"ש אין זה מטעם אונס, ולכן שפיר י"ל דבשביל שום אונס לא התירו להרחיק החפיפה מהטבילה, והנה נחלקו רבינו משולם ור"ת בסברה, שדעת רבינו משולם היא, לאשה שטובלת במו"ש, שיכולה לחוף בע"ש, אף אם היה יכולה לטבול קודם השבת באיזה יום מן הימים, שהרי לא מפני האונס התירו כן, ולפ"ז דן ק"ו שיכולה לטבול בשבת, שהרי בזה היא מקרבת יותר הטבילה לחפיפה, וע"ז השיב לו ר"ת, שהתקנה להרחיק החפיפה מהטבילה לטובלת במו"ש לא הי' רק בחל יום טבילתה במו"ש, דיום השבת היה יום זיין לספירתה, ובליל שבת לא הגיעה עוד עת טבילה לה, אבל אם הגיע זמן טבילתה מקודם או אפי' בליל שבת לא יצאת מכלל התקנה, שלא להרחיק החפיפה מהטבילה, ואף אם היה לה איזה אונס, שלא היתה יכולה לטבול בליל שבת, כבר הקדמנו, שבשביל שום אונס לא התירו להרחיק החפיפה מהטבילה, וכל זה נכלל בלשון ר"ת שכתב אבל זאת היתה יכולה לטבול בליל שבת והביא ר"ת ראיה לדבריו מדאמר שם בגמרא דלמוצאי שני ימים טובים של ר"ה שחל להיות אחר השבת ליתא, שהרי יכולה לחוף ולטבול במו"ש, מבואר דאם לא היה אפשר לה, להיות חופפת וטובלת במ"ש, היינו מתירים לה, שתסמוך על החפיפה של ערב שבת, ואם נימא כדעת רבינו משולם דאפילו אם היתה יכולה לטבול קודם מו"ש, עכ"ז כשטובלת במו"ש או מכ"ש בשבת, יכולה ג"כ לסמוך על החפיפה של ערב שבת א"כ קשה בחל יו"ט אחר השבת בשני יו"ט, דאינה טובלת עד מוצאי יום טוב, תטבול בשחרית אם הוא יום שמיני לספירתה, דאז לא נוכל לומר בזה תחוף ותטבול בשחרית, שהרי ביו"ט אסורה לחוף, ותסמוך על החפיפה של ערב שבת, וע"כ דע"ז האופן כיון, שהייתה יכילה

לטבול

לטבול מקודם בתחילת ליל יום טוב ב׳, דאם
לא, בודאי אי אפשר לה לטבול בשחרית משום
דר״ש שמא תבוא לידי איסור, שתראה ותסחור
ועי״כ שאל שמיני שלה ביו״ט שני והיתה יכולה
לטבול בתחילת ליל יו״ט ב׳, שוב אין אנו
מתירין לה לטבול בשחרית שלא להרחיק החפיפה
מן הטבילה, שהרי שכן לא אמרינן, וכמו שאין
אנו מתירין לה להרחיק החפיפה מן הטבילה
באחד ימי השבוע, ואם אינה יכולה לחוף סמוך
לטבילה אינה סומכת על החפיפה של יום או
יומים שקודם הטבילה, ואסורה לטבול, כן
אנו אוסרין אותה לטבול בשבת או ביו״ט שחרית
מפני שהיתה יכולה לטבול מקודם להסמיך
יותר החפיפה לטבילה, וזהו כוונת דברי ר״ת
מה שאמר „ואם מפני שזו„ מפני שיכולה לטבול,
וזו מפני שאינה יכולה לחוף מה בכך, עכ״פ
מבואר מדברי התשובה הנ״ל, שבאו״ז שזכינו
לה בימינו כי לא בא ר״ת לחלוק על פסק רבינו
משולם מטעם דתרי קולי לא מקילינן, רק משום
דלענין זה, להרחיק החפיפה מן הטבילה לא
מצינו לחז״ל שהקיל בזה משום איזה אונס,
זולת בחל טבילתה במו״ש, שיצאה מכלל התקנה
להיות סומכת החפיפה לטבילה:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר, דגם כוונת
התוס׳ במה שכתבו „ור״ת אוסר
דתרי קולי לא משכחן דברי הש״ס" אין הכוונה
במ״ש דתרי קולי לא משכחן לתת טעם לדברי
ר״ת האוסר, רק הוכחה דמגלא משכחן רבותא
זו בש״ס שתטבול האשה ביום טוב שחרית
שיהא בזה שני קולות יש לדון דבאמת אסור
הוא לה לטבול בשחרית, לא מטעם שאין לנו
להקל תרי קולות, אלא משום דאם זמן טבילתה
במוי״ט א״כ אי אפשר לה לטבול בשחרית משום
דר״ש, ואם הוא יום ח׳ לספירתה, וזמן טבילתה
היה כבר מקודם בתחילת ליל ח׳ א״כ אסורה
לטבול בשחרית משום שאין להרחיק החפיפה
מן הטבילה כל כך, כיון שהיתה יכולה לטבול
מקודם, ואולם הרא״ש, ומרדכי, וסה״ת, נראה
מלשונם שלא הבינו כן בדברי ר״ת, אבל דברי
התשובה „שבאור זרוע הגדול" לענ״ד אי אפשר
לפרש באופן אחר ממה שפרשתי, והנה אם
צדקתי בדברי אלה בכוונת ר״ת ז״ל יש לנו
לדון במחלקותו בצדו, הלא הוא הרמב״ם ז״ל
שהוא כתב בפי״ב מ״ה מקוואות דעל ידי איזה
אונס שיהיה לאשה, מותרת להרחיק החפיפה
מהטבילה, ואפי׳ אם צריכה לצאת לדרך,
כמ״ש הכסף משנה שם (בפי״ב הלכה ט״ז)
וגם הראב״ד מסכים עמו בזה להלכה, וא״כ
להרמב״ם ז״ל, אם לא היתה יכולה לטבול
מעי״ש, אף שכבר הגיע אז זמן טבילתה, ומצד
הדין היתה יכולה לטבול בליל שבת מ״מ מותרת
במ״ש, וכ״ש בשבת ביום, מק״ו דרבינו משולם
דפירכת ר״ת ליתא להרמב״ם ז״ל כנ״ל, ולפ״ז
יש לי לומר דבדקדוק השמיט המחבר שם בסי׳
קצ״ט סעיף ג׳ מה שהגיה עליו הרמ״א ובשעת
הדחק שצריכה לחוף ביום, והוא הדין הזה שכתב
הרמב״ם ז״ל דמחמת חולי או אונס מותרת
להרחיק מעט החפיפה מהטבילה, דכיון שהוא
פסק בסעיף זיי״ן כר״ת א״א לו לקיים דברי
הרמב״ם אלו ול״ע על הרמ״א כנראה תפס
שני הדינים מה שהגיה בסעיף ג׳, ודברי הב״י
בסע׳ זיי״ן להלכה, וכפי מה שבארנו המה סותרים
זה את זה, עוד נראה לי, דאפילו לפי הנראה
מפשטות דברי התוס׳ והרא״ש וסה״ת ודברי
האחרונים בטעמו של שהוא משום דתרי קולי
לא נקל, י״ל דהיכא שנתפרסם האונס יש להקל
בשעת הדחק, והוא שהרי מהצורך להבין מה
שכתבו בשם ר״ת דאסור לטבול ביום שבת,
משום דתרי קולי לא נקל, מה ענין דתרי
קולי, וכי מפני שהקלנו בדין החפיפה? צריכים
אנו להחמיר בחשש סרך בתה? ונ״ל הכוונה
כן, דמאחר שתראה הבת שהאם מרחקת החפיפה
מן הטבילה, בודאי יעלה בדעתה, דזמן טבילת
אמה הוא במו״ש, דלולי זאת לא היתה מרחקת
החפיפה

השפיפה מן הטבילה, ותבא לטבול תמיד ביום ז"ין לספירתה ביום, ולכן יש לדון היכא שנודע, ויש פרסום לאונס כמו בנידן דידן עם הוראת שעה, אולי גם בעלי השו"ע יודו בזה :

וראה זה מצאתי להראב"ן הגדול שהיה חבירו של רבינו תם ורשב"ם ז"ל, והמה כותבים לו לאדונינו הרב וכיילא בזה אשרי הדור שאתה שרוי בתוכו שאינו יתום ולא אלמן כתב בסוף הלכות (זה לשונו בסי' שכ"ו) ואם טבילתה בליל שבת וחפפה מבערב ולא יכולה לטבול מפני אונס גנבים או אפילה טובלת למחר בשבת :

הרי בררנו כי יש לנו הרבה גדולי עמודי בית ישראל, אשר כל אחד ראוי לסמוך עליו אפי' שלא בשעת הדחק, הלא הם הרמב"ם והראב"ד הרא"בן ורבינו משולם ואחרי שבררנו אשר יש לו עמודים גדולים העומדים בשיטתו, אין ראיה שחזר והודה לדברי רבו ר"ת, עכ"פ לענ"ד אם יסכימו דודי הגאון החסיד רי"ל מקעלים ואחד מהגאונים יש להתיר בשעת הדחק, ואין בזה משום שכבר נהגו לפסוק כן, והנני ידידו דו"ש ומברכו בכל טוב, יתברך בצאתו ובבואו וכל אנשי עדהו יתברכו בגללו ויזכה להרבות תורה ויראת ד' ויאושר בארץ אשר ישכון כבוד בתוכה, וגא להשיבני תומ"י וד' יתן אומר המבשרות שלום כנפש הכותב

ארי' ליב ראשקעס.
חופ"ק שניפישאק בווילנא.

דעת התוס' והרא"ש והמרדכי בשבועות והסמ"ג וסמ"ק וסה"ת ורבינו ירוחם כלם ס"ל כר"ת דתרי קולי לא מקלינן:

יעקב ריינאוויץ (מ' שהיה הרב"ד בלונדון)

אמנם לפי ענ"ד גם ר"ת ס"ל דבשעת הדחק כבנידן דידן מותרת לטבול ביום השמיני לספירתה גם בשבת שחרית ואין חולק בדבר בשעת הדחק, וכן נראה מהעתקת הה"ג הצדיק ר' ליב ראשקעס שליט"א שהעתיק מהאור זרוע הגדול עלם תשובת ר"ת וז"ל (לעיל בתשובה) שהרי אתה אומר שכן לא אמרינן אלא היכא דלא אפשר טובלת במו"ש שהוא יום שמיני, שא"א לה לטבול ע"ש, ולפיכך מותרת, „אבל זאת יכולה לטבול בליל שבת, עכ"ל ר"ת. הלא נראה מזה, אבל היכא דאינה יכולה לטבול בליל שבת ובמוצאי שבת ובשעת הדחק כבנ"ד אולי מתיר ר"ת לטבול בשבת שחרית :

אברהם עבר בן לא"א מו"ה שמואל ז"ל

ב"ה יום ב' י"ח טבת תרנ"א קאוונא.

כבוד ידידי ה"ה הרב המופלג בתורה ויראה החו"ב המפורסם כש"ת מו"ה אברהם עבר הירשאוויטץ נ"י שוכט"ס :

אחדשה"ט מכתבו הגיעני כן קונטריסו הנכבד, והנה ע"ד שאלתו ודאי אין לנו להכריע נגד פסק השו"ע (ביו"ד סי' קצ"ז סעיף ג') דהכריע כשיטת הר"ת ואין לי כח לבא בארוכה, והנני למלאות בקשתו ומוסגר פה הכתב תעודה אשר דרש ממני ויתן ד' שיצליח את דרכו ולבא למחוז חפצו לשלום, ויצליח לרומם קרן התורה ויראה כנפשו, ונפש ידידו דוש"ת

יצחק אלחנן, החופ"ק הנ"ר.

בעזהי"ת ד' דחנוכה כי עליהשת"ר ד"ה לפ"ק.

כבוד ידידי הרב הגדול הו"נ וי"א מרבים כש"ת מו"ה אברהם עבר, עומד על משמרת הקודש לתורה ולתעודה לתמכה ולסעדה כה יזכהו ד' להיות ממזכה את הרבים ולכב"ב שלום.

אחד"ש הטוב

הנה הגיעני מכתבו ואשר דרש כבודו מאתי כי אגיד לו דעתי ועצתי אם יהיה לו עסק בעניני גיטין כי זה איזה שנים כתבתי לו את עצתי לבל יהי' לו עסק בזה, הנה כאז כן עתה אין אני חושש ח"ו כי יוצא תקלה מתח"י, ואני מכירו לבעל שכל ישר ואינו תוקע עצמו לדבר הלכה שיש בו ספיקות, ובדבר ברור לפי דעתו ושכלו הישר בודאי אין בו שום חשש, ואולם לפי השערתי אז וגם עתה הנני מסתפק מאד ולא אוכל לשער איך יעמדו על בירור השמות של האנשים במקומות שאינם עולים לתורה, רק לעתים רחוקות, ומכ"ש במקומות שהש"ץ אינו הגון, ואי אפשר לסמוך על דברו, וגם מי יברר במקומות רחוקים כמו אלה שמות הנשים כי דרכם לשנות שמותיהן זה בכה וזה בכה, וגם למצוא סופר ועדים כשרים הדבר קשה מאד, ואחרי שמכשול בענין כזה הוא מכשול לכמה דורות לכן אברך ד' אשר הציל אותי מזה כי איני מסדר גיטין כידוע למעכת"ר, ומה דסני לי יעצתי לאוהבי, ואם עיני כת"ר רואות ולבבו שלם כי אין מקום לחוש יעשה כפי שקול דעתו, והנני להעירו כי יסגל לו ספרים אשר בהם מבואר המונח האותיות וגם ספרי האחרונים כגון סדר גיטין מבעל פ"ת ושם מבואר הכל בדיוק, כן צריך לדקדק במה שכתבו האחרונים כי במקום אשר לא סדרו שם גט מעולם אין לקבוע השם של העיר, עד אשר ישא ויתן הרב הרוצה לסדר שם גט עם חבריו הרבנים יראי ד' וחושבי שמו, והנה אחרי כל הנ"ל אשר יתבררו לו כל הדברים כשמלה, ומעכ"ת רואה כי יש בזה הצלת עון, בודאי ראוי לו לעשות כפי שיקול דעתו הישרה לבלי מנוע עצמו מזה, והשכרה לא יגונה, וד' ינחהו במעגלי צדק למען שמו כעתירת אוהבו הנאמן.

ארי' ליב ראשקעס.

ומזה שהציע בשאלתו אם מותר לטבול ביום אם אין האשה יכולה לטבול בלילה מפני אונס הרי הדבר מבואר בגמ' ובשו"ע להתר ביום שמיני לטהרתה אבל לא ביום ז' וכן לענין לטבול בכתונת ג"כ מבואר להתר אבל מה שאני צריך להעיר בשאלתו ולדעתי הוא נחוץ מאד במה שכתב והנה זה מצאתי א' שווים באשה אשר מימיו באים מהים הגדול ומקוה כשרה היא בזה ראיתי להעיר בענין מקואות שמביאין להם המים ממעיינות או מנהר או מים כי לעניות דעתי מצאתי מה שיש להעיר בזה דבר מחודש מה שלא העירו בזה רבותינו האחרונים מהדורות שלפנינו וזה הדבר הנה נודע לי אשר זה יותר מעשרה שנים נתחדשה מכונה אשר ישימו אותה בכל הצינורות הנעשים בעירות הגדולות להביא מים לתוך הבתים מבלי שיצטרכו להכין מים בכלי גדולה רק בכל עת שנצרכים למים הם פותחים ע"י גלגל הקטן את המקום מוצא המים אשר הוא בתוך הבית ויצא מים קרים כרצונם ובכדי שיהיו המים צלולים ומזוקקים (פטולירט) הממציא אחד מכונה אשר יניחו אותה בתוכה באחת הצנורות אשר תחת הארץ מהמביאים את המים ממקום מוצאם אל הבתים והמכונה הזאת תזקק את המים באופן המועיל והמים אשר ישתמשו בהם הבתים הן לשתי' והן לרחיצה הנם מזוקקים טובים ובריאים וכבר הי' מעשה על ידי כי הגביר (אזרעם) בנה בית מרחץ גדול אשר הוציא עליו יותר ממאתים אלף רו"כ והתקין בה ארבעה מקואות תחתיים ושניים והמים יגיעו אל המרחץ והמקואות ע"י מכונות קיטור אשר בלי שום כלי, כח הקיטור ידחק-את המים לעלות

לעלות למעלה ואולם בבתי המרחץ התחתון יבא שם המים בלי כח קיטור רק ע"י צינורות אשר יכנו אותם בשם איינגעלסט פלומפען אשר המים יעלו מעצמן עד ערך גובה המקום של מוצא המעיין ואז שמתי אל לבבי כי במרחץ חשוב כזה בודאי הכין המכונה המזקקת את המים והרי המכונה הוא כלי קבול של מתכת וכל המים עוברים דרך אותה מכונה ונעשים שאובים והקרתי אצלו על זה והודה לי כי כן הוא והוצרך להוציא את המכונות מתוך הצינורות כדי שלא יפסלו המקואות ואמר לי כי הוציא על חנם על זה בערך ארבעה מאות רו"כ מחיר המכונות. ועל כן ראוי לכל הרבנים אשר שם יביאו מים מן מעיין או נהר ויש למקוה לשום לב אם לא נמצא שם אותה המכונה אשר תזכך ותזקק את המים כן שמתי אז אל לבבי לאותן המקואות אשר הם למעלה בעליות וכח הקיטור ידחוק את המים לעלות ועי' בספר שאלות דוד להגאון מו"ה ר' דוד פרידמאן הגאב"ד דק"ק קארלין נר"ו ויחל, בסוף ספרו הלכות מקואות סי' א' וכו' כתב להכשיר שאין זה נקרא נעשה ע"י כח אדם וגם אין לחוש מטעם הויתו ע"י טומאה והאריך בדבריו לומר שהצנורות נעשים מחוברין לקרקע ודינם כמו מחובר לקרקע מעיקרו אבל אני בהגהותי להנודע ביהודה הנדפס בווילנא בדפוס ראזינקראנץ שנת תרכ"ה ושנת נודע ביהודה רבנו יחזקאל לנדא במהדורא תניינא חלק יו"ד בהגה השייך לסי' קמ"ב כתבתי שלא כדבריו וגם הוא בעצמו כתב שאין לסמוך על דבריו למעשה ושם התעוררתי על גדולי הדורות שלפנינו שפלפלו הרבה במעיין ודנו על המים הבאים ע"י הפומפין אם הוא נקרא ע"י כח אדם או לא ולדעתי כהי דנימא דלא נקרא נעשה ע"י אדם אבל הרי נתלשו ברצון אדם ומקבלין טומאה ואם נטמאו לענ"ד אפי' ע"י שגזרו טומאה על ארץ העמים ומכ"ש אלה הצינורות המביאים מים ממעיין רחוק לתוך עיר גדולה בכמה מאות בתים והמים נטמאו מאהל המת אשר באחת הבתים ובמגע טמא מת שאי אפשר לעשות ממים טמאים בשום אופן ואינו נטהר אפילו בהמשכה ויעויין בצל"ח פסחים ד' י"ז בסוגי' דר"ח סגן הכהנים אות ק"ג הוכיח מן הסוגי' דלכל הפוסקים מוכרחין אנו לאמור דאי אפשר לעשות מקוה ממים שנטמאו בשום אופן לכן יש להתעורר מאד על הגדולים מן האחרונים שכתבו להכשיר לעשות מקוה ממים שנתלשו ברצון וכ"ש שיש להתעורר אשר בכרכים אשר שם נמצאים חברות גדולות המשפיעים לכל בני העיר ע"י מכונות להביא המים מן הנהר או מן המעיין אשר ביד החברה ועושין מזה מקוה והמים בודאי אינם מחוברין למעיין מצד שלשה טעמים אם מטעם דנילוק אינו חיבור אם מצד שהמים עוברים דרך מסננת אשר אפי' ככונס משקה אין בהם וכבר העיד הרא"ש דראיית ר"ת מהא דארעא כולה חלחולה מהלאל היא ראי' שאין על זה תשובה אם מצד שבאין ספק מונח בתוך הצינורות אותן המכונות שמזככין ומזקקין את המים והמכונות האלה בודאי נטמאו במגע והמים הלא עוברין דרך המכונות האלה ונטמאו בודאי, בכל זה ראיתי לגלות את מבוכת נפשי וד' הטוב יצילנו מכל מכשול ופגע ועון ויספות שלום לנו ולכל ישראל כעתירת ידידו דורש שלום תורתו נאמן באהבתו.

ארי' ליב ראשקעס.

ב"ה סידנא בח' אלול תרנ"א לפ"ק.

שאלה להה"ג רנ"א אב"ד דק"ק לונדון והמדינה:

שאלה, כאשר פה ס י ד נ א (אשר באוסטראליא

באוסטראליא המדינה) לא מצאתי מקוה כשרה לבנות ישראל רק בחדשי הקיץ המה טובלות בים אבל בחדשי החורף פה מה יעשו? ובנות ישראל הצנועות בקשו ממני להסיר המכשול מדרך עמי, והנה זה מצאתי פה א שוים באטה אשר מימיו באים מהים הגדול, ומקוה כשרה היא אך כידוע למר רוחצות פה אנשים ונשים יחד בבגדים הנעשים לזה והממונה על בית הרחצה הבטיח לי לתת לנשי ישראל לבדנה שתי פעמים בשבוע, אבל רק ביום ערך שלשה שעות, ודוקא שירחצו בכתונת ולפ"ז אין להם תקנה רק לטבול ביום השמיני לספירה כמבואר ביו"ד סי' קצ"ז סעיף ד' היכא דאיכא אונס כו' יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום, ולענין לטבול בבגדה הלא גמרא ערוכה היא (בילה דף י"ח ד"ה ת"ש דאמר רב חייא בר"א נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה, ובאשר אין חפצי להיות תוקע א"ע לדבר ההלכה (יבמות כ"ה ע"ב) כה אבע"א שם, בדיינא דאתי דינא לקמיה כו' ואית ליה רבה כו', לכן לתשובתו דמר אנו מחכין, והיה זה שלום על ישראל.

עבדו **אברהם עבר** מו"צ פה סידנא.

London 22 tinsbury Sxuare.

ב"ה יום ה' ד' חשון שנת רנה וישועה לפ"ק (זה תרנ"ב), פה לונדאן,

ה' ישפית שלום לכבוד הרב המובהק מו"ה **אברהם עבר** נ"י.

את מכתבו קבלתי, ומהמת טרדותי הרבות לא יכלתי לפתוח לי דלתי תשובה מקודם, וצר לי לשמוע מעמד היהדות במקומו אך זאת אשנה ואשלש שלא יפעול מאומה לטובת תוה"ק. אם יעמוד נגד הרב הדרשן ויגרום פירוד לבבות, וכל ישעו וחפצו יהיה למען האמת והשלום.

וע"ד שאלה אם מותר לטבול ביום מפני שאין מניחים לטבול אותן בלילה כבר מבואר בש"ס ופוסקים, אם מחמת מניעות שונות יראות לטבול בלילה מותרות לטבול דוקא ביום שמיני ולא ביום שביעי, אבל בח' חדשים שהים והנהרות המים יכולים לטבול בנהר או בים בליל שביעית, ומה ששאל אם יכולין לטבול מלובשות בכתונות, גם זה מבואר בש"ס ופוסקים שנדה טובלת בבגדיה, אך נראה שראוי שיתקנו כתונות רחבות בלא בית יד, וגם בשעת הטבילה יגביהו הכתונות קודם שיטבלו, וה' ילילנו משגיאות וישים אותנו בקרן אורה, כעתירת נאמנו

הק' נפתלי אדלוי הכהן

Melburne April 30 thr. 5653

ב"ה יום א' כ"ט ימים לעומר שנת תרנ"ג, פה מעלבורנא אשר באוסטראליא המדינה,

בא אלי איש אחד בן שלשים וחמש ושמו . . . . עם האשה האלמנה בת שלשים ואחד ובקשו ממני לסדר להם קדושין כד"ת ביום ה' ל"ג בעומר, כאשר שאלתי את האלמנה מתי מת בעלך, ענתה זה ששה עשר יום, אמרתי להם כי לא אוכל לסדר להם קדושין טרם עברו תשעים יום מיום שמת בעלך פן ואולי הנך הרה (כי היה נראה שכריסה בין שניה) ואם היא הרה, שאלני המשודך, אם היא הרה מבעלה שניהיו, עליך לחכות עד שתלד ותניק את הילד כ"ד חדש, ורק אז תוכל לקחתה ולא קודם לזה הזמן, אז אמרה האלמנה הלא ממנו מהמשודך הזה אנכי הרה, הלא בעלך מת זה ששה עשר יום אמרת לי (שאלתיה) ואיך תאמרי

תאמרי כי מהאיש הזה החתן שלך את הרה? ע"ז ענתה כי בעלה היה עלור בבית המשוגעים שמונה עשר חדש, וזה המשודך פנוי ודר אצלה מכבר בביתה במלון ושולחן והייתה עמו, המשודך שתק כהודה לדבריה, אז אמרתי להמשודך הזה אם כנים כדבריה שמאתה אשת איש לא תוכל לקחתה עוד עד העולם (מטעם כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ואפילו היכא דליכא עדים כמבואר „באה"ע סי' י"א", דאם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו ואע"ג דליכא עדים „ופשוט דאפילו מת הבעל" ע"ז ענני המשודך אם אדוני הרב לא יסדר את הקדושין אזי אשאנה בנימוסיהן ע"פ חוקי המדינה, ולא דברתי עוד עם הרשע מאומה, ומאשר חפלתי לדעת מה יהיה משפט הילד שיולד, שאלתי את האלמנה, היש לך בנים מבעלך המת, אמרה לי הן יש לי ממנו שלושה בנים, הגדול בני הבכור בן שמנה שנים, אחרי כן שאלתיה האם בקרת את בעלך, בהיותו עלור בבית המשוגעים ר"ל, כן ענתה לי יום ראשון בכל שבוע בקרתי אותו, ובכל פעם הבאתי לו בחדרו מגדנות ופירות כאשר אהב להשיב נפשו, כמה פעמים לקחתי עמדי גם הילדים אבר חבקם ונשאם על זרועותו ושמח עמהם מאד (כי לא היה פרא) כמה פעמים הלכתי עמו לטיול שם בגן הגדול אשר סביב לבית, רק בעשרה שבועות האחרונים שכב אל ערש דוי בבית החולים שם. (ביום ב' יום טוב שני של חג שבועות תרכ"ג ילדה האשה האלמנה בת)

עתה, ילמדינו רבינו מה משפט הילדה הזאת, אע"ג דבעלמא, הלכה פסוקא „באה"ע ס' ד' סעיף כ"ט„ אשת איש שאומרת על העובר שאינה מבעלה אינה נאמנת לפוסלו (אפילו אם זנתה בודאי) וכמבואר שם סעיף כ"ו בהגה „אבל אם זנתה תחת הבעל אפילו אומרת של פלוני הוא והוא ממזר אין חוששין לדבריה, דאזלין רוב בעילות' בבעל וכשר כו'—(היינו כשהבעל אצלה יעיין באר היטב ל"ב) אבל בנידן דידן מאשר בעלה לא היה עמה בביתה, מסופקני, כי היה עלור בבית המשוגעים ואף כי בקרה שם את בעלה לפרקים כנ"ל ושהתה שם עמו כמה שעות, ונוכל לתלות בבעלה ולומר כי מבעלה היא הרה, משום דאין אפוטרופוס לעריות, בכל זאת מתירא אנכי לאכשורי ולדה בנד"ד מטעם שכתב רש"י ביבמות ס"ט ע"ב ד"ה דדיימא מעלמא דליכא לאכשורי כשאר בני דומא שהם כשרים, דהתם כיון דנשואה, רוב בעילות הלך אחר הבעל, אבל הכי לאו אורחיה למיבעל כולי האי, והכא נמי בעלה לא היה אצלה בביתה והמשודך אשר עליו יצא קדל"פ דר אצלה בביתה לבדו, וסמוך על שולחנה, ומטעם זה חוששנו דאי תרע ליה כאן הרוב דרוב בעילות אחר הבעל, ואפשר דדמי להא דהאשה שהלך בעלה במדינת הים ושהה שם יותר מן י"ב חדש, וילדה אחר י"ב חדש שאינו אלא ספק ממזר (אה"ע סי' ד' סי' י"ד) שאנו תולין לומר כבה"ג, שמא בלינעה בא ובעל, ואילו ידעינן בודאי שהבעל בא בתוך היב"ח אצלה ושהה עם אשתו יחד אפילו שעה אחת, נראה דגם הרמב"ם מודה דהולד כשר, (ואפילו היא אומרת שמאחר נתעברה) ויש לדחות, דשם נמי לא תלינן אלא כשיש לה חזקת כשרות אמרינן העמידה על חזקתה כמבואר שם ברמ"א אבל אם ראו בה דבר מכוער, לא אמרינן דאשתהי כ"כ וחיישינן לו, והכי נמי כבר הורע חזקתה, ואין לך דבר מכוער מזה שהי' דר אצלה ביחוד שמונה עשר חדש וסמוך על שולחנה והכל מרננים אחריהם בקדל"פ, וכנראה מכתובות, דף ס' ע"ב, הרי שהיתה רדופה כו' או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין או חולה כו' (ופי' רש"י שם וז"ל) „כל אילו אין דרכן להתעבר", ואולי אפשר לומר דאיכי אפקא לקלא שמהמשודך נתעברה בכדי שישאנה ויפרנס אותה ושלושה בניה, והוא גם הוא הפץ לקחתה מאשר נפשו

השקה בה, (ב') שאין כאן עדות „לא עדי טומאה ולא עדי כיעור" שיהיה היכלת ביד הב"ד לאסרה על בע"ה, ולכוף את הבעל לגרשה (ג') משום לעז שלושה בנים הראשונים שיש לה מבעלה, ועוד אפילו אם נימא דבית החולים הויא כרשות הרבים ואין שם מקום סתירה עדין יש מקום להכשיר את הולד עפ"י דברי מהר"ו המובא בפ"ת דהיינו מפני שיש בעובר ש"ס הא ע"כ מידי ספק לא נפיק, דשמא מבעלה, ואת"ל מזנות שמא מעכו"ם, דהולד כשר מטעמא מדאפקרא נפשה לגבי המשודך, אפקרא נפשה לעלמא (יבמות ס"ע ע"ב) ורוב העיר נכרים המה ואין פה שכונה לישראלים בפני עצמן וגם הרחק הדתות כמו כן אין כאן (באוסטראליע) ונכרי הבא על בת ישראל, בין בפנויה בין באשת איש הולד כשר (אה"ע סי' ד' י"ט) אבל בזה האופן יהיה הולד פגום לכהונה (כמבואר שם) זה היא עצם השאלה ממני

אברהם עבר הירשאוויץ

שלחתי השאלה הנ"ל להה"ג ר' נפתלי אדלר הכהן אב"ד דק"ק לונדאן והמדינה ד' במדבר תרנ"ג להרב הגאון הישיש ר' שמואל סלאנט בירושלם עה"ק תוב"ב ר"ח סיון תרנ"ג להה"ג ר' ארי ליב ראשקעס נ"י מ"ץ דשניפשאק ווילנא יום ב' פ' לך תרנ"ד

ב"ה. יום ב' י"ח מנ"א, שנת כה תברכו לפ"ק לונדון

ה' ישפות שלום להרב המובהק
מו"ה אברהם עבר נ"י.

ע"ד שאלתו באשה שהיה בעלה סגור בבית המשוגעים ה"י חדשים ומת שם, ואחר מותו במשך ששה עשר יום באתה האשה עם החתן אחד שהיתה משודכת לו, וביקשו לתת להם חו"ק, ומעכ"ת השיבם שצריכים להמתין כ"ד חדשים משאלד עד הנשואין כי היתה מעוברת, ועתה האשה ואמרה, שהיא מעוברת מהמשודך שזנתה עמו בעוד היה בעלה חי, אמנם במשך הה"י חדשים שהי' בעלה בבית המשוגעים היתה אשתו מבקרת אותו, פעם אחת בכל שבוע, וכמה פעמים נשארת שם לבדה בחדר עם בעלה, אשר יש לתלות שמבעלה נתעברה, ועתה שאל מעכ"ת אם היא נאמנת לפסול את העובר—ועל האשה גופא לא שאל אם מותרת להנשא להמשודך משום דשויה עליו חתיכה דאיסורא כמבואר בקדושין דף פ"ה, גבי האומר לאשה קדשתיך.

אמנם שאלתו היה על דבר העובר שמבואר בשו"ע אה"ע סי' ד' סעיף כ"ט, שא"ה שאומרת על העובר שאינו מבעלה הינה נאמנת לפוסלו לכן נסתפק אולי כ"ד דומה להא דאיתא ביבמות דף ס"ט: גבי דדיימא מעלמא יעוין בפרש' שם דליכא לאכשורי כשאר בני דומה שהם כשרים דהתם כיון דנשואה רוב בעילות אחר הבעל, אבל הכא לאו אורחי למבעל כולי האי, וא"כ ה"נ בנד"ד לאו אורחי למבעל בבית הנ"ל, וא"כ יש לפסול הולד— אמנם באמת לא דמי כלל, דהתם ביבמות כיון דלא היתה רק ארוסהו, והיא אסורה לו כנדה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, אמרינן שפיר, לאו אורחי למבעל וכו' אבל בנד"ד שהיא נשואתו ומותרת היא לו, וגם היה במקום סתירה ביחד בודאי י"ל שמבעלה נתעברה, ואינה נאמנת לפסול העובר, כי באמת יש לומר דמשום הכי אמרה שמהמשודך נתעברה, כדי להתירה להנשא לו תו"מ, כי אחר ששמעה שצריכה להמתין כ"ד חדשים אמרה שמהמשודך נתעברה, ולא ידעה שעי"ז תאסר לו לעולם, והזינן למשנה אחרינה בנדרים (דף ל"א) האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה, וכן פסקינן (אה"ע סי' ו' סעיף י"ב) וטעמא היא משום שמא נתנה

נתנה עיניה באחר אף דל"ל שום הוכחה דעינה נתנה באחר, עכ"ז מתירין לה לבעלה מזומת זה ומכש"כ בנד"ד דחזינן שעיניה נתנה במשודך, בוודאי יש להתיר הוולד — ואף שלפ"ז יש לן להתירה להמשודך ג"כ, דהא אם היה בעלה חי לא היתה אסורה לו, וא"כ היא מותרת ג"כ להמשודך, עכ"ז לגבי דידה י"ל אולי מהמנא בעלה ואז היתה אסורה לו, וממילא הוה שווי עלי' חתיכה דאיסורא לאוסרה לאחרים אבל לא לגבי עובר בוודאי אינה נאמנת לפוסלו, ואף שיש לחלק, דלא דמי הנד"ד למשנה אחרונה, משום דלא תרצה להוציא לעז על עצמה מחמת עיכוב הנשואין של כ"ד חדש, עכ"ז סברתי נכונה מצד עצמה, ועוד אולי באמת יש כאן ס"ס להתיר הוולד כמש"כ מעכ"ת, שמא מבעלה נתעברה, ושמא מעכו"ם, ועכו"ם הבא על בת ישראל הוולד כשר גם בא"ה כמבואר, באה"ע ס"ד סעיף י"ט, ואף דאיתא בב"ש שם ס"ק (ג) דכל שלא טענה אינו שמנכרי נתעברה, הוולד ממזר וודאי, עי"ש ועיי' בה"מ פ' ט"ו מה' א"ב ה"ל י"ז, י"ל דל"ד דהתם אם לא נתעברה מעכו"ם וודאי ממזר הוא אז אמרינן שפיר דל"ל לעשות ספק שמא מעכו"ם כיון דלא טענה בעצמה כן, אבל בנד"ד דמה"ת מותר הוולד משום חד ספק דלמא מבעלה נתעברה, ודרשינן וודאי ממזר לא יבא, אבל ספק ממזר יבא, וא"כ לית לן אלא איסורא דרבנן, וא"כ י"ל שפיר, לצרף האי ספק, דלמא מעכו"ם נתעברה לעשות ס"ס להתירו אף מדרבנן, אף דלא טענה כן, ועיין באחרונים ובתוספות כתובות דף ט"ו ד"ה ואי בעית אימא, דהאי רובא דברלון אינו רוב גמור ובמקום ס"ס שרי, אבל לא במקום חד ספיקא — ויש לדבר בזה הרבה בדברי שו"ת האחרונים והכ"מ. מה ששאל אודות בנים הנמולים בגיותן אם צריך להטיף מהם דם ברית בגרותן, מנהגינו בכאן שאם יהודי מל את הבן לשם מילה אין אנו מטיפין ממנו דם ברית.

הק' נפתלי אדלר הכהן

ב"ה יום בדר"ח טבת שנת תרנ"ד פה מעלבורנא אשר באוסטראליע המדינה

כבוד הרב הגאון כו' כליל המדעים בקש"ת מו"ה נפתלי אדלר הכהן אבד"ק לונדן והמדינה שליטא, שלום שלום סלה:

תשובתו דמר מן י"א מנ"א תרנ"ג ע"י הרב הד"ר אייבראמס נ"י באה לידי והדברים אשר לא אוכל הולמם אשוב אשאל את רמעכ"ת ומה שגיתי יודיעני ולצדקה תחשב לו מה שיאמר כת"ר לדחות דברי באמרו „אבל בנד"ד שהיא נשואתו ומותרת היא לו כו' יש לומר שמבעלה נתעברה" אדוני הרב, לפי המבואר בפוסקים אין לתלות בבעל לאכשורי וולדה, אלא כשהבעל מצוי לה, (באה"ע סי"ד ט"ו) שרב בעילות תולין בבעל (בה"ט משום דהבעל מצוי לה) ובסעיף כ"ו שם בהגה, דתולין רוב בעילותה בבעל וכשר (בה"ט ל"ב היינו כשהבעל אצלה כו') או שיש לה חזקת כשרות כמבואר שם סי ד' סעיף י"ד בהג"ה אבל אם ראו בה דבר מכוער חיישינן ליה (דלא תלינן אלא להעמידה על חזקת כשרות הגר"א) וכאן בנד"ד תרתי לריעותא, הבעל היה כלוא בבית המשוגעים תחת משגיחים המפקחים, אע"פ שבאה לפעמים ביום א' לחדרו לבקרו ידוע כי דלתי החדר לא תוכל לנעול, ועיני המפקחים משוטטות בכל במקומות כאילו כידוע, וכבר כתבתי למעכ"ת כי בעיני נחשב מקומות אלו כרשות הרבים שאין שם מקום סתירה ועכ"פ מצוי לה לא נוכל לכנותו, ואשה אשר תחת אישה תיקח עמה זרים ביחוד בחדרי ביתה והכל מרננים אחריהם הורע חזקתה כמבואר (באה"ע סי' קט"ו ס"ק כ"ח וז"ל) אם ידוע שנתיחדה

שנתיחדה עם אחר, ואמרה דזנתה נראה דנאמנת (ב) מה שמביא הרב ראיה מה אומרת טמאה אני לך נדרים צ"א, דפסקינן (באה"ע סי' ו' סעיף י"ב) שאינה נאמנת כו' ומכש"כ בנד"ד דחזינן שעינה נתנה בהמשודך עכ"ל לא ירדתי לסוף דעתו דמר, היכא דאיכא הוכחה הלא מגרע גרע? כמבואר שם (באה"ע סי' קט"ו ו') הא דאין חוששין לדבריה לאוסרה, משום דשמא עיניה נתנה באחר היינו דוקא שאין רגלים לדבר, אבל אם יש רגלים לדבר נאמנת לגמרי, ומחויב להוציאה משום לתא דידי ואפילו אמתלא לא מהני לה אח"כ (ב"ש שם) ומה לנו לרגלים יותר חזקים כי נטמאה האשה כמו בנד"ד, שיש רגלים לדבר גם בלי אמירה דידה, שאף אם לא היתה אומרת כלל שזנתה, רגלים לדבר ממקום אחר שזנתה (ג) ומה שיאמר הרב עכ"ז לגבי דידה יש לומר אולי מהימנא בעלה, ואז היתה אסורה לי, וממלא היה שויה עליה חתיכה דאיסורא, לאוסרה לארוס (עכ"ל) תמה אקרא מה לנו להחזיק את הבעל ברשיעי לעבור על דחז"ל כמו שנבאר, אדרבה אחזוקי אינש ברשיעי לא מחזיקינן ולפ"ז איך נוכל לומר עכ"ז לגבי דידה אולי מהימנא בעלה — הלא מבואר (שם באה"ע סי' קט"ו סעיף ט' שם בהגה) יש אומרים דבזמן הזה שיש חרם דר"ג שלא לגרש אשה בעל כרחה, אינו נאמן לומר שמאמינה כו' ומנדין אותו על שאומר שמאמינה, וגרם לבטל חרם דר"ג כו' (ופי' הב"ש סי' ע"ה) שמנדין אותו שמאמינה, פי' שהיה לו להאמין יותר לדברי חז"ל, שאפילו כשרה שבנשים אין להאמין בענין זה,

כנל"ד עבדו **אברהם עבר הירשאוויץ**
בן לא"א מו"ה שמואל הונה פה מעלבורנא.

ונשוב נהפוך עוד בדברי הרב דלונדאן וראיתו מהאומרת טמאה אני לך

במסכת (נדרים דף צ"א) לע"נ הקושיא אין הנדון דומה לראיה כלל דהתם בנדרים מיירי באונס (עי' ברש"י ור"נ שם) ובנד"ד מזידה היא וברצון ולבד מן דין נחזה אנן הנה התוס' הקשו שם בנדרים הא שויתה נפשה חתד"א כיון דאומרת שזנתה ונטמאה, ותירץ דבדבר גדול כזה כו' ואמרינן שיקרא קא משקרת בבעלה משום דעינה נתנה באחר ולפ"ז בנד"ד שכבר מת הבעל, וכיון דאומרת שזנתה ונטמאה הא שויתה נפשא חד"א ונאמנה וכן נראה ממשנה מפורשת סוטה פ"א מ"ג ואלו אסורות מלאכול בתרומה (אפילו היא בת כהן) האומרת טמאה אני לך נראה מזה דדוקא לגבי בעלה אינה נאמנת לומר טמאה אני לך הא על עצמה נאמנת לאסור נפשה בתרומה אפילו היא בת כהן כאשה שאומרת קדשתני שאסורה בקרוביו (קדושין ס"ה) וכ"כ הנטען שהודה כי ממנו היא הרה לזנונים, הא שויה אנפשי' חד"א, מאי אמרת הא קיי"ל "אין אדם משים א"ע רשע" כדאמרינן באומר שזנה עם נדה (ועיין אה"ע סי' ו' ס"ק ע"ז שם בפ"ת) ויעין שם בפ"ת צד 44 באה"ע דפוס ווילנא בסוף העמוד מתחיל בזה הלי' ואח"כ בסי' י"ג כתב לבאר כספק מחודש בנד"ד כו' ובחדושי הרשב"א פ' האומר דף ס"ו, דהיכא דהבעלי דברים אומרים ברי אין הב"ד נזקקים להם כו' ובשניהם אומרים ברי לא מועיל חזקה דאין אדם מע"ר, ובפרט לפמ"ש הר"נ שבועות דדוקא שיפסל א"ע לעדות של אדם אחר אמרינן אין אדם משים א"ע רשע (עין בתפארת ישראל במשנה סוף נדרים),

עוד טעם לשבח (מובא בפ"ת סי' קנ"ו ס"ק כ"א) ד"ה ועין בתו' ח"ס ח"ב סי' ע"ה) עפ"י דברי התוס' חגיגה דף י"ד ע"ב ד"ה בתולה, שכתבו ושמא כאן שאף היא בכלל האיסור כו' נאמנת, מבואר מדבריהם

מדבריהם היכי שאם משקרת עבדא איסורא נאמנת על עצמה, כו' וסברא זו כתב ג"כ הרמב"ן ורשב"א כו' שם הרי מבואר מדבריהם היכא שאם משקרת עבדא איסורא נאמנת על עצמה, ומתוך שנאמנת א"ע נאמנת נמי על אחרים, כן בנד"ד איסורא דעבדא עבדא—ואם האשה תשקר עתה לומר שמבעלה נתעברה תעביד איסורא להנשא להבועל ותעב' על כשם שהיא אסורה לבעל כך אסורה לבועל, וא"ת הרי חפצה להנשא לו, הלא אם תאמר שמבעלה נתעברה תכשור ממזר לבא בקהל כן תגזול העובר ירושת הבנים, לכן נאמת כהנ"ל שזנתה, ומלבד זאת הלא משנה מפורשת ביבמות (כ"ד ע"ב) הנטען על א"א כו' בקדל"ף אפילו רק כיום תמים ואלי יום (ולהעמיד האמת על מכונו ולמען נדע לברר את ההלכה) הנלע"ד כתבתי אברהם עבר הנ"ל

ב"ה יום ד' ז"ך א"ש לראות טוב לפ"ק 5654 לונדאן

ה' ישפות שלום לכבוד הרב המובהק מו"ה אברהם עבר נ"י

מכתבו מיום ב' דר"ח טבת קבלתי וראיתי השגתו על תשובתי, מה שהשבתי למעכ"ת שכיון שהיא נשואה, י"ל שמבעלה נתעברה, וע"ז השיג מהב"ש ס"ק כ"ג שכתב דמש"ה תלינן משום דהבעל מצוי לה, וא"כ בניד"כ הא אין הבעל מצוי לה ותמהתי איך שגה ולא שלטו עינו לראות בסוף דברי הב"ש שמסיים שם וכתב „מש"כ בארוסה לא תלינן בארוס" והיינו דווקא בארוסה שהיא אסורה לו כנדה, ואינו מצוי לה, ואפי' אם עבר פ"א ובא עליה בוודאי בכ"ז אינו מצוי לה תמיד בעבירה משא"כ בנשואה שהיא מותרת לו, בוודאי תלינן לומר שנתעברה מבעלה אף שאינו מצוי לה כ"כ כמו שכ' הכנה"ג בשם הרדב"ז, והפ"ת סי' ד' ס"ק ט"ו מביאו, שאם טען הבעל שאינו בנו מחמת שכשהלך מאשתו למדינה אחרת הניחה בנדותה רק שמודה שקודם ווסת בא עליה, אם אין בין ביאה אחרונה ללידת הוולד יותר מיב"ח הוולד כשר וע"ש, וחזינן שאף שאין דרכן של נשים מעוברות לראות דם נדה, בכ"ז אין לנו להליאה מחזקת כשרות בשביל זה, כן בנד"ד אף אם נימא דאין דרכן לבעול שם, בכ"ז שכיון שכמה פעמים היתה מתיחדת שם עם בעלה בחדר מיוחד (זאת לא נדע אם תוכל להתייחד שם) י"ל שמבעלה נתעברה ומה שדמה דבר זה לרשות הרבים רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, ומה שמביא מהרמ"א בסעיף י"ד שאם ראו דבר מכוער חיישינן, ג"כ שגה ברואה, כי מבואר בח"מ ובב"ש דדווקא באשתהי קרוב לי"ב, אבל בלא אשתהי, אף שילדה בחודש העשירי לא חיישינן לכמה פוסקים אף בעידי כיעור, מכש"כ בניד"ד דליכא שום עדי כיעור רק מה שנתעברה, והרי יש לומר שמבעלה נתעברה, וברור היא, וחזינן עוד דשיטת בה"ג היא שאפילו אם היה בעלה במ"ה וילדה שהוולד אינו בחזקת ממזר, שאנו תולין לומר שמא בלנטה בא בעלה ובעלה, ואף שהרמב"ם חולק על בה"ג והמחבר סעיף י"ד מביא להלכה לדעת שניהם וחושש לספק ממזר היינו דווקא במי שהי' בדרך במ"ה, אבל בנד"ד פשוט הוא שגם הרמב"ם מודה דלית כאן שום חשש ממזר, כיון שכמה פעמים נתיחדה עם בעלה ועין בב"ש ס"ק כ"ו שלשיטת רוב הפוסקים לא אמרינן שיש חשש ממזר אפי' אם היתה פרוצה ביותר, ומה שמביא מסי' קט"ו סעיף ו' שאם יש רגלים לדבר נאמנת, תמה אני אקרא איזה רגלים לדבר יש כאן בנד"ד רק מה שנתעברה הא י"ל שמבעלה נתעברה ועוד כ"ל דבנד"ד אף אם היה רגלים לדבר ג"כ לא תהי' נאמנת, כיון שבעלה היה מטורף, בוודאי לא מהני רגל"ד, כמו דאיתא ברמ"א סי' קע"ח סעיף כ"ו גבי קטנ עיי"ש שאין

הבעל נאמן לומר שמאמין לדברי העד וא"כ כמו דלגבי הבעל אין אנו מאמינין לו בקטט, כמו כן לגבי דידה אין אנו מאמינין לה אף במקום שיש רגל"ד בקטט ועיין בפ"ת ס"ב כ"ב שמביא סברה זאת בשם ברית אברהם מכש"כ י"ל גבי משוגע דלא מהני רגל"ד, ויש להאריך ואכ"מ, ועל מה שתמה כת"ר על מה שהשבתי בתשובתי דלגבי דידה י"ל אולי היה בעלה מהימנא נראה מסי' קע"ח סע' ט' דבזה"ז שיש חר"ג אינו נאמן לומר שמאמינה, דהיישינן שמא עיניו נתן באחרת, הנה כ"ז לא שייך באיש מטורף שמונח בבית המשוגעים, ויש לי בזה יסודות נאמנות מפוסקים ראשונים ואחרונים, סוף דבר לא מצאתי בכל דבריו שום ממש לסתור את תשובתי אשר יסודותיה בנויות על סברות אמתיות בעה"י, ותו לא מידי, מחמת הטרדות רבות בעסקי הרבנות אשר תמיד עמוסות עלי. וגברכת שמחת הרגל הנני נאמנו

הק' נפתלי אדלר הכהן חונה פ"ק לונדאן.

(הערות על תשובת הרב רנ"א, על תשובתו מיום ד' ז"ך א"ש שנת תרנ"ד לונדאן)

ונעיר על דברי הרב דלונדאן אחד לאחד על ראשון ראשון. מה שיאמר הרב אלי „ואיך לא שלטו עיניו בסוף הב"ש משא"כ בארוסה" טוב הדבר, נשים עין בהב"ש שם סי' ד' ס"ק כ"ג שמסיים שם וז"ל משא"כ בארוסה, לא תלינן בארוסה אפי' אם בא עליה בוודאי משום דאינו מצוי לה, כן אמרתי בנכד"ד הנואף היה מצוי לה עמה בביתה ביחוד כל הלילות והבעל היה כלוא בבית המשוגעים (ולהכי דעת הג' מירושלם עה"ק שהוולד ממזר וודאי), וסברתו דמר שחידש ואמר „והיינו דווקא בארוסה שהיא אסורה עליו כנדה כו' בכ"ז אינה מצוי לה תמיד בעבירה", סברתו זאת לא נזכר בהב"ש, כי

דברי הב"ש אינם רק לפרש מ"ש דבסימן ד' ע"ו פסק המחבר דבאשת איש שהכל מרננים אחריה הוולד כשר, ובסעיף כ"ח שם בארוסה אם מרננים אחריה פסק המחבר דהוולד ספק ממזר ע"ז יבאר הב"ש משום דא"א הבעל מצוי לה תלינן רוב בעילות בבעל, ולהכי הוולד כשר, משא"כ בארוסה שאינו מצוי לה לכן אמרינן כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחרים ולכן הולד ממזר מספק (ספק ממזר) וכאשר יבאר שם ג"כ הב"ש בעצמו ס"ק מ"ט בד"ה שהפקרה דלא שייך בארוס לומר רוב בעילות מארוס דלא שכיח אצלה כ"כ, ובב"ש שם ס"ק מ"ג ד"ה דתולין רוב בעילות בבעל וכשר פי' היינו כשבעלה אצלה לכן רק במצוי לה ואינו מצוי לה הדבר תלוי. (**ב**) סברתו דמר דלהכי לא תלינן בארוס משום דאסורה לו כנדה כו' ואפי' אם עבר ובא עליה פ"א בכ"ז אינו מצוי לה תמיד בעבירה, קשה לי אדרבא לפי סברתו דמשום עבירה היה לנו לתלות יותר מבארוס מבאחרים, דלאחרים קימיי באסור א"א ומב"ד, ובאמת סברתו דמר מנגד לסברת התלמוד, יבמות דף ס"ט ע"ב ד"ה איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו כו', ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא כו' הכא דלהאי אסורא ולהאי התירה לא כש"כ, וברש"י שם וכש"כ ארוסה דלגבי ארוס היתר ולעלמא באיסורא (**ג**) ומה שמביא הרב ראיה לדבריו מדברי הכנה"ג בשם הרדב"ז המובא בפ"ת ס"ק ע"ו שאם הניחה בנדותה כשהלך כו' בכ"ז אין לנו להוציאה מחזקת כשרות בשביל זה, כן בנכד"ד לענ"ד לא דמי כלל, דהרדב"ז ורע"א אינם באים רק להורות לנו דמה שפרשה נדה לא הוי הוכחה ודבר מכוער לגרוע חזקת כשרות שלה כאשר יבררו שם בטוב טעם ודעת אבל בנכד"ד כבר אבדה חזקת כשרות שלה, כאשר בארתי במכתבי הראשון, וכמבואר באה"ע סי' י"א ד"ה דבר מכוער שמצאו ריק כו'

כו' שם בב"ש וז"ל אע"ג דשמשה עם בעלה ג"כ מ"מ כיון דעשתה שלא כהוגן במה שנסתתרה עם אחר, ע"כ תולין שקלקלה ולא ולא תלינן בבעל שהורע חזקתה. (ד) ומה שהשיג הרב על מה שאמרתי כי בית המשוגעים דומה לרה"ר ועי"ז יאמר „ומה שמדמה דבר זה לרה"ר רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב יעיין נא בחכמת אדם כלל קכ"א ז' וז"ל שם ואם הפתח פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם דנחשב כרה"ר ושומרים יוצאים ונכנסים כבנד"ד כמצאים בחצר ובפנים עדיף טפי מפתח פתוח לרה"ר כמבואר בפוסקים, ובפרט ביום, ושומרים סובבים, השומרים משח, ויעי' בשי' י"א ס"ק ה' בפ"ת בשם מהרש"ל וכן שם בשם המבי"ט היכא דהשומרים סובבים אפי' יחוד לא מקרי, ובשי' ס"ח שם בא"ע ס"ק ז' בפ"ת מתשובת נו"ב תניינא כ"א ושם בפ"ת בד"ה. והנה בעיקר דברי הנו"ב במעשה דבריסק היכא דעבדה איסורה ונתייחדה איתרע חזקת כשרותה טובא ותו ליכא אפילו טענת אונס. (ה) הרב יאמר אלי „ומה שמביא מהרמ"א בסעיף י"ד שאם ראו בה דבר מכוער חיישינן ג"כ שגיתי ברואה", יעיין נא הרב עוד הפעם בדברי מכתבי וימצא כן מבואר בב"ש ס"ק י"ח שם ד"ה דבר מכוער, וז"ל דלא אמרינן אשתהי אלא כשיש לה חזקת כשרות. (ו) מעכ"ת יאמר „ומכ"ש בנד"ד דליכא שום עידי כיעור" — בהרמ"א כתוב „אבל אם ראו בה דבר מכוער" והבדל יש בין עידי כיעור לדבר מכוער, שראו בה כידוע. (ז) ומה שיאמר „דבנד"ד דליכא שום עידי כעור" יעוין ברשב"א שאלה תקל"ו באיש אחד שנחשד בא"א והעם מרננים אחריו ונפטר בעל האשה, והנטען בקש לישא אותה והשיב הרשב"א אם הקול ריננו היה קדל"פ כו' כיום תמים והלי יום לא יכנוס אעפ"י שאין לא עידי טומאה ולא עידי כיעור עמד וכנס הרי חיזק את הקול, ומעשיו של עכשיו מוכיחים על מה שעבר כו' ואין לך עידי דבר מכוער יותר מזה שעמד וכנס אחר ששמע הבריות מרננין אחריו עכ"ל הרשב"א שם וכש"כ בנד"ד שאמרתי להם שאסורה עליו והלכו אצל הרב הד"ר אייבראמס וסידר להם חו"ק נגד הד"ת. (ח) הרב ישאל „איזו עידי כיעור יש כאן רק מה שנתעברה, והרי י"ל שמבעלה נתעברה" כבר ביארתי מהפוסקים דביום ושומרים מפקחים אין שם מקום יחוד כמבואר בהערה ד' ועכ"פ הבעל אינו מצוי לה, והנואף עמה בבית ביחוד זה ח"י חדשים כל הימים לרבות הלילות והכל מרננים אחריהם בקדל"פ. (ט) הרב יאמר „וחזינן עוד דשיטת בעל ה"ג הוא שאפילו היה בעלה במדינת הים כו' אבל בנד"ד פשוט הוא שגם הרמב"ם מודה דלית כאן שום חשש ממזר" — אדוני הרב סברה זו לקחתי גם אני ליסוד ההתר מתחילה להכשיר הוולד, במכתבי למר בהשאלה שערכתי אליו, אבל כהיום אחרי העיון הדרנא ביה כאשר אדין ואפרש לפני מכת"ר דמגרע גרע כאן, ולעכ"ד כהיום פשוט הוא דבנד"ד גם בה"ג מודה דהוולד ממזר, כאשר נבאר, דהתם במחלוקת הרמב"ם ובה"ג האיש והאשה אינם עומדים תחת שומרים מפקחים, לכן מסתבר טעמא דבה"ג דתלינן לומר שמא בלנעה בא בעלה אליה והיו יחדיו, כיון דהאשה בחזקת כשרות ומעשים כאלו יקרה גם בימינו, שהבעל יבא בלנעה לביתו ממדינת הים באשר יצא שלא כהוגן שברח מעבודת הצבא או מפני סבה אחרת, ולפעמים באשר אין לו „גוטערמאנק פאס" לבא בריש גלי כפי חוקי המדינה, לכן עבר הגבול באישון לילה ואפילה לבל יראה לעיני שומרי הגבול, ובא לביתו בלילה וישב שם עם אשתו בלנעה איזה ימים וכאשר בא כן שב מבלי יראה

יראה לעין מפני יראת השוטרים והמושלים שמחפשים, ואשתו ג"כ לא תגיד לאיש בעולם כי בעלה היה אצלה עמה בביתה כי יראה פן יבולע לה (כנודע לבן מבין) או נוכל לומר ולתלות שהאשה נסעה על איזה ימים מעל לגבול אצל בעלה מבלי שידע איש מזה כי אינם עומדים ת"י שומרים נפקחים עליהם (ומעשים כאילו יקרה תמיד) לכן אם האשה בחזקת כשרות, מסתבר טעמא דבעה"ג דתלינן בבעל, ואמרינן שמא בלינעה בה ובעל, אבל בנד"ד אף כי באה האשה לפרקים ביום א' לבקר את בעלה המשוגע הלא היה ביום, ושומרים סובבים ישמרו לעדי שניהם—לכן לענ"ד כהיום פשוט הוא בנד"ד דגם בעה"ג מודה דהוולד ממזר וודאי— (י) הרב יאמר ועין עוד בב"ש סי' ד' ס"ק כו' שלשיטת רוב הפוסקים לא אמרינן שום חשש ממזר, אפילו אם היא פרוצה ביותר לענ"ד גם מזה אין ראיה לכאן (מלבד ההשגות על הב"ש בזה) לא מבעי להפוסקים דס"ל דגם בפרוצה ביותר אמרינן רוב בעילות מהבעל (כמבואר שם בטור בב"י בשם ה"ה) אלא אפילו להפוסקים דס"ל דבפרוצה ביותר לא אמרינן רוב בעילות מהבעל, עכ"פ בעלה היה עמה יחד בבית, וה"ל קבוע, וכמחצה על מחצה, ובכל ספק היא נאמנת להכשיר את הוולד, אם אומרת שהוולד הוא מבעלה, אבל בנד"ד הוא להיפוך הלא היא אומרת שמהנואף אשר עמה בבית ומלוי לה ממנו היא הרה, ולא מהבעל שהיה כלוא בבית המשוגעים ח"י חדשים—(יא) הרב יאמר ומה שמביא מסי' קע"ו שאם רגל"ד נאמנת, תמה אני אקרא, איזה רגלים לדבר יש כאן בנד"ד עכ"ל, הנטען שמע שמרננין אחריהם בקדל"פ כי ממנו היא הרה ולא יצאה מביתה, וכשילדה ביום ב' דחג שבועות בת, כתבה הנואף על שמו בספר הממשלה כי תירשנו

אחריו פיזר כספו להרב הדר' אייבראמ"ש לסדר להם חו"ק אחרי שאסרתי להם, וכאשר בארתי למעלה מדברי הרשב"א, ומה לו למר עוד ? (יב) ומה שיאמר הרב „ועוד כ"ל דבנד"ד אף אם היה רגלים לדבר, לא תהיה נאמנת, כיון שבעלה היה מטורף, בוודאי לא מהני רגל"ד לא ירדתי בזה לסוף דעתו של הרב דלונדאן כי לענ"ד הקלושה, אין חילוק בזה בין פיקח לשוטה, כמבואר (באה"ע סי' קע"ה י"ג) מי שנתחרש בעלה, או נשתטה, או היה במדינה אחרת כו', משמע משם דלא פלוג בין שוטה לפקח. (יג) הרב יאמר וזה לשונו „ועמ"ה שתמה על מה שהשבתי בתשובתי דלגבי דידה יש לומר אולי היה בעלה מהמנא כו' כל זה לא שייך מאיש מטורף שמונח בבהמ"ש עכ"ל אדוני הרב הלא לפי זה יפלו דבריו בתשובתו הראשונה אלי מן י"א מנ"א תרכ"ג שכתב שם וז"ל ועכ"ז לגבי דידה י"ל אולי מהמנא בעלה, ואז היתה אסורה לו וממילא הי' שווי עליה חד"א, ואסורה להמשודך הנטען" ולפי סברת הרב כהיום דכ"ז לא שייך מאיש מטורף שמונח בבית המשוגעים א"כ מותרת היא נמי להמשודך הנואף, אבל לפי זה הלא תהיה מינקת חבירו שאסורה להנשא עד שיעברו כ"ד חדש, כמבואר (באה"ע סי' י"ג דגזרו חכמים שלא ישא אדם מינקת חבירו עד שיעברו כ"ד חדש ואיך סידר הרב"א קדושין בא' שני ללידתה (יד) „ומה שרצה הרב לדמות זה לקטע כו' לא דמי כלל לענ"ד (ועי' בסי' קע"ה ט', ובס"ק ט"ו שם בפ"ת) ויראה מעכת"ר דלא דמי כלל דהתם בקטע והוחזק כשר, אי כשידוע שהבעל מחפש עלילות הוא ברשע, ובנד"ד כל זמן שהיה בעלה בחיים לא היה בניהם שום קטט ומחלוקת אבל היו בשלום, ושלום למר ולתורתו מאת נאמנו

עבדו אברהם עבר מ"מ ומ"ץ פה מעלבורניא. ב"ה

ב"ה יום ג' כ' תמוז תרנ"ג בירושלים עה"ק ת"ו

למע"כ הרב וכו'

מו"ה אברהם עבר הירשאוויטץ נ"י

מ"מ ומ"ץ במעלבאורנע באיסטראליע

מכתבו מיום י"ג סיון הגיעני יום שלשום, והנה בדבר הילדה שנולדה להאשה שבעלה היה כלוא בבית המשוגעים, והיא אמרה שמישראל פלוני נתעברה והוא הודה לדבריה כי רצה לישא אותה, ולא ידע שאסורה עליו ולא יניחוהו לישאנה; הנה בזה, לא אוכל לחוות דעי מרחוק, ולפי הנראה עפ"י מכתבו כפי שהליט במכתבו, הוולד ממזר ולא ספק ממזר לאמור אולי הוא מנכרי, אחרי שלא היתה דיימא מעלמא, רק מהישראל שהיה דר אצלה ביחוד, ויש להאריך בזה ולקצר אני צריך, ערב לי מאד בהתבשרי כי מן השמים זכהו לכבודו לתקן מקוה טהרה לבנות ישראל כד"ת, כן יזכהו ה' לחזק מוסדות הדת הקדושה, ולתקן עוד תקנות ישרות עפ"י התורה והמצוה שמה והנני אומר שלום וברכה למע"כ, ולה"ר קלונימוס דעווים, ותזכו לראות בטוב ירושלים בב"א וחותם בברכה

שמואל סלאנט.

בעזהי"ת אור ליום ה' לסדר וכול הוא עשת ה' מצליח בידו לפ"ק תרנ"ד ווילנא

כבוד ידידי הרב הגדול חו"ב שלם בתו"י איש המודות מו"ה אברהם עבר נ"י כו'

ונע"ד האשה ומשודך שלה שבאו לפני מעכ"ת והיא אמרה בפני המשודך שהיא הרה ממנו כי בעוד בעלה היה בבית המשוגעים ח"י חדשים היה המשודך עמה בביתה וחייתה עמו כדרך איש ואשה, ומורה אחד סידר להם קידושין כבן סרר ומורה וכת"ר עשה שאלה ע"ד הוולד, וכבר הליט דבריו לפני הרב הגאון מוהרש"ס, וכתב שהולד הוא ממזר ודאי, אחר שבעלה היה בבית המשוגעים, וכנראה הורה כן אף שבודאי כתב לו כי היתה הולכת בכל שבוע לבקר את בעלה, וביאר בקיצור טעמו מפני שאינה דיימא רק מן הבחור המשודך לכן לא תלינן הוולד רק בהמשודך שדר עמה בביתה וסמוך על שלחנה, לא בגוי.

זהו תרף דברי מעכ"ת בשו"ת שלו:

והנה (הב"ש בסי' ד' ס"ק כ"ו) כתב לדעת הרמב"ם לא חיישינן לשמא זנתה מאחר רק לענין דאורייתא, אבל בתרומה שהיא מדרבנן לסברת הרמב"ם אף בזמן הבית ומשמע מדבריו דגם מה דחייש הרמב"ם בענין של תורה, לא חייש לזה, רק משום חומרא דרבנן, ודלא כמהרי"ו, ולדעת הרא"ש והרשב"א אף לענין של תורה אין לחוש שמא זינתה מאחר, הרי שאנו תופסין לוודאי שלא זינתה כלל, רק עם זה שדיימא ממנו וכן יש להביא ראי' מסוגי', דסוטה דף כ"ז, דאמרינן שם בעי ר"ע היתה פרוצה ביותר מהו אליבא דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה לא תבעי לך דלא ידע בה, ולא מנטר לה כי תבעי לך כו' הרי דאי לא מלי למנטר לה, אם היא פרוצה ביותר, אין שום ספק דלא אמרינן בה רוב בעילות אחר הבעל, ונראה עוד דהטעם לחלק בין פרוצה ביותר לכל דיימא, דבאמת אף אם הבעל לא היה בביתו זמן רב, עכ"ז אמרינן רוב בעילות אחר הבעל, והטעם משום דמזנה אשה מזנת מתהפכת דרצונה להסתיר תזנותיה ואם יש לה בעל חושש שמא יתברר לבעלה שאין זה ההריון ממנו, משא"כ פרוצה ביותר

ביותר, ולזאת יש לחוש שנתעברה מבעילת זנות, דזו אין דרכה להתהפך וא"כ אין לומר בזו שפרוצה ביותר רוב בעילות אחר הבעל, והנה לפ"ז בנד"ד דרצונה להחזיק עצמה שנתעברה מהמשודך ובעלה כלוא בבית המשוגעים, ואינו יכול לשומרה בודאי יש לנו לומר רוב בעילות מן המשודך לה שגר אצלה כמו שאמרה היא והוא שחייתו יחדיו כדרך אשה ובעלה כשהיה בעלה בבית המשוגעים, ואולם מדברינו נראה דיש לדון אדרבא להכשיר הבת לבא בקהל, ומתחילה אומר דבמה שכתבנו, נכון ליישב דבר [הב"ש בסי"ד ס"ק כ"ו] שכתב לסברת בה"ג סוגיא זו דסוטה לא קאי לענין פסול ממזרת רק לענין פסול כהונה, והקשו עליו כיון דאנו תופסין שזינתה תחת בעלה ונתעברה, האיך נכשיר הוולד לבא בקהל ונפסול מדין כהונה, גם מה כ"מ בדין פסול כהונה, שהחשש הוא לא על העובר, שהבעל אומר עליו שאינו ממנו, רק על הבנים שנולדו אחרי כן מבעלה והם חללים שנעשית זונה, ואם שוב בא עליה בעלה נעשית חללה מפסול כהונה, א"כ אין כ"מ בין אם אשה מתעברת סמוך לווסתה או סמוך לטבילתה, עכ"פ אנו תופסין שזינתה שהרי פרוצה ביותר.

והבית מאיר כתב ישתקע פירוש זה ולא יאמר והשו"ב נדחק שלא לשוויי להב"ש טועה ח"ו, ולענ"ד יש ליישב, דידוע דעת בה"ג ור"ת דאין האב נאמן לומר על הולד שילדה אשתו שהוא ממזר ואינו ממנו דכיון שאומר שאינו אביו, א"כ אינו בכלל, יכיר יכירנו לאחרים, ונראה דפרוצה ביותר שנזכר בש"ס אינו באופן שנודע לנו שזינתה תחת בעלה, רק היא פרוצה ולכן היא דיימא ביותר, ואולם הבעל אומר על הוולד שאינו ממנו, אלא שזנתה תחתיו וילדה מאחר, והיה לנו שלא להאמינו על הולד שאומר שילדה מאחר שהרי הוא אומר שאינו אביו, ואינו בתורת נאמנות עליו, ולהאמינו על הבנים שנולדו לו אחרי כן מאשה זו, שהרי נאמן לומר זה בן גרושה וחלוצה ואולם גם זה איננו נאמן, שהרי היא מעיד נגד החזקה, שאומר שאשתו זינתה ונתעברה מזנות, וחזקה דאשה מזנה מתהפכת ומזנה סותר דבריו, ולא מצינו שהאמינה אותו תורה בכגון זה לכן אף לפסול שאר בניו שהוא מודה עליהם שהם בניו, אלא שהם בני חללה אינו נאמן רק אם היא פרוצה ביותר, שאינה מדקדקת להסתיר רוע מעשיה ויש לנו לומר שאינה בכלל החזקה דאשה מזנה מתהפכת אז יש לנו להאמינו לפסול בניו שהוא אומר שהם בני חללה מפני שאשתו נתחללה, ואף שאינו נאמן על הבן שאומר שאינו שלו לשוויי ממזר, נאמן על בנים שמודה שהם שלו לעשותם פסולי כהונה, ואולם אם אין אשה מתעברת רק סמוך לטבילתה, ואז יכול לשומרה, והוא אומר שאז נתעברה מזנות, א"כ שוב הוא מעיד נגד חזקה, דאף פרוצה ביותר אינה מתעברת מזנות תחת בעלה אבעי לו, וצ"ל לפ"ז הא דהאמינה תורה לאב לומר זה בני בכור, ולעשות הראשונים ממזרים קאי בפרוצה או אפשר מתוך שעיקר עדותו על הבכור, והראשונים נפסלו ממילא, בזה האמינתו התורה, והנה לפי דברינו נראה לדון להכשיר הבת, שהרי מבואר דלשיטת הב"ש, הסוגי' דסוטה לא קאי רק אאומר בני זה בן חללה הוא, אבל במה שאומר שאינו בני אינו נאמן אף האב משום דע"ז לא האמינתו התורה, וא"כ כש"כ שאין האשה נאמנת לומר על עובר שבמעו' שהוא ממזר,

שהרי

שהרי לא האמינה התורה ע"ז ואפילו פרוצה ביותר אין לאסור הולד על פיה, ויש להאריך עוד בהתר הולד, דאחר שמת בעלה, ואין לדון על האשה אם מותרת לבעלה, רק על הולד, בזה יש לומר דכל דפרים מרובה פרוש, ורוב וולדות כשרים,) ולא אאריך עוד בזה כעת כי לענ"ד היתר הוולד פשוט וברור לכו"ע בלי שום פקפוק כלל, שהרי תלמוד ערוך שהאשה אינה נאמנת לומר על בנה שהוא ממזר רק היכא דאיתרע חזקת כשרות שלה, כגון ארוסה דעכ"פ עבדה איסורא, אבל לא יעלה על הדעת דבשביל שאינו בביתו רק היא הולכת אצלו לכן נשתנה דינה, ומכש"כ דבית החולים של בית המשוגעים הוו בודאי מקום יחוד, דאין שם ממי להתבייש בשום פעם, וכש"כ שהיתה הולכת לטייל עמו בגן, ואף מה שצדדנו לאסור, היא רק לפי הצד שהיא פרוצה ביותר, משום שיצא קול רינון שהעובר הוא מן המשודך, אבל לפי הצעת השאלה ופלפולו דמר, לא יצא עלי' שום רינון עד סמוך למיתת ובעלה, וזה אינו מגרע כלל חזקת כשרות של העובר, כיון שלא יצא עליו שום רינון קודם שנתעברה, וא"כ למה לן להחזיקה למרשעת למפריע, על כן איני רואה בזה שום חשש פסול בהוולד כנלענ"ד ברור,

חנני הדו"ש באהבה

ארי' ליב ראשקעס

בהרב ר' שמואל מרדכי זצוק"ל החפק"ק שניפישאק ווילנא.

(הערה) סברתו דמר לומר בנד"ד על הולד כל דפרים מרובה פרים יש לעיין עוד בזה ומה שאמר כי בית המשוגעים מקום יחוד ואין שם ממי להתבייש, לא כן דעתי כאשר כתבתי לרמעכ"ת כי כן העיד לפני הרב הג' מופלג ויא"ב ר' קלונימוס זאב דעווים שהוא יודע ומכיר את המקום ואמר לי כי בשום אופן לא נוכל לומר על זה המקום, מקום יחוד, כי החולים אשר להם הרשיון עפ"י הרופאים לצאת בגן גם עליהם שומרים סובבים מסח, גם סברתו דמר להעמיד את הנואפת בחזקת כשרות, כפי הצעתו במכתבו לא אמצא לה חזקת כשרות וסברתו דמר לחלק דחז"ל אשה מזנה מתהפכת בין פרוצה ביותר לדיימא לא' אוכל להולמו הלא סתם אחז"ל אשה מזנה מתהפכת—ועוד הלא לדעתו דמר נקרא פרוצה ביותר שנזכר בש"ס אינו באופן שנודע לנו שזנתה תחת בעלה ורק היא דיימא ביותר

ובכל זאת לענין היתר הבת איני ח"ו כחולק על רמעכת"ר, וארשום לפני כק"ת גם הסמך להתר הבת אשר מצאתי אנכי (בתפארת ישראל) [יבמות פ"ב מ"ח] שמחלק שם הגאון ר"ל זלה"ה בז' חלוקי דינים, באשה הנחשדת (ך') ואם האשה בעצמה אמרה שזינתה, אם רגלים שזנתה כו' אבל במסתבר בשום צד שלא זנתה, אף שגם רגלים לדבר להיפוך אינה נאמנת, וגם פה אפשר שנוכל למצא שום צד כנ"ל אולי שחדה להשומרין, בדברים טובים כי יניחנה עם בעלה ביחוד, או אולי בקשה מהרופא הראשי שיניחנה עם בעלה ביחוד (כי היה חולה בחולי המאניכאלעם) וכפי ששמעתי רפאות תעלה לחולי זה, השמחה שמרחיבין דעתו של אדם—ולפי זה גם הרינון שבא אחרי שנתעברה לא מגרע חזקת כשרות שלה כדעתו דמר, אבל מה אעשה כפי אשר הענין לפני לא אראה בזה הענין שום היתר, וגם את

את אשר נסתפקתי מקודם ודעתי היה לעשות הולד ספק ממזר, עתה כאשר יצא הדבר לאור (כאשר ארשום פה מטה) הנני נוטה לדעת הג' רש"ם שליט"א שהוולד ממזר וודאי, ולמען ידעו מורבות"י הגדולים אשר בידם לקבוע ההלכה לדורות הנני ארשום לפניהם גם סוף המעשה מהנואף והנואפת וזה כי אחרי שילדה בת ביום ב' יו"ט שני של חג שבועות תרנ"ג, ואחר ששבה לבריאותה הלכה להרב הד"ר אייבראהאמס רב במתא וצוה להש"ב מ"ר שאנדערס לסדר להם חו"ק כדת שלו וכאשר אנכי נתתי מחאה ע"ז וכתבתי גם להרב בלונדאן ובא אלי סופר הקהל מעדת מבהכ"נ ק"ק שארית ישראל בארק ס"ט במעלבארניע ושמו של הסופר .S. Salomon וכזה הלשון סיפר לי יום ד' פ' חוקת תרנ"ד וכן הגיד לי בלשונו ממש אנחנו עשינו כל אשר בכחינו (פי' אנחנו הסופר והד"ר הרב אייבראהאמ"ס) להעמיד האמת על מכונו שניהם האיש והאשה והמשודך היא אמרה כי הולד ממנו כי דר אצלה מיום שנלקח בעלה לבית המשוגעים וכן הוא הודה, שהילדה ממנו, והיא בתו ליורשו אחריו, בתוך יתר הבנים שיוליד מהאשה הנ"ל וכן נכתב הילדה גם בתוך הספר של הממשלה על שם אביה הנואף ויתר שאת אמר לי כתבנו הודעתם בספר הקהל של בהכ"נ, והנטען בא עה"ח בחתימת ידו ממש, כי הילדה ממנו היא, וכי היא תורישנו כיתר בניו שיוליד מהאשה הנ"ל, ואז אחר כן צוה הד"ר הרב לסדר להם חו"ק על ידי השו"ב מ"ר שאנדערס, הלא עשינו כל המוטל עלינו—עכ"ל הסופר דק"ק שארית ישראל זאת הנני נותן לפני גדולי ישראל, והם יבררו את ההלכה כתורה וכמצוה, ואני תפילה יקרבו הימים אשר יבא האדון אשר אנחנו מבקשים, לצרף ולטהר את בית ישראל בב"א,

עבד ליראי השם

אברהם עבר

מ"ץ ומ"מ אצל חברה תורה בבהמ"ד במעלבורניע

ב"ה בח' ניסן תרמ"ד לונדאן,

לכבוד ידיד ד' וידיד עמו הרב הגאון הגדול נזר ישראל והדרו המפורסם בקצוי תבל. לתהילה ולתפארת וכו' אדמו"ר מו"ה

נתן אדלר הכהן שליט"א
הגאב"ד דק"ק לונדאן והמדינה:

אדמו"ר הנה קבלתי מכתב מהנדיב הרבני המופלג ויא"ב מו"ה עובדיה לאחמן שליט"א, אשר במכתבו יבקש ממני, כי אשאל את פי קדשו בדבר ד' זו הלכה, אם יש חשש איסור חדש במשקה שכר הנקרא "Porter" יערית נא מעלכת"ר להודיעני הלכה למעשה, והיה זה שלום לאדוני מאת עבדו ותלמידו.

אברהם עבר הירשאוויטץ

ב"ה יום א' י"א ניסן לחרות לפ"ק ברייטמן

שלום חיים וברכה להתורני כו' י"א
מו"ה אברהם עבר נ"י

על שאלתו אם יש חשש, איסור חדש, במשקה שכר הנקרא "Porter" לדעתי כל התבואה במדינה הזאת, היא מאשתקד, ואפילו אם רק הרוב מאשתקד, מבואר ביו"ד סימן רצ"ג ס"ק (ג) שמותרת ולכן אין בו חשש איסור, ובברכת שמחת הרגל הנני נאמנו הק' **נתן אדלר הכהן**

ב"ה לונדאן ער"ח משנת תרמ"ז לפ"ק

חיים ארוכים ושנה טובה ומעוטרת לכבוד

ומעוטרת לכבוד הגאון הגדול
אדמו"ר ר' נתן אדלר הכהן שליט"א

ילמדנו רבינו איך עלי לנהוג במשמרתי בענין חלוקת הבגדים לאורחים העניים שבאים תחת צל קורת „בתי מחסה לעניים", כאשר ידוע למרן ישלחו אלי הנדיבים בעת ה' בגדים ישנים להלביש אלה העוברי אורח אשר תחסר להם להלביש ולכסות מערומיהם ועתה מתירא אנכי פן תפורים המה שעטנז, ובטור יו"ד סי' ש"ג כתב הרמב"ם המלביש את חבירו כלאים, אם היה הלובש מזיד הלובש לוקה והמלביש עובר על ל"ת „ולפני עור לא תתן מכשול" ואם לא ידע הלובש שהוא כלאים והמלביש מזיד, המלביש לוקה והלובש פטור, בטחתי בכקת"ר כי כי יורני דרך אשר, ושלום לאדמו"ר ולביתו מאת עבדו ותלמידו

אברהם עבר הירשאוויץ
(סוכן ע"ב"ת מחסה לעניים פה לונדאן)

ב"ה יום א' צום גדלי' שנת „אמרות" טהורות בריטאן

בין כסא לעשור ייטיב ה' את ההתימה
לידידי התורני י"א אברהם עבר הירשאוויץ

ג"ה לנכון הגיעני, ואשיב על שאלתו שאלת תורה, אם יראה בעיניו כי הבגדים יש בהם שעטנז בוודאי אסור להלבישם לעניים, וצריך לחתם לחייט להעביר הכלאים מהם כמבואר ביו"ד סי' ש"ג סעי' ב' אולם אם יש בהם ספק כאשר שמעתי שרוב בגדים נתפרים בחוטי משי או חוטי בוימוואלע והוי ספק וריב, ועוד באשר איננו תרי נברי בתרי עברא דנהרי וכמ"ש רש"י ותוס' בע"ז דף ו' ע"ו שצריך במקום שלא יוכל ליקח הדבר אם לא יושיט לו זה ואז עובר על לפני עור וכו' ולכן יש להקל

ובברכת גמר חתימה טובה

הנני נאמנו ומוקירו הק' נתן אדלר הכהן

שאלה להרב הגאון המפורסם
ר' נפתלי אדלר הכהן שליט"א
הגאב"ד דק"ק לונדאן והמדינה

ששאלתי בשעה שנעשתי אזרח אנגליה ולפי חוקי המדי' צריכין לשבע אז בנקיטת תנ"ך (להיות נאמן לחוקי המדינה) וידוע כי לפי דעת הרמב"ם ז"ל היא מ"ע להשבע בשמו של ב"ה בעת שנצרך להחזיק דבר או להרחיקו לפי שיש בזה גדולה בחוקו ית' והגבורה והרוממות, ועל זה נאמר ובשמו תשבע, ונוהגת בכל מקום, ובכ"ז בזכרים ובנקבות והעובר ע"ז ולא רצה לישבע בשמו לעת הצורך, בטל עשה זה לדעת הרמב"ם אבל הרמב"ן ז"ל כתב שאין השבועה בשמו ב"ה, גם בעת הצורך מצות עשה כלל, כי אם רשות גמורה, שאם נרצה נשבע, ואם לא נרצה להשבע לעולם אין בכך כלום, וגם יש במניעת השבועה מצוה „כדאיתא במד"ר פ' מטות" איש כי ידור נדר לד' או השבע שבועה הה"ד (ירמי' ד) ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה, והתברכו בו גוים, אמר הקדוש ב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת ואין אתה רשאי להשבע בשמי אלא אם כן יהיה בך כל המדות האלו, את ה' אלהיך תירא (דברים ו') שתהיו כאותן שנקראו יראי אלהים כאברהם, איוב, יוסף, כו' שם, ובו תדבק אם יש בך כל המדות אתה רשאי להשבע (ויעוין היטוך פ' עקב סימן תל"ה) וכאשר שמעתי עפ"י חוקי אנגליה אין מהההכרח דוקא לשבע, כי כאשר יאמר המחויב שבועה כי איננו חפץ לישבע אזי יקחו דבורו לשבועה, לכן אשאל את פי הדר"ג להודיעני דעתו בזה איך לעשות, המחכה לתשובתו הרמה

עבדו אברהם עבר הירשאוויץ
(סוכן על בית הכנסת אורחין בלינ"א)

ב"ה יום ג' ה' ניסן שנת תיחים לפ"ק לונדאן

ה' ישפות שלום לכבוד אהובי הרב
טובה

עושה צדקות בכל עת מו"ה **אברהם עבר** נ"י
נ"י"ה לנכון הגיעני ואף אם טרידנא טובא
אמהר להשיב קודם החג מפני הכבוד,
ובענין שאלתו לישבע בעת שיתקבל לאזרח
הארץ, לא שייך בזה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן
כי גם הרמב"ן מודה שאין איסור לישבע
באמת בהשם רק שאינו מלוה, וגם שבועת
הדיינים תוכיח, שנוהגים בכל תפוצות ישראל
שמחייבים שבועה למי שנתחייב, ואין אנו בודקין
אם יש בו כל המדות הללו, רק אינו חשוד
על השבועה, וגם לפי החולקים על הרמב"ם
וכפירש רש"י בפ' ואתחנן שאם ירא השם
ועובדו, אז בשמו תשבע, ובגוף הענין שאלתי
את פי אחי הבחור אלחנן נ"י המלומד בנימוסי
המדינה, והוא ענה ואמר שאנשי בליעל
הכופרים במציאת השם יתברך, ממאנים להשבע
בשמו, ולכן אין ספק אלא שקידוש השם הוא
להשבע בענין זה, דברי אוה"נ המברכו עם
כל משפחתו, ואת כל המסובים בשולחנו
ברכת שמחת הרגל. הק' **נפתלי אדלר הכהן**

ב"ה. יום ב' לסדר כי ברוך הוא שנת תרנ"ב פה מעלבוורניע אשר באוסטראליע המדינה.

שאלה זו הנ"ל מטה נשאלה ממני לאדמו"ר רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל אב"ד דק"ה קאוונא ברוסיא המדינה, ולהה"ג הרש"ס בירושלם ת"ו, ולהה"ג ר"י ריינאוויץ אב"ד דלאנדאן ולהרב רנ"ה אב"ד בלונדאן והמדינה, ולהה"ג ר' ארי' ליב ראשקעס נ"י מ"ץ בשניפישאק ווילנא והוא כעת בירושלם עה"ק תובב"א.

ירינו הדרת כבוד גדולת קדושת אדונינו מו"ר
בדבר הזכרת גשמים בתחית המתים,
ושאלה בברכת השנים, שנהגו
במדינת אוסטראליע לבלי לשאול ולהזכיר, אשר
לפי דעתי מנהג טעות הוא, טענתם כי
הם סומכין על פי' המשנה להרמב"ם (תענית
דף ז') שם במשנה "בשלשה במרחשון שואלין
את הגשמים" וכן באשל אברהם על או"ח סי'
קי"ז ד"ה כיחידים עין שם, ותשובתי לדעתי
גבורות גשמים לחוד, ושאלה בברכת השנים
לחוד, וכן הוא מבואר בטור או"ח סי' קי"ז
בב"י שם וז"ל, נמצאת שכל המקומות שוין
להזכרה מיו"ט האחרון אבל בשאלה נחלקו כו'
ובעיקר הדבר לדעתי גם בברכת השני' מחויבים
בני אוסטראליע לשאול ככל יתר בני הגולה,
דהנה הרמב"ם יאמר בפירוש בארצות יש
בהם שהקיץ במרחשון, והגשמים אינם
טובים להם, אלא ממיתין ומאבדין, ופה
במדינה, הזריעה תתחיל מחדש ניסן ואילך,
והקצירה מחדש כסליו ואילך, דעצעמבער
ויאנואר, ובכלל תוציא הארץ יבול כל חדשי
השנה, תפוחי אדמה שלשה פעמים בשנה
ירקות כל חדשי השנים חדשים, הגשמים נצרך
להם מאד פה במדינה כל השנה, וטובים
לבריאות ובפרט בימים שכל בני הגולה מזכירים
ושואלים חיים המה ממש להיושבים פה
במדינה, האשל אברהם יתן טעם על בלי
לשאל במקומות שירטיב האויר ונהפך להם
לחלים רעים ר"ל, ופה במדינה יפערו פיהם
אז למלקוש, וישמחו לקול הגשם כי ירטיב
האויר ונוח להם מהשרב הגדול ולמה זה נבדל
מיתר קהל הגולה:
עבדו ותלמידו **אברהם עבר הירשאוויץ**

בעזה"י. יום ה' ט אלול שנת תרנ"ב קאוונא.
כבוד ידי"נ היקר הרב הגדול המפורסם חו"ב
כש"ת מו"ה אברהם עבר נ"י מ"ץ ומ"מ
בק"ה מעלבורניע.

שוכט"ס אחדשה"ט, מכתבו היקר הגיעני
והיה לי לנחת מה שהודיעני
משלומו

משלומו הטוב, כן יגדיל ד' אותו ובהצלחה מעלה מעלה א"ס, ועל"ד מה שנהגו בעירו לבלי לשאול ולהזכיר גשם, וכתב כת"ר כי זה הוא טעות, כן דעתי ג"כ דעפ"י דין הם חייבים להזכיר ולשאול גשמים וכמו במדינתינו ואף במקומות שאין צריכים לגשמים גם כן צריכים להזכיר ולשאול גשם בימי החורף כמבואר בשו"ע סי' קי"ז בלי שום חולק, ולדברי השו"ע אנו שומעין, וכן נהגו בכל המדינות ובכל תפוצות ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ויפה הורה כת"ר ואין לשנות, ואסיים ואו"ש והנני לברכו בשנה טובה כתיבה וחתימה טובה וברוב הו"ש והצלחה.

כנפשו ונפש ידידו דוש"ת בלונ"ה

יצחק אלחנן החופ"ק קאוונא

תשובת הה"ג ר' יעקב ריינאויץ רב"ד דק"ק לונדאן.

בעזה"י יום ג' לסדר לך שנת תרנ"ג לפ"ק פה לונדון יע"א

שלמא רבא וחיי אריכא לכבוד ידידי הרב המהולל ונאה דורש וכו'
כש"ת מ"ה אברהם עבר נ"י, עש"ז וכל זרעו לברכה וחיים טובים

מכתבו היקר קבלתי ביום א', ועל דבר השאלות של מעלתו בד"ת אשר שלח להרב הד"ר אדלר נ"י, ידע מעלתו כי תיכף כאשר השיג הד"א השאלות מסר לידי, ותיכף כתבתי כל התשו' על כל השאלות, ואתמול אמר לי הד"ר אדלר איך שכבר שלח האגרת למעלתו וגם היום ראיתי את דבריו של מעלתו שגם בענין שאלת ותן טל ומטר ג"כ אין צריכין בני אוסטראליא לשנות, (ואפילו נינוה שהי' עיר גדולה מכל מקום היה דינה כיחידים) [תענית י"ד] וכן ראוי לענ"ד, ויען כבודו בת' הרא"ש כלל ד' שהאריך בענינים אלו, שרצה ג"כ לשנות תקון חז"ל ולא הסכימו עמו, לדעתי ראוי שיכתוב מעלתו בעצמו להרב ר"ש בירושלם כי בלא ספק שאינו יודע טיב העיר והמדינה, ועי"ד עשיית המקוה המקום יהיה בעזרו לזכות את הרבים, ואמרתי גם להרב הד"א שיכתוב לו. אסיים ואומר שלום וכט"ס למעלתו וליוצאי חלציו ולכל הנלוים אליו, מנאי ידידו המברכו בכט"ס

יעקב ריינאוויץ

תשובת הגאון ר' שמואל סלאנט שליט"א (תשובה הראשונה)

ב"ה יום א' לחדש כסלו שנת תרנ"ג בירושלם עה"ק תובב"א.

למע"כ הגביר היקר יאמ"ר מו"ה קלונימוס זאב ב"ר דוד דעווים נ"י
ולמע"כ הרב כו' מו"ה אברהם עבר הירשאוויץ מ"ץ ומ"מ לבני רו"פ במעלבורנא.

מכתב הרב רא"ע הירשאוויטץ מיום ב' לך קבלתי, על דבר שאלת והזכרת משיב הרוח כו' ושאלת גשמים בברכת השנים והנה על דבר זה קבלתי שאלות רבות מאנשים שונים אנשי ירושלם היושבים במעלבורין ובסידנא ושאלו הם ממני, וכתבו כי מאחר חג הסוכות עד סוף ניסן יזיקו הגשמים לבריאות הגוף, וליבול האדמה (כן כתבו המה בפירוש במכתבם אלי) וכמדומני שהשבתי להם בקיצור שבל ישנו ממנהג המדינה שמה, וחשבתי שבודאי הודיעם הרב הג' ר' נתן אדלר ז"ל, שהיה מופלג

ורב

ורב גדול בתורה וביראה (הדרך ילכו בם) א"כ קבלתי מכתב מידידי הגביר היקר רק"ז דייוויס נ"י, והשבתי לו כי לפי הנ"ד לא ישאלו גשמים "טל ומטר" לא בימות החמה, ולא בימות הגשמים, כי סמכתי על מכתבים הקודמים, אשר הגשמים מזיקים מחג הסוכות עד סוף ניסן, אכן בהזכרה יזכירו גבורות גשמים "היינו משיב הרוח ומוה"ג" מאחרון של חג הסוכות, כנהוג בכל תפילות ישראל ועתה כאשר הרב ר' אברהם עבר נ"י כותב כי הגשמים בימות החורף שלנו (שהוא בימי הקיץ שלהם היינו מתשרי עד ניסן) עוד גם המה שמה לברכה, גם לבריאות הגוף, גם ליבול האדמה, בודאי בלי ספק ראוי שגם שמה ישאלו גשמים גם בברכת השנים "ותן טל ומטר" וכפי אשר הורה ידידי הרב הגאון דקאוונא נ"י על שאלת הרב הנ"ל ממנו אשר בלי ספק הודיע גם אותו כי הגשמים בימות החורף שלנו הוא גם שם לברכה, יותר אין להאריך בזה, יקבלו ברכה וחיים ושלום, ואולי גם שם במדינה מקומות מקומות יש ויש איזה מקומות שהגשמים מזיקים להם כמבואר בהרב אשל אברהם, אכן במקום שהגשמים מועילים בודאי צריך לשאול גשמים מאחר סוכות עד ניסן ברכת השנים, בעה"ח בשלום וברכה

החותם בברכה. שמואל סלאנט

(מכתב שני)

ב"ה ירושלם ת"ו יום כ"ו לחדש ניסן שנת תרנ"ג

כבוד ידיד ה' ועמו ונחלתו וידי"נ עוז
הרב הגביר היקר רב החסד מו"ה
קלונימוס זאב ב"ר דוד דעוויס נ"י.

מכתבו מיום כ"ח שבט לנכון הגיעני קודם הפסח, ואודות שאלתו בענין הזכרה, ושאלת טל ומטר, הנה אם כי כבר כתבתי שלדעתי (כפי שהודיעוני משם מזג האקלימה) נכון שלא לשאול טל ומטר בברכת השנים כל ימות השנה, ואם באיזה זמן יצטרכו למטר, ישאלו בברכת שומע תפילה אכן הזכרת משיב הרוח ומוריד הגשם, היתה דעתי להתנהג שמה כמו בכל העולם, משמיני עצרת עד יום ראשון של פסח, אכן כעת נודעתי שהמנהג שמה שלא להזכיר גם כן, וראיתי בתשובה הרא"ש ז"ל בענין כזה שהוא מבטל דעתו נגד המנהג וכותב בפירוש שבמקום המנהג אין רצונו לעמוד על דעתו נגדו, לכן מהנכון יתנהגו גם מעתה כאשר עד כה, ולא לשנות וכבר הורה כן הרב הג' דלונדון זצ"ל ומחמת גודל טרדות אקצר ואומר שלום כעתירת ידידו חותם בברכה

שמואל סלאנט

הערה על דברי הה"ג ר"ש סלאנט הג"ל שליט"א

דברי קדשו דמר עוד לא זכיתי להבין לדעתי בנד"ד פה ההפך מאשר יחשוב אדוני בדברי הרא"ש כאשר עוד אבאר, ומה שיאמר כק"ת ועכשיו שנודעתי כי נהגו שמה לבלי לשאול ולהזכיר לכן יסמוך על המנהג, לזה כיון אדמו"ר ר"י מקאוונא במה שאמר "המנהג טעות שנהגו בעירו", ודברי מו"ר הגאון דקאוונא מיוסדים על דברי הרמב"ם (בתשו' הרמב"ם שאלה קנ"ד) באמצע התשו' וז"ל אבל מה שזכרתם מהתלותם במנהג, ידוע שמנהג הוא דבר שצריך להזהר בו מאד, ובביאור אז"ל דברים של התר ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם אבל צריך לתנאי שביארו התלמוד ירושלמי, והוא שצריך לידע שאותו דבר מותר ואוסרו על עצמו מצד שמדקדק על עצמו, אבל אם היו אנשי אותו המנהג חושבים בדבר המותר שהוא אסור, והם מחמירים על שחושבים האיסור בו, וכ"ש אם נתחבר בו היקש מיוחד שדמה להם איסורו, אז אין ראוי להניח

להניח בזאת המחשבה בשום פנים, אבל צריך למחות בידם, ומודיעים להם שזאת שחשבו בו שהוא אסור, הוא מותר, ונפל להם באיסורם טעות, לפי שאין ראוי לקבוע הטעות בשום פנים, ואין הפרש בזה, בין אסור המותר, „והתרת האיסור" עכ"ל הק' ומבואר ביו"ד סי' ריו"ד א' ובח"א כלל קכ"ז ז' ובביאור הגר"א שם ביו"ד וראי' מפ"ק דחולין דף ו' : רבי התיר בית שאן, ומה שדמה מו"ר הא' מנהג טעות של בני אוסטראליע לבטל עבורו מנהג זה, ההלכה המקובלת לכבה"ג, וזה שבטל הרא"ש ז"ל דעתו נגד המנהג לא ירדתי לסוף דעתו דמר, הנה דעת הרא"ש מיוסדים על יסודות חזקים מש"ס ורמב"ם, ובכל זאת לא הסכימו עמו גדולי דורו לשנות המנהג מה שנהגו כבה"ג בתפלתם אשר לזה ביטל הרא"ש ז"ל דעתו הנכונה למען הקים ולקיים המנהג המקובל לכבה"ג עפ"י התלמוד, ופה יאבה מעכ"ת לקיים המנהג טעות לבטל בזה ולשנות ממטבע שטבעו חכמים הראשונים בתפלה ומקובל לכל בה"ג, וזה שכתב מו"ר הג' רי"א מקאוונא, ולדברי השו"ע אנו שומעים,

דברי עבדו **אברהם עבר** חונה פה מעלבורניע

(מכתב שלישי מהרש"ם)

ב"ה יום ג' כ' תמוז תרנ"ג בירושלם עה"ק ת"ו

למע"כ הרב וכו' מו"ה **אברהם עבר הירשאוויץ** נ"י

מ"מ ומ"צ במעלבורנע אשר באוסטראליע המדינה.

מכתבו מיום ג' סיון הגיעני יום שנשום והנה בדבר שאלה והזכרה, אין דעתי להשיב כעת, ובפרט שהמכתבים שקבלתי בזה אינם שוים, כי מהם שכותבים כי גשמים מחדש תשרי ועד ניסן מזיק לשדות וגם לבריאות הגוף, ומהם שכותבים להיפוך, וגם כותבים כי כבר הורה זקן הרב הג' ר' נתן אדלר רב בלונדון והמדינה זצ"ל, ונוהגין עפ"י הוראתו, ולכן אמרתי הנה להם לישראל ולא ישנו את מנהגם עפ"י הוראת הרב זצ"ל, ולכן אין רצוני ודעתי להתערב בזה כעת, ושלחתי למע"כ הרב הגאון מוהרי"ל דיסקין שיחיה שהוא יתישב בזה, והשיב כי בעת הכושר אשר יהי' פנוי מטרידים אחרים אולי אז יתישב בזה, וכאשר יודיעני דעתו אז לא אמנע מלהודיעו — (יתר התשו' שבא מהרש"ם במכתב זה יבא כל הלכה במקומה). כי ערב לי מאד בהתבשרי כי מן השמים זכהו לכבודו לתקן מקוה טהורה לבנות ישראל כד"ת, כן יזכהו ה' לחזק מוסדות הדת הקדושה ולתקן עוד תקנות ישרות עפ"י התורה והמצוה שמה, והנני אומר שלום וברכה למע"כ ידידי היקר י"א מרבים מו"ה קלונימוס זאב המכונה מיסטער דעווים, יאריך ה' ימיכם ושנותיכם בטוב ויזכו לראות בטוב ירושלם בב"א. כעתירת המעתיר דורש שלומכם וחותם בברכה

שמואל סלאנט

(כתב רביעי)

ב"ה ירושלם ת"ו, אחד עשר יום לח' שבט תר"ס

למע"כ הרב וכו' מו"ה **אברהם עבר הירשאוויץ** נ"י

מ"ץ ומ"מ לשומרי אמונים בעיר מעלבורנע יע"א.

שלום וברכה לו ולכל יראי ה' שמה, וביחוד למע"כ

הגביר היקר ר' קלונימוס זאב דייוויש נ"י,

יתברכו בכל טוב סלה.

מכתבו הגיעני, בדבר האשה שניסאת שלא כד"ת, לאיש שאסורה עליו עלתי אמונה שיכתוב כבודו להרב ר' נפתלי נ"י רב דלונדאן, וסמוך לבי ובטוח שהרב שיחי' לא ימנע הטוב וימחה ככל אשר תשיג ידו כד"ת, — כי בוודאי גם הוא הולך בדרכי אביו

אביו ז"ל הרב הגאון ר' נתן אדלר ז"ל אשר הכרתיו היטב בהיותי בלונדון בשנת כת"ר בעניני הכולל, ומצאתי את לבבו נאמן, גדול בתורה ויראת ה' צדיק וישר, ואודות הזכרה והשאלה, עלתי אמונה, כי מעכ"ת והרק"ז נ"י יעריכו מכתב וישאוו לדעה אחת לבאר היטב טבע המדינה הזאת בענין גשמים מתשרי ועד ניסן, ויעריכו שלשה מכתבים בסגנון אחד א) להרב הג' ר' יהושע ליב דיסקין נ"י שהיה רב בק"ק בריסק, ומכתב אחד להרב הגאון ר' שלמה זלמן מלאדי נ"י שהי' רב בק"ק לובלין, וזה קרוב לשתי שנים שבא לפה, וכל אחד על אדרעססע שלו כמבואר מטה, ומכתב שלישי אלי כתוב ויודיעני כי כן שלחו שני מכתבים לשני הגאונים האלה, אולי אז ביחד נתישב בדבר השאלה הזאת ולהשיב כהוגן. ומטרדותי המרובים אקצר ואומר שלום וברכה.

הנני הדו"ש וחותם בברכה שמואל סלאנט

עצת רבינו הרש"ס מלאנו וערכנו שלשה מכתבים כעצתו באסרו חג של פסח תרל"ד, וזה תורף השאלה יורינו מו"ר בדבר שאלה והזכרה שנהגו פה במדינה (מימים רבים על פי רבני לונדון) מבלי לשאול טל ומטר בברכת השנים, ומבלי לזכור גבורות גשמים בתחה"מ, עד שבא לפה הרב ר' אברהם עבר הירשאוויץ נ"י וחלק על המנהג, באמרו כי בטעות נהגו, והנהיג בבית מדרשו (ביהמ"ד ד"ת) לשאול ולהזכיר ככל יתר בני הגולה, והחולקין כל אחד טעמו ונמוקו עמו, כאשר כבר בא בארוכה לפני הגאון דקאוונא שליט"א והגאון הר"ש סלאנט בירושלם תובב"א, ובכדי שלא יעשה אגודות אגודות בישראל בחרנו בדרך שהורינו אדון הנביאים כי יפלא ממך כו' בין דין לדין וכרז"ל (סנהדרין י"א ע"ב) לשכנו תדרשו כל דרישות שאתה כו' לא יהיה אלא בשכנו של מקום והנני לבאר לפני הדרת כקת"ר טבע הגשמים פה במדינה החדשים שהגשמים מתבקשים, והזמנים שאינם מתבקשים, טבע הארץ, זמן הזריעה והקצירה יבול תוצאות הארץ; לימות הגשמים תחשב פה במדינה מניסן עד תשרי ואז ירדו גשמים למכביר, ומתשרי עד ניסן יחשב לימות החמה והגשמים מתמעטים.

מחדש מאי תתחיל הזריעה חטים ועוד מיני תבואה, מחדש יאנווער תתחיל הקצירה, יבול תוצאות הארץ: חטים ושעורים למכביר ונשלחים בספינות גם בחו"ל, תפוחי אדמה ג' פעמים בשנה הדשים, ירקות מתשרי עד ניסן למכביר, כל פירות האילן מחדש מר חשון עד סוף ניסן, ענבים מחדש פעברואר עד אפריל. (2) הגשמים בזמן שהשנים כתקון כנהוג טובים ומועילים הגשמים מתשרי עד ניסן, אבל אם ירדו אז בשפע רב כמו שירדו בימות הגשמים (דהיינו מניסן עד תשרי) אזי יזיקו לתבואת הארץ ולבריאות כפי שיאמרו חכמי הטבע (וחלי"ע כי לא ירדו אז בשפע כי כן טבע ממה"מ הקב"ה) ומכקת"ר נחלה להאיר עינינו בתוה"ק למען נדע ארחות חיים. כעתירת עבדיו

נאם אברהם עבר בן לא"א מו"ה שלמה ז"ל
(המכונה A. E. Hirschowitz)

נאם קלונימוס זאב בן לא"א מו"ה דוד
(המכונה W, D.aves)

העתקה אות באות משלשה מכתבים הנ"ל

ב"ה יום ו' עש"ק שנת תרס"ג בהתב"כי לפ"ק לונדאן

ה' ישפות שלום לכבוד הרב המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אברהם עבר נ"י.

מכתבו גם מכתב הר"ר וואלף דייווים לנכון הגיעני ואחרתי בתשובה, כי לא נאה ולא יאה להחיש בדבר זה, ואני אמרתי בחפזי כל אדם כוזב, וחקרתי ודרשתי

על

על המנהג באוסטראלין ומי הוא מורה במנהג, ושמעתי שכבר הורה להם זקן ויושב בישיבה ה"ה הרב הגאון מו"ה שלמה הירשל זצלה"ה שלא לשאול ולא להזכיר, ואחריו קם אאמ"ו זצלה"ה והורה כמותו ותלה א"ע באשלי רברבי ה"ה אשל אברהם אשר הורה שבמקום רחוק מקו השוה אין להם להזכיר ולשאול גשם כלל, ומ"ש הרב מו"ה משה ריבלין איש ירושלם להר"ר וואלף דעווים שמש"כ אשל אברהם להזכיר ולשאל כוונתו רק על השאלה, במח"כ זו טעות כי עיינתי בספר שו"ת „תורת חיים" אשר עליו תמך האשל אברהם יסודותיו והוא נחית לעומקא דדינא, וברור שכוונתו הן על השאלה, הן על ההזכרה, ועוד יגעתי וחפשתי בספרי שו"ת של אאמו"ר הרה"ג זצ"ל הנכתבים בכתב ידו ולא מצאתי תשובה בענין זה, ולכן אמרתי שאין מן הראוי להחליף המנהג אשר נהגו בו במדינת אויסטראליע משנים קדמוניות, ועוד חזון למועד בעזה"י, ועי"ד הי"ש רו"ס של יאמאיקא המנהג שהדיין ילך לחתום על החופ אך אין אנו נותנים הכשר על רו"ס מפני כמה טעמים, ובברכתי ברכת שמחת הרגל לחוג את חג הסוכות בגילה, הנני או"כ הדוש"ת

הק' נפתלי אדלר הכהן

ב"ה יום א' כ"ג לספירת העומר שנת תרנ"ג

פה מעלבאורין,

אל כבוד הד"ר הרב הגאון איש האשכולות
יראת ה' היא אוצרו כקש"ת מו"ה
נפתלי אדלר הכהן אב"ד בעיר הבירה
לונדון יע"א ועל כל מדינות בריטאניע

מכתב ד"ק מן עש"ק תרומה תרנ"ג הגיעני ומאשר תורה היא וללמוד אני צריך אשוב אהפוך בדבריו להבין אמרי בינה, מש"כ כת"ר על דברי הר' ריבלין שכתב בשם הגאון ר"ש סלאנט נ"י, — נראה גם בעיני בדברי האשל אברהם כאשר הבין הג' ר"ש דכונתו של הא"א רק על השאלה כמובן מדבריו שיאמר וז"ל של הא"א בסי' קי"ז, „מכל הנ"ל משמע כל שיש נזק בגשמים אין שואלים מעתה אין להם לשאול כ"א בשומע תפלה הלא יפרש הא"א כי רק על שאלת טל ומטר ידבר, (והספר ת"ח לא נמצא פה במדינה), אבל בעיקר הענין שאנו דנין עליו לענ"ד לולי מסתפינא אמינא דפסק הרמב"ם ותורת חיים והאישל אברהם אינם רק במקום שיזיקו הגשמים לכן דבריהם לא תחול כלל על מדינת אויסטראליען, לא מיני' ולא מקצתן, ונברר דברינו, הא"א יאמר במקום שנשתנה העתים וימות הגשמים מניסן עד תשרי, ומתשרי עד ניסן אין צריך לגשמים, וגדולה מזאת שאם יעבור עליהם הגשם בזמן ההוא רע להם הרבה כו' שם עכ"ל הא"א

ופה במדינת אויסטראליען שימות הגשמים ג"כ מניסן עד תשרי נצרכים הגשמים מאד כידוע לכל, ובלתי אפשר להתקיים מבלעדי הגשם, ומתשרי עד ניסן שהם ימות החמה פה, (הזמן שכבה"ג מזכירים ושואלים) ג"כ הגשמים טובים ומועילים ליבול הארץ ולבריאות, כאשר אנחנו רואים בעינינו זה כמה שנים, כי כן טבע המדינה פה, ולמה לא נזכיר ולא נשאל כבה"ג (וצחוק הוא בעיני כל מבין ותלמיד דברי הטוענים נגדי באמרם לו ח"ו ירדו בשפע רב גשמים מתשרי עד ניסן אזי יזיקו ליבול הארץ ולבריאות, האין זה צחוק? הלא לזה הטביע הקב"ה לבל ירדו בשפע רב מתשרי עד ניסן) וגדולה מזה אנו רואים בכל מדינות אשכנז ורו"פ ועוד במקומות שאין צריכין לגשמים כלל בחורף, כידוע שהארץ נקפא שם מקור הגדול השורר שם בזמן ההוא, וכאבן מים יתחבאו, וכן ארץ מצרים אשר לא עליהם יהיה הגשם ולא להועיל להם כלל,

ובכל

ובכל זאת יזכירו וישאלו ככל יתר בני הגולה, ועוד מצאנו ראינו בטור או"ח סי' קי"ד שם בב"י שמביא תשו' הרא"ש, שתמה למה באשכנז וספרד פוסקין מלשאול ולהזכיר ביו"ט ראשון של פסח כיון שא"א לתבואה להתקיים זולתו במטר שבין פסח לעצרת, ולמה לא ישאלו ולא יזכירו עד עצרת כו' שם, ובסי' קי"ז שם בטור, וא"א ז"ל כתב כו' וכתב עוד תמהני למה נוהג כמותם? ובב"י שם מביא דברי הרא"ש וז"ל בד"ה מ"מ דבר התלוי בארץ כו' אבל בארץ אשכנז שזמן הזרע הוא מחצי תשרי ואילך הדבר ידוע שאם לא ירדו גשמים מיד אחר הזרע שהוא מתקלקל כו', למה לא נעשה כבני א"י כו', ואם כי כל דברי הרא"ש ז"ל מיוסדים על אדני קדש התלמוד והרמב"ם כמבואר שם וחזקים כראי מוצק, ובכל זאת יאמר כי לא נתקבלו דבריו, ועוד שם בב"י וז"ל: ולענ"ד היה נראה שכיון שלא נתקבלו דברי הרא"ש וכל העולם לא נהגו כן ה"ל סוגיין דעלמא דלא כהרא"ש כו', ומעתה הלא ממילא יפלו גם דברי התורת חיים והאשל אברהם והנמשכים אחריהם, כי כולם בנו על יסודות הרא"ש, וסוגין דעלמא דלא כותיהו, וכל כך למה לא קבלו דברי הרא"ש ז"ל, נראה לפענ"ד שלא רצו לשנות ממטבע שטבעו חכמים כמו שכתב הר' ר' יונה בפ' תפילת השחר לענין אם שאל גשם גם בימות החמה.

ובזה מבואר היטב תשובת מרן הגאון ריי"א מקאוונא שליט"א וגם הרה"ג ר"ש סלאנט מירושלם הודה לדברי הג' ר"י דקאוונא במקום שלא יזיקו הגשמים, ובפרט פה במדינה אשר הגשמים טובים ומועילים כל השנה, כאשר אנחנו רואים פה, וכי בשביל זה מגרע נגרע? ולמה לא נזכיר ונשאל ככל יתר בני הגולה, ומן ספין ומן חשיב לשנות ממטבע שטבעו חכמים הראשונים, בתפלה? ומה שהזכיר מעכ"ת הגדולים שהורו לבני אויסטראליע שלא לשאול ולהזכיר ותלו א"ע בהא"א לא בהגדולים שהורו האמש, כי המה לא היו פה במדינה ואינם יודעים טבע הארץ פה, רק האנשים אשר שאלו מהם לא הבינו איך לשאול, המה מצאו כי גם פה תחשב מתשרי עד ניסן לימות החמה, ונשתנה הענינים כמוזכר בא"א ע"ז שאלו להגדולים ולכן באה התשובה כמבואר בא"א אבל לא דקדקו לדעת כי פה הגשמים מועילים וטובים מתשרי עד ניסן, ודברי הא"א ות"ח לא תחול כלל על מדינת אויסטראליע, לכן דברי הגאון דקאוונא שרירין וקיימין כי בטעות נהגו, וגם בני אויסטראליען מחויבין להזכיר מהומה"ג ולשאול טל ומטר בברכת השנים ככל בני הגולה ושלום על ישראל

הנלע"ד עבדו **אברהם עבר הירשאוויץ**
(חונה פה מעלבאורניע איסטראליע)

שאלה

ג' פ' מקץ שנת תרנ"ג

למו"ר הה"ג ר' יעקב ריינאוויץ שליט"א
ראב"ד בק"ק לונדאן.

אדמו"ר! הנה כאשר עתה השכים גם אדוני את מרן רבינו ר' יצחק אלחנן מקאוונא שליט"א שלא לשנות גם פה במדינת אוסטראליען ממטבע שטבעו חכמים, וגם בני אוסטראליען מחויבין להזכיר גבורת ג' בתחית המתים, ושאלה בברכת השנים ככל בני הגולה, עתה הנני בשאלתי האם מותר להתפלל בצבור עם אלה אשר לא ישמעו לדברי הגאונים, ולענות אמן אחר ברכתם בחזרת הש"ץ? לפי פסק הרמב"ם פ"א מה' ברכות וז"ל כל המברך ברכה שא"צ הרי זה נושא שם שמים לשוא וחייב לנדותו, או כיון שאומרה על כל פנים בדרך ברכה מותר כמבואר כל זה בנשמת אדם כלל ה', ומאשר לפי קט שכלי יחשבו עתה למזידים לעשות

לעשות היפך מהלכה המוסכמת מהשו"ע ובפסק הגאונים ולפי דברי הרמב"ם בסוף ה' שבועות השומע הזכרת ה' או שבירך ברכה שא"צ עובר משום נושא ש"ש לשוא, וחייב נדוי? לכן לבלי לבוא במחלוקת בחרתי להתפלל בבית המדרש היכא דגריסנא גם ביחידי לפעמים, ויורינו מורינו דרך אבחר, אם מותר לענות אמן אחר ברכת הש"ץ כנ"ל או לא.

עבדו אברהם עבר
בן לא"א מו"ה שמואל ז"ל

במכתב מו"ר הה"ג ר"י ריינאוויץ
הנכתב אלי מן ה' ב' תמוז תרנ"ג לונדאן.

ולענין השאלה השניה, אם לענות אמן אחר העובר לפני התיבה ומתפלל חזרת הש"ץ ואינו רוצה לומר ג"ג וטל ומטר אחרי שהסכימו הגאונים שצריכין לומר, ורוצה כבוד מעלתו לדמות זה למברך ברכה לבטלה שאין עונין אמן אחריו, לענ"ד ל"ע דיש לומר דהוא כבר מבואר בשו"ע או"ח סי' רט"ו בהרמ"א, דעונין אמן אפילו אחר עכו"ם המברך אם שמע כל הברכה, יעו"ש במג"א דאף שמכוון ג"כ לע"ז מ"מ' הוא רק בשיתוף ואינו מצווה על השיתוף, מכש"כ בזה שוודאי כוונתו רצויה לברך להשם רק שטועה בדין ונוהג עצמו כמו שנהג שם מקודם א"כ יש לומר דשפיר יכולין לענות אמן אחר ברכותיו, אבל המברך ברכה לבטלה אין כוונתו כלל לש"ש, כן נ"ל לחלק, אבל מ"מ איני סומך על דעתי העני', ועי"כ ייטיב נא כבודו לשאול ג"כ אצל אחד מגדולי ישראל, ומאד אבקש מכ"ה למחול על טרחתו ולכתוב אלי תשובת הגאונים מה שישיבו בזה, ויסלח כבודו כי מאד טרוד אנכי כידוע למר. אסיים ואומר שלום וכט"ס לכבודו מנאי ידידו עוז המברכו

יעקב ריינאוויץ

תשובה מהג' ארי' ליב ראשקעס נ"י

בעזה"י בששה ימים לחדש החמשי
"ובנה ירושלם" לפ"ק ואור חדש ה'
בטובך תאיר לפ"ק (ווילנא ת"נ"ג)

בין המצרים יזרח אור לישרים ואל אשר שמו מפארים ה"ה הרב המובהק הו"ב ד"ת מאירים ומפעליו יקרים לגדור גדרים לעם אמונים שומרים ונוצרים ידידי עוז כש"ת מו"ה אברהם עבר נר"י עד עמוד הכהן לאורים, ולכב"ב שלום עד העולם!

אחדש"ת הנני להודיעו כי זה כשבוע ימים הגיעני מכתבו היקר ואני עצור בביתי כי תש כחי ללכת אנה ואנה, ושאלתו שאלת חכם יותר מחצי תשובה, וכבר העלה אותה לפני גדולי הדור ולא השוו לדעה אחת, ומה יועיל כת"ר מאיש עני בדעת כמוני? האוכל להכריע בזה אף כי בעצם השאלה וגופא דעובדא יש שינוי בין השואלים? וכפי הנראה אין להחליט בשום מקום בזה דבר ברור בזמננו לומר כי פה צריכין הרבה גשם, ובזה אין צריכין כל כך, אשר על כן אין להפליא כלל ע"ז שנפל השתנות בגוף השאלה, אמרתי לכתוב לכבודו הנעל"ד, ואולי אם אתראה עם הרב ר' שלמה מו"ל דק"ק ווילנא אראה לו, ואשר יודה לי או יתנגד אכתוב לו ג"כ אם יתעכב המכתב לזמן מה, וזה החלי בעזה"י:

בנידון השאלה והזכרה אשר כתב מעלתו כי בארץ אויסטראליע אין נוהגין לומר לא משיב הרוח ומוריד הגשם ולא שאלה בברכת השנים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, וכן הסכים לזה הרב הג' ר' נתן אדלר ז"ל משום שסמך על דברי אבל אברהם בשם ס' ת"ח, וכבוד מעכ"ת רוצה לחלק בין שאלה להזכרה והסכים עמו הגאון מהרש"ם

איש ירושלם, ובעלם הדבר כתב כי דברי האשל אברהם אינם ענין לארץ אויסטראליע שהם נצרכים למטר גם בימות הגשמים אשר במדינתנו אף שהם להם ימות החמה והסכימו עמו הגאונים אדמו"ר הגאון מוהרי"א מקאוונא נ"י, והגאון מהרש"ם טוד יפון בזה כפי אשר העתיק תשובתם בקיצור, ואחרי אשר איש כמוני אינני מכריע בין ההרים, וגם כי ידעתי כמה גדול כח המנהג אשר נתיסד עפ"י רב מובהק נודע לגדול בתורה, כי הרב מוהר"נ אדלר נ"י כתב כי הגאון ר' שלמה הערשל ז"ל השיב להם כן עפ"י שאלתם, ואם מעלתו חושד שהשואלים אז מהרב הנ"ל שאלו שלא כהוגן, אני לא באתי לידי מדה זו, לכן אמרתי לברר הדבר כשמלה, וראיות צודקות יתנו עידיהן, וגם אראה אולי נוכל לברר טבע ארצות אלו עפ"י דברי חכמנו ז"ל.

ראשית דבר הנני להעתיק השאלה שנשאל עליו הגאון הקדמון זה שלש מאות בשנים, בדור שאחר ב"י ה"ה מהרח"ש בס' ת"ח שהביאו האשל אברהם, והנה השאלה הי' ממדינת בארזילא הרחוקה ממדינת אויסטראליע כמו עשרה מעלות, ומדינת אויסטראליע קרובה כמו עשר מעלות לצד דרום יותר מבארזילא, וכת"ר יוכל לחקור אם טבע ארץ בארזילא שונה מארץ אוסטראליא כי אם טבע שני הארצות שוים אין לנו לדון בדבר, כי אף אם יהיו כל חכמי וגדולי דורינו בכף מאזנים יחד לא יכריעו ברוב ובמעט את הגאון הקדמון רבינו הגדול הזה מוהר"ר חיים שבתי, ומה גם אם כבר נתפשט המנהג על פי פסקו אשר נודע בספרי הפוסקים יקר תפארת גדולתו והנה זה לשון השאלה ותשובה מהרח"ש אות באות:

שלחו מתם מארץ רחוקה ממלכות ברזיל שהוא מקים רחוק מקו השוה לצד דרום שקוטב דרומו שם גבוה עשרים מעלות ויותר וקוטב לפוני נסתר שם להם תחת האופק עשרים מעלות ויותר, וימות השנה וכל סדר הזמנים משתנה שם מקיץ לחורף שימות החמה להם מתשרי עד ניסן וימות הגשמים מניסן עד תשרי, והגשמים הם צורך להם מניסן עד תשרי, ומתשרי עד ניסן אין להם צורך באופן שלצורך הזרעים ופירות האילן צריכין גשמים מניסן עד תשרי ומתשרי עד ניסן אין להם צורך כלל, וגדולה מזאת שאם יהי' להם גשמים מתשרי עד ניסן הוא רע להם הרבה, בהיות שאין אויר אותו מקום טוב כמו מקומותנו יושבי צפון, אם יהיו גשמי' מתשרי עד ניסן ירעב האויר ויהפך לחולאים רעים ומפני אלו הסבות רוצים לשנות סדר תפילה בענין שאלה והזכרה ולשאול גשמים מניסן עד תשרי ושלא לשאול מתשרי עד ניסן, וכן בהזכרה להזכיר גשמים מניסן עד תשרי ושלא להזכיר מתשרי עד ניסן, ע"כ לשון השאלה.

ואחר שפלפל בדברי הרמב"ם בספרו היד ובפי' המשניות ומפרש בפי' אחר ממה שכתב הרא"ש בתשובה, ולדעתו גם בפירוש המשניות כונת הרמב"ם דאותן הרחוקים אין להם לשאול ולהזכיר גשמים בימות החמה שהוא להם ימות הגשמים רק בשומע תפלה שלא כדעת הרא"ש, שוב כתב וז"ל, ועתה אבוא לענין פסקא דדינא בנד"ד כפי מה שהוגד שלא הי' אלא מקלת יחידים שנתאספו בעיר אחת לא מבעי לדעת הרמב"ם לפי הנראה מדבריו כמו שכתבנו אלא אפי' לדעת הרא"ש הרי דוקא בארץ אחת כולו כמו ספרד כו', ומסיק דכל זה לענין ימות החמה שהוא מחג הפסח עד שמיני עצרת שאין להם להזכיר ולשאול גשם בברכת השנים, אך אם צריכים למטר ישאלו בשומע תפלה, אמנם מזמן חג הסוכות עד הפסח כפי מה שבא בשאלה שהגשמים רע להם ומביא לידי חולי ודאי אין להם להזכיר ולא לשאול כלל גשם בשום אופן כמ"ש

כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה, וה"נ אמרינן בגמ' א"ר אסי אר"י הלכה כר"י ומי אר"י הכא אלא לא קשי' הא לן והא להו, מכל זה נראה כל שיש נזק אין מזכירין ואין שואלין כלל הדברים שבאותו מקום הנזכר בשאלה אין להזכיר ולשאול כלל בברכת השנים בכל השנה:

הנה העתקתי התשובה, וכמה הלכתא גברותא איכא למשמע מנה א) דאף המדינות וחלק הארץ אשר הזמנים משתנה להם, ומפסח עד חג הסוכות הוא להם ימות הגשמים ואם הם נמשכים אחר תקנת הב"ד שאמרו דמפס' עד סוכות דין ימות החמה יש לו ורק באנו למחלוקת הרא"ש אם ארץ גדולה כמו ספרד ואשכנז כיחידים יחשבו או כרבים. ב) שהדין הוא דלא כהרא"ש ז"ל ובזה כתב גם הב"י כדעת מהרח"ש, ואולם לענ"ד הנה הוא רק שלא לשנות המנהג שכבר נהגו אבל במקום שנתיישבו שם ישראלים מחדש ומכ"ש במקום שתפסו המנהג כהרא"ש אין לנו שבאמת כפי שאבאר כל גדולי הפוסקים הנודעים לנו בזמן הרא"ש הלא הם הרמב"ן והר"ן ועוד גדולי עולם, המוזכרים בתשובת הרא"ש הסכימו עמו לענין הלכה, ורק כי גדול כח המנהג שלא לשנות, ולפי מה שאבאר י"ע באמת מה שנתקשו כל כך בדברי הרמב"ם בזה, אבל מי יכול לדון אחריהם, עכ"פ שמענו מדברי מהרח"ש והב"י דלהלכה לא נקטינן כהרא"ש. ג) ארץ ברזילא הגשמים רע להם ואין להם לא להזכיר ולא לשאול לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ורק כשצריכים לגשם ישאלו בשומע תפלה, ובשאר ארצות באותו אקלים נראה דיש לראות אם טבעם שוה לארץ בארזילא אין לשנות ממה שהורה להם מהרח"ש ואם אין טבעם שוה לארץ בארזילא יש לנו לפסוק להם כפי הדין אם היתה ארץ כזאת במדינתנו ותלי' בביאור דברי הרא"ש בתשו' ובביאור דברי הרמב"ם בפי' המשנ' ובחבורו.

והנה אגלה מה דקשה לי על מה שכתב הרא"ש דלכאורה פי' המשניות סותר למה שכתב בחבורו, וכבר כתבתי שהסכימו עמו בזה הרמב"ן והר"ן ומהרא"י כמו שכתב הב"י בסי' קי"ז ומובא דעתו בהגהת הרמ"א סי' הנ"ל, וכן נתקשה בזה המהרח"ש והוא פי' דברי הרמב"ם בפי' המשניות באופן אחר ממה שכתב הרא"ש ותם אני לא אדע מדוע לא נאמר דמה שכתב בפי' המשנה, וכל זה אינו אלא בא"י ובארצות שאוירם כאוירה כו' אבל בשאר ארצות צריך להיות השאלה בזמן שהם צריכים לגשמי', ויעשו אותו זמן כאלו הוא זיין במרחשון כי יש ארצות לא יתחילו בהם הגשמי' אלא מניסן כל זה לא קאי אלא על התחלת השאלה שאין כל העולם מתחילים לשאול בזמן אחד ונתן לזה טעם דכיון דהגשמים בשעה שהם טובים לזה הם רעים לאחר לכן צריך כל ארץ לשאול הגשמים בשעה שהם צריכים, ואולם בשעה שהגשמים רע לבני א"י אז כו"ע מודים דלא ישאלו באותו זמן שהרי הוא כמקלל לבני א"י ורק על התחלת השאלה שבני א"י מתחילין מזיין במרחשון הנה באותן המקומות לא יתחילו רק משעה שהם צריכין אם בששים אחר התקופה או אם הם צריכים מקודם לששים אחר התקופה או ביותר מזה ואפי' אם אינם צריכים עד ר"ח ניסן לא ישאלו עד ר"ח ניסן אבל מ"מ כשיגיע הפסח שאז הגשם רע לבני א"י יפסיקו.

והנה כבר עלה החילוק הזה גם על לב הרא"ש ז"ל שכתב ומה שנתרעמו על השאלה (פי' שהוא פסק לשאול עד עצרת) משום סי' קללה גם לפי דעתם אכתי לאו סי' קללה עד שילא ניסן הנה שעלה סברה זו על דעתם אלא שהקשה על זה ולא עמדה קושיתו ולא נראו דבריו לחכמי דורו לשנות המנהג בשביל קושי' ומ"מ בעיקר סברתו שאין להזור הם שאלו אז הסכימו לו גם

הרמב"ן

הרמב"ן והר"ן כמ"ש למעלה, ובאמת אין שער התירוצים ננעלו לקושי' זו שהרי אותו טעם שכתב שלא נשאול בא"י מיום ראשון של פסח מאותו טעם י"ל שרצו להשוות מדותם לפסוק בכל הארצות בזמן אחד, כיון דעכ"פ משילא ניסן ע"כ שיהיו צריכין להפסיק אף שיהי' להם צורך גם אז בגשמים והוא שכתב בחבורו במקומות שהם צריכים לגשמים, בימות החמה שואלין הגשמים בעת שהם צריכים בשומע תפלה דשם יוכלו לתקן נוסח שאין הבקשה רק על אותה מקום או אותה מדינ' וארץ, ולא יוכללו בה אותן המדינות שהמטר רע להם.

והנה מהמבואר בפי' המשניות שמה שאין שואלים מטר מיום ס' לתקופה הוא מפני שאז אין צריכים למטר בעת ההיא אבל לא שאין מתפללין על מקומות אחרים אם רוב העולם שהם צריכים למטר אז שכן מבואר מלשון קדשו שכתב, אבל בשאר ארצות השאלה בזמן שהמטר טוב והגון באותו מקום, וכבר דקדק הרא"ש דלשון של דאותו מקום אינו מורה על ארץ גדולה, ודבריו כראי מוצקים אף לפי מה שכתבתי לתרץ הסתירה מפירוש המשניות להיבור היד אבל דבריו מצד עצמם אינם צריכים היזוק בפירושו ומכ"ש שהסכימו לפירושו כל הגדולים הנ"ל, וזה דלא כמ"ש מקצת אחרונים שאנו מתפללין על רוב העולם, הן אמנם י"ל כי אצלנו אין הגשמים לא מעלים ולא מורידים, מיום ס' לתקופה עד ניסן, וכיון שאין לנו הפסד מהם אנו מתפללין על רוב העולם, אולם מתחלה יש לנו ללמוד בעיקר הדין ארץ או מדינה שנתישבה מחדש ואין להם צורך לגשמים מיום ס' לתקופה גם אין להם הפסד מגשמים אם ידרו היש לתקן שם שישאלו גשמים או אין הכרח לתקן להם בזה כלל ואין הפסד אם ישאלו או לא כמו בטל או ברוחות שלא חייבו חכמים ומ"מ אם בא להזכיר מזכיר, וברוב העולם בודאי הם צריכים למטר בימות החורף, שהרי הרא"ש הי' באשכנז, וזה לשונו בתשובה ויהי בשנת חמשת אלפים ושבעים ושלש לבריאת עולם נעצרו הגשמים ולא המטיר כל החורף אלא מעט מזער ויקרא צום להתחנן לד', ואולם בענין הספק אשר נסתפקתי אשר היינו ארץ שאין לה צורך גדול לגשמים בימי החורף ומ"מ אין להם בזה סימן קללה ח"ו, ואולי אף לברכה מעט והיא כעיר חדשה שבאו אלי' אנשים ממקומות שונים, היינו ממקום ששואלין שם מטר וממקומות שאין שואלין שם מטר, מפני שינוי הטבע של אותן מקומו' שיש מהם שממקום שבאו המטר צורך גדול הי' להם, ומהם שממקום שבאו המטר הי' רע להם ובאותו מקום שנתקבצו אין להם לא צורך ולא הפסד האיך יתנהגו;

נ"ל לבאר בזה דברי הירושלמי פ"ק דתעני' ובמס' ברכות פרק תפלת השחר באם לא הזכיר גשם בתחית המתים אמרינן שם בירושלמי מה אם שאלה שהוא מדוחק אומרה בשומע תפלה הזכרה שהוא מרוח לא כ"ש, ופרשו המפרשים שהכונה שהוא מדוחק פי' שהוא לעת שצריכים מטר, שהוא מרוח פי' שאינה אלא שבח לא כ"ש שדי שיאמר בשומע תפלה ואין צריך לחזור, ואולם הטור כתב דמגמ' דילן מוכח דאם לא הזכיר גשם בתחה"מ אינו מועיל מה שיזכיר בשומע תפלה עי' סי' קי"ד, וכתב הטעם בשאלה שהוא בקשה שייך בשומע תפלה משא"כ הזכרה שהוא שבח אין ענינה בשומע תפלה, ויש לתמוה לענ"ד דהירושלמי והטור שניהם תפסו טעם אחד והוציאו מן הטעם דינים מחולפים ומהופכים שממה שלמד הירושלמי ק"ו דדי שיזכיר בשומע תפלה זה הטעם עצמו כתב הטור להסביר שלא יועיל אם שכח להזכיר בתחה"מ שיזכיר בשומע"ת, ולא מצינו כה"ג לכן י"ל טעם ביאור הירושלמי

הירושלמי דלא כהמפרשים ונראה דזה פירושו דבאמת כל ענין הגשמים הרי אמרינן בג׳ דאי לאו דצריך עלמא למטרא הוי מצלינן ומבטלינן לי׳ זולת דבעת שצריכין אפי׳ רוב העולם למטר יש מ״מ מקומות שבאותו זמן המטר קשה להם ורק מפני ההכרח הרב שצריכין למטר קבעוה בברכת השנים שהיא ברכה כוללת לכל העולם ומזה אנו רואים גודל ההכרח לגשמים בעת השאלה שאף שיש בזה צד נזק גם בעת ההוא מ״מ אנו שואלין בתפילה בברכה מיוחדת לפרנסה ואולם בעת שאין ההכרח גדול כל כך אף שיש לנו צורך לגשמים והזמן הם ימי הגשמים אין אנו שואלין רק מאוחר וג״כ כונת הירושלמי הוא ע״ד שאמר גדולה מילה שדוחה את השבת וגדולה תשובה שדוחה ל״ת שבתורה וכן הכא גדולה ירידת גשמים בעת היא שדוחה את הצער היוצא ממנה וע״ז נאמר עושה שלום ובורא את הכל מדת כל מורה על דבר שבכללו הוא טוב עד שאין להשגיח על הפרט שיש בו מן הצער משא״כ הזכרה הוא רק בעת שאין דוחק כל כך נמטר ואלו הי׳ הזכרת הגשם פועל כ״כ להוריד גשמים לא היינו מזכירין אז גשם ולזה יש ללמוד ק״ו שאם שכח ומזכיר בשומע תפילה יצא. אבל הטור תפס טעם אחר דהזכרה אף שאינה בקשה חזקה כשאלה בברכת השנים אבל הוא סיפור שבחו של הקב״ה וגבורותיו לכן אין תקנה במה שישאל בש״ת. היוצא מזה דגם מזיין במרחשון אף לבני הגולה יש להם צורך קצת במטר אלא שאין להם צורך גדול והנה הרדב״ז בתשובה ב׳ אלפים וכ״ה כתב שאם שאל גשמים בתוך ס׳ לתקופה בארץ מצרים אין מחזירים אותו לפי שאין הגשמים בזמן הזה סימן קללה תדע שהרי יש מקומות שאינם מארץ ישראל שואלין את הגשמים משבעה במרחשון ומזה שהביא ראי׳ מאותן מקומות שאינם מארץ ישראל מבואר שאותן

מקומות שאינם שוה לארץ מצרים שאין להם צורך גדול לגשמים עד ס׳ בתקופה ומ״מ כיון שאין בם סימן קללה מגשמים מז׳ במרחשון לכן אין מוחין בידם שיאמרו ותן טל ומטר מז׳ במרחשון ובודאי אם באותן מקומות שזכר הרדב״ז שנהגו לשאול מז׳ במרחשון אם שכחו ולא שאלו עד ס׳ בתקופה בודאי אין מחזירין אותם ומזה מבואר דמה שאנו שואלין גשמים במדינותינו מס׳ לתקופ׳ הוא משום דצורך גדול יש לנו בזמן הזה לשלג וגשם דאם לא היה לנו צורך גדול רק שנהגו כן מפני שאנו מבני בניהם של אשכנז שלהם ודאי צורך גדול כמו שהוכחתי מתשובת הרא״ש א״כ היה הדין נותן דאם שכח אינו חוזר וידיעת ההפכים אחת היא דכמו שהביא הרדב״ז ראי׳ דאם שכח ושאל מז׳ במרחשון עד ס׳ בתקופה בארץ מצרים שאינו חוזר מאותן מקומות ששואלין לכתחילה כן אף שטבען דומה לארץ מצרים כן יש להביא ראי׳ שבאותן מדינות אם שכח לשאול אינו חוזר שהרי בארץ מצרים גם לכתחילה אין שואלין ומנה כמי נשמע דבמקום שאין להם צורך גדול לגשמים אף מס׳ לתקופה יותר מבארץ מצרים ושארי מדינות אותן שהזכיר הרדב״ז הנ״ל מז׳ במרחשון עד ס׳ לתקופה ג״כ הדין נותן שאינם חוזרין אם שכחו ולא שאלו בברכת השנים נשמע מזה דאחרי דבמדינתינו הדין פשוט שאם שכח ולא שאל גשמים מס׳ לתקופה שחוזר מבואר שיש לנו צורך גדול לגשמים שאין לומר הטעם שאנו חוזרים אם שכח מס׳ לתקופה משום שאז רוב העולם צריכים לגשמים שהרי הוכחתי מדברי לשון הרמב״ם בפי׳ המשניות דמעיקר הדין יש לכל מקום לשאול רק משעה שיש צורך לגשמים באותו מקום בזמן החורף שהוא מיום אחרון של חג עד הפסח ויצא מזה דלא כמו שכתב מעכת״ר במכתבו שבארץ רוסי׳ המטר והשלג בימות

החורף

החורף אין בהם תועלת וכבר כתב הרא"ש לתלמידו הרב ר' ישראל שאין להביא ראי' לדין מחכמת הטבע רק מן בבלי וירושלמי ספרי וספרא ודברי הפוסקים וכן מבואר ברדב"ז שגם בארץ מצרים צריכים למטר ומס' לתקופה יש להם צורך גדול כנלענ"ד:

ומעתה נבוא לנ"ד הנה אם באתרא דמר יש להם צורך גדול למטר מס' לתקופה אין ספק שיש להם לשאול והוא אם ידוע שטבע אותה הארץ שונה הרבה ממדינת בראזיל דאם טבע אותה הארץ הוא כמו במדינת בארזילא הרי כבר הורה זקן מוסמך כמו מהרח"ש שאסור להרהר אחריו ואולם אם אין להכריע אם הגשם להם צורך גדול או לא וכבר הנהיגו שלא להזכיר ולא לשאול ע"פ הוראת הגאון ר' שלמה הירש זצללה"ה והסכים עמו גם הגאון מוהר"כ אדלער זצללה"ה נראה ג"כ שאין למחות בידם ואין בידי להכריע אם חייב להשקיע עצמו בזה לשנות מנהגם ולכאורה שב ואל תעשה עדיף ואין להביא ראי' מדברי מהרח"ש הנ"ל דדוקא משום שבא לו בשאלה מבארזילא שהגשם רע להם מאד בימות החמה שלהם לכן פסק שלא ישאלו ולא יזכירו בתחה"מ אבל אם לא היה רע להם הי' פוסק להזכיר בתחה"מ ולשאול בברכת השנים דבלאו התם שהם באו לשאול מתחילה איך יתנהגו ובודאי אם אין הגשמים רע להם מפני מה לא יבקשו על רוב העולם ומכ"ש שהיו יחידים עיר) אחת שנתאספו שם מעט אנשים אבל בזה שאנו באים להוציא אותם מחזקת מנהגם שנהגו ע"פ הוראת הגאון ר' שלמה הירש ואם אין הדבר ברור לנו הרי אין להשקיע עצמינו בזה ואולם עכ"פ יש לנו לחפש עצה ותחבולה שלא ישאר בידינו אפי' ספק אם לא יצא ח"ו בתפילתם גם אם אין הגשם רע להם בודאי לענין הזכרה בתחה"מ אם לא הזכירו בודאי לא יצאו והנה מצאנו לזה תקנה לענ"ד לכל הדיעות ולצאת ממבוכת המחלוקה דהנה קיי"ל דאם אמר משיב הרוח ומוריד הטל ולא הזכיר גשם ג"כ יצא בדעבד ואולם בשאלה כתב הרב ר' יונה והרא"ש והרמב"ן והר"ן דס"ל דאף אם שאל טל ולא שאל גשם חוזר והבית יוסף הביא דבריהם ודחה בזה דברי המרדכי שכתב דיש בני אדם שנוהגין לומר אף בימות החמה ותן טל לברכה כדי שאם ישכחו בימות הגשמים לשאול מטר לא יהיו צריכים לחזור וכן פסקו כל האחרונים ובעניותי יש לדון בדבר שנרא' דהמרדכי אינו יחיד בדבר שהרי הריא"ז הביא דבר זה להלכה בלי מחלוקת וכתב שכן הורו רבותינו הצרפתים והרי יש לנו שלשה עמודי עולם לסמוך עליהם המרדכי ושלטי הגבורים ורבותינו הצרפתים בירושלמי מוכח כדבריהם דלדעת הגדולי' שכתבו דצריך לחזור צריך לומר דמה שאמר בירושלמי דאם הזכיר טל ולא מטר אינו חוזר הוא לאו דוקא ועוד יש לדייק דע"כ הירושלמי אינו מחלק בין שאלה להזכרה גם בזה וסובר דאם הזכיר טל בשאלה ג"כ אינו חוזר שהרי הכ"מ והב"י הקשו מה תועלת במה שזכר טל שאינו חייב להזכיר שלא יהי' חוזר מחמת שחיסר להזכיר גשם ותירץ דמ"מ הזכיר גבורתו של הקב"ה על המים ואולם זה ניחא אם נאמר דהזכרת גשם הוא רק מטעם שבחו של הקב"ה וכמו שכתבנו לעיל בשם הטור שהוכיח מן גמרת בבלי דאם שכח אינו מועיל שיזכיר בשומע תפילה אבל הירושלמי שלומד בק"ו דמהני גם לענין הזכרה שיזכיר בשומע תפילה ע"כ אינו סובר כתירוץ זה של הכ"מ וצ"ל כתירוץ השני של הכ"מ דכיון דטל של ברכה נעצר וזה שהזכיר מוריד הטל הוי כאומר טל של ברכה והרי הוא כהזכיר גשם וכ"ש באומר בפירוש ותן טל לברכה דהוי כהזכיר גשם ואם כי אין לבנות יסוד על דברינו אבל אחרי שבררתי שיש לנו

הרבה

הרבה עמודי עולם לסמוך עליהם רבותינו הצרפתים המובא בשלטי הגבורים הריא"ז בשלטי הגבורים המרדכי ומצורף לזה משמעות הירושלמי ובמקום שיסתפק לנו אם יש להם לאותן המקומות שימות הגשמים שלנו הוא להם ימות החמה צורך גדול למטר וכבר נהגו ע"פ גדול שלא לשאול ולא להזכיר והנה מלבד שהריא"ז והמרדכי ורבותינו הצרפתי' סוברים דאם הזכירו על אין צורך להזכיר הרי גם הרא"ש והר"ן והרמב"ן החולק עליהם גם הם סוברים דמדינה שלימה כספרד צריכין לשאול מטר בעת שהוא לה לצורך ונשמע מזה דבעת שאין לה צורך אינם שואלים ומכ"ש איתא בר"ית שהזמן משתנה להם מימות הגשמי' לימות החמה שאין צריכין לשאול לכן נלע"ד דאם אין הדבר ברור שיש להם צורך גדול ושאין טבעה של הארץ כמו בראזיל אין טוב להכריחם ע"ז שישנו מנהגם רק שיאמרו משיב הרוח ומוה"ט וכן בשאלה ישאלו בשו"ת ויזכירו לברכה בין בימות החמה ובין בימות הגשמים אם כולם מסכימין שם שהגשם צורך גדול להם אולם בימות החמה שלהם בהם ימות הגשמי' לנו היינו מתשרי עד פסח ושהארץ בודאי בעהשונה מארץ בארזילא יש לנהוג כמבואר באין הבדל ממנהגינו וכמ"ש מעכת"ר בשם ושלום ידידו דו"ש ארי' ליב ראשקעם

אשר שאלתי את פי הה"ג ר"י ריינאוויין זצ"ל, ויבדל להיים את הה"ג ר"ש סלאנט בירושלם עה"ק

ב"ה יום כ' פ' מקץ שנת תרנ"ג מעלבורניע

יורוני מו"ר בדבר טבילת גיורת שקבלה דת ישראל כדת המבואר (ביו"ד סי' רס"ח) אבל סדר הטבילה לכתחילה כמבואר שם (שהנשים מושיבות אותה במים עד צוארה והדיינים מבחוץ כו' ואח"כ טובלת בפניהם) דבר זה קשה מאד פה במדינה, באשר מקוה לבנות ישראל אין פה תחת יד ישראל (א)רובם ר"ל נוהגים מנהג מינות שרוחצות באמבטי בביתם, וסוברות כי בזה נטהרו לבעליהן, רק הצניעות ילכו לטבול בים אשר שם אוהל מוקף מחיצות אשר לא יבא שם איש ולא יראה לעין איש, ואם יזיד ח"ו איש לשחד את השומרת לתתו לבא שמה בשעה שנשים רוחצות שם בנפשם היא כי ענוש יענשו קשה ע"פ חוקי המדינה ומה גם דייני ישראל יגרמו בזה ח"ה גדול ר"ל לחשוב את דייני ישראל למפירי חוק המוסרי הנקדש בעיני העמים פה, ילמדנו מו"ר איך להתנהג פה במדינה שסורר חופש האמונה, האם נאמר גם בזה כדאמרינן (נדה ס"ז) גבי חפיפה היכא דאפשר אפשר, והיכא דלא אפשר לא אפשר ונסמך על הרבה מהראשונים דס"ל דטבילה בדיעבד סגי בלא ב"ד כמבואר שם בב"י בטור יו"ד סי' רס"ח (וביד אברהם) שם שמביא ראיה לדעת הפוסקים דבדיעבד סגי בלא ב"ד הטבילה, מירושלמי פ"ד דערובין הלכה ד' ד"ה ר' חונה בשם ר"נ ב"ר יעקב כו' ואולי טוב כי יתלווה הת"ח את הגיורת והנשים ההולכות עמה לטבול, ילוום עד בואם אל בית הטבילה דכיון שידוע לכל שטבלה כאילו עומדין שם דמי ונסמוך על דעת התוס' (יבמות דף מ"ה: ד"ה מי לא טבלה לנדתה) או בדרך אחר כפי שיורינו ולתורת אמת מפי ק' אוהל בקצוי הארץ:

עבדו ותלמידו אברהם עבר

מ"ץ פה מעלבורניע

א) ורק טרם יצאתי ממעלבורין זכני ד' לתקן מקוה טהרה לבנות ישראל וזכור לטוב הרה"ג קלונימוס זאב זצ"ל הנקי' **W. Deves** שהיה לי מציר לעזור לדבר תנצב"ה אבל גם המקוה הזו' ת"י מפקחים גברים מהממשלה בעו"ה

בעז"ה יום ה' ב' בחדש שבט שנת תרנ"ג לפ"ק פה לונדון יע"א בב"א

שלמא רבא וחיי אריכי וב"ט לכבוד ידידי ואוהבי ה"ה הרב ומו"צ ומ"מ והמהולל בתשבחות ומצדיק הרבים כש"ת מו"ה אברהם עבר נ"י עש"ז וכל זרעו לברכה וחיים טובים

אחדש"ב אודיע לכ"ת איך שקבלתי לנכון אגרותיו והאמת אגיד שיש לי שה"ל מזה שאראה שכבוד מעלתו הרמה הוא כשושנה בין החוחים, ונגד זה שמח לבי, שכנגד זה רבים השיב מעון, ולהורות להם הדרך התור', וזכות הרבים תלוי במר ועו"ד שאלתו אשיב לכת"ר בקצרה, לענין טבילת גיורת במקום שאי אפשר בשום אופן לעשות כד"ת שגם דעתי נוטה שהוא ממש כעין דיעבד, וכדאי לסמוך בזה לכתחילה על דברי התוס' ביבמות מ"ה ע"ב ד"ה מי לא טבלה והרא"ש שם דבידעבד סגי בשלשה ת"ח רק לקבלת מצות וכו' אבל לטבילותה בדיעבד סגי בפני נשים כמו טבילת נדה, ודלא כהמחבר בשו"ע סי' רס"ה שכתב שאפילו לדעה הא בדיעבד סגי בפני ב' יעו"ש בש"ך שהוא דחוק, וכן יעשה מעלתו וכמו שכתב שהקבלה תהי' בפני ג' ויוליכו אותה עד בית הטבילה, ושם יהיו נשים כשירות שיהיו אצל טבילתה, אבל יראה מעלתו הרמה שלא לסמוך עלי רק באופן שיסכים לזה הרב הגאון מקאוונא או א' מגאוני ישראל (ומש"כ מעלתו שבלונדון אינו עומד אלא אחד אצל הטבילה, נמדומה לי הוא טעות רק לעולם יעמדו ג' והכל כד"ת)

אגב אכתוב למר שהרא"י שהביא (בשם היד אברהם) שהביא ראי' מהירושלמי מהא דבעי הונה בשם ר' יעקב בגר שטבל בשבת אחר שהאיר המזרח אם קנה שביתה, והקשה השיורי קרבן שעל הירושלמי מהא דאין מטבילין גר בשבת ויו"ט, ואין לומר דמיירי אם עבר וטבל, הא בעינן בית דין, ואיך יטעו, ומזה הביא (היד אברהם) ראי' דבדעבד א"צ בית דין, ולענ"ד יש לדחות הראי', דיש לומר דהירושלמי מבעי אליבא דר' יהודא דס"ל ביבמות דף מ"ו ע"ב דמטבילין גר בשבת וגם משמע בירושלמי למעיי"ש דעיקר האיבעי התם אליבא דר' יוחנן ב"נ שם בערובין פ' ד' דמי שהי' ישן בדרך ולא ידע עד שחשיכה יש לו אלפים, והתם בירושלמי קאמר דר' יהודא ס"ל ג"כ כ"ר יוחנן בן נורי, וע"כ מבעי לי בגר שטבל בשבת אחר שהאיר המזרח, אם קונה שביתה, וא"כ בגר נמי אלו טבל מאתמול היה קונה שביתה עי"ש יהיה איך שיהיה י"ל דהתם קאי לר' יהודא דס"ל מותר לגר לטבול בשבת, אבל מ"מ אבקש מכבודו הרמה למחול על טרחתו ולכתוב אלי תשובת הגאונים מה שישיבו בזה:

מנאי ידידו עוז המברכו

נאם יעקב ריינאוויטץ

שאלה

להגאון הישיש ר' שמואל סלאנט שליט"א ולהרב דלונדון עם בית דיני שיחיו

בדבר אלה הנושאים נשים נכריות, ובנים שיולדו להם יכניסו לבריתו של אברהם אבינו, לשם מצות מילה ע"י מוהל ישראל, אחרי כן כשתבא האם עם בניה לקבל עליהם דת היהדות האם צריכין לנער את הילדים להטיף מהם דם ברית, אט"ג דכבר

פסק

פסק הב"י ביו"ד סימן רס"ח דאם מל כשהי' עכו"ם צריך להטיף ממנו דם ברית היינו אם המוהל ג"כ רופא נכרי, משום דהמל ימול, או במל לרפואה, אבל בישראל שנולד לו בן מנכרית והאב מל את הילד לשם מצות מילה תסגי בהכי, ונדמי טפי לסעיף ע' שם דאם נתכוון העכו"ם למילה מצוה לישראל למול אותו דבודאי אין צריך עוד להטפת דם ברית, וגר קטן דלא שייך בו קבלת המצות, וחכמים נתנו הכח ביד האב לגייר אותו (שם ס"ע ז') דיו במה שאביו מתכון לשם מצוה, ואצל הגר קטן רק הטבילה היא העיקר ומטבילין אותו על דעת ב"ד (כמש"כ הד"מ שם סע' ג' ד"ה אבל בדיעבד) ובהצטרף נמי לזה סברת התוס' (יבמות דף מ"ו ע"ב ד"ה משפט כתב ביה) וז"ל וכמו שחששו לנעילת דלת בפני לווין, חשו נמי לנעילת דלת בפני גרים הכי נמי אם נחייבו להטיף מהם דם ברית פן מצער הילד יפרשו הוריו מלגיירו כדת, אפשר דאין צריך להטיף ממנו דם ברית,

הנראה לעבדו עבד ליראי ה'

אברהם עבר הירשאוויטץ

ע"ז ענה לי הרב מלונדון וז"ל מנהגינו בכאן שאם יהודי מל את הבן נכרית בשעה שאביו הישראל מכניסו לברית א"א לשם מצות מילה אין אנו מטיפין ממנו דם ברית כשיגדיל

הק' נפתלי אדלר הכהן

ב"ה יום ג' ב' תמוז תרנ"ג בירושלם עיה"ק תב"ב

למע"כ הרב וכו' מו"ה אברהם עבר הירשאוויטץ נ"י מ"מ ומ"ץ במעלבורניע באוסטראליע

מכתבו מיום ג' סיון הגיעני יום שלשום, בדבר שאלותיו הנני להשיבו בקצרה.

א) **בענין** גיורית שאין רשות לאנשים להכנס בבית הרחצה — נכון כי נשים כשרות ילכו עם האשה שחפצה להתגייר אחרי קבלתה דת ישראל בכל פרטיה כד"ת ושלשה תלמידי חכמים ילכו עמהן בלוותא עד המקום שרשות בידם להכנס ובבית הרחצה תלך האשה הגיורת עם הנשים הכשרות והיראות והמוחזקות שיטבילו להאשה הגיורת כד"ת וידעו כי השלשה תלמידי חכמים עומדי' סמוך לגבול שיכולים להכנס ודעתם עליהן, ואחר הטבילה יגידו בפני התלמידי חכמים השלשה שטבלה כד"ת

ב) **בדבר** מילת הילדים מישראלים שנשאו נכריות שלא כד"ת (קודם שנתגיירו ונטבלו לשם גיירות) הנה אחרי שנימולו ברצון אביהם (דגם שעפ"י הדין אין להם יחוס אב ישראל) וברצון אמם הנכרית (כי לפי הנשמע כן החק והנימוס כי בנים שייך לאביהם הישראל) אם אחרי כן מתרצית גם האם לקבל דת ישראל, ולטבול לשם גירות כד"ת אז די להילדים שיטבילו אותם לשם גירות כד"ת והמילה שמלו בראשונה, עלתה להם, ואין צריכים להטפת דם ברית,

והנני אומר שלום וברכה בעתירת המעתיר

דורש שלומכם וחותם בברכה

שמואל סלאנט

(מקום החותם)

שלח

שלח ווילנא תרנ"ד

לכבוד הרב הגדול קש"ת מו"ה אברהם עבר
נ"י ויהל עד ביאת גואל

אחדשה"ט באתי להודיעו כי מכתבו עם ברכתו ותשורתו יחד קבלתי ואני משיב לכבודו רב תודה וברכה ברכת עושר ואשר ועתה באתי להשתעשע בדברי כת"ר נידון שאלתו למו"ה שיחיה

ואעתיק לשונו הטהור וז"ל עוד שאלה אחת בדבר הנושאים נשים נכרית ובנים שיולדו להם יכניסו לברית של א"א לשם מצות מילה אחרי כן כשתבא האם עם בנה לקבל דת היהדות האם צריכים להטיף ממנו דם ברית אע"ג דכבר פסק הב"י סי' רס"ח וכו' היינו וכו' אבל בישראל וכו' והאב מל אותו לשם מצות מילה דסגי בהכי וכו' עד כאן תורף לשונו הצריך לעניננו בקיצור נמרץ והנה באמת כי לענ"ד תליא זה באשלי רברבי ועי"כ צריך אני להאריך קצת וזה החלי:

והנה יש לחקור בדין מילה וטבילת הגר בשלשה אופנים 1 אם צריך להיות דוקא לשם גירות יען כי במה הוא נכנס תחת כנפי השכינה ומתחלף מנכרי ליהודי במה שמל את עצמו והיא המסיעתו ומביאתו תחת כנפי השכינה ועל כן צריך להיות דוקא לשם גירות: או 2 דסגי לשם מצות מילה ולא בעינן לשם גירות דוקא כי אם אם מל לשם מצות מילה המצוה הזאת מביאהו תחת כנפי השכינה ואף אם מל זה זמן רב אשר אז לא היה בדעתו להתגייר מ"מ יכול הוא לבוא תחת כנפי השכינה במה שקיים מצות מילה והיא מביאתו תחת כנפי השכינה

ובזה תליא נידון כת"ר אם בעי לשם גירות דוקא או דסגי לשם מצות מילה אך עוד ספק שלישי אני מסתפק היינו דלשני האופנים שזכרתי הוא המילה מסיעת ומביאת אותו תחת כנפי השכינה מסתפק אני עוד ספק שלישי אולי המילה אינה מסיעתו אם אך מונעת היינו דהתורה אמרה דאם לא נימל כיהודי אינו יכול להיות יהודי אבל אם נימל כיהודי יכול הוא להיות יהודי ולא הוה המילה מעשה המחליפהו מנכרי ליהודי ודו"ק בזה כי הסברות עמוקות:

והנה זה אין לפשוט דלא בעינן לשם גירות דוקא מהא דקאמר הגמרא ביבמות מי לא טבלה לנידותה מי לא טבל לקרוי דהתם דעתו להתגייר היה כמבואר שם ואם כן הוה המילה או הטבילה על דעתא דראשונה מה שאין כן אם נימל זמן רב קודם שהיה עוד בדעתו להתגייר ואין להאריך בזה כי פשוט הוא ונראה לענ"ד לפשוט ספיקו מהא דאיתא ביבמות גר שבא ואמר מלתי ולא טבלתי וכו' רב יוסי אומר אין מטבילין אותו עיין שם דמבואר דרבי יוסי סבר דתרתי בעי מילה וטבילה ועל כן אין מטבילין אותו דאולי ערבי מהול הוא עיין שם. יעב"ץ ז"ל הקשה בכאן קושיה עצומה דמאי השתא היא זו שמא ערבי מהול הוא ולא נעשית המילה לשמה הא רב יוסי לא בעי מילה לשמה בעבו"ם כ"ז א' דקאמר היכן מצינו מילה לשמה ואולי לא נמצא בשאילתת יעב"ץ תחת יד כבודו אעתיק כל התשובה שלשם וזה לשונו בשאילתת יעב"ץ חלק ב' סימן קס"ד ומאי דקבעי מר למידע מאי דאמינא ליה דרמינא רבי יוסי אדרבי יוסי ולא אשכחנא לה פתר הא הוא ודאי דקשינא בה טובא בהחולץ מ' ב' חזינן דסברא ליה לרבי יוסי דמילת גוי אינה מילה כלל ובעבו"ם כ"ז א' שמעינן ליה בהדיא איפכא ע"ש ומאן דמתרגום לי הני תרי אליבא דחד תנא מחזקינא ליה טיבותא בפרח וכפתור נקטינא תרי מתנתא דהורא ויהבינא דליסקיל אגרת לאלתר. יעב"ץ:

והנה

והנה אי אמרינן באופן הראשון דצריך להיות דוקא לשם גירות אין כאן אף התחלה לקושיא. דהן אמת דסבר רבי יוסי בעכו"ם כ"ז דלא בעינן מילה לשמה בישראל מה שאין כן בגר הא בעינן לשם גירות משום הכי סבר רבי יוסי דאין מטבילין אותו כי אולי לא נימל לשם גירות ואם נימא כאופן השני דלא בעינן לשם גירות יש לחלק בין ישראל לגר דבגר כיון דהיא מביאתו תחת כנפי השכינה ואם לא נעשה לשמה לשם מצות מילה אין כאן מצוה שיכניסו תחת כנפי השכינה אלא חזינן דסבירא ליה להגאון יעב"ץ כאופן השלישי שזכרתי היינו דהמילה אינה רק מונעת דהתורה אמרה אם לא נימל כישראל אינו יכול להיות יהודי ואם כן לא בעי להיות רק נימל כישראל ובישראל הא לא בעי רבי יוסי מילה לשמה ושפיר הקשה הגאון הנ"ל כמובא עד כאן הראתי [לדעת דעת הגאון יעב"ץ אך ועתה אראה איך דעת הגאון בעל חתם סופר דהנה הגאון בעל חתם סופר בא על שכרו באשר הביא הגאון יעב"ץ למאן דמתרץ קושיא זו וזה לשונו בחתם סופר חלק יורה דיעה סימן א' ועין בשאלת יעב"ץ חלק ב' סימן קס"ד רמי דרבי יוסי דעכו"ם ד' כ"ז א' דאמר היכן מצינו מילה לשמה אדרבי יוסי יבמות מ' ב' ע"ש שהרעיש עולם בקושיא זו ולית בר נגר דיפריקנה ובמחכ"ה אפילו ריח קושיא ליתא דבשלמא הכא בישראל ערל לא בעי מילה לשמה רק שתוכרת ערלתו והתם ביבמות בגוי שנכנס תחת כנפי השכינה בעי מילה אם אינה יהדות במה יכנס תחת כנפי השכינה והוא פשוט יותר מביע בכוונתא :

(חתם סופר) **והנה** הא ודאי דלא סבירא להחתם סופר כאופן השלישי שזכרתי כמובן דאם לא כן אין התחלה לתירוצו אלא ע"כ דסבירא ליה או כאופן הראשון או כאופן השני ועין בחתם סופר סימן ב' חלק הנ"ל אשר שם גם כן דיבר אודות קושית יעב"ץ הנ"ל משמע פשט לשונו דלא סבר כאופן השלישי נמצא דספקי תליא בין שני הגאונים הנ"ל והנה אף כי אין תלמיד מכריע אני אכריע יען כי לא אני הוא המכריע כי אם דברי התוספת ישנים ביבמות מ' ב' שם במקומו הנדפס בש"ס ווילנא דפוס ראם אשר שני הגאונים הנ"ל לא ראהו עוד וז"ל התוספות ישנים שם דיבור המתחיל קמ"ל דרבי יוסי תרתי בעי משמע הכא דרבי יוסי בעי מילה לשמה ותימא דבפרק אין מעמידין משמע דקאמר רבי יוסי והכי מצינו מילה לשמה אלא מל והולך עד שתצא נפשו גבי ימול עובד כוכבים ואל ימול כותי לפי שהוא מל לשם הר גריזים וי"ל דהתם עדיף טפי לפי שהישראל עומד ע"ג של כותי חזינן דהתוס' סבירא להו דלא בעינן לשם גירות ועוד יותר טוב לומר דסבירא להו כאופן השלישי שזכרתי לעיל בדעת הגאון יעב"ץ הנ"ל אשר דעתו כדעת התוספת אבל הא ודאי דלא בעינן לשם גירות דאם לא כן אין כאן אפילו ריח קושיא דהא בעינן לשם גירות ולא דמי לישראל אם כן לנידון כת"ר כיון דהוה המילה לשם מצוה אף דלא הוה לשם גירות אין צריך להטיף דם ברית את זה נראה לענית דעתי אך לא להלכה ולא למעשה אך לפילפולא בעלמא יען כי לא ארצה להורות הלכה בדברים קשים על אחת כמה וכמה בדבר בדבר חמור כזה :

ממני המברכו מקרוב
ליב מאיר באסין

ב״ה יום ב׳ פ׳ תרומה תרנ״ד מעלנורניע אשר באוסטראליע המדינה

ברכות שמים ממעל לכבוד אדמו״ר ה״ה הרב הגאון הגדול נר המערבי כו׳ וכו׳ המפורסם
בתורתו וצדקתו מו״ר ר׳ יעקב שאול אלישר שליט״א
הכם באשי בירושלים עיה״ק ואגפיה

שאלה

יורינו מו״ר בדבר ישראל שנשא נכרית בנימוסיהן עפ״י חוקי המדינה ואח״כ נתגיירה אם צריכין להמתין שלשה חדשים כשמחזירה בחו״ק כד״ת אחרי שנתגיירה כי לפי קוצר בינתי בש״ק נראה דבכהא לא גזרו רבנן להמתין ג׳ חדשים, ומאי דפסקינן (באבן העזר סי׳ י״ג סע״ה) שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בגיותן כו׳ צריכות להמתין היינו בנתגיירה היא ונשאת אח״כ לאחר, אבל בנשארים יחד ומחזירה בחו״ק כד״ת אפשר דהויא בכלל מה שאמרו (שם סעיף ד׳) „מחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין״ וכנראה מדברי הגר״א „(שם ד״ה מחזיר גרושתו) וז״ל „ונשואים בגיותן אינם כלום וה״ל מחזיר גרושתו״ וכן נראה מדברי בעל דגול מרבבה (ביו״ד סי׳ רס״ע ס״ו) ד״ה לזרע שנזרע שלא בקדושה וז״ל „ואם היא זקינה א״ל הפרשה כו׳ אבל בנתגיירו שניהם ונשארים יחד דלא משכחת כיולא בזה בישראל א״ל הפרשה עכ״ל״ ומה שהבאנו לומר בנד״ד שלא היתה בכלל גזירת חז״ל שאמרו (ביבמות דף מ״א) „וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להן ג׳ חדשים אחד בתולות ואחד בעולות כו׳״ משום דכבר גזרו חז״ל (יבמות כ״ד) משנה שם הנטען על השפחה (ולאו דוקא נטען כמבואר בטור אה״ע סי׳ י״א בב״י ולאו דוקא כונס אלא אפילו בא עליה) ו על הנכרית ונתגיירה הרי זה לא יכניס (הטעם או כפרש״י משום לעז רינון להחזיק הקול משום דכתיב „הסר ממך עקשות פה״) ואם כנס אין מוציאין מידו (או מטעם שכתב הרשב״א שעיקר הטעם הוא שלא יאמרו שנתגיירה בשבילו) וכיון שאמרו חז״ל שם לא יכנוס, ממילא לא נוכל לומר שבנידון כזה היכא דעבר על דבריהם יאמרו חז״ל שימתין ג׳ חדשים ואח״כ ישאנה הלא אמרו לא יכנוס הנטען על השפחה או על הנכרית ונתגיירה ואדרבה הרבה מן גדולי הפוסקים ס״ל שאם התרו כדין התלמוד שלא יכנוס ועבר וכנס מוציאין מידו בע״כ כמבואר (באה״ע סי׳ י״א סע׳ ה׳ ח׳) „כל היכא שהתרו בו וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה, ועיין בבית שמואל [ובחלקת מחוקק] שם. היוצא לנו מזה דבנד״ד אין מקום לגזירת חז״ל שימתינו ג׳ חדשים ולפי שבארנו מדברי חז״ל הענין הנ״ל אשוב אתפלא על הבתי דינים (שנהגו כפי ששמעתי) להגיד להם שימתינו ג׳ חדשים ואח״כ לסדר להם חו״ק ואפשר משום עת לעשות לד׳ יען שכבר נשאו זה לזו בנימוסיהן עפ״י חוקי המדינה ולא יוכלו עוד להפרד זה מזו או לישא אחרת עליה כי ענוש יענש עפ״י חוקי המדינה וגם מאשר לא ישמעו לנו, ויפרשו מכל וכל מדת יהודים ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכהאי מלאתי ראיתי (בתשובת הרמב״ם) שאלה ק״ל בבנימין אשר קנה שפחה כו׳ ובסוף התשובה שם וז״ל

וז"ל ממש" ואף כי הנטען על השפחה ונשתחררה אינו יכול לישאנה לכתחילה אכן כאשר פסקנו בדברים כאלו שישחררנה וישאנה פסקינן כך מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא שומן וסמכנו על אומרם ז"ל „עת לעשות לד' הפירו תורתך" ויכול לישאנה, והאל ברחמיו יכפר עונינו כאשר דיבר לנו ואסירה כל בדילך, וכתב משה, אמלא נא חן בעיני אדוני להשיב לי במוקדם

כי צריך אנכי להלכה למעשה, וספרים הרבה אין בידי ורחוק אנכי מאדם העיר כידוע לאדוני בארץ רחוקה כאוסטראליע ואקוה כי יאר באור תורתו עיני עבדו ותלמידו

אברהם עבר בן א"א מו"ה שמוא' שלמה

מ"ץ ומ"מ בבהמ"ד דח' תורה פה מעלבורניע

אשר באוסטראליע המדינה

תשובה מהחכם באשי

בע"ה יום י"ב אדר שני שנת לראו"ת טו"ב לפ"ק ירושלם עה"ק

רוב שלום טובה וברכה, ממקור המערכה. לכבוד הרב השלם וכו' וכו' כש"ת **אברהם** בכמוהר"ר שמוא' שלמה יצ"ו מ"ץ ומ"מ בבית המדרש דחברת תורה **נרו יאיר ויזרח יציץ ופרח חכם עדיף**

יקרת מכתבו למן כ"ח שבט החולף הגיעני לנכון שבוע העבר וראיתי בד"ק שואל כענין אודות ישראל שנשא נכרית בנימוסיהן ועתה נתגיירה האשה הנ"ז וע"ז שאל אחוה דעי אם צריכה להמתין ג' חדשים כדי שתשאנה עם בעלה זה ע"י חופה וקידושין אח"כ כד"ת והאמת אגיד כי לבי עלי כואב להשיב על מעשה כזה דישראל עם קדוש שנשא גויה, ובעל בת אל נכר, וידוע מ"ש הרמב"ם ז"ל ב"פ י"ב מה' א"ב ה' ו' ז', ומרן באה"ע סי' י"ג מ"ש בשם הראב"ה, ומ"ש בעירובין, ומ"ש בזוה"ק ידוע, ואיך עתה בעוה"ר בדור הזה, פשתה המספחת והיא כפורחת, מטעם נמוסי הממשלות, בת ישראל נשאת לנכרי, ונכריה נשאת לישראל, וכתב החינוך פ' ואתחנן, דדרך אישות אסרה תורה, ולא במקרה דרך זנות יעו"ש:

ואין פוצה פה מטעם דינא דמלכותא בכל המלכויות הדין שוה, ועתה בנד"ד שזאת האשה, כבר נתגלית שלז"ת ונתגיירה ליכנס בדת ישראל וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וליכא למימר בזה שנתגיירה לשום איש דהא בעודה נכרית היתה נשואה עמו בפרהסיא ואין מכלים ובודאי שזאת היתה כוונתה לידבק בדת ישראל, ומותר לקיימא, וכמ"ש התוס' דכתובות ד' ג' ע"ב בד"ה „ולדרוש להו דאונס שרי" וז"ל מכאן התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה גוי לקימה לאותו גוי כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל בביאת מצרי דהוי כביאת בהמה וכו' יעו"ש, ורבים וגדולים הקשו על ר"ת דהוא הפך התוספתא הביאה הרב המגיד ז"ל ב"פ יו"ד מה' גרושין הלכה י"ד „גוי ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר הגוי ונתגייר, העבד ונשתחרר הרי זה לא ישאנה ואם כנס אין מוציאין אותה מידו, ודין זה פסקו הרמב"ם שם ומרן (בשו"ע אה"ע סי' י"א ו') וא"כ איך התיר ז"ל לקימא לכתחילה והרבה תירוצים נאמרו בזה והגאון ה' הידא ז"ל בס' חיים שאל ח"א סי מ"ע גם הוא הקשה

הקשה לר"ת ז"ל, וסיים בדבריו סוף סוף לא יכנוס מדין נטען, ותי' דעובדא דר"ת איירי באופן שהאשה המירה ונשאת עם הגוי בגיותו, ושוב חזרו ונתגיירו, כמ"ש התוס' ביומא, ופס' הרב תה"ד סי' רי"ט וכן משמע ממ"ש ריש כתובות, ובסנהדרין ד' ע"ד דהתיר ר"ת לקימה, שמשמע' שהמירה ונשאת והל"ל ככונס יעש"ס, באופן דשמעינן מדברי הגאון הנ"ל ז"ל, דאם נשאת בגיותו הו"ל בדיעבד כמו אם כנס לא יוציא דתני בתוספתא וא"כ דין מינה לנ"ד, שכבר נשאו זה לזה בנימוסיהן והוי כדין עבר וכנס אין מוציאין אותה מידו ומותר לקימה לכתחילה „ומה יקרו דברי הרמב"ם בתשו' סי' ק"ל, שהביא מעכ"ת שבודאי מותר לקיימה" עתה נבא לעיקר השאלה אם האשה הזאת דנ"ד שנתגירה אם צריכה הבחנה צ' יום או לא, ואבאר פרטי הדברים, הנה אם זאת האשה דנ"ד לא ילדה שום ולד בגיותה יש להקל דאינה צריכה להמתין ג' ח', דהכי אמר אביי ביבמות ד' ל"ה ע"א דגיורת מיום שנתנה דעתה לאגיורי מנטרא נפשה, הכוונה שמתהפכת יפה כדי שלא תתעבר בהיותה נכרית, וא"כ אם כבר ילדה אשה זאת בנים הרי גילתה דעתה שאינה מתהפכת שהרי כוספת להריון להוליד מבעלה, וכ"כ הריב"ש ז"ל בסי' ר"ז וכן יש לדקדק ממ"ש התוס' שם בד"ה חוץ מן הגיורת וכו' שהקשו מההיא, לפיכך גר וגיורת שבאו להתגייר, אי נמי אפי' כר' יוסי וה"ק לפיכך גר וגיורית שבאו להתגייר, צריכה להמתין ג' ח' אם ידוע שלא נתהפכה יע' שם, והמבין יבין מהיכן ידוע שלא נתהפכה? ומי היה שם לראות אם נתהפכה או לא? אם לא דבהכרח צ"ל דכוונתם הוא דאם כבר ילדה ידוע שלא נתהפכה ואם לא ילדה כלל יכולים אנו לומר דמשעה שנתנה בדעתה לאגיורא מנטרא נפשה, ובנד"ד אם לא ילדה כלל בגיותה כיון שבעלה ישראל כ"ש דאיכא למימר שהיתה מתהפכת עד שתתגייר, וכן השכל מחייב דבזה ירוה לנו גם לפי התירוץ הב' של התוס' שתירץ שם

וז"ל ועוד אר"י דיש לחלק דלא מנטרא נפשה כלל כשמתגיירת עם בעלה כיון שכל הזרע מאותו איש, אינה חוששת להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה עכ"ל, דאין כאן בנ"ד שבעלה ישראל, ולא דמי להתם דשניהם היו גוים ונתגיירו שניהם יחד, והכא בנ"ד ודאי חוששת לעשות רצון בעלה שהוא ישראל, ומשמרת את עצמה ואינה צריכה הבחנה אם לא ילדה כלל, ואם היא מעוברת כשנתגיירה, והוכר עוברה, גם בזה אינה צריכה הבחנה דלמאי נחוש להצריכה להמתין, כיון שכריסה בין שניה, וכן הוא דעת הרב משנה למלך ז"ל בפ' י"א מה' גירושין ה' כ"א שציין מעכ"ת שהביא הרב המגיה שמצא בגליון הטור שבא מעשה לידו בגר וגיורית שנתגיירו ואשתו היתה מעוברת, ונשאל אם צריכה להמתין ג' חדשים וכתב שקצת מן החכמים הסכימו שצריכו להמתין, והוא ז"ל כתב וז"ל ולדידי חזי לי דאינה צריכה, דכל דבר דליכא למיחש משום היא גופה ממש דומיא דגר וגיורת דצריכה להמתין דאיכא למיחש שמא מעוברת היא ואתי לידי תקלה, בהא דמצריכינן להמתין אבל במקום דלא נפיק מיניה חורבא. לא גזרינן דומיא דקטנה דעלמא דמלתא דלא שכיח לא גזרינן, ועוד במלתא דלכא גרושין ונשואין לא גזרינן כ"כ דלא אתי לאחלופי באשה דעלמא דלא גזרינן בקטנה ואילונית, אטו שאינה קטנה ואילונית אלא במלתא דאיכא גרושין של זה, וקדושין של אחר, ולזה איכא בנותן טעם כמ"ש לפנים ודו"ק עכ"ל ופי' דבריו דכיון דליכא

דליכא למיחש משום היא גופה דהיינו להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה כיון שכרישה בין שניה, ולא דמי לגר וגיורית דלא ידעינן אם היא מעוברת דאיכא למיחש דאתו לידי תקלה, ולא גזרינן בהכי מעוברת אטו שאינה מעוברת, דדבר שאינו מצוי היא כמו בקטנה דלא גזרינן בה, ועוד נתן טעם אחר דכיון דאיש ואשתו באו שניהם יחד להתגייר, ולית בהו גרושין ונשואין, לא אתי לאחלופי באשה דעלמא כמו דלא גזרינן בקטנה ואילונית אטו שאינה קטנה ואילונית וכו', זה נלע"ד פי' כוונת דבריו ז"ל, אלא שפליאה דעת ממני לא זכיתי להבין אמרי בינה דעיקר שאלתו ז"ל היא סוגיא ערוכה שם במס' יבמות ד' מ"ב ע"א על מתני' וכן שאר כל הנשים לא יתארסו וכו', והק' בש"ס בשלמא יבמה כדאמרן, אלא שאר כל הנשים אמאי, ותי' להבחין בין זרע ראשון לזרע שני, מתיב רבא לפיכך גר וגיורית וכו', הכא מאי הבחנה איכא, ותי' להבחין בין זרע שנזרע בקדושה וכו', רבא אמר שמא ישא אחותו מאביו, וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק, והק' היכא דקים לן דמעוברת היא תנשא אלמה תנן לא ישא אדם מעוברת חבירו וכו' ותי' גזירה שמא תעשה עוברה סנדל וכו' יעי' שם, והביאה הרא"ש בפסקיו.

הרי להדיא דפשיטא ליה להש"ס היכא דקים לן שהיא מעוברת שאינה צריכה להמתין, מדמקשה המקשן בכה לולי דתנן לא ישא אדם מעוברת חבירו הא לא"ה הייתי מתירין אותה לינשא אפי' לאחר, כ"ש כשבעלה עמה כמו גר וגיורית שלא יש נשואין אחרים וכ"ש וק"ו בנ"ד דבעלה עמה והוא ישראל.

ואל יקשה בעיני הקורא שהרי הרא"ש ז"ל כלל כ"ג והביאו הטור ז"ל בסוף סי' י"ג דאה"ע דנשאל בראובן שבא על נערה אחת ונתעברה ממנו ואח"כ נתקדשה לשמעון, והב"ד אחר שידעו שהיא מעוברת ושניהם מודים שממנו נתעברה גזרו שיגרשנה שמעון ותנשא לראובן כי ממנו נתעברה, ושאלו אם צריכה להמתין ג' חודש, כיון שממנו היא הרה והשיב כי צריכה להמתין ג' חודש דלא פלוג רבנן בין זקנה לקטנה ועקרה וכו' יע"ש שם, ונמצא דזה סותר לכל מה שכתבנו למעלה, לזה אשיב כי באמת התם שאני, כיון שהיו גרושין משמעון ונשואין לראובן יש לחוש שמא יאמרו נשאת אשה בלא הבחנת ג' חודש, וכמו שגזרו רז"ל זקנה אטו ילדה, וארוסה אטו נשואה וקטנה אטו גדולה, כן נמי גזר הרא"ש בנידון דידן אטו אשה אחרת שיראו שנשאת בלא הבחנה, אבל כשהיא עם בעלה יחד ולא היו לא גרושין ולא נשואין לא אתי לאחלופי ולמטעי וכמ"ש הרב משנה למלך ז"ל (הבאתי דבריו לעיל) באופן דאם האשה הזאת דנ"ד, אם היתה מעוברת כשנתגיירה אינה צריכה להמתין ג' חו' אלא יעשו חופה וקדושין כד"ת מו"י וכמ"ש הרב דגול מרבבה ביו"ד סי' רס"ט על דברי רמ"א וגם צריך לכתוב לה כתובה, ועי' בשו"ע אה"ע סו' סי' ס"ז ומ"ש הח"מ והב"ש שם אך בזאת, אם אשה זאת ילדה בנים מבעלה ישראל בגיותה אז ודאי צריכה להמתין ג' חו' דאיכא למיחש דאתי לידי תקלה, שהרי תנן בפ"ב דיבמות ד' כ"ב ע"א מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן היבום חוץ מי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית ואמרו שם דף כ"ג דטעם דכתיב כי יסיר את בנך מאחר, בנך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה ולדה כמוה, וגם איתא בפ' נושאין דף ל"ז ע"ב הגיורית שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מיבמין, אפי' הורתו

של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה ודין זה פסקו הרמב"ם ז"ל פ"א מה' יבום ה' ד' וה' ו' ומרן בשו"ע אה"ע סי' קע"ז ס"ק ג' יע"ש וא"כ אם לא תשהה הבחנה האשה זאת דכ"ד ג' חדש איכא למיחש שמא היא מעוברת מקודם, וכשיולד הולד יחשבו שהוא בנו דילדה לשבעה, שהורתו ולידתו בקדושה, ואם ח"ו ימות בלא בנים ורק זה הילד שנולד אחר שנתגיירה דנזרע שלא בקדושה דאינו פוטרה מן החליצה ומן היבום אם יש לבעלה אחים ותהיה זקוקה ליבום, והם יסברו שזה הבן הורתו ולידתו בקדושה ופוטרה מן החליצה ומן היבום כי יחשבו שילדה לשבעה חו' אחר שנתגיירה, ונמצא פוטר את אמו לשוק, כמ"ש רבא ביבמות ד' מ"ב, ואתי לידי תקלה (הבאתי דבריו לעיל) וגם איכא למיחש שמא ייבם אשת אחיו מאמו, וכמו שפירש"י ז"ל בסוגי' הנז' גבי גר וגיורית בדף מ"ב בד"ה רבא אמר וכו' יע"ש.

ואין לחלק בין ההיא דפירש"י ז"ל דמיירי שהיה אביו גוי קודם שנתגייר, משא"כ בנד"ד דהוא ישראל גמור, שהרי מהיא מתני' דפ"ב דיבמות (הבאתיה לעיל) כל מי שיש לו בן פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן היבום חוץ מן הבא על השפחה ועל הנכרית ואמרו הטעם בש"ס משום דולדה כמוה, הרי התם ישראל גמור שבא על הנכרית ולא פטרה מן החליצה ומן היבום, הראת לדעת דליכא לחלק בהכי כלל, ודו"ק :

ובכן זאת עלתה הסכמתי לפקע"ד הגם שאני טרוד הרבה, ואור עיני חולשו הרבה עד כי לא אוכל להגות בלילה, כאשר היתה באמנה, עכ"ז דחקתי את עצמי להשיב מפני הכבוד, דאשה הזאת הנלבת בשאלה דכ"ד אם לא ילדה כלל בגיותה. או אם היא מעוברת בעת שנתגיירה אינה צריכה להמתין ג' חו' ואם כבר ילדה שאין טעם לומר שהיתה מתהפכת ושומרת עצמה הא ודאי צריכה הבחנה וכמ"ש הריב"ש ז"ל סי' רי"ז, וצור ישראל ילכו משגיאות ונזכה ללכת בדרכיו שלא נכשל בדבר הלכה, ולאפס פנאי לא באתי בארוכה. והנני מצפה לתשו' לידע מקבלתו, אשרי יולדתו זהיר וזריז במצות ירבו כמותו

כ"ד נאמן אהבתו
יעקב שאול אלישר
הכם באשי ירושת"ו ואגפיה

(מקום החותם)

תשובת

הרב הגאון הצדיק ר' ארי' ליב ראשקעס שליט"א

מו"ץ בק"ק ווילנא בחלק אעיר שניפעשאק

ב"ה יום א' לסדר ויקרא שנת **ובשם ה' אקרא** לפ"ק פה שניפעשאק ווילנא

שלומים אלף ישאו הררי אלף למאן דיליף ומליף ולקבל אלפי הורפי שליף, כבוד ידידי הרב הגדול חו"ב כש"ת מו"ה ר' אברהם עבר נ"י מורה צדק לעדתו אשר עליהם תפארתו. עומד על משמרת הקדש אשר לחברה "תורה" בק"ק מעלבארניע אשר באויסטראליען המדינה. ולכל אשר לו והחסים בצילו שלום עד העולם.

אחדשה"ט כמשפט לאוהבי שמו, הגיעני גיה"ק ונועם דברו בד"ת זה כמו שבועות ימים, ואני עושה מלאכה מכלולת בתי תחי', לכן לא אוכל רק לבוא בקצור, כי

כי לדעתי לריכין לפרוש זה מזה ל"א יום להבחנה כי בלי הבחנה יכול ללאת מזה כמה קלקולים, שהרי הבן הנולד מזמן העבר אינו כבנו רק כגר שנתגייר, ואינו כאח להבן שנולד אח"כ וא"כ אינו יכול ליבם את אשת אחיו אם יהי' לו עוד אחים ולא לפוטרה בחלילה, וקדושין של אחיו תופסין באשתו אחרי שנתגרשה ומה שכתב כבודו דבזקנה שאנו יודעין שלא נתעברה ורק מטעם גזירת חכמים שלא חלקו אתנן עלה בכאן לא היה מקום לגזור בהרי בלאו זה אסורה עליו מטעם דהנטען על השפחה ועל הגיורת לא ישאנה אין זה ברור דאף דמשמע מש"ע דאם בא עליה בודאי אז מכ"ש דאסור לישאנה, לענ"ד ל"ע כיון דאין כאן משום „הסר ממך עקשות פה" שזה דבר מפורסם, ויש לו בנים ממנה והדבר לריך להתפרסם בכדי שנוכל להטבילו על דעת אביו ונחזיקנו כגר אין בזה משום „הסר ממך עקשות פה", יזולת זה אף דמשום ענין זה לא היו החכמים לריכין לגזור מפני שמלד אחר כבר נאסרה, עכ"ז אחר שגזרו על זה, משום דהתם לא היה אסור, אם לא היו גוזרים גם על זה התפשט גזירתם וגדולה מזה מלינו בשבת ד' י"ז דגזרו על גדולי תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן, והרי תרומה טמאה הוא מן הנשרפין, ותנן סוף תמורה, כל הנשרפין לא יקברו, ואיך אפשר לזרען, והרי לדעת כמה ראשונים קיי"ל דכשם שקדשים פסולין מלותן בשריפה, כמו כן תרומה טמאה, ולמה היה להם לגזור על זה הרי בלאו זה אסור לזרען, והוא לדעת התוס' מן התורה עיין בילה כ"ז ע"ב תוס' ד"ה ועל „החלה" ושבת כ"ה אע"כ ל"ל דבדבר שאין זרעו כלה, בזה יש לגזור, אבל ל"ע ממשנה פ"ט דתרומות (משנה ו') ופי' הרמב"ם ובר"ש, והנה בפסחים שם מבואר דגם בדבר שזרעו כלה גזרו, ועיין שבת שם עכ"פ לריך לומר דכיון שגזרו על גדולי תרומה אין מקום לומר שלא תתפשט גזירתם על ענין שבלאו הכי היה אסור, וכן בזה כיון דמשום גזירת הבחנה אסרו הנשואים בתוך ל' יום אף לזקנה ולקטנה, ולאיכה ראויה לילד במקום שהנשואין בהתר, אין מקום לומר שלא תתפשט תקנתם במקום שהנשואין באיסור: ואינו דומה לתשובת הרמב"ם דשם לאסור הנשואים לגמרי יש לחוש שיחזירו לסורם, משא"כ ההפרשה לזמן:

ב"ז כתבתי בנחיצה בלי עיון גם לא הנחתי העתקה אצלי והנני מברכו בלו"נ מקירות לבבי ואחכה על תשובתו כי ישמחני במכתבו ומברכות פיו יברך גם הוא את החתן והכלה בברכת אשר ברא, וד' ישמחהו בשמחת בניו וצאצאיו כנפשו הטוב.

ונפש ידידו דו"ש באהבה

ארי' ליב ראשקעס

ב"ה אסרו חג פסח תרנ"ד לפ"ק פה מעלבורניע

לכבוד הרב הגאון ר' ארי' ליב ראשקעס שליט"א שלום סלה אחדשה"ט ושלום בק"ת באהבה נאמנה.

מכתב ד"ק מן ה' ויקרא תרנ"ד נכון בא לידי והנני להעיר על איזה דברים בתשובתו דמר, ומה שניתי יורינו מו"ר יהיה זה שלו', מה שהניח דמעכק"ת בל"ע דברי הש"ע דאם בא עליה בודאי ומכ"ש דאסור לישאנה, והעיר מעכ"ת דאין כאן משום

משום „הסר ממך עקשות פה" כו', לענ"ד הש"ע לשיטתו דס"ל כטעם הרשב"א כמבואר בטור אה"ע סוף סי' י"א בב"י שם ד"ה „תשובה" טעמא דלא יכנוס לכתחילה אינו אלא משום לזות שפתים שלא יאמרו בשביל זה נתגיירה, גם סברתו דמר הבנוי על מוסדות ד"ת התלמוד פ"ק שבת י"ז דגזרו על גדולי תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן כו', וסיים וכן בזה כיון שמשום גזירת הבחנה כו' עד סוף התשובה דמר לענ"ד אין הנדון דידן דומה לזה:

דהרמב"ם יאמר בפירוש בה' גירושין פי"א ה' כ"ג דכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו, ונשואים כזאת כמו בנד"ד (אינו מצוי ברוב ח"ו) ומה שיאמר כ"ת כי בלי הבחנה הרי יכול לצאת מזה כמה קלקולים לענין יבום וחליצה כו' זאת לא נעלם ממני ומשנה מפורשת היא ביבמות ד' ל"ז ע"ב הגיורת שנתגיירו בניה עמה כו' אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה, כו':

אבל לענ"ד דלא גזרו בגיורת מטעם שאמרו הנטען על השפחה ועל הגיורת לא ישאנה כו' (כאשר בארתי למעכ"ת במכתבי הראשון) כמו כן אין לחוש לקלקולים כו' כדאביי „ביבמות" ד' ל"ה א' בשלמא גיורת כיון דדעתה לאגיורא מנטרא נפשה, כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה, ובין זרע שנזרע שלא בקדושה, וברש"י שם ד"ה הוא דאמר כר' יוסי כו' דאפילו גיורת נשואה כיון דדעתה לאגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין כו' והש"ע אה"ע סי' י"ג סע' ה' שפסק בגיורת הנשואה כו' שצריכה הפרשה ג' יום ס"ל כסברת ר"י במסכת יבמות דף ל"ה ע"א בתוס' ד"ה חוץ מגיורת וז"ל שם ועוד אר"י דיש לחלק דלא מינטרא נפשה כלל כשמתגיירת עם בעלה יחד, כיון שכל הזרע מאותו האיש אינה חוששת להבחין בין זרע שנזרע בקדושה, לזרע שנזרע שלא בקדושה עכ"ל זה הוא דעת הש"ע כסברת הר"י בתוס' הנ"ל ולכן דוקא בנשואה ונתגיירה צריכה הפרשה ג' חדשים דאיכא למיחש שמא מעוברת היא ואתו לידי תקלה, ובהא הוא דמצריכין להמתין אבל במקום דלא נפיק מינה חורבה לא גזרינן ולהכי פסק הגאון בעל דגול מרבבה בש"ע יו"ד סי' רס"ט ס"ט (בד"ה לזרע שנזרע שלא בקדושה) וז"ל ואם היא זקנה אינה צריכה להמתין ובעקרי דינים ה' גרים אות ה' וז"ל הוכיח במישור מההיא דיבמות דמ"ב דגר שנתגייר עם אשתו והיא מעוברת אינה צריכה להמתין ימי הבחנה כשם שהי"ל להמתין אם לא היתה מעוברת כמ"ש מרן ביו"ד סי' רס"ט ס"ט ובאה"ע סי' י"ג ס"ה דשאני הכא שכבר מעוברת ואין לחוש לשמא תחזור ותתעבר כו' עיין שם ודאי' לדברי כנ"ל יעוין ברא"ש פרק שני דיבמות ד' ל"ה שם ברא"ש סי' י' ד"ה אבל גיורת ומשוחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למגזר זנות אטו נשואים כו' (ובקרבן נתנאל שם ס"ק כ"ג ד"ה אבל גיורת ומשוחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למגזר זנות אטו נשואין דאפילו גיורת נשואה לישראל: כיון דדעתה לאגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה, א"נ כשמתגיירת עם בעלה ס"ל לרבינו כיון שכל הזרע מאותו האיש, אינה חוששת להבחין ואינה מתהפכת כסברת ר"י בעל התוס', ולא גזרינן משום גר וגיורת איש ואשתו, דהיא מילתא דלא שכיח עכ"ל ומלתא דלא שכיח לא גזרו ובאה"ע י"ג ה' וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו ובזה נסתלק תמיהת המהרש"א ד' ל"ה ד"ה הוא דאמר כר' יוסי:

אבקש

אבקש מרמעכ"ת כי יטריח לעין בזה עוד הפעם ויודיעני דעתו דמר.

והיה זה שלו׳ לאדוני ולביתו כל הימים   מאת אוהבו הנאמן

אברהם עבר הירשאוויץ

חונה פה מעלבורן אשר באוסטראליע המרינה

תשובה מאדמו"ר על זה לא מצאתי בהכתבים אשר בידי ושלו׳

ב"ה יום ה׳ י"ד ימים לחדש אלול שנת תרס"ה לפ"ק פה טאלידא א׳

כתיבה וחתי"ז לראש העוסק בחוקי חורב אשר הלכות עולם לו ה"ה הרב הגאון המפורסם החכם הכולל כו׳ אדמו"ר מו"ה חיים יעקב ווידרעוויץ שליט"א ולכל משפחתו תחל שנה וברכותיה אמן אחד"ש בקת"ר

שאלה

יורינו הדרתו

באשה נכרית שהייתה נשואה לישראל בנימוסיהן וילדה בן, וביום השני ללידתה קבלה האם עם בנה דת היהדות בפני בי"ד כד"ת וביום השמיני הכניס האב את הילד לבי"ד למול ולהכניסו בבריתו של א"א כד"ת המבואר (ביו"ד סי׳ רס"ה ז׳) ביום השמיני למילתו כשנתרפא רפואה שלמה טבלנו את הילד כמבואר (שם סעיף ב׳) וגם אם הילד טבלה אז כד"ת וזאת היה ביום הששה עשר ללידתה והאשה עוד לא נטהרה מזוב דמיה, ולא ספרה עוד ז׳ נקיים כדת המבואר (ביו"ד סי׳ קצ"ד) ומאשר בעלה הישראל היה מוכרח לנסוע לדרכו ביום המחרת למדינת— New=Zealand לכן עלה טרם שבה לאיתנה כי היתה משתוקקת להכנס לדתינו הק׳ במהרה, וכאשר אמרתי לבעלה הישראל כי ע"פ דתה"ק אם חפץ באמת לחיות עמה חיי יהודי נאמן חובה עליו עתה לכנסה מחדש בחו"ק ולכתוב לה כתובה כד"ת (מאשר הנשואין בנימוסיהן לא יחשבו (כמבואר באה"ע (סימן כ"ו ובסי׳ קמ"ע) ומפני זה חפץ לקדשה תכף אחר הטבילה בפני עדים כשרים, כי בעוד איזה חדשים כשתשוב לאיתנה יקחני אליו למדינת New=Zealand ושם עדים כשרים שומרי שבת אינם בנמצא עתה אדמו"ר יורינו בנידון כזה אם יוכל לקדשה וליסע תכף לדרכו כי לכאורה דומה זה למעוברת וזקנה דאינן צריכות להמתין ימי הבחנה כמבואר (בדגול מרבבה ביו"ד סי׳ רס"ע ס"ע ד"ה לזרע שנזרע שלא בקדושה, ובע׳ דינים שם הלכות גרים אות ח׳ הוכיח במישור מהאי (דיבמות ד׳ מ"ב דגר שנתגייר באשתו מעוברת א"צ להמתין ימי הבחנה:

שאלה ב׳

שבוע דנא קבלתי גפ"ע מנויארק מרב אחד גדול הנשלח אליו בהרשאה כד"ת מעיר שיגאגא הנ"פ נכתב בשיגאגא באחד בשבת בעשרה ימים לירח תמוז שנת חמשת אלפים ושש מאות וששים ושלש וכן היה כתוב בהרשאה הנשלח משיגאגא

משיגאגא לנויארק, ובהרשאה הנשלח מהרב דנויארק להשליח פה טאלידא היה כתוב בזה הלשון וגט זה נכתב ונחתם בשיגאגא דמתקריא טשיקאגא כו' באחד בשבת בעשרה ימים לירח תמוז שנת חמשת אלפים ושש מאות וששים וחמש, אנכי שלחתי לחזרה אל הרב נ"ר הנ"ל ובקשתי לתקן הטעות וישלח לי הרשאה מתוקנת כד"ת וכן עשה, ובמכתבו אלי (זה לשונו ממש):

ב"ה יום א' תבא תרס"ה פה ניאיארק

בוה"ט לכבוד הרב המאה"ג כו' מו"ה אברהם עבר הירשאוויץ נ"י

אחדשה"ט יקרתו הגיעני ויישר כחו שדקדק בדבר אבל לא אכחד אם לדידי הי' בא הרשאה כזו בטעות אשר ניכר ונראה שהוא טעות סופר, ובדבר דעבידי למטעי בו אחרי שמירגל על לשונינו ששים וחמש כל השנה בוודאי לא הייתי מעכב מלמסור הגט אפי' מעיכב בן יומא אבל לא הייתי נותן הפטור להאשה עד שאקבל קיום מהב"ד על הטעות סופר, אבל כעת אני שולח לכבודו הרשאה אחרת מקויימת ונא להשיב לי מיד ממסירת הגט ליד האשה.

מנאי מוקירו ומכבדו נ"ר . . עכ"ל

ועתה אדוני הרב כאשר ראיתי הלכה למעשה מהה"ג ר"י העלער זצ"ל בענין כזה ששלח לחזרה ולא מסר הגט בטעות כזה בהרשאה לכן אשאל את פי קדשו מה דעתו דמר בענין כזה, וכאשר אדמו"ר טוב לכל נפש תדרשנו בתורת ה' סמוך לבבי כי יעריח להשיב לעבדו

אברהם עבר הירשאוויץ
חונה פה טאלידא

יום ו' עש"ק טו"ב אלול תרס"ה נוא יארק

הטיבה ד' לטובים ולישרים הכוה"ח היניהו כבוד ידי"נ הה"ג המפורסם הו"נ כו' כש"ת מו"ה
אברהם עבר הירשאוויץ נ"י

מכתבו קבלתי, ע"ד ישראל הדר עם א"י ונשואה בחוק המדינה וילדה בן ונתגיירו היא ובנה, וכאשר הדין שצריך לישא אותה בחו"ק כדמו"י, אם רשאי לישא אותה בלא המתנת צ"א זו אין צריך לפנים יען שזה איזה ימים שילדה הלא אין להסתפק שמא היא מעוברת, גם מצד מינקת חבירו אין להסתפק, כי גם בישראלים וילדה בזנות אם הבועל מודה שהוולד ממנו מותר לישא אותה בימי מניקתה כמ"ש באה"ע סי' י"ג ובבאר היטב ס"ק י"ז ופ"ת שם ס"ק י"ח ע"ש ופשוט—ועו"ד ההרשאה שכתוב שם שהגט נכתב בשנת תרס"ה, ובהגט נכתב תרס"ג איני יודע איך עלה על דעת הרב אשר מחזיק א"ע לגדול שזהו טעות דמוכח, הלא נכתבו גיטין בשנת תרס"ג ובהרשאה כתוב מפורש שנת תרס"ה א"כ אין זה הגט אשר עליו ניתן ההרשאה ובאמת הצריכו סימנין הרבה בהגט גם אשר אינם ידועים להשליח, והכל שיהיה ברור שהגט הזה הוא שנותן עליו ההרשאה ואם יהיה חסר איזה דבר מהסימנין שוב אי אפשר למוסרו ליד האשה ופשיטא אם סותר להסימנים המובארים בהרשאה שהוא פסול בטח ידוע לכ"ת מ"ש בת' ח"ס ס' ז"ע, שצריכין לדקדק בהרשאה כמו בהגט ודי בזה. אודיע לכ"ת כי הש"י גמל חסד עמדי כי הייתי חולה שיב"ש כשני שבועות והש"י בחסדו חסד חנם שלח רפואתי יהי ש"ר מברך כו':

והנני ידידו מברכו בכוה"ט לאלתר בספרן של צדיקים
חיים יעקב ווידרעוויץ

דבר

דבר תורה ששמעתי מפי הרב החכם איש האשכולות מו"ה שמואל יוסף פין ז"ל בווילנא מוצאי ש"ק פ' תצוה שנת תרמ"אלפ"ק. וזה :

(הרמב"ם בהלכות אישות פ"ג הלכה ו') הרי את חרופתי, הרי זו מקודשת. (הלכה ז') אמר לה הרי את מיועדת לי. הרי זו מקודשת מספק, גירסת רבינו כגירסת הר"ח שכתב איבעיא להו האומר חרופתי מהו? ופשטינן מהא דתניא, האומר חרופתי מקודשת. שכן ביהודה. קורין לארוסה חרופה ומה שהקשו על רבינו הוא, היאך אפשר דטפי עדיף לשון חרופה שפירושו מיועדת משום דאיתא בחציה בת חורין, מאמה העבריה דשייכי בה קדושין גמורין, וכתוב בה לשון יעוד. ואפילו הכי פסק שם (הלכה ז') דמקודשת רק מספק?

אבל באמת לא קשיא מידי משום דלשון יעוד דכתיב באמה העבריה. לשון מושאל הוא, ולא לשון מיוחד רק באישות, ועניינו הכנה, והזמנה. במקום, או בפעולה, או שימת גבול, כדכתיב ומי יעדה (מיכה ו' ט"ו) ויותר מן המועד אשר יעדו (ש"ב כ' ה') אנה פניך מועדות (יחזקאל כ"א) הזמנה למשפט, מי יועידני (איוב ט' י"ט). אבל חרופתי גבי אישות (דחציה שפחה וחציה בת חורין) הוא לשון מיוחד רק בה באישות כאשר יבאר רבינו בספרו מורה נבוכים חלק א' פ' ל"ט וז"ל שם. ומענין יחרף אללי. אמרו שפחה נחרפת לאיש, דומה לערבי כלומר מנחרפת, רוצים בה נוטה מקנין העבדות לקנין האישות. ועתה כאשר זכינו לדעת ולהבין פירוש מלת נחרפת כאשר יבאר רבינו. דבריו נכוחים גם לולי היה לפניו הגירסא. כגירסת הגמרא אשר לפנינו. שטעמו של רביני דמקודשת. משום דחרופתי הוי לשון קדושין, ומה לי אם בשפחה כנענית הכתוב מדבר. או בחציה שפחה, וחציה בת חורין אחת היא לנו, פה לא נחית הרמב"ם לפלוגתא דר' עקיבא ור' ישמעאל (בכריתות דף י"א) רק יפסוק להלכה, אם קידש איש בת ישראל בלשון. הרי את חרופתי. והאשה מכרת בלשון זה שהוא לשון קדושין, הרי זו מקודשת, משום דחרופתי הוי לשון קדושין בכל מקום. ולא מייתי מיהודה. אלא לפרושי ליפנא דקרא, דנחרפת היינו מארסת. שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה, וכדאמרינן בעלמא. לטוטפת ד' שכן קורין בכתפי טט שתיים, ובאפריקא פת שתים, וכדמצינו. הן יראת השם היא חכמה. אין הן אלא אחת שכן בלשון יוני קורין להן אחת, מכירה. כירה. שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה, אבל האומר לאשה, הרי את מיועדת לי, הרי זו מקודשת רק מספק, משום דבלשון מיודעת הבנות שונות, הרי את מיועדת לי, למשפט; או הרי את מיועדת לי, לילך למקום פלוני. ועיין שם בר"נ, ובכסף משנה, ובמגיד משנה:

עד כאן שמעתי מפיו והעלתי עלי גליון
אנכי אברהם עבר בן לאדוני אבי
מו"ה שמואל ז"ל.

נדרים דף ז' ע"א) יש יד לצדקה? עיין בגליון הש"ס שהקשה. דהר"ן כתב לעיל (דף ו' ע"ב) בד"ה בעי רב פפא. הא דמבעי בקדושין ולא ילפינן במה מצינו מנדרים, דדלמא נדרים חמירי דאפילו בדיבורא בעלמא חיילי, משא"כ בקדושין דבעי מעשה (כסף או שטר). א"כ מאי מספקא ליה להגמרא הכא בצדקה, אי יש יד. או אין יד. הא צדקה דמתפסת בדיבורא. שפיר יש ללמוד במה מצינו מנדרים מה מצינו בנדרים דחיילו בדיבורא יש יד. אף צדקה כמי דמתפסת בדיבורא יש יד עכ"ל. ולולי מסתי' אמינא דלהכי

דלהכי לא מצי למילף במ"מ צדקה מנדרים דהא ידות למלקות נמי איתרבו כמ"ש הר"נ פה בד"ה מודה היה ר' עקיבא, וא"כ אי אמרינן דיש יד לצדקה מילקי נמי לקי עליה משום בל תאחר ואין עונשין מן הדין כמו שכתב הר"נ לעיל דף ד' רע"ב ד"ה תיתי במה מצינו מנדרים. וא"ת הרי ליכא מלקות על בל תאחר. מפני דהוי לאו שאין בו מעשה. וא"כ שפיר יש ללמוד מנדרים במ"מ? אבל ע"ז נוכל לתרץ דאשכחן גווני דלקו על בל תאחר על דרך שכתב רלה"ח (דמצינו בר"ה דף ד' ע"ב) בד"ה ולרגלים דפריך הגמרא. רגלים באחד בניסן הוא? בט"ו בניסן הוא? כו' נ"מ לנודר למיקום עליה בבל תאחר, והקשה רלה"ח דלמה קבעו פסח ר"ה לנדרים, הרי לענין איסור עשה, הרי עבר ברגל, ואי משום מלקות הרי ליכא מלקות על ב"ת בפני דהוא לאו שאין בו מעשה? ותירץ דמצינו במשנה למלך פ"ג מה' ב"מ דהיכי דתחילת עשיה במעש' אזי לוקה ג"כ על לאו שאין בו מעשה. וא"כ מי שטימא א"ע לפני הרגל במזיד. שוב עבר על בל תאחר במעשה ולוקה שפיר עכ"ל ולפי זה בצדקה נמי אשכחן דלקי משום ב"ת, כגון דחזינן שהוא מתעצל לשלם ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר לו ממה לשלם הצדקה, וא"כ עבר בב"ת על ידי מעשה ושוב לוקה שפיר ולהכי לא מצינו למליף במ"מ מנדרים כנ"ל.

וידידי הרב ר' אליעזר יעקב נ"י הקשה לי ע"ז הלא כל מצות עשה שמתן שכרה בצידה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה ובצדקה נמי אשכחן מתן שכרה בצידה? אבל תמהני מה ענין צדקה לנדר צדקה הבא ע"י נדר ילפינן מדכתיב (דברים כ"ג) נדבה אשר דברת בפיך. ולא נמצא שם מתן שכר בצידה אדרבה שם כתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא. מכלל דאם עבר ונדר איכא חטא. ועיין נדרים כ"ב ע"א שם ברש"י ועוד מה ענין נדר לצדקה והלא משום דאיחר נדרו מחייבינן ליה. ועוד נ"ל טעם אחר ולהכי לא נוכל ללמוד צדקה מנדר משום דאיתא נדרים דף נ"ג ע"א תניא הנודר מן השמן בא"י מותר בשמן שומשמין כו' ובבבל אסור בשמן שומשמין כו' מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה. פשיטא? לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא איזיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא, נמצא דנדר מקרי ספק איסור, והר"נ ס"ל בצדקה דף ז' דצדקה מקרי ספיקא דממונא ולקולה, וממונא מאיסורה לא ילפינן.

זאת חדשתי בימי חרפי שנת תרכ"ג לפ"ק.

אברהם עבר הירשאוויטץ.

בית אברהם

דרוש א׳ לשבת הגדול

בבהכ״נ ח״ק ב״י אנשי קאלוועריער 15 פייק ס״ט

„הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו"
יאמרו גאולי ה׳ אשר גאלם מיד צר וגו׳

השבת קדש הזה קנה שם טוב לעצמו להקרא בשם שבת הגדול. כאילו יגדילוהו מיתר שבתות השנה. מטעם הנס שנעשה בו. שלקחו שה לפסח מצרים ביום השבת שהל בעשור לחדש (שבת דף פ״ז) ת״ר ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים. בי״ד, שחטו פסחיהם ובט״ו יצאו (מדהמיסר בניסן ה׳ דשבת (עשרה בניסן הל בשבת), וכאשר בא להם דבר ה׳ ביד משה „בעשור לחדש" הזה ויקחו להם שה לבית אמרו ישראל „הן נזבח את תועבת מצרים וגו׳" אמר הקב״ה התיצבו וראו את ישועת ה׳. בכורי מצרים, כאשר ראו לקיחת השה, שאלו מה זאת? וישראל הגידו להם. כי בערב ליל י״ד, ישחטו את השה, וכחצות הלילה ימותו כל בכורי מצרים, הלכו אל פרעה... ונעשה מרידה גדולה, זש״א למכה מצרים בבכוריהם. לכן היום שנעשה בו ניסים לישראל. ראוי להקרא בשם גדול, והיום המקווה לפדיון נפשנו מגליתינו זה. ג״כ נקרא גדול, כמ״ש הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה׳ הגדול. (מלאכי) ויום המקוה נקרא גדול. על שם שאז יתפרסם שם ה׳ ויכלתו ויתגדל ויתקדש שמו י״ת (השם שלם וכסא שלם) וכאשר במצרים נתפרסם יכלתו כי עצום מאד בלקיחת השה אלהי מצרים בשבת כנ״ל, לכן זכה השבת הזה להקרא „שבת הגדול" וכאשר הבטיחנו י״ת ע״י עבדיו הנביאים „בימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז׳ 15) וע״י הנביא (ירמיה כ״ג), לכן הנה ימים באים נאם ה׳, ולא יאמרו עוד חי ה׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה׳ אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה, ומכל הארצות אשר הדחתים שם, וישבו על אדמתם", לכן נקרא יום המקוה לפדות נפשינו ג״כ בשם גדול, כמ״ש הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה׳ הגדול.

וכאשר הבטיחנו הקב״ה על ידי נביאו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, לכן מה מאד תשתוקק ותכסוף לב היהודי לדעת סבת גלות מצרים, ועל ידי מה זכו לצאת משם ברכוש גדול, למען נדע גם אנחנו במה נוכל להגאל. והנה הסבה לגלות מצרים חתרו גדולי החכמים, לדעת זאת, ובכל אשר חקרו הראשונים גם האחרונים לא מצאו סבה ועון אשר חטא, שיאמר עליו כי הוא זה שגרם גלותם, קצתם חשבו בעון אברהם אבינו. ששאל במה אדע?

ועי״ז

וע"ז בא המענה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' וקצתם יחסו זה לעון אברהם בעבור צאתו מארץ כנען כשבא הרעב עיין רמב"ן פ' לך ואם בענין שרה שהכניסה בתגר הלקחה לבית פרעה. וקצת יחסוהו לעון אחי יוסף. ואחרים אמרו שלא היה על צד החטא. כי אם לזכך חמרם לקבלת התורה. אבל כאשר נתאמת לנו מרז"ל (לא חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא) אזי כל הטעמים אשר הזכרנו לא תרגיע לב היהודי. ולא תספיק להביאם בשביל זה בגלות המר ד' מאות שנה. לכן נשים לבנו אל דברי התורה. ברמיזותיה ובמליצותיה על פי ביאור התלמוד והמדרש ודבריהם תהל אור בהיר על מעשה אבותינו במצרים. ואז נראה כי נענשו מדה במדה. כמדת הקב"ה ומצינו בתורה (שמות ב' י"ד) „ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר" (מדרש פ"א ג') ר' יהודא ב"ר שלום בשם ר' הנינא הגדול. ורב בשם ר"א אמרו. היה משה מהרהר בלבו ואומר מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות? כיון ששמע דבריו (מי שמך לאיש וגו') א"ל למשה. והלא בנה של יוכבד אתה. והיך קורין לך בן בתיה. ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו. אמר לשון הרע יש ביניהן היאך יהיו ראוין לגאולה. לכך אמר „אכן נודע הדבר" עתה ידעתי באיזה דבר הם משתעבדים (ובמ"ד פ"א ה') „וירא אלהים את בני ישראל" שלא היה בידם מעשים טובים שיגאלו בשבילם (שם פ"ג ד' וכי אוציא את ב"י ממצרים מה זכות יש בידם שאוכל להוציאם? „ויאמר כי אהיה עמך" וגו' בזכות התורה שהן עתידין לקבל על ההר הזה הם יוצאים משם. וזה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה (כמ"ש תהילים ק"ה) ויתן להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצרו (בעתיד) (ומדרש פ"ו ד') וגם אני שמעתי את נאקת ב"י וגו' אעפ"י שישראל שבאותו הדור לא היו נוהגים כשורה. שמעתי נאקתם. בעבור הברית שכרתי עם אבותיהם (שם אות ה') „ולא שמעו אל משה" היה קשה בעיניהם לפרוש מע"ז. וכן מפורש ע"י (יחזקאל כ') וימרו בי ולא אבו לשמוע איש שקוצי עיניו לא השליכו. ואת גלולי מצרים לא עזבו. וכן (במד' שה"ש פ"ב ב') כשושנה בין החוחים מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים קשה לבעלה להלקט. כך גאולתן של ישראל היתה קשה לפני הקב"ה הה"ד או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי. עם מקרב גוי. גוי מקרב עם לא כתיב „אלא גוי מקרב גוי" שהיו אלו ערלים. ואלו ערלים. אילו מגדלי בלורית. ואלו מגדלי בלורית. אלו לובשי כלאים. ואלו לובשי כלאים (ולא תקשה על רז"ל. הלא זה היה קודם מתן תורה לפי המבואר במ"נ ח"ג פ' ל"ז) שהכלאים מסעיפי ע"ז הוא. ועל ע"ז היו מצווים מצד בני נח. א"כ לא היתה מדת הדין נותנת שיגאלו ישראל לעולם. אילולי שאסר הקב"ה עצמו בשבועה כמ"ש לכן אמור לב"י. ואין לכן אלא שבועה כמשנ"א ולכן נשבעתי לבית עלי. זאת חקת הפסח. המול לכם כל זכר. וכל ערל לא יאכל בו (מדר"ש פ' י"ט ה') רבותינו אמרו לא בקשו ישראל למול במצרים אלא כולם בטלו המילה במצרים. חוץ משבטו של לוי שנ"א וללוי אמר.

כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו והיה הקב"ה מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה קרא למשה וא"ל לך ומול אותם והרבה מהם לא היו מקבלים עליהם למול, וצוה הקב"ה שיעשו את הפסח וגזר לד' רוחות העולם ונושבות בג"ע והרוח שבג"ע נדבק בפסח והיו עיפים מן הרוח (ובזה הכריחם למול)

ועתה נשימה לבינו לחקור מה היה בעוברם של בני ישראל כי נשחתו כל כך ברד"ו שנה? ואם נחשוב אחר מיתת השבטים תעלה לערך 139 מאה ושלשים ותשע שנה אחר מיתת יוסף, ועוד תכסוף נפשינו לדעת הסבה, מאין צמחה השנאה על בני ישראל? הנה התורה תספר לנו כאשר נשמע בית פרעה כי באו אחי יוסף, וייטב בעיני פרעה ועבדיו, ועגלות נשלה להם על פי פרעה להביאם, ונתקבלו במצרים בכבוד גדול מהמלך, כן מהשרים, ועפ"י פרעה הושיבם יוסף במטב הארץ כמשנ"א ויושב יוסף את אביו ואת אחיו במיטב הארץ, בארץ רעמסס. כאשר צוה פרעה וכבוד גדול הראו לב"י במות אביהם יעקב כמשנ"א ויעלו אתו כל עבדי פרעה וזקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים וגו', ואיך נהפכו להם לאויבים, ומה גרם להם השנאה? עפ"י חקר הקרי לב אשר הכמים הגידו לא כהדו, היה הסבה לשנאת ישראל וגודל השעבוד, רק בעון זדון. מאשר העשירו גדלו והצליחו, שמנו עשתו, כמ"ש וישמן ישורון ויבעט—במוסרות האבות. מרוב טובה, החל עם ישראל, לסור מדרך האבות הקדושים אשר הציבו למו, כמו שנבאר לפני קהל השומעים הנכבדים, וזה!.

על אבינו הראשון אברהם תעיד תוה"ק שהיה אהוב למקום כמשנ"א (פ' וירא) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו, ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו'. אהוב לבריות, ביתו היה פתוח לרוחה לכל עובר ושב לכל נקשה ודל, עמד לימין הנעשקים להצילם מיד עושקיהם כח, במלחמת ד' מלכים הצילם מיד שוביהם, השיב להם את רכושם כמ"ש אם אקח מחוט ועד שרוך נעל בזה הראה נדבת לבו, מבשרו לא התעלם, סיכן נפשו להציל את לוט בן אחיו, חי באהבה נאמנה עם שכניו, ענר אשכול וממרא הלכו עמו במלחמה, כל דורו הכירוהו לנשיא אלהים, כן בנו יצחק, הלך בדרך חנכו אביו מנעוריו, כאשר ברכו ה' במקנה צאן ובקר ועבודה רבה, ויקנאו אותו פלשתים, היה מתנעלבין ואינם עולבין, גם כאשר כל הבארות אשר לאביו סיתמום פלשתים וימלאום עפר, וגם אחרי ששלחו המלך מגרר ויחן בנחל גרר, וגם שם לא מצא מנוח מריב רעי גרר, והבארות שחפר יצחק ועבדיו בעמל כפיהם גזלו הרעים קרא עשק וכאשר חפר באר אחרת, ויריבו גם עליה, לא בא עמהם במחלוקת, רק קרא שמה שטנה, ויעתק משם עד כי בחמלת ה' עליו בא אליו אבימלך ופיכל שר צבאו ואחזת מרעהו לבקש קרבתו, וכי יכרות עמו ברית, לא נטר שנאה להם, מחל על כבודו, וכרת עמו ברית בשבועה, וכן יעקב אבינו לימד

דעת את בניו והדריכם בנתיבות יושר, וילמדם לעשות צדק, משפט, ומשרים, ומאד חרה לו על מעשה שמעון ולוי בשכם, אף כי שכם וחמור חללו כבודו וכבוד ביתו וגם לפני מותו אמר על שמעון ולוי ארור אפם כי עז וגו' למען ישמרו בניו דור יבא, מלהתנהג בדרך זה, צוה לבניו להתרחק מלוקסוס לבלי למשוך עליהם קנאת הגוים באמרו למה תתראו (תענית) כעשירים כשבעים בפני עשו, ורז"ל א"ל יעקב לבניו אל תראו עצמכם כשאתם שבעים לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל ועמון, כדי שלא יתקנאו בכם, וכן יוסף הצדיק במדותיו הטובות היטב לכל מבן השפחה עד המלך היושב על כסאו, על כן כלם כבדוהו אהבוהו בעבור הלכו בדרך הוריו, אבל אחרי שמת יוסף וכל הדור ההוא, כל הכבוד, הגדולה והעשירות שזכו להם בימי יוסף נהפך להם לרועץ, אחרי כי סרו מדרכי האבות הקדושים וילכו אחרי למודי הרעפארים להתבולל בין המצרים, ולבלי יכירום כי ממעי ישראל יצאו הפירו ברית מילה, לבשו כלאים, והיו למגדלי בלורית כהמצרים בחוקי ע"ז כנ"ל, בגדולתם התחילו לפסוע על ראשי המצרים, בעשרם משכו עליהם עין המצרים להתקנא בהם על תפארת מלבושיהם, העכסים, והשביסים והשהרנים, הנטיפות והשרות והרעלות, בבואם מצרימה ניתן להם אחוזה בארץ רעמסס גושן, ובגדולתם כאשר העשירו שאפו לכבוד וקבלו משרות בממלכה כמבואר במד"ר (נגד עצת יוסף אנשי מקנה עבדיך תאמרו) קנו נחלאות בכל ארץ מצרים, כמ"ש במ"ד על אני חבצלת שביציאתן היו מפוזרין בכל ארץ מצרים כמ"ש ועברתי בא"מ והכיתי כל בכור בא"מ והיו הדם לכם לאות על הבתים, וישכירו מעונות גם להמצרים כמ"ש ושאלה משכנת ומגרת ביתה, ע"י גדולתם ועשרם החלו ללכת אחרי תאות לבם הזונה—ההשגחה העליונה השומר קדושת ישרא', לבלי ישתקעו בטומאה, הפך להם את המצרים לשונאים, אף כי המלך בעצמו עמד בתחילה לימינם (כמבואר במדרש פ"א ח') ויקם מלך חדש, רבנן אמרו למה קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה? אלא שאמרו המצרים לפרעה בא ונזדווג לאומה זו, אמר להם שוטים אתם, עד עכשיו משלהם אנו אוכלים, והיאך נזדווג להם ולולי יוסף לא היינו חיים, כיון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו ג' חדשים עד שאמר להם כל מה שאתם רוצים הריני עמכם, השיבו אותו על כסא מלכותו לפיכך כתיב ויקם מלך חדש וגו' רבנן פתחין פתחא להאי קרא (הושע ה') בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם ללמדך כשמת יוסף, הפירו ברית מילה אמרו נהיה כהמצרים) שטופים בזימה שנא' וזרמת סוסים זרמתם) מכאן אתה למד שמשה כלן ביציאתן ממצרים, וכיון שעשו כן הפך הקב"ה, האהבה (שהיו המצרים אוהבין אותן) לשנאה שנא' (תהלים ק"ה) ויבא ישראל מצרים וגו' ויפר את עמו מאד ויעצימהו מצריו הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו לקיים מה שנא' עתה יאכלם חדש את חלקיהם חדש מלך חדש

שעמד

שעמד וחידש עליהם גזרותיו (כמבואר מדרש פ"א י"ב) (ד' גזירות גזר פרעה עליהם)

א) עבודת פרך ושלא יהיו ישנים בבתיהם. ב) להרוג הזכרים על ידי המילדות. ג) כל הבן הילוד היארה תשליכוהו ד) שלא לתת להם תבן ותוכן לבנים יתנו. (ולפי דברי רבינו עזריה בספרו בל"ע) התורה בעצמה תודיע לנו לדעת סבת הגלות ושעבודם של ישראל, כי עונותיהם הטואלה כאשר שחתו מעלליהם, סרו מדרכי האבות הק' אשר למרום וילכו אחרי ההבל ויהבלו זה ואלה שמות ב"י הבאים מצרימה את יעקב (פי' כלם דומים לו) איש וביתו באו ואחרי שמת יוסף וכל אחיו יראי השם, קם דור אחר אשר סרו (בעון מתעיהם) מדרך ה' אשר למרום אבותם לעשות צדקה ומשפט ויתמכרו להמדת בשרים, לבקשת הגדולה והכבוד. לצבור כעפר כסף, וזש"א הכתוב אחרי שמת יוסף וכל הדור ההוא ובני ישרא' פרו וישרצו (לא היה פעולתם לתכלית המכון בבריאה) אלא היו כשרצים וכפזותי הבע"ח אשר אין מגמתם רק למלאות התאות והרצון המשולח גם נלכדו ברשת בקשת הכבוד והגדולה, וזה וירבו פי' שבקשו רבוי יתרה להתגדל על זולתם, ויעצמו בעשירות כמש"א לך מעמנו כי עצמת ממנו במאד מאד, כמו שדרש ר' עקיבה (ברכות ס"א) ובכל מאדך, בכל ממונך פי' בני ישראל נתעצמו בענין המאד היינו חמדת הממון, מאד בלי לשבעה, ורודפים אחריו חוץ מהגבלת השיעור הצריך להם ונמצאו שקועים בג' גופי עבירות קנאה תאוה, כבוד, ועי"ז זה השפילו נפשם הקדושה, וגרם זה שהמשפט האלוקי עשה את שלו, וגזר עליהם השעבוד והגלות, והביא עליהם ג' דברים לעונש מכוונים כנגד עונם, והמלך שעמד לימינם עד כה (כאשר הזכרנו למעלה) ויקם מלך חדש, אשר לא ידע את יוסף (להכיר טובותיו אשר פעל בעד עמו וארצו) ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל. רב ועצום ממנו וירצה, גדולתם ועוצם ידם בעשרם. ממנו פי' רבוים ועצמם של ב"י הוא רק ממנו חלבינו יאכלו וישבעו בזה הבעיר הקנאה בלב העם. כי בני ישראל יונקים חלב הארץ. ממנו—אנחנו אשמים בדבר, ממנו—אנהנו למדנום אלופים לראשינו: הבה נתחכמה לו— עמדו וגזרו עליהם ד' גזירות עפ"י ההשגחה העליונה כמ"ש הפך לבם לשנא עמו. להתנכל בעבדיו הם היו להוטים אחרי הממון. עשו עושר ולא במשפט, יהיו פורעים מס לחסרם מכספם אשר אספו כמ"ש וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם (במסים גדולים להעמידם ריקם וידל ישראל מאד) ב) שהיו מעדנים את גופם. ועי"ז "כה' בגדו כי בנים זרים ילדו", לכן וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו' ושלא ילינו בביתם. ג) נגד בקשת השררה והכבוד ויעבידו מצרים את ב"י בפרך. כבשום לעבדים עבדי עולם, ונגד מה שבטלו מילה, וירדו עד ע"ז השפילו נפשם הק' על זה בא העונש הגזירה ד' כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, הפקיר גופם ודמם. וכאשר ראו את עצמם ברעה גדולה, באו מתעיהם

הרעפארמער לרפאות שברם ואסונם. בהתבוללות. באמרם להם. כי כאשר יעשו לעם אחד, תבטל מהם הגלות והגזירות כאשר יאמרו מתקני הדת גם בימינו (והצדיקים שבהם חבשו פניהם בטמון מיראתם כי בעלי זרוע היו כמבואר במדר״ש), אבל ההשגחה העליונה עשתה את שלה, כל יותר שבקש להתקרב להמצרים, באותה מדה ריחקום, עד כי היו לקוצים בעיניהם כמ״ש ויקוצו מפני בני ישראל. ושנאום תכלית שנאה עד כי בקשו להאבידם ולכלותם מעל פני האדמה (והנה החמדה הזאת מאסיפת הקניינים והכבוד קננה בנינו ב״י יותר מכל אומה ולשון, כאשר יאמר ר׳ יוסף קרא (בספרו קוא״ק) וז״ל ומימי קדם צרינו יחרפונו על חמדת הממון שיש בנו, וגנות העושר הסיבה גירוש ספרד, ושאר גירושים מפאת רדיפת הריבות והנשך מגויי הארצות, ומה יעשו (מתקני הדת הרעפארמער) המה יטיפו להתבוללות, ובאמת כל אשר יבקשו ב״י קרבת הגוים. עוד יותר ירחקום ויהדפום, כאשר אמר בקהל רב המטיף בן בלי שם שטעקער ימ״ש. כי הוא והבריו אינם מתנגדים ושונאים את היהודים שומרי אמונים. רק על היהודים הרעפארמער כל חמתם, באשר גונבי דעת הגוים המה, להונות אותם ע״ז בשקר ובתרמית. וכן ראינו בארץ רוסיא. כל אשר התקרבו יותר אל הרוסים להתחקות כמעשיהם. עוד יותר נתרבה השנאה. עד כי באה גם שם גזירות קשות מרבה להכיל, ולדאבון לבנו נראה כהיום באמעריקא כי ע״י מתקני הדת ירדנו פלאים עד ע״ז ר״ל. בביטול שבת ומועד. וכל המחלל שבת כאילו עובד ע״ז. נתרבו מגלי עריות. עד כי חטאתם כסדום הגידו קבל עם במכ״ע (קדימה פארווערטס) ראה מכ״ע האמעריקאני. №20, Feb, 16|1906 נתרבו שופכי דמים חברת הקשר ברוסיא בנים כחשים גם מבני ישראל ששפכו דם נקיים מאלה אשר לא יאמרו קשר, לכל אשר יאמרו הבנים סוררים, וכבר נבאו רז״ל ממש כי יבואו ימים כאלה, (במד״ר שיר השירים פ״ה א׳) אחות לנו קטנה ר׳ עזריה בשם ר׳ יהודה ב״ר סימון. לעתיד לבא עתידין כל שרי אומות העולם באין ומקטרגין את ישראל לפני הקב״ה. ואומרין רבש״ע אלו מגלי עריות, ואלו מגלי עריות, אלו עבדו ע״ז ואלו עבדו ע״ז, אלו שפכו דמים, ואלו שפכו דמים. מפני מה אלו יורדין לגיהנם, ואלו אינן יורדין ? .

נשוב לענינינו. כיון שעברו על ישראל במצרים ארבעת השפטים האלו, ויצעקו אל אלוהי אבותם למלטם מרעתם. ראה הקב״ה בעני עמו. וישמע את נאקתם, ותפילתם הגם מתוך דחקם בכ״ז האזין ויזכור למו ברית אבות, ושלח את משה בהירו לבשר להם כ, מכלם יצילם ה׳, ולא יוסיפו המצרים לענותם ולשעבדם באחת מאלה, כמ״ש לכן אמר לבני ישראל אני ה׳ והוצאתי אתכם וגו (שמות ו׳) א) על העניות, שבא להם ע״י כבד המסים שאמר למען ענותו בסבלותם, הבטיחן, והוצאתי אתכם

מתחת

מתחת סבלות מצרים. אסיר עולם מעליכם, ב) על צער הגוף, מפני קושי השעבוד שמררו את חייהם, באה ההבטחה. והצלתי אתכם מעבודתם. ג) הבזיון והשפלות להיות עבדים במצרים. יתוקן במה שהבטיחן וגאלתי אתכם בזרוע נטויה. נלוי לכל העמים כי בני חורין אתם, ועוד יתייקר שמכם בפניהם, ותרב גדולתכם וכבודכם בעיניהם. כמ״ש, ויתן ה׳ את חן העם הזה בעיני מצרים. וגו׳ ד) הדבר העיקרי מהנוגע אל נפש הישראלי, בעניני אלוקות שנשחתו במצרים גם זה אתקן וזה ולקחתי אתכם לי לעם. והייתי לכם לאלהים. שתקבלו עול מלכותי, וידעתם כי אני ה׳ אלהיכם וגו׳ ומה שהיה הוא שיהיה. כי כן אנו מורדפים בד׳) דברים אלו גם היום בגלות המר הנוכחי. א) במסים כבדים, ויגזרו אוכל מפי היהודי בגזרות קשות, בגירוש מהכפרים, ומערי המלוכה. . . . ב) בעינוי ושעבוד הגוף אשר יצערו אותנו מושלים עריצים, ללחום מלחמותיהם. ושכר לא יהיה להם בעד דמם אשר שפכו על שדי קטל ג) הבזיון והשפלות, להיות בגדר עבדים. וירדונו בחירופים וגידופים—, וזה גרם הד׳ ד) הנוגע אל הנפש, בביטול התורה, וקדושת הכנסיה, בחילול שבת ומועד, בטהרת חיי המשפחה. וכאשר הבטיחנו י״ת ע״י הנביא (מיכה ז׳). כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות נקוה כי אלקינו ברחמיו ישמור לנו הבטחתו ויקיים דברו הטוב ע״י הנבאים להושיענו מכל אלו הד׳ צרות וירוממנו. ועוד יאר פניו אלינו סלה. והסתכל כי על כל אלה סידר המשורר המזמור המשובח (תהילים ק״ז על קבוץ גליות, וכו ביאר אלו הד׳ חסדים בד׳ חלוקות.

א) על החסד הראשון מהנוגע אל העניות וחסרון הפרנסה אמר. יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם כי השביע נפש שוקקה, ונפש רעבה מלא טוב.

ב) מהבזיון ושפלות העבדות כמ״ש יושבי חשך וצלמות, אסירי עני וברזל ויכנע בעמל לבם. שמהיותם אסורים בכבלי העבדות גרם היות טבעם נכנע ומדוכא מבזיונם וקלונם, ועל כן צעקו אל ה׳ בצר להם. והוא ית׳ בחסדו הצילם.

ג) על חסד הצלתם מהעונות אמר אוילים מדרך פשעם (כרז״ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. וזה אוילים מדרך פשעם ומעונתיהם יתענו כי אין יסורין בלי עון אמרו רז״ל וכשזעקו אל ה׳ בצר להם, שלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם בגיהנם וע״ז יודו לה׳ חסדו. ומה שאמר ישלח דברו וירפאם ירצה דברו הטוב בהיישרות תורתו התמימה. שבה רפאם מחולי הנפש.

ד) ועל צרות הגוף בגלות המר הזה אשר אנחנו סובלים יסורים קשים ומרים ממות המשיל המשורר אותנו ליורדי הים באניות, אשר חייהם בסכנה, והגזרות קשות יכנה בשם גלים כרז״ל ברע״ק שאמר על כל גל וגל נענעתי לו בראשי, והולך ומתאר ואומר המה ראו: מעשי ה׳. כי על זה

יתפלאו

יתפלאו כל הקרי לב. איך תתקיים אימה זו בין האומית? וגם בזה צועקים אל ד' שומרם ומצילם והוא ית' משתיק סערת הים ומחליש כח האויבים. וזה ויקם סערה לדממה ויחשו גליהם.

ולזכר הניסים האלו ארבעתם. תקנולנו הקדמינים ז"ל אלו (הד') כוסות
כי אלו הד' כוסות, מכוונים כל אחד, לאחד מאלו ההצלות, ובגדול החילו

א) השורש העיקרי מפדיון נפשנו. והיותינו מקבלים עול מלכות שמים בא כנגדו. כוס ראשון, על קדושת היום שבו אנו אומרים אשר בחר בנו מכל עם ובו וקדשנו במצותיו, כי זה הוא מה שערב לנו מאד. להיותינו זוכים לשיגיעו לנו מצותיו ית' שנתקדש בהם, אחר כך בא כוס שני, על ההגדה. שהוא סיפור גאולה והוציאנו משעבוד להירות. ואנו מתחילים בה, עבדים היינו לפרעה. והותמין בגאולה והירות כי בוז וקלון לכבוד וגדולה הומיו, אח"כ בא כוס שלישי, על ברכת המזון שבה והודאה לו ית' אשר השביענו כל טוב תחת היותנו עניים מורדפים בהוסר פרנסה רעבים גם צמאים, והוא ית' השביע נפש שוקקה בטובו הגדול. אחרי כן בא הכוס ד' על ההלל שאנו אומרים על ההצלה מכל כל אויבינו הרודים בנו. במכות אכזריות השופכים דם נקיים. ירוטשו אם על בנים, ואנו מתחילים בתפילה שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך וכו' כי אכל את יעקב וגו' שפך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם וגו' שהיא בקשת הנקמה על אשר קמו עלינו לכלותינו, ומה שהיה, הוא שיהיה. וכגאולה הראשונה, כן תהיה האחרונה להושיענו מכל אלו שפטים רעים הארבע. אשר זכרנום, כאשר בישר לנו הנביא בשם ד' בימי צאתך מארץ מצרי' אראנו נפלאות בב"א.

דרוש ב'

דרוש לש"ק חוה"מ פסח שנת תרס"ו
בבהכנ"ס בני יעקב טאלידא א"ה.

שיר השירים אשר לשלמה (שיר שהוא על כל השירים. נעים זמירות, ומבחר השירות ודבר גבורות, דנאמר להקב"ה (שנקרא שלמה כמה דכתיב (שופטים ו') ויקרא לו ה' שלום) מאת עדתו ועמו כנסת ישראל (רש"י) אמר ר' אלעזר בן עזריה כו'

כך כל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. (רש״י)

ועתה נטה אזן לדברי חז״ל. ונשמע איך יפרשו דברי השירה הזאת.

(מד״ר) **שיר השירים**, זהו שאמר הכתוב (קהלת יב) ויותר שהיה קהלת חכם, עוד למד דעת את העם, ואזן וחקר, ותקן משלים — הרבה״. ואזן עשה אזנים לתורה עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה, וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה.

וחקר דברי תורה, פתח דרך ומסלול להחקירה, וכל החכמים הבאים אחריו השתמשו בדרך זו פתח לפניהם, ותקן משלים הרבה, שעד שלא עמד שלמה לא היתה דוגמא ״פי׳ דמיון ומשל להבין תוכן הענינים״ וע״י משלותיו של שלמה, עמדו על דברי תורה, ישקני מנשיקות פיהו (רש״י) זה השיר אומרת כנז׳ בפיה בגלותה ואלמנותה, מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו והנשיקות משל לתענוג דביקות הנשמה במקור החיים ותוספת רה״ק, ישקני (מד״ר מזייני (תואר לכלי זין) מדכתיב (ד״ה א׳ י״ב) נשקי קשת מימינים ומשמאלים.

אמר ר׳ שמעון ב״ר נחמן משלו ד״ת בזין, מה הזין מתקיים לבעליו בשעת מלחמה, כך דברי תורה מתקיימת עם מי שעמל בהם כל צרכן.׳

ישקני, יטהרני, כמה דתימא (ישעיה ל״ג) כמשק גבים ש׳ כאדם שהוא משיק שני גבים (פי׳ שני בורות) ומדבקן יחד כדי שיהיה בשניהם שיעור מקוה טהרה, וזה יטהרני ע״י התורה שהיא נתונה מנשיקות פיהו של הקב״ה כמ״ש לקמן מה מים מטהרים את האדם מטומאה שנא׳ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, כך תורה מטהרת את הטמאים מטומאתם שנא׳ תיהלים י״ב, אמרות ה׳ אמרות טהורות

ישקני, ידבקני המר״א (יחזקאל ג׳) ״וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה״ פי׳ שנוגעות ודביקות אחת אל אחת.

ד״א **ישקני**, יוציא לי קול נשיקות מתוך פיהו ״פי׳ קול של אהבה ודבקות, ונמצא עיד הבנה ה׳ (בראשית מ״א)

ישקני, יפרנסני ככתוב ״ועל פיך ישק כל עמי״ פי׳ יזין, אתה תהיה המפרנס verpflegt versorgt werden טרם נעמוד על דבריהם ז״ל, נעיר תחילה על הפתיחה להשיר באמרם שיר השירים זה שאמר הכתוב ויותר שהיה קהלת הכם וגו׳ מה רצו בזה? ואולי באשר בתחילת ההשקפה נראה לפנינו, אך שיר ידידות מהרעיה לדודה, או מחושק לחשוקתו, ומה לו להשיר הזה בין כתבי הקדש, וראב״ע מפליג בהשיר ואומר כי כל הכתובים קדש, ושה״ש קדש קדשים, לזה אמרו הז״ל אל תתמה על הדבר אשר גם בעלי המשנה אמרו (מס׳ ידים פ״ג מ״ה) שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו שה״ש לישראל כו׳ ראה מה שכתוב עליו ויותר שהיה קהלת

חכם עוד למד — דעת — וגו' ובאמת אחר שהעיד הפסוק שנראה המקום לשלמה פעמים (מלכים א' ט') מה תימה יש בו שיתנבא על דבר עתיד. כי ברוח הקדש דיבר זה הספר. ועתה נאמר, כי אחד מהקשות לשוכני בתי חמר, לצייר מושגות רוחנית קדושות רק הנפש אשר שם ה' בקרבינו הוא השכל האלוקי יכול לעלות בשליבות החכמה האלוקות לאט לאט לגשת אל הערפל כמ"ש (איוב י"ט 21) מבשרי אחזה אלקה, וזו היא הדרך לעלות — בשמי מרום כמ"ש על משה (תהילים ס"ח) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם (בעד מין האנושי בכלל) כן היה בכח המלך שלמה החכם מכל אדם פלסוף ונביא לתת מושג לכרוץ מחמר ברוחניים קדושים. על ידי משל ודוגמא, וזה שאז"ל את מוצא, עד שלא עמד שלמה לא היה דוגמא כו' כנ"ל.

ושלמה אזן וחקר תקן משלים הרבה ואחריו הלכו החכמים והנביאים בדרך זה פתח לפניהם לצייר ציורים ממראות רוחניים אלוקים במשל ודוגמא כמו ישעיה, ירמיה, זכריה, ועתה נלכה להנביאים ונשמע מפיהם איך ציירו ויכנו הכנסיה עם דודה העליון, ובזה נבא לעמק המליצה משיר הקדוש הזה, (ישעיה נ"ד) כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ד' וגו', (שם 20) ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוהיך, (וביחזקאל ט"ז) ואעבור עליך והנה עתך עת דודים ואפרוש כנפי עליך ואשבע לך וגו' (ובהושע ב') ריבו באמכם כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה ומבטיחה בעתיד לשוב אליה ולחדש בריתו עמה כאשר תטיב דרכה (בזה הסגנון) ואשרתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק ובמשפט, אם תעשה הטוב וארשתיך לי באמונה ;וידעת את ה' אז יקיים הבטחתו לתתה עליון על כל העמים, ובזה נבא לעומק מליצת השיר המקודש הזה, כאשר נחה עליו רוח ד' פעמים והשיג ההתקשרות שבין דוד העליון והכנסיה ובחפצו לזכות גם אותנו לתת לנו מושג באהבה רוחנית של הכנסיה לדודה העליון בשלוותה, ובאלמנותה, יתאר לנגד עינינו (לשבר את האזן) איך נערה יפה כלבנה, יחידה להוריה, אשר אבותיה הרחיקו נדוד בארץ נכריה, לא ארכו הימים, ושם מתו אבותיה, והיא נשארה יתומה עזובה בידי זרים, הזרים בלעו כל הונה ורכושה הנשאר לה מהוריה, וברבות הימים כבשו גם אותה להם לשפחת עולם, ויעבדו בה בפרך, ויהי כאשר רבתה בה מכות צריה, שמה אל לבה ימים מקדם בהיותה שעשועים להוריה הטובים, אז עלה על לבה לשאול בעצת הזקנים מיודעה לפנים איך תצא לחירות מיד מעניה, ויגידו לה לאמר הנה לך גואל במרחקים, מלך גדול אוהב נאמן לאבותיך פני נא אליו לעזרה ותושע, היתומה עשתה כן כתבה אל המלך מכתב תמרורים, עניה ומרודיה לפניו הגידה, ואת עזרתה בצר לה בקשה מהמלך, המלך שמע לקול תחתנוניה, ושלח ציר נאמן לדבר משפטים את עושקיה כח להוציאה לחירות, ולהוציא בלעם מפיהם

וכאשר

וכאשר לא אבו שמוע ומאנו לשלחה, — ויהי באחד הלילות בחצי הלילה, בא גואלה המלך הגדול בכבודו ובעצמו, לפניו הלך דבר ורשף יצא לרגליו, ויוציא את היתומה בששון, בעושר וכבוד ואשר בזוז ממנה השיבו לה בכפלים וכאשר ראה המלך את בת אוהבו, והנה היא כלילת יופי, מצאה חן בעיניו לקחתה לו לאשה, אבל באשר נעזבה ימים רבים בידי זרים אשר לא ידעו רחם, מעוני ומרוב עבודה היתה חסרת אונים ושלמות המדות בהשכלה כיאות לאשה שתעמוד בהיכלי מלך, לכן הושיבה במנוחות שאננות. האכילה סולת ודבש, ונתן לה מורים נכבדים, וחמה כללו יפיה ותצלח למלוכה, אז הוביאה המלך חדריו למען תגל ותשמה עמו.

אבל כאשר הורמה משפל מצבה לשבת עם נדיבים בשלות השקט, גבה לבה שכחה ימים מלפנים (היותה כבושה לשפחה) בחלה נפשה במלכה, והיתה פוסעת על כבודו, ומפלגת על גזירותיו של מלך, ותגעב על זרים, עד כי עלה חמת המלך עד לאין מרפא, ויגרש אותה מהיכל המלך, ויגל אותה מארצו ויהי כאשר עזבה למקרה ופגע, ברבות הימים נשארה בעירום ובחוסר כל, כל מכבדיה הזילוה, מרוב בושה וכלימה, הרחיקה נדוד מעבר לים (במקום שאין מכירין אותה) אבל גם שם לא מצאה מנוח, גם שם יחרפוה שונאיה, ויקראו מלא אחריה, טמאת הנפש רבת המהומה, ירדפוה מנוחה, ויגזרו אוכל מפיה, ואת אשר תרויח בעמל כפיה, יקומו זרים ויגזלו ממנה, ואין מי יריב ריבה ויקום לעזרתה, וכאשר בין מכעיסה תשים אל לבה ימים מקדם בשבתה עם בעלה בהיכלי עונג בכבוד מלכים, ינשקה מנשיקות פיהו, תתחרט על מעשיה הרעים, ועל הכעס שהכעיסה את מטיבה ומרים ראשה, תשוב אליו בבושת פנים תשפוך נפשה לפניו, תבקש סליחתו, שיחה וצרותיה לפניו תגיד תחלה פניו לחלצה מן המצר, תפול לפני רגליו, תבכה ותתחנן לו להשיבה אליו, ולחדש אהבתו כימי קדם, ותבטיחו לבלי שוב עוד לכסלה: המלך נכמרו רחמיו עליה, מחל כל עונותיה, ואהבה כסה על כל פשעיה ובשמחות וגיל הובלה להיכל מלך לשמחת עולם.

הנמשל הנה עם בני ישראל לפניך, הוריה הטובים הלכו לגור בארץ מצרים מפני הרעב בארץ כנען אחרי מות יוסף וכל הדור ההוא בלעו המצרים הונה ורכושה כמ״ש וישימו עליו שרי מסים וגו׳ כבשוה לשפחת עולם כל עבודתם עבדו בהם בפרך, וימררו את חייהם בהנוגע לגוף וירעו אותנו המצרים עשו אותנו רעות, בהנוגע לנפש, עד כי עזבנו דרך האבות והמדות טובות שנטעו בנו וכאשר הרבו בה מכות ופצעים, אז צעקו אל ד׳ קרובם פודם ומצילם אוהב נאמן לאבותיהם, וישמע אלקים את נאקתם ויזכור את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, וישלה את משה עבדו לדבר משפטים את פרעה מלך מצרים ולהוציא את עמו מתוכם לחירות עולם וכאשר ארכו הימים וימאן לענות מפניו, אז באחד הלילות

בא הקב"ה בכבודו ובעצמו כמשנ"א ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וגו' מפחד ה' ומהדר גאונו נפלו כל בכורי מצרי' פגרים מתים ונמסו אליליהם ויוציא את עמו בששון ברינה בחיריו. הקיפם בענני כבוד, האכילם את המן, ונתן להם את השבת. ולפני הר סיני קרבם וילמדם דעת ותבונה, ויביאם אל ארץ זבת חלב ודבש, ויתן עטרת תפארת בראשם, ויצא להם שם בגוים, וישמן ישורון ויבעט ויראד' ויגאץ מכעס בניו ובנותיו, —. החריב המקדש והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, הסיר המצנפת והרים העטרה, ומאז ועד עתה יהלך מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר בלי מצא מקום מנוחה ככתוב בתורת משה ובגוים ההם לא תרגיע בגלותה ואלמנותה כאשר שתתה ומצצתה את קובעת כוס התרעלה, ככתוב בתוכחות על עון, אויבה בנפשה סכרו כל מעייני הפרנסה מפניה גדרו דרכה בסירים, בגזרות קשות ורעות, פה בל יזיד איש יהודי לגור, פה לא יציג כף רגלו, במסחר זה בל ישלח ידו, את בניהם יקחו לצבא ללחום מלחמותיהם, יטמאו נפשם במרק פיגולים, ושכר לא יהיו להם בעבודתם (בזכיות המדינה) צא טמא קראו למו—את יגיעו יבוזו זרים, ירטשו אם על בנים, עוללים עם יונקי שדים, את בנותיהם יטמאו ואין אומר השב, וגם יד השרים והסגנים נגועלו בדם נפש היהודי, לא יתנום לעמוד על נפשם בכלי זיין נגד הקמים עליהם לכלותם. בני בלי שם, ישליכו עליהם שקוצים כאהבם, להבאישם ביושבי הארץ, כאלה וכאלה, אשר יקרה לעם ד' באחרית הימים, תגבורת השמד והגזירות אשר יעברו עליהם (בארץ רוסיי) ובכל אלה יהיו ישראל מהזיקים בתורתם, ועומדים באמונתם, כל אלה צפה שלמה ברה"ק והזכיר כל המאורעות שאירע לישראל וכלל כל זאת בהתפילה אשר הכנסיה מתפללת לקונה, ומחלה פני דוד העליון, לרהם עליה ולהשיבה אליו כימי קדם וזה שאמרה בפיה בגלותה ואלמנותה בעת תוקף הצרות, מי יתן וישקני המלך שלמה (זה הקב"ה) מנשיקות פיהו, וביארו רז"ל במד"ר הנ"ל כל הענינים הכלולים בהמלה קצרה ישקני, ומה היא מבקשת, וזה: ישקני (כלול ה' הבנית במלה) יפרנסני, יזייגני, יטהרני, ידבקני יוציא לי קול נשיקות, נגד באר הפרנסה, אשר סתמום צריה, תבקש הכנסיה: ישקני פי' יפרנסני הקב"ה מידו המלאה הפתוחה, הקדושה והרחבה לבל נסבול עוד הרפת רעב בגוים (נגד אשר יקחו הכלי זיין מידה, לבלי תוכל לעמוד נגד הקמים עליה להכחירה) תבקש מהקב"ה ישקני פי' יזייגני בתורתו הק' כרז"ל מה הזיין הזה מתקיים לבעליו בשעת מלחמה, כך ד"ת מתקיימין עם מי שעמל בהם כל צרכן שנא' רוממות אל בגרנם וחרב פיפיות בידם, ונגד שטימאו בניה ובנותיה, תבקש, ישקני) פי' יטהרני בזכות התורה כנ"ל מה מים מטהרין כך ד"ת ואחרי טהרתה תבקש ישקני פ' ידבקני אליו ע"י התורה כדברי הזוה"ק ישראל ואורייתא וקב"ה חד, לכן ע"י זכות התורה ידבקנו אליו,

ויפרוש

ויפרוש סוכת שלומו עלינו (ד״א) ישקני יוציא לי קול נשיקת מתוך פיהו (ירצה) תגלה אהבתך אלינו בפומבי כמ״ש והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל הי להיות לכם לאלהים, וראו כל העמים כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך במהרה בימנו אמן.

דרוש ג׳

אשר דרשתי קודם תפילת יזכור בש״ק אחרון של פסח שנת תרס״ז בבהכנ״ס בית אל אשר בבאראה־פארק נויארק

המנהג ותיקון שאנו נוהגין להתפלל תפילת יזכור בימי הגינו על הורינו קרובינו ומיודעינו הקרובים ללבבינו, מיוסד על דברי הספרי בפ׳ שופטים על הכתוב כפר לעמך ישראל אשר פדית ה׳ מלמד שכפרה זו מכפרת על יוצאי מצרים כפר לעמך אלו החיים, אשר פדית אלו המתים מלמד שהמתים צריכים כפרה עכ״ל, מזה אנו למדים שהתפילה וצדקה מן החיים בעד המתים מועיל להם, ועוד נעשה בזה דבר טוב. כי אנחנו מקיימים בזה מיצות עשה של כיבוד הורים כמבואר (בש״ע יו״ד סימן ר״מ ט׳) חייב לכבדו אפי׳ אחר מותו ובסימן רמ״א שם המקלל אביו או אמו אפילו לאחר מיתתן חייב סקילה (ובקש״ע סי׳ קמ״ג) מי שהוא רוצה באמת לכבד את אביו ואת אמו יעסוק בתורה ובמעשים טובים שזהו הכבוד הגדול להאבות שאומרים הבריות אשרי לאב ואם שגדלו בן כזה אבל אם הבן אינו הולך בדרך הישר הרי אבותיו ישאו חרפה עליו, והוא מבייש אותם בבושה שאין גדולה הימנה, וכן האב שירצה לרחם על בניו באמת יעסוק בתורה ובמע״ט ויהי׳ נוח לשמים ונוח לבריות ויתכבדו בניו בו.

אבל אחי ואחיותי עלינו להתבונן כי לא רק באמירת תפלת יזכור ובאיזה פרוטות צדקה בעד נשמתם יצאנו ידי חובתינו אך העיקר הוא כי כאשר נתפלל בעד נשמת הורינו, נעלה זכרון מעשיהם הטובים בלבבינו לזכור איך שמרו את השבת בשמחה, איך שמרו את דברי התורה מתוך הדחק. איך חנכו בניהם על פי דרך התוה״ק, מאסו בכל תענוג העולם, מנעו מאכל תאוה מפיהם, למען יהיה לאל ידם לשלם שכר לימוד תורה לבניהם, כאלה, וכאלה, מעשיהם הטובים, מגמתם לחונן עניים, להשביע רעבים להלביש

ערומים

ערומים כל אלה נציג לנגד עינינו בעת אמירת תפילת יזכור, למען נלך גם אנחנו בדרך טובים בדרך הטוב שהלכו אבותינו הק', מנוחתם כבוד, ולהנך בנינו ובנותינו בדרך הישר עפ"י התורה והמצוה, וגם כאשר נמצא מנוחה כי טוב בצל כנפי השכינ' נשיש בבנינו העומדים בתפילה בבית ה' לטוב להם ולנו כל הימים, ואמצא חובה לנפשי להזכיר את בנות ישראל (ברגעים הק' האלה) בחג הזה זמן חרותנו (ראשון בדברי ימי עולם שנתקו מוסרות עול עריצים מצואר הנאנחים) והנאנקים תחת ידם.

בחג הזה זמן חרותנו מה שאמרו חז"ל בשכר נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים כאשר בארנו בדרושנו בשבת הגדול כי גם אז במצרים כבימינו פשתה בישראל נגע הארעפארעם אשר הסיתו את העם להתבולל בהמצרים, העשירים סרו מדרך מוסרות האבות, אברהם יצחק ויעקב יוסף והשבטים, מרוב טוב כמ"ש וישמן ישורון ויבעט. והעניים מקושי השעבוד דמו כי על ידי התבוללות יקל עולם מעליהם וישם קץ לענים ומרודם, רק הנשים בנות ישראל הם עמדו באמונתם ושמרו יחוסם כמו שתעיד עליהם תוה"ק הראובני השמעוני התם עליהם שמו הק' שם י"ה כי ביה ד' צור עולמים לכן עליכן בנות ישראל תיזל כטל אמרתי, ואם חס ושלום מעמד האנשים פעל עליהם רוב הטובה, או דוחק הפרנסה, אשר לא ישמרו את השבת ככתוב אבל אתם בנות ישורון אשר גם במצרים נשארתנ שלמים עם ד' ולביתכם וכן במחלקותו של קרח נשארתם נאמנים לתורת משה, לכן לא הייתם בגזירת במדבר הזה ימותו וזכיתם כלכם לכנס לארץ הקדשה

כן עתה בימים הרעים האלה אשר מי הזדונים תשטוף ארץ, אתם עמדו הכן לשמור את התורה אשר שם משתלפני בני ישראל, שמרו את השבת כדת, הנהיגי ביתכם בכשרות הנכו בניכם על פי התורה ובשכר זה תזכו לראות נחת ושמחה מזרעכם וז"ז עד העולם, וזכותכם תגן גם על האנשים ונזכה לגאולה שלמה העתיד כימי שהבטחתנו על ידי הנביא (מיכה) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות במהרה בימינו אמן

דרוש ד'.

שדרשתי אחרון של פסח שנת תרס"זב בהכנ"ס בית אל אשר בבאראה פארק נויארק

שיר השירים אשר לשלמה (מד"ר) שנתן בו שה"ש לישראל שכל הכתובים אמר ר' עקיבא לא היה העולם כדאי כיום קדש ושיר השירים קדש קדשים,

במרוצת

במרוצת דברינו ניתן טעם לשבח מדוע ר"ע מפליג בשבח השיר המקודש הזה ישקני מנשיקות פיהו, יפרנסני מל' ועל פיך ישק כל עמי (בראשית מ"ט כלומר, כנסת ישראל, מבקשת מהקב"ה שיפרנסנה מידו הגדושה. המשביע לכל חי רצון, ואם לא למענינו יעש, עשה למען אבותינו, כי טובים דודיך אלו האבות אשר אהבוך, המה טובים מיין (אלו שבעים אומות יין גימ' ע' או יאמר עשה עמנו בזכות התורה שבידנו מנשיקות פיהו דברי תורה שניתן בנשיקה כי טובים דודיך שהם התורה, אשר כתבת להורות במדת טובך הם טובים והביבים אצלי גם היום בגלות יותר מן היין שהוא ראש לתענוגות בני האדם. וזה ישקני יפרנסני מנשיקות בזכות התורה שנתנה מנשיקות פיהו. לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, אלו שמן אפרסמון (מד"ר) פלסמון (ילקוט) על כן עלמות אהבוך זה דורו של שמד שנא' תהלים מ"ד כי עליך הורגנו וגו' וזה על-מות אהבוך משכני אחריך נרוצה (מד"ר) ממסכני פי' מעניות (מל' מסכן) ד"א, משכני ממה שגרית בי שכני הרעים, אחריך נרוצה כההיא דאמר ר' אהא צריך יהודא לחרובא עביד תשובה (פי' כשבא מכה וחורבן על היהודי אז עושה תשובה סמכוני באשישות (כלי זכוכית מלאות יין רפדוני בתפוחים לריח טוב, כדרך החולים, כי חולת אהבה אני כי חולה אני לאהבתו ית', כי צמאתי לו פה בגלות (מד"ר) סמכוני באשישות (פי' בהרבה אשות)

באשו של אברהם, שמסר נפשו לכבשן האש בעבור קדושת שמו ית' באותו האש סעדוני גם אני, באהבת השם באשו של מוריה, של אבינו יצחק שהתרצה לעלות באש על המזבח בעקדה מאש זה סעדוני ביראת ה', באשו של אליהו בהר הכרמל, נגד נביאי הבעל ונביאי האשרה סמכוני לבלי אסתפק בהשגחתו באשו של חנניה מישאל ועזריה, שנפלו לכבשן האש על קדושת שמו ית' באשו של מעלה, ובאש של מטה, ובאש של סנה כמ"ש וירא והנה הסנה בוער באש, השבעתי אתכם בנות ירושלם, במה השביען ר' חנינא אמר השביען באבות ובאמהות וכו' על משכבי על מרעי (פי' אף מיין קראנקע בעטה) בלילות, בלילות עמל מינו לי בגולה בקשתי את שאהבה נפשי כמה פעמים, בתשובה, תפילה, וצדקה, בקשתיו ולא מצאתיו כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר והסתרתי פני מהם, על כל הרעה אשר עשו (פ' וילך) (ויתר דברי רז"ל במדר' יבא במרוצת דברינו)

ובזה נבא לעמק הדרוש ונהל לפרש מדוע לר"ע נאה להפליג בשיר המקודש הזה, וניתן תחילה מושג להשומעים הנכבדים, בקורות ימי חיי האיש המורם הזה כמסופר בתלמוד מס' כתובות דף ס"ב: ובנדרים נ' ר' עקיבא בן יוסף היה בן גרים מבני בניו של סיסרא, נולד לאביו יוסף ג' אלפים תש"ם לב"ע ונהרג ע"י אדרינוס קסר ש"ט בשנת תת"פ לב"ע (לפי דעת בסה"ד) ולפ"ז היו

ימי שני חיו ק״כ שנה, עד מ׳ שנה היה רועה אצל בני של כלבא שבוע, אחד מגדולי היחוס ועשירי ירושלם (גיטין נ״ה) ולו בת אחת רכה בשנים, ויפה בנשים, שאהבה את עקיבא הרועה בשביל המדות טובות שהכירה בו, שהיה צניע, ומעלי, היינו שמלבד צדקתו היה נוח לבריות, ועיניה מרחוק הביטו לראות עפ״י מדותיו הטובות, כי כאשר ילמוד תורה (שעדיין לא למד) אז יהיה לגפן אדרת, וירים כבוד עמו בכבוד ואולי עוד ראתה בו אותות גבורה, וקיותה נפשה, כי על ידו אולי יושע ישראל, וינקום נקמת עמה מיד הרומיים (כאשר כן היה באמת, כי היה נושא כלים לבר כוכבא (כמפורש בגיטין) והרגו אלפים ורבבות מהרומיים, אמרה ליה, אי מקדישנא לך התלך אצל רב ללמוד תורה? אמר לה אין, קבלה ממנו קדושין בצינעא, ויהי כאשר שמע אביה, אפקא מביתו, ואדרה הנאה מכל נכסיו הלכה ונשאת לו בימי החורף, והיו יישנים בבית התבן, כי לא היה להם בית דירה, ולא כרים וכסתות לשכב עליהם (כאשר עברו ימי שמחת נשואים כנהוג) אמרה ליה זיל קרי בבי רב (כאשר התנתה עמו) ויקם וילך ללמוד אצל ר׳ אליעזר הגדול ור׳ יהושע, וישב שם כ״ד שנים ונעשה גדול בתורה, (כנמצא במד״ר שה״ה) פעם אחת שהה ר״ע לבא לבהמ״ד של ר״א, (ובאשר לא רצה לפסוע על ראשי התלמידים) בא וישב לו מבחוץ, נשאלה שאלה, זו הלכה) בבהמ״ד, אמרו הלכה מבחוץ (שלא רצו לפסוק עד שיהיה עמהם גסר״ע) חזרה ונשאלה שאלה שניה, אמרו (פי׳ ר״א ור״י) תורה מבחוץ, חזרה ונשאלה שאלה שלישית. אמרו, ר״א ור״י עקיבא מבחוץ פנו לו מקום, בא וישב לו לפני רגליו של ר׳ אליעזר כו׳ שם.

ובאשר עברו כ״ד שנים, בא עם כ״ד אלפים תלמידים, ויצאו כל בני העיר לקראתו לקבל פניו, ואף אשתו קדמה לצאת לקראתו, ותאמר לה שכנתה, שאלי לך מאני לבוש (בגדים שלמים) ואכסאי, אמרה לה יודע צדיק נפש בהמתו, (ירצה) יודע הוא זה דמה שנצטערתי בשבילו היה.

ויהי כבואה אצלו נפלה על פניה, נשקה ליה לכרעיה, קא מדחי לה רבנן, אמר להם ר״ע הניחו לה, שלי ושלכם שלה היא, (פי׳ תורתו ותורתכם בשבילה הוא על ידה הגיענו למדה זו. ויהי כאשר שמע אביה כזאת ויבא גם הוא וינשק לו, והתיר נדרו ונתן לו חצי נכסיו, והעשירו עושר גדול.

ועתה שומעי הנכבדים למי נאה להפליג בשיר המקורש הזה, יותר מר״ע, אשר טעם מנופת צוף אהבת בת השמים, בראותו איך נערה יפה כלבנה, חן הוצק בשפתותיה מגדולי היחוס ועשירי ירושלם, מלומדת עד להפליא, ומשכלת ביראת אלקים דבקה נפשה לאהבה איש עני רועה צאן אביה, בן ארבעים שנה, ובשבילו עזבה בית אביה היכל מלך ותצא לשבת עמדו בבית תבן בלי כר ובלי כסת, ותשב שכולה וגלמודה, בעירום וחוסר כל כ״ד שנה, וחרפת מחרפיה, (שפיר עביד לך אביך חדא דלא דמי לך ביחוס,

ועוד

ועוד שבקך אלמנה הייה כולהון שנין — כל אלה שמעה בנפש שקטה וסבלה בדומיה באהבתה את ר"ע באהבה טהורה וכן התבונן ר"ע בנפשו איך האהבה הטהורה הרימו על, עד כי זכה להיות פרנס לישראל ארבעים שנה נכנס לפרדס (חגיגה י"א) ויצא בשלום עד שהקב"ה הסכים על ידו, ואמר הניחו לו לזקן זה, ראוי הוא להשתמש בכבודי, הוא ראה ויתבונן איך אהבה טהורה מנערה צעירה לימים הרימו על למעלה למשכיל. כאשר אמר לתלמידיו, שלי ושלכם שלה היא (תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידה היא) מזה ראה ויוכח כי רשפיה של אהבה הטהורה רשפי אש, שלהבת יה לו נאה לספר בשבח השיר המקודש הזה, הנאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל. ולר"ע יאתה המאמר, לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל השירים קדש, ושה"ש ק"ק (אחרי כי השיר ידידות משה"ה הוא רק דוגמא ומשל להבינגו, אהבת כנסת ישראל, לדודה העליון בגלותה ואלמנותה והולך ומתאר בהשיר הק'. האהבה הרוחנית שגדול ונעלה יתר מעל לגבול האנושיי והעונג ונועם אין קץ, אשר תרגיש הנפש באהבתו ית', ובעת שנפשו תכסוף ותתאוה להדבק באור העליון, אזי ישחק גם הגוף לתותח וכידון, לחרב החודרת כליות ולב מבין, ישחק לכהני און, (האינקוויזיציאן) לילית וכל כת דילי', כאשר אמר ר"ע בעצמו ובשעה שסרקו את בשרו במסריקות של ברזל קרא ק"ש (ברכות ס"א) והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, וכאשר שאלו תלמידיו רבינו עד כאן ירצה האם בכח אנושי לקבל עליו עול מלכות שמים בשעה שסורקין בשרו במסרקות של ברזל אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ובכל נפשך אפילו נוטל את נשמך אמתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו הנראה מזה כי היה שמח בהיסורין מאהבתו את השם בכל לבבו ונפשו. ועתה נוכל לפרש את הפסוקים שהצגנו לפניכם בזה הדרוש: על משכבי על מרעי (אף מיין קראנקע בעטה) בלילות, בלילי עמל מינו לי (כנ"י בגולה בלילות בלי נביא והוזה — ולא אתנו יודע עד מה בקשתי את שאהבה נפשי בתפילה תשובה וצדקה בקשתיו ולא מצאתיו חלץ ממני בעיני המלך שלמה כאשר צפה ברה"ק העתידות לעמו, אחרי אשר ההריבו זרים את ארצו נוהו שרפו באש, והיא הלכה בגולה וגם שם לא תמצא מרגוע, את עמל כפיה יבוזו ואת נפשה יבקשו פעם בהידים ידי עשיו, באש ובמים, בחרב ודם, ופעם בחלקלקות, רכו דבריהם משמן, באמור להם שובי שובי השולמית וגו' ירצה הדבקו לנו ובואו לכם אצלנו, ואנו עושים אתכם דוכסים שלטונים, והגמונים ונחזה בך, אתין מחזיתא דעלמא, כו' שם במד' שה"ש, וכאשר מצרת השעבוד מרגשת (הכ"י) כי נחלשה אהבתה לדודה העליון, לכן מבקשת עזר וסעד ממרומים, להזק לבה ביראת ד',

באהבת התורה ולאמצה באמונה הטהורה, לבל יפתוה זרים ללכת אחריהם, כל אלה מצייר המשורר האלוקי במליצה נשגבה, מתחיל מתחילת ההתקשרות מהדוד עם רעיתו כו׳ עד ימינו אלה, ויתאר במשל ודוגמא, איך בחור כארזים ממרומי עם הארץ טוב תואר מאד, צח ואדום, עם יפה עינים, ולו שדות וכרמים בהר ובשפלה מקנהו פריץ בארץ, ולו עבודה רבה מאד, גדול בחכמה מכל בני קדם, חשק לבו לאהבה נערה אחת שפלה משועבדת בין שאר שפחות וכאשר עלה בלבו לקחתה לו לאשה, קנה לה חופשה, הרימה משפל מצבה, וילבישה שש משי ורקמה, ומאכלה נתן סולת ודבש ושמן, ויעדה בעדי זהב וכסף, ותתיפה מאד, עד כי יצא לה שם ביפיה כי כליל היא, ויבא בברית עמה ויביאה בהיכלו כלו אמר כבוד למען תגיל ותשמח עמו כל הימים, אבל מרוב טובה סרה מדרך הישר. בטחה ביפיה ותזנה בתועבותיה הבעירה חמה וקנאה כלב בעלה, ובאשר המל עליה, ועל כל פשעיה כסה אהבתו, נסה לדבר אליה יום יום כי תשוב מדרכה הרעה, ולא שבה, עד כי עלה אפו עד להשחית, ויכתוב אליה מכתב כדברים האלה, יען אשר לא זכרת את ימי נעוריך, בהיותך יושבת בשפל המדריגה, ואנכי הרימותיך מאשפות לשבת עם נדיבים, כל אלה לא שמת אל לבך, ותרגזי לי בכל תועבותיך, לכן אשרוף היכלך באש, ואותך אתן ביד זרים אשר תעגבי להם, והמה יעשו בך שפטים, והפשיטו אותך את בגדיך, והניחוך עירום ועריה, למען תשאי כלמתך, ונכלמת מכל אשר עשית —. וכאשר תטיב דרכיך, בצר לך. ומצאוך כל הדברים האלה, וזכרת את דרכיך, ונכלמת מכל תועבותיך, ובבושת פניך תשיבי אלי ותבקשי סליחתי, אז אכפרה לך לכל אשר עשית, וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם, ככל הדברים האלה דיבר אליה בכתב, והוא נסע הלך לו בדרך רחוקה. (ככל החזיון הזה דיבר הנביא (יחזקאל ט״ז אל עם ישראל כו׳) כאשר נסע בעלה ממנה לא ארכו הימים, וביתה והיכלה עלה באש, וזרים באו ויבוזו חילה, כל אשר לה, ותותר האשה באלמנות היות עניה ושפלה, וכאשר אכף עליה פיה, הוכרחה להביא לחמה בעמל כפיה, להחיות נפשה, ולשים משכנה בין שפלים אשר יחרפוה ויכעיסוהו תמרורים אז שמה אל לבה דרכה ועלילותיה, ותמיד בבכי, בזכרה ימים מקדם, בשבתה עם בעלה בנחת ושלוה, והיא בידיה הרסה אשרה וטובה, ותגרש מעליה בעל נעוריה, גואלה, שומרה ומצילה מרוב יגון וצער חלתה ובשכבה חולה על מטתה, בלילה בלי נר בלי אוהב ומודע תהגה אך בדודה בבעל נעוריה ולא תאבה ולא תשמע עוד אל מאהביה מלפנים ללכת אחריהם, ואשר יבקשו אהבתה גם היום — ולבה אך לבעל נעוריה בהקיץ ובחלום וכח הדמיון הביא לה בעלה אהובה, לנחמה ולדבר אל לבה כי עוד ישיבנה אליו, ויחדש אהבתו עמה כימי קדם, ככתוב במכתב אשר כתב לה טרם נסע ממנה, והרחיק נדוד

וכח

וכה גברה עליה כח הדמיון, עד כי גם בהקיץ תבקשנו על מטתה — וזה על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו וכאשר לא מצאתהו תתעלף, ותבקש כדרך החולים סמכוני באשישות וגו׳ כי חולת אהבה אני ובנות ירושלים הסובבים מטתה בעבור הרעימה ישאלו פיה אנה הלך דודך היפה בנשים וגו׳ ונבקשנו עמך, והיא בשכבה על מטתה אשר תשנה באהבת דודה תענה ותאמר להן השבעתי אתכם ב״י אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, שחולת אהבה אני ותשוב תשביעם בצבאות או באילות, לבל יגרמו שנאה בינה לבין דודה (בזה יתאר המשורר איך הרעיה תתחרט על ימים מקדם אשר עותה נגד דודה, ומרים ראשה וכי אהבתה לבעלה עוד טמונה ועצורה כאש בלבבה. וכי היא עוד נקשרת אליו בלבבה ונפשה כל עוד נשמתה בה, ורוח אלוה באפה זה תורף המשל ומליצה חידות לו וזה פתרונו.

הנה כנסת ישראל לפניך, דרכה מעלליה ואשר קרה לה, מצבה בגולה כהיום והיא דמתה לחולה השוכבת על מטתה באפילה, ותהגה באהבה בבעלה, אלוף נעוריה זה הקב״ה ותבקשנו על משכבת תכסוף, ותתאוה כי ישיבנה אליו, ויחדש אהבתו אליה כימי קדם. וזה על משכבי בלילות בלילי עמל מינו לי בגולה, בקשתי את שאהבה נפשי כמה פעמים בוידוי תפילה וצדקה ולא מצאתיו חלץ ממני בעוני וז״ש ר׳ אלכסנדרי (מד״ר שה״ש) על שישנתי מתורה ומצות נסמכו לי לילות ללילות לשעבר היה מאיר לי, בין לילה ללילה בין ליל מצרים ללילו של בבל, אבל עכשיו נסמכו לי לילות ללילות, ועל ידי הגלות והטלטול נחלשה אהבת הכ״י לדודה העליון כדרך שסידר ר׳ אלכסנדרי בתר דמצלי (ברכות י״ז) וז״ל שם רבש״ע גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך ומי מעכב שעבוד מלכיות יר״מ שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם, ולזה תבקש סמכוני באשישות וגו׳ כי חולת אהבה אני (רס״ג) כמו החולה צריך שיחזיק כחו באשישי יין ותפוחים וכדומה, בדברים אשר יסעדו לבעלי חלישות כח. כן ישראל מבקשים סעד ועזר מהשי״ת שיהא אהבתם אהבה אמיתית לאביהם שבשמים, בעבור שמרגישים בעצמם חלישות אהבתם מהשיעבוד מלכיות, ועול הגלות המונעים אותנו מהשגת שלמות הנפשיי וזה שמבקשת הכ״י סמכוני ירצה חזקוני ביראת השם, ואהבת תורה כי אני מרגיש בעצמי חלישות אהבתו, וז״ש כי חולת אהבה אני ירצה שאהבתו חוזרת אל עצמי, וזה יורה על חלישת אהבה (עכ״ל רס״ג) ומה נעימים דבריהם ז״ל שם במד׳ סמכוני באשישות אלו ההלכות המאוששות רפדוני בתפוחים אלו ההגדות כי ההלכות והאגדות מושכין לב האדם באהבה שלמה ואמיתית להקב״ה או יאמר סמכוני עזרוני באשישות בקיום המצות שלא יבטילוני גזירות האומות רפדוני היו לי לקרקע קיים שלא יטלטלוני מדחי אל דחי ויד רשעים אל תנידני מגוי אל

גוי. בתפוחים ע"י זכות היותי עוסקת בתורה שטעמה וריחה נמשל כתפוחים. כי חולת אהבה אני (מד"ר) אמרה כ"י לפני הקב"ה רבש"ע כל חלאים. יסורים, ושיעבוד וגלות, שאומות העולם מביאין עלי בשביל שאני אוהב אותך, ולא אחפוץ להדבק להם ואמאס כל הכבוד והגדולה שאמרו ליתן לי ועל דבר זה יעמוד המשורר משומם ומתפלא על כח המקשרן ומדביקן לאביהם שבשמים זה אלפי שנים אשר ילחמו כל הגוים לנגדם ולא יעצרו כח להפרידן מאלקי אבותם וגם כאשר יקרא למו שובי שובי השולמית ונחזה בך הדבקו לנו ובואו לכם אצלנו, ואנו עושים אתכם דוכסין שלטונים, והנמונים ימאסו בגדולה וכבוד מאהבת השם ע"ז יתפלא המשורר ויחקור לדעת הסבה אשר תעצור בעדם משוב אל חפצי קרבתם, ותבחר לשבת בשפל, ולבא באש ובמים על קדושת שמו ית', עד כי יופיע עליו אור האלקי ויגל אזנו לשמוע סוד שיח כ"י לדודה העליון וזה שאומרת בגלותה ובאלמנותה, כי טובים דודיך מיין (נימ' שבעים) פי' אהבתך טובים לי מיין מכל תענוג ושררה אשר יאמרו השבעים אומות ליתן לי. לריח שמניך טובים וגו' זה שמן אפרסמון פלסמון בילקוט) על כן עלמות אהבוך זה הוא הסבה) ירצה, כאשר אריח ממנו ית' ריח האפרסמון אזי על מות אהבוך, פי' גם המות לא תעצר כח להשבית אהבת כ"י אליך, להבין מליצת רז"ל זה שמן אפרסמון ומה כוחו של האפרסמון לחזק אהבת ד' בלב הקדושים, עד כי ישחק להרב האויב ההודרת לבבו הטהורה ושירי קודש ישיר בעת יעלה השמים באש (נקדים סיפור אחד המובא (במס' תענית כ"ה) ר' אליעזר בן פדת היה חסיד גדול ועני דחוק פעם אחת הקיז דם לרפואה ונחלש מאד ולא היה לו מאומה להבריא נפשו ולא מצא בביתו רק צלע של שום ונתן זאת לתוך פיו להחזיק לבו אבל כוחותיו עזבוהו נחלש ויתעלף נכנסו הרבנים לבקרו ומצאוהו ניים ובשנתו בכי ושמח כאשר העיר משנתו שאלו פיו. מאי טעמא בכה מר והדו אמר להם בחלומי ראיתי פני השכינה ושפכתי לבי נוכח פני ד' להטיב מצבי מדוחק הזמן ולחטרפיני להם חוקי ואמר לי הטוב בעיניך כי אחריב עולמי והדר אברייה אפשר דמברית בשעתא דמזוני — אמרתי כולי האי ואפשר וגם אז ספק אם אשיג מזונותי בהרוחה שאלתי על ימי חיי (כו' שם) אי הכי לא בעינא ואמר לו הקב"ה בהאי אגרא שקבלת באהבה גורלך בעה"ז יהיבנא לך לעלמא דאתי י"ג נהרות שמן אפרסמון דמעננת בהו ועיין ברשב"א שפי' י"ג נהרות אפרסמון מכוון כנגד י"ג מדות דרחמי וזכר אפרסמון לפי שהאפרסמון הנכבד שבדברים רמז לעלוי התענוג הוא הנפשיי מצורף עוד לזה תענוג האפרסמון בריחו וריח הוא הדק שבתענוג ואמרו ז"ל איזו דבר שהנפש נהנה ממנו זה הריח וע"כ יחסו תענוג הנשמה לריח האפרסמון שהיא תענוג הדק המענג את הנפש והוא ענין הנרמז בשה"ש לריח שמניך טובים (מפי' הרשב"א

להבין

להבין דברי רשב"א באמרו והוא הענין (היינו אפרסמון) הנרמז בשה"ש לריח שמניך טובים נביא בזה מאמר אחד במס' (סנהדרין דף ק"ט) דרש רבא מאי דכתיב (איוב כ"ד ט"ז חתר בחושך בתים יומם חתמו למו וכו' מלמד שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומפקידין אצלו אפ־סמון והיו מניחין אותו בבית גנזיהם ולערב באים ומריחין אותו ככלבי ובאים וחותרין שם ונוטלין אותו ממון דרשה ר' יוסי בציפורי אחתחרן בההוא לילה תלת מאה מחתרתא בצפורי.

הנראה מזה גודל חוזק הריח טוב של שמן האפרסמון עד שמבצבץ ויוצא מבעד כותלי הבתים על כן יחסו הרוחניי האלקי להאפרסמון כי הרוחניי האלקי תחדור לאף הנשמה מבעד לכותלי בתי חמר הגוף וכאשר הנשמה שוכנת בתי חומר תריח ריח הקדושה והטהרה בל יעצרוה מעבה הגשם הגופניי (כמ"ש איוב י"ט 27) ומבשרי אחזה אלוה ומבואר יותר (בס' בחינת עולם פ' י"ד) בדברים אשר שם בפי הנשמה וז"ל שם (בכל כחי אעבוד את אלהי אעלה אל בית אבי בתמרת עשן ענן הקטורת המורה לאפי מריחו) זאת אומרת כ"י בגלותה להקב"ה דודה אוהבה וגואלה לריח שמניך טובים (אלו שמן אפרסמון) ירצה כאשר תגיע לאפם ריח הקדושה הטהורה מריחו ית' על כן עלמות אהבוך אזי לא תרגיזם המות והמה הולכים למות על קדושת שמך כהולך בחליל אל מקדש ד בציון (ועיין זהר פ' צו דף ל"ה ע"א) ויובן בזה דברי רז"ל במד' השבעתי אתכם כ"י במה השביען? ר' חנינה אמ־ השביען באבות ובאמהות בצבאות שעשו צביוני (רצוני) בעולם, ועשיתי צביוני בם (פי' ועל ידם נתמלא רצוני וחפצי) ורבנן אמרי השביען בדורו של שמד שיעמדו חזקים באמונה כאבותם בדורו של שמד שמסרו נפשם על ק"ה. או באילות השדה ששופכין דמם על קדושת שמו ית' כדם הצבי ואיל הה"ד כי עליך הורגנו כל היום אמר רב חי' ב"ר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה, אני נותן, ובלבד שיהרגוני מיד אבל בדורו של שמד אינו יכול לסבול ומה היו עושין בדורו של שמד היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבני אותן באש ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין את נפשותיהם מהם כו' ועתה נשים לבנו לדברי ר"ח ב"א הנ"ל אחד קדוש שאמר אבל בדורו של שמד אינו יכול לסבול ומכש"כ אנחנו בעוו"ה שפרנסתינו דחוק' מאד וגזירות המלכיות תגבורת השמד מצד הגוים וכתות המינים ונביאי השקר (המה הרעדנער שלוחי המסיאן) שנתרבו בינינו ר"ל אשר יאמרון בלשונינו נגביר ונגדע כל קדוש בישראל וגם י"נ חמת תנינים יינם, וראש פתנים אכזר בימים כאלה מרגשת נפש הכניסה בחולשתה ורפיונה ומבקשת סעד וסמך ממרומים וזה שמפללת סמכוני באשישות באשו של אברהם שהקדיש שמו של הקב"ה בכבשן האש אף כי לא היה לו, לא אב ולא רב ממי ללמוד והיה פלסוף גדול ובכ"ז החזיק באמונה כמ"ש והאמין בד' וגו' ולא היה עוד

מצוה

מצוה על קדושת השם מאש קדש של אבינו אברהם סמכוני וחזקוני (לא באשו של נדב ואביהו) ירצה שקרבו לפני ה' בהתלהבות אש זרה שלא כדת, לדעת ר' ישמעאל מתוך אש זרה חום היין ולדעת ר' עקיבה אש הדיוט מן הכירים (פי') מהגשם וזה סמכוני מלאכי השרת מאש דת קודש סמכוני באשישות באשו של מוריה אבינו יצחק בשעה שנעקד לעלות באש המזבח. אם כי היה קשור בעבותות אהבה לאביו ולאמו (כדאיתא בילקוט שם) אמר ליה יצחק אבא מהר ועשה רצון יוצרך ושורפני יפה ואפר שלי הולך לאמי ותניחהו וכל זמן שתראהו אמי תאמר זה הוא בני ששחטו אבא אבא מה תעשו לזקנותיכם ? הקריב גם אהבת הוריו על מזבח השם. מזה האש קדש סמכוני באשישות, באשו של אליהו בהר הכרמל אחרי שהרגה אזבל את נביאי ה' ויותר אליהו לבדו ואליהו סיכן בנפשו נגד אזבל ונביאי הבעל והאשרה שמונה מאות וחמישים איש וד' ענהו באש בקנאו קנאת ד' צבאות וזה סמכוני באשו של אליהו (ירצה) חזקוני באהבת השם של אליהו לסכן נפשי גם אני בקנאת ד' צבאות כאליהו בהר הכרמל — ולהשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, סמכוני באשישות באש של חנניה משאל ועזריה שנפלו לכבשן האש על קדושת שמך ולא הסו על נפשם וכבודם שהיו גדולים בהיכל נבוכדנצר המלך, וזה סמכוני גם אני באשו של המו"ע שלא אחוס על נפשי וכבודי למען קדושת שמו ית', וכאשר על ידם נתקדש ונתפרסם שמו ית' כן יתגדל ויתקדש עוד שמו על ידי הכ"י (מד"ר סמכוני באשישות באש שלמעלה ובאש של מטה תשים פניה אל זקני האומה ואומרת אני מבקש ממוכיחיו וממדריכי שיסמכו לבי לאהבתו ית' ע"י יראת העונש וזכרון גיהנם של מעלה, ושל מטה, בשני האשות, רפדוני בתפוחים כינוי לגן עדן כדי לעוררני אל אהבתו ית' להזדרז בזריזות בעשה טוב, וכל החרדה הזאת יען שחולת אהבה אני שאני עתה חולה רפויה וחלושה באהבתו ית' מרוב מצוקת הלב בגולה, ולכן אני מוכרה להעזר ולהתעורר מתחבולות כאלה סמכוני באשו של סנה כמש"כ וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל (ילקוט) רמז לו אעפ"י שישתעבדו ישראל בד' מלכיות אינן כלין, כי האויב נמשל לאש וישראל לסנה לקוץ יבש (באשר האויבים יגזלו ממנו לשד החיים פרנסתם ובאש ישרפו את ישראל ומגמתם לכלותם ועל כן הסנה (אלו ישראל) איננו אוכל יען כי מלאך ד' בתוך הסנה, לחזקו לאמצו נגד האויב) כאמרם ז"ל במד"ר ולמה הראה לו הקב"ה בענין הזה לפי שהיה מחשב בלבו ואומר, שמא יהיו המצרים מכלין את ישראל לפיכך הראהו הקב"ה אש בוערת בתוך הסנה ואיננו אוכל, כך המצרים אינם יכולין לכלות את ישראל ובזה אמר לו הקב"ה למשה אי אתה מרגיש שאני שרוי בצער כשם שישראל שרוים בצער, הוי יודע ממקום שאני מדבר עמך מתוך הקוצים

כביכול

כביכול את אני שותף בצערן (ומפורש שם ברמב"ן) המלאך הזה הנראה למשה בלבת אש מתוך הסנה הוא המלאך הגואל שנאמר כי שמי בקרבו הוא שאמר ליעקב אנכי האל בית אל וכו נאמר ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה אבל יקרא במדה ההיא מלאך בהנהגת העולם ובן כתוב ויוציאנו ד' ממצרים וכתיב וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים ונאמר ומלאך פניו הושיעם כלומר מלאך שהוא פניו כדכתיב פני ילכו והנחותי לך, והוא שנא' בו ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא (עכ"ל) וכל זה כלול בדברי (הנביא ישעיה ס"ג) בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו, הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם וזה שמבקשת הכ"י סמכוני באשישות באשו של סנה שיהיה עמהם בכל צרותם, שלא יכלם האויב, ובאהבתו ובחמלתו יגאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם, ובמהרה בימינו יוליכנו קוממיות לארצנו אמן.

הדרוש הזה לקוחה מעקדה שער השבעים והרוצה לעמוד על מלאכתי יתבונן תחילה בספר „כנפי נשרים" סדר בחוקותי אשר גם הוא העתיק בספרו השער הזה, ואז יברכני בעד עמלי

דרוש ה'

דרוש לפ' בחקתי

דרשתי ש"ק בבהכ"נ „קהלת ישורון" רחוב 85 שנת תרס"ה

אם בחקתי תלכו, ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, ועץ השדה יתן פריו וגו' אם בחקתי תלכו רש"י עפ"י חז"ל יכול זה קיום המצות שאין בו טעם הרי המה בכלל ואת מצותי תשמרו הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, וזה בחקתי, בתורתי שבה חקתי עולמי, כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ואמרו ז"ל בו נסתכל וברא את העולם ויהיה אם בחקתי תלכו אם תהיו עמלים בתורה שיורת אתכם להתנהג בד"א שקדמה לתירה כ"ו דורות כמ"ש ז"ל על פסוק „לשמור את דרך עץ החיים" את דרך, זה דרך ארץ ואח"כ עץ החיים זו תורה שהמה יחדיו חקות שמים וארץ, שהיא תנאי המתבקש ממנו ית' שננהיג על דרך זה, כדי שיתקיים ישוב העולם ואת מצותי תשמרו (הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמ"ש ולמדתם אתם

ושמרתם לעשותם אז ונתתי גשמיכם בעתם וגו׳ ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם, והתהלכתי בתוככם כו׳ ואתם תהיו לי לעם, (נדבר תהילה במהות חובת המטיף ומורה דרך להעם אשר הוא באמת מלמד להועיל). הר״י בעל עקדה (בשער השבעים) יטיל עליו החובה בשתיים (א) חובת המלמד השלם להשתדל להיישיר תלמידיו אל ההצלחה היותר שלמה (דעם פארט־עפליכעסטען גליקעס הינצוווייזען) ר״ל שבאשר ירם הדרך הנכוחה והיישרה אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשון, חובה עליו להודיעם הטוב האמיתי אשר ישיגו בשמעם לקולו לא רק הטוב המדומה, ורק מורה נערים וקטנים חסרי הדעת יוכל לפעמים להרהיב עוז בנפשם באמור להם אם תטו אזן לשמוע בלימודי אתן לכם פרוטה או צפיחית בדבש, ומורי חינוך החדשים (נייערע פעדאגאגען) הולקין ע״ז ואומרים כי גם הנער הרך בשנים לא ירהיב המורה בהבטחת גופנית כי אם בהנאות מוסריים (מאראלישע פערגעניגען) אשר ישיג בשמעו לקולו כי יאמר לו דרך משל אם תטה אזניך לשמוע בלימודים תאהב מאבותיך ותהיה מכובד בעיני כל, יותר מכל בני גילך אשר לא ישמעון לקולי (הקדמה השנית) כי בשם מלמד שלם יכונה רק מי שיש לו שתי אלה

א) חכמת וידיעת אופן החינוך והנהגת תלמידיו על צד היותר טוב.

ב) האהבה לתלמידיו כי מי שיאהב את תלמידיו, ישתדל בלי ספק, גם להורות אותם באופן היותר מועיל להם, ולימודיו ודבריו יעשו רושם יותר חזק בלבם, כי כן נוסד בטבע כל אדם שרק למודי מורה האהוב יכו שורש בקרבו ולא במהרה יסחו ממנו על כן יאמרו חכמי החינוך שכל מורה ומלמד ישתדל להראות אהבתו לתלמידיו כאב אל בניו, כי רק אז ישתו בצמא את דבריו ותערוג נפשם ללקחו, אבל לא בראותם כי כנכרים נחשבו לו ואף כי אם כצר ואויב, יכם מכות אכזריות, ובעבור היות האב האוהב היותר גדול ליוצא חלציו מכל זולתו יזהיר ג״כ החכם לשמוע דברי מוסרו וכאשר האב החכם בדעת והשכל ידבר על לב בניו אין מורה יותר שלם ממנו וזש״א (משלי ד׳) שמעו בנים מוסר אב והקשיבו לדעת בינה ואחר שחש״י ית׳ הוא החכם מכל זולתו כמ״ש (כי ד׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה) ולא נסתר ממנו אופן היש״ת והנהגת בני אדם אל צד היותר טוב, ואוהב גם כל בני אדם, ואף כי עם סגולתו ישראל אשר בחר לנחלה לו, האוהב הנאמן לזרע אברהם אוהבו ושומר להם הברית והחסד, ע״כ הוא ית׳ המורה והמלמד היותר שלם המנהל אותנו בדרך היותר נכונה, אל התכלית היותר נכבד וההצלחה העליונה מכל כמש״א הכתוב (ישעיה) ״אנכי ה׳ מלמדך להועיל״ (פי׳ אל תכלית היקר) מדריכך בדרך תלך (להורות אותך הדרך היישרה) ואחרי כל הדברים האלה, הלא יתעורר שאלה גדולה ועצומה בכללות הפרשה! והספק

היותר

היותר עצום הנופל בכללות הפרשה כי התורה כתבה כל היעודים הנשמים ואשר הם רק תועלת הגוף, והעלימה מלבאר שכר ועונש עוה"ב, והצלחת הנשמה שהיא האושר הרוחניי האמתי הבא לאדם אחר מותו בעולם הנצחיי, והיא הצלחה היותר עליונה מדוע לא הציג אותה ית' לנו כמטרה לכל פעולתינו כי רק בעבור תקות שכר כזה נוכל לחשוב שישתדל האדם לעבוד את הי"ת בכל מאמצי כחו בקדושה ופרישה יתירה, ויתרחק מכל תשוקת גופניות אבל לא בעבור תוחלת השגת טובות זמניות (כי הבל המה) ואף כי יצטרך לו עמל ויגיעה רבה או התרחקות משאר תענוגי הגוף, הנאהבים והנעימים לו מאד ?

ולבאר הספק הזה יאמר הרב ז"ל (בשער ע') כל יושבי הארץ יתחלקו לג' מחלקות!!!

א) כוללת האנשים אשר אין להם אלקות כלל ובהפקרא ניחי' להו

ב) כוללת אותם העמים שיש להם דתות אלוקות מדומות...

ג) היא האומה הישראלית שיש להם הדת האלוקית האמתית.

ועתה נראה למי תפול השאלה, מדוע לא נזכר בתורה שכר הנצחיי ? הנה בעלי כת הא' המה לא ישאלו מדוע לא נזכר בתורה שכר הנצחיי עקב מעשה המצות, ועשיית הטוב והישר ? אחרי שלא יאמינו כלל בחידוש העולם ותורה מן השמים, המחלקה הב' לא ישאלו גם כן, אחרי שיחשבו עפ"י אמונתם כי על ידי המעשים והפעולות המצוות בתורה הק' לא יקנה האדם לנפשו האושר הרוחניי (לפי אמונתם קען דער מענש ניכט זעליג ווערדין) כי אם על ידי הפעולות המצוות בדתותיהם. ורק אנחנו בעלי המחלקה הג' המאמינים כי מלבד טוב זמניי אשר יתן ה' לשומרי פקודיו, עוד צפין להם שכר טוב בעולם הנצחיי, ורק אנחנו נשאל לדעת, מדוע לא הזכיר בתוה"ק האושר הנצחיי באר היטב ומפורש ? אבל כאשר נתבונן בהענין הגדול אשר לפנינו, אז תפול השאלה לאין ואדרבה מיעוד השכר והעונש הגופניי לעושי הטוב והרע המוזכר בתוה"ק, עוד נודעה האמונה האמיתית והיקרה לכל יושבי תבל ויגיע תועלת לכל כת וכת למען ישובו מדרכם כסל למו (כאשר נבאר) הנה לפני התגלות ה' על הר סיני (זה ערך 3216 שנה) היה העם נחלק לחצי קצתם האמינו בקדמות העולם, והכחישו ביכולת ה' ית', והחכמים והטובים שבהם שהאמינו בסיבה ראשונה החליטו ג"כ שאין לפניו אהבה או שנאה, ואין זה כבודו לשנות מנהג העולם לטוב או לרע, וכש"כ שיאהב איש זה בעבור מעשיו הטובים והישרים, וישנא האחר בעבור לכתו בדרך עקלקלות, כי הוא מרומם מעולם השפל, בתכלית הרוממות "ומה אנוש כי תזכרנו, ובן אדם כי תפקדנו" ועל כן לא חששו החושבים ככה, עוד לשום דת ונימוס ושאר העם אשר בסכלותם נמשכו אחריהם, היו לוטים עוד בשלמת הבערות והיו שוקעים רק במאוויי

ההנאות

ההנאות הגופניות וטובות זמניות הנראות ומורגשות להם מהם, ולא היה להם עוד מושג כלל מעונג רוחניי עדן נפשיי (האטטען גאר קיינען בעגריף פאן גייסטיגעם פערגניגען אונד זעללענלוסט) ועל כן כאשר בא להוציא הדעות הנפסדות האלה מלב כל ישראל ולפקוח עיני עורים, הורה להם הדרך ילכו בה עפ״י תוה״ק, ואת המעשה אשר יעשון (ויעד להם שכר ועונש על מעשיהם בעוה״ז להראותם בזה וע״י זה) כי מן השמים יביט וישקיף ד׳ ית׳ על מעללי איש ואיש וכי הוא ית׳ רוצה וחפץ מאד בפעולות הטובות של בני אדם, שונא מואס המעשים הרעים ותועבה הן לו ית׳ וזה שאנו אומרים בהלל (רם על כל גוים ה׳ וגו׳ הגוים יאמרו כי רם הוא ואין כבודו להשגיח בשפלים ואנחנו ב״י ישראל אומרים מי כה׳ אלהינו המגביהי לשבת ובכל זאת המשפילי לראות בשמים ובארץ וגו׳ וכאשר רצה ית׳ להודיעם השכר והעונש האחוזים בעקב מעשיהם הטובים והרעים למען הזק לבם לעשות הטוב, ולחדול מהרע יעד להם רק הטובות והרעות הגופניות והזמניות המעותדים למו כמ״ש אם שמוע תשמע לקול ד״א והאזנת למצותיו וגו׳ ועבדתם את ה׳ אלהיכם וברך את לחמך וגו׳ והסירותי מחלה מקרבך אם ישמעו ואם יהדלו, ועצר את השמים ולא יהיה מטר, וכן בא בסדר הפ־שה אשר לפנינו, אם בחקתי תלכו, תשיגו כל טיב גם פה בעוה״ז כמ״ש ונתתי גשמיכם בעתם וגו׳ ואם לא תשמעו לי וגו׳ יענשו העוברים גם פה, ומלבד שזאת יבין גם המון העם אשר רק בתענוגי בשרים יחפץ, היא ראיה מוחשת גם לחכמים כי הי״ת מושל בגבורתו עולם וכי בידו לשנות חוקי ומנהגי הטבע, ולהנהיגו עפ״י השגחתו אם לשבט אם לחסד לפי מעשה בני האדם כי מה ענין עבודה זרה לעצירת גשמים, או יתר הרעות שבאו בעקב מעשיהם הרעים כאשר ראינום וידענום גם היום וככתוב בתפילת דניאל (ט׳) (ובנחמיה ט׳) וכל טוב העוה״ז היה להם כאשר הטיבו מעשיהם עפ״י התוה״ק, וזה ראיה מוחשת שישולם ג״כ בארץ אל חיק גם הטוב גם הרע, כדברי (איוב ל״ד) כי פועל אדם ישלם לו, וכאורח איש ימציאנו הפך דעתם הנפסדה אשר הכחישו בהשגחה ושישולם גמול טוב לשומרי מצותיו ויעניש לעיברי מצותיו, ואם היה מיעד להעושי טוב רק עונג ושכר רוחניי בעולם הנצחיי מלבד שאין עליה ראיה מוחשית, המון העם לא יבין טובו, ולא ישתוקק אליה, הנמשך מכל זה, כי מיעוד השכר והעונש הגופניי לעושי הטוב או הרע המוזכר בתורה, נודעה האמונה האמתית והיקרה לכל יושבי תבל וכי חוקי הטבע ותהלוכותיה הנה ביד הי״ת כחומר ביד היוצר והוא בתחבולותיו מהפך ומשנה איתם ככל העולה על רוח חכמתו בכל עת ובכל זמן למען השיב על ידם גמול הטוב והרע אל חיק בעליהם.

להראות לשומעי הנכבדים גודל פעולת ראיה מוחשית על לב האדם לקרבו אל האמונה הקדושה ולהאמין בה׳ וקדושיו תראה מענין נעמן שר צבא ארם על ידי הנביא

הנביא אלישע (מלכים ב' ה') ולא אפונה כי לוא הרבה הנביא אלישע לדבר כל היום על לב נעמן להבטיחו ביעודים רוחניים לחיי נצח, לא השיב לבו להאמין באלהי ישראל באמונת אומן, כאשר פעל עליו הראיה מוחשית מדברי הנביא אלישע (הלוך ורחצת שבע פעמים בירדן וישוב בשרך לך) ומלבד שתי אלה א) שההמון יתאוה יותר אל השכר הגופני, ומתירא יותר מהעונש אשר יראה לפניו, ב) ויתפעל יתר מאד מהראיה מוחשית, והפליסוף יכיר ג"כ ע"י זה יכולת השי"ת, יתן הרב ב"ע, עוד סיבה ג) להזכרת חשכר הגופניי בתוה"ק, והוא, כי מיעוד השכר הגופניי הזה, לעושי הטוב והישר בעיני ה' עפ"י השגחתו והנהגתו הנסיית (הלא ישפוט ויבין כל משכיל) כי גם האושר האמתי, והטוב הרוחניי צפון להם בעולם הנצחיי כי מי זה יוכל לחשוב שהנביא או החסיד אשר בעודנו שוכן בבית חומר ומתהלך עוד עלי ארץ עוטה מעיל הגוף קורא לאלקים ויענהו לשנות חוקי הטבע, ולעשות נפלאות כקריעת ים סוף על ידי משה והעמדת השמש והירח ע"י יהושע, זה יחיה המת, וזה יאסוף המצורע או יקרר האש העצום אצל חנניה מישאל ועזריה, יסגיר פי האריות מדניאל, ורבים ענינים כמו אלה, מבהילים כל חכמי הטבע והרטומיהם ויכריחם להודות, כי לא במעלות גופו של הנביא ועוצם כחו על יתר האנשים הוא עושה המעשים ההם, כי אם בזכות נפשו, וקדושתה וטהרתה על זולתו אשר נתעצמה להיות עצם רוחניי, נבדל וקדוש, וקרב לאלהיו, רק בזה תוכל לחדש אותות ומופתים כאחד מצבא המרום במרום, וכיד האל הטוב עליו והנה אם בהיותה קשורה אצל הגוף כך קל וחומר בהפרדה מעמו ולפי מדרגת שלומתם, ויושר מעללהים עלי ארץ, יקחו חלקם בעונג הרוחניי ואושר הנצחיי הזה

והאמת יורה דרכו כי כל טוב ההצלחות בזה ובבא צפון בתוה"ק :

ונפלאה החכמה האלוקות מאד, במה ששמה יעודי התורה באלה ענינים הזמניים המורגשים, אשר השלים בזה (ג) ענינים גדולים, כאשר נבאר,

א) הוראת יכולתו המוחלט על הנמצאות כלם (ב) פיוס ורצון השלמת הכתות ההמוניות הנכספות אל שכר גשמי בעוה"ז (ג) באשר הם הוראה שלמה על אמתת הצלחת הנפשיות, ומה נעימים דברי הרמב"ם ז"ל באמרו כי הצלחת הנפש לעוה"ב בקיום התורה, היא דבר שאינה צריכה לכתוב כלל בתורה אחרי כי היא דבוקה בטבע, וקשורה זה בזה, רוצה לומר כמו האר לנר והשכל למושכל כן עוה"ב לתורה, וקיום המצוה, כי הם בעצמם אורות עליונים וממילא הדבק בנר, יזהיר עליו האור, אולם רק כי יש מונעים ומעכבים מלבא להשיג באור העליון, והוא בלבול המוח להשלים חסרונו אשר יחסר לו ללחם ביתו ובריאות הגוף, על זה באה ההבטחה, כי יסיר השם כל המונעים ואל יעכבוהו

שום חסרון מבריאת הגוף וקנינו, או דאגת הזמן כלל וכלל וממילא שלמות עוה"ב מוכן לפניו, כמו שנא' אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ובהיפך כאשר יסורו מדרכי השם נאמר ואם לא תשמעו לי וגו' ואם בחקתי תמאסו וגו' אף אני אעשה זאת לכם, ר"ל כי אם רצונכם למאס בחקותי ומצותי, אף אני אעשה כל המניעות לכם באופן שתוכרחו לבטל מצוה ותורה, והיא רוב דאגות ובלבול המוח מעסקי הזמן, וממלא תשארו קרח מכאן ומכאן, על דרך שאמר ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך כי יזמין לו ממילא רב מניעות למנוע ממנו ח"ו כל הצלחת אור העליון. ובזה נבא לבאר הפרשה שהחלנו אם בחקתי תלכו (הכלל הגדול בתורה) הוא לימוד עיון ומעשה אם בחקותי תלכו (היא הלימוד) כפי' רש"י שתהיו עמלים בתורה, ואת מצותי תשמרו (היא העיון בהם) כמו ואביו שמר את הדבר, ועשיתם אתם (היא המעשה) וכנגד השלשה, סידר שכר שלושה, והיא ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. ולהיות כל ההצלחות האנושיי המה ארבעה (כמו שנבאר) א) הצלחת הנפש להתקשר ולהתדבק בצרור החיים את השם (כי מה הוה לאדם בכל עמלו אם לא ישא מאומה בעמלו (וערום ישוב שמה כשבא) ב) בריאות הגוף ג) סיפוק צרכים, ד) הסרת המונעים, על כן סידר אחת, לאחת, והשיג לכם דיש את בציר, ואכלתם לחמכם לשובע הבטיח הוא ית' אף כי מרוב כל יהיו רבוי פועלם ורב עסקיהם במלאכה בשדות וכרמים, בכל זה לא ימנעו מלאכול לשובע כצוברי הון, ואין להעשיר רק יהיו במנוחת הנפש, ויאכלו לחמם לשובע עוד ברכה כי לא ימנעו מלאכול לשבעה למען עצור אותו ולשמרו לעת כי ותקרנה מלחמה (כידוע כמה פעמים במדינות אשר יאצרו התבואות לעת מלחמה) על זה הבטיח וישבתם לבטח בארצכם. הצלחה ב) הסר המונעים, ונתתי שלום בארץ הוא בין אדם להבירו במדינה, כי המחלוקת שבין השכנים או בין תושבי המדינה המהומות שבתוכם, יטרידו התושבים מאד טלמצא הית ידם ופרנסתם ויחרידם בעת שליט האדם באדם לרע לו, על זה הבטיח ושכבתם ואין מחריד, ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו (רוצה לומר) כי הקב"ה ישפיע עליכם שפע גבורה, אבל ההשפעה לא יקבלו כולם בשוה רק יחול על המקבלים כל אחד כפי כוחו והבנתו, שהרי לא יפעל בשפע הגבורה ההוא תינוק בן יומו כאשר יפעל אחד הענקים ולזה אמר שישפיע לכל האומה שפע גבורה עד כי יהיה בכם אשר חמשה מכם מאה ירדופו, ויגבר אחד על עשרים, וגם ימצאו בכם מקבלים שפע הגבורה עד כי מאה רבבה ירדופו ויגיע לכל אחד התגברות כה על מאה, והמקבלים שפע רב גבורה יהיו ביותר על מקבלי גבורה מעט כאשר ערך

חמשה

חמשה למאה, הרי נשלם הצלחה הב) הסרת המונעים: עתה התחיל בהצלחת הג) בריאות הגוף, ורבוי האנשים, ופניתי אליכם והפרתי אתכם (שלא יהיה בכל האומה עקר ועקרה) והרבתי אתכם (שירבו בשפע רב) אולם אל תדאגו כי מרובכם רבוי באדם לא תספיק לכם תבואות ארצכם ופירותיה כי רבו אוכליה ותהיו מוכרחים לקנות תבואה ופירות מארצות אחרות (כמו ארץ אנגלי') על זה אומר ואכלתם ישן נושן שתספיק וישן מפני חדש תוציאו כי תהיה שפע רב בתבואות הארץ די והותר, הרי נשלם הצלחת הגופנית בעצמם ובריאותם וכל הנצרך להם בעוה"ז.

עתה התחיל בהצלחת הנפש בדיבוק אליו ית' ובהתקשרות בצרור החיים ונתתי משכני בתוככם (שכינתו תשרה בתוככם בכל מקום שתהיו) כמו שא' כי אני ה' השוכן אתם בתוך טומאתם ולא תגעל נפשי אתכם (לא ימאס בהם לעולם) ולא אל מקום אחד בלבד ירד השפע והכבוד, כמו שהיה במשכן ובמקדש כי אם והתהלכתי בתוככם כבודי, כבוד השם) יראה בתוככם בכל מקום שתהיו שם כי אמנם בכל מקום שיהיו שם צדיקי הדור הוא מקום קדוש משכני עליון (שבהם תושלם כוונתו ית' (כמו שא' בשיר המקודש השבעתי אתכם ב"י בצבאות (מדרש"ה) בצבאות אלו האבות והאמהות שעשו צביוני בעולם (פי' רצוני) ועשיתי צביוני בהם פי' שעל ידם נשלם רצוני וכוונתי) וכמו שאמר הנביא ישעיה ס"ו) כה אמר ה' השמים כסאי וגו' איזה בית אשר תבנו לי' וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח, וחרד על דברי והייתי לכם לאלהים (לא יהיה לכם אלהים אחרים אדון ומנהיג זולתי ובכן יהיה נצחיות מציאותכם ממני בלתי אמצעי ואתם תהיו לי לעם שתהי' כל מגמת פניכם לעשות רצוני ולעבדני שכם אחד וזה הוא מדרגה של מלאכי השרת, כמו שא' גבורי כח עושי דברו (בשמחה) ומגמתה לשמוע בקול דברו הרי נשלם כל הד' הצלחות להגוף והנפש בקיום התורה, אנא השם עזרנו לקיים תורתך, ונזכה להצלחות היעודות בתוה"ק וכאשר הבטחתנו עוד לגאלינו גאולה שלמה ב"ב אמן.

דרוש ו'

דרוש לחג השבועות זמן מתן תורתנו
בבהכנ"ס אנשי קאלוועריער רחוב פייק נויארק

אחי ועמי היום נחוג זמן מתן תורתינו (כמש"כ פ' יתרו) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה וגו' כהיום הזה ששי בסיון הוציא משה את העם לקראת

לקראת האלהים מן המחנה, ויתיצבו בתחתית ההר, וירד ה׳ על הר סיני ברבבות קדש (לכלולת בתו התורה עם בן גילה) ומימינו אש דת למו להאיר הדרך למין האנושי חלפו ועברו 3218 שנה מיום אשר קבלנו אותה (כי גם נשמתינו היו במעמד הנבחר כמש״כ (פ׳ נצבים) את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וגו׳ מני אז גוים רבים קמו עלינו להכחיד קימנו, ולמחות זכרה של תוה״ק עם נושאי דגלה ולא עלתה בידם, המה כרעו ונפלו ותאבד כל זכר למו ואנחנו קמנו ונתעודד, ועדין היא מוחזקת בידנו כחדשה ולא כישנה, ביקרת ערכה של תוה״ק אמרו חז״ל בראשית ברא אלקים בשביל התורה שנקראת ראשית שנא׳ ה׳ קנני ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית (שנא׳ ירמיה ה׳) קדש ישראל לד׳ ראשית תבואתה וגו׳.

וכאשר דרשתנו כהיום כלולים בשיר אחד משירי אסף לכן נתרגם תחילה להשומעים המזמור לאסף תהלים ע״ה הודינו לך אלקים הודינו וגו׳ נמוגים ארץ וכל יושביה אנכי תכנתי עמודיה סלה (ע״ז דף ב׳) אמר ר׳ חנינא בשם ר׳ אחא מאי דכתיב נמוגים ארץ וגו׳ אילולי שעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דיבר ד׳ נעשה ונשמע, היה העולם מת מתמגמג וחוזר לתוהו ובוהו ומי ביסס העולם? אנכי תכנתי עמודיה סלה בזכות אנכי ד׳ שקבלתי (ונביא עוד מאמר אחד מרז״ל ע״ז שם) דרש ר׳ חנינא בר פפא ואי תימא ר׳ שמלאי, לעתיד לבא מביא הקב״ה ספר תורה ומניחה בחיקו ואומר כל מי שעוסק בה יבא ויטול שכרו ומתקבצים ובאים כל אומות העולם בערבוביא (שנא׳ ישעיה מ״ג) כל הגוים יחדיו נקבצו ויאספו לאומים, וגו׳ (ולא כתיב יחדיו) מזה דרשו אמר להם הקב״ה אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה שנא׳ ויאספו לאומים ואין לאום אלא מלכות שנא׳ ולאום מלאום יאמץ כו׳ מיד נכנסת מלכות אדום תחילה, זו רומי מ״ט דהיא חשובה ואומר להם הקב״ה במה עסקתם בעוה״ז, אומרים לפניו רבש״ע הרבה שווקים תקננו, הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולן לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה אומר להם הקב״ה שוטים כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם שווקים להושיב בהם זונות מרחצאות לעדן בהם עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, שנא׳ לי הכסף ולי הזהב נאם ה׳ צבאות (ישעיה מ״ג) כלום יש בכם מגיד זאת שנא׳ מי בהם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנא׳ וזאת התורה אשר שם משה מיד יוצאים בפחי נפש יוצאות מלכות רומי, נכנסת מלכות פרס אחריה כו׳ אומר להם הקב״ה במה עסקתם וכו׳ כנ״ל והקב״ה משיב גם להם כאשר לאדום שוטים כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם כו׳ כלום יש בכם מגיד זאת כנ״ל הלא לא קבלתם התורה בבואי אצלכם תחילה אחרי כן יבואו האומות בתלונה לרבש״ע כולם כפית עלינו את ההר כגיגית כדרך שכפית על

ישראל ? ואחרי שנתבטלה גם טענתם זו, אומרים האוה״ע לפני הקב״ה, רבש״ע ישראל שקבלוה היכן קיימוה, אמר להם הקב״ה אני מעיד בישראל שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבש״ע כלום יש אב שמעיד על בנו כו׳, אומר הקב״ה להם מכם יבאו ויעידו בישראל שקיימו את התורה כולה, יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד ע״ז, יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפר ותעיד ביוסף שלא נחשד על העריות כו׳ שנא׳ שם יתנו עדיהם ויצדקו.

ועתה נשים לב לשמוע דברי הדורש ומה שיל״ד למה מניחה בחיקו ? והמליצה מתקבצים ובאים בערבוביא, והויכוח של הגוים ושקרותם לומר לפני הקב״ה וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל, ונבין ג״כ דברי ר״ש בן לקיש שם, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השלישי מלמד שהתנה הקב״ה עם מעשה בראשית, אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו הריני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, המאמר הזה תעיד על חשיבות ישראל אשר העולם עומד בזכותם וכן מצינו ברז״ל הרבה מאמרים על דרך זה המעידים כי מבלעדי ישראל היה העולם חושך תוהו מדבר, המה גדרו של עולם, לבל יבואו פריצי חיות ויחריבו העולם כאמרם ז״ל (מד״ר שמות פ״ב ט׳) וירא מלאך ד׳ אליו בלבת אש מתוך הסנה (למה מתוך הסנה) ר׳ יוחנן אמר מה הסנה הזה, עושין אותו גדר לגנות כך ישראל גדר לעולם (ובמ״ד ש״ש) הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים דוגמא דמיא להדא יונה, מה יונה זו הביאה אורה לעולם אף את מביאה אורה לעולם (שנא׳ ישעיה ס׳) והלכו גוים לאורך וגו׳ ואימתי הביאה היונה אורה לעולם בימי נח, הה״ד ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה, ימצאוהו בארץ מדבר, וגו׳ (מד״ר שם) מדבר היה העולם עד שלא יצאו בני ישראל ממצרים וקבלו את התורה ובתהו יליל ישימון, תוהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים וקבלו התורה דברי חכמינו ז״ל אלה תרהיב עוז בנפשינו לומר כי אנחנו בחיר המין האנושי ויסוד קיום העולם. אבל מה יאמרו שונאינו מנדינו, אשר ירדפונו מנוחה זה 1836 שנה, ויתר דברי הדרשן ר׳ חנינא וכל דברי הויכוח חידה סתומה לנו, ולהבין דברי חכמינו אלה וחידותם נאחוז בתשובתו של הקב״ה וזה אומר להם הקב״ה יבאו מכם ויעידו בישראל לכן מחכמי הגוים נקח עדים להעיד על דברי רז״ל כי בצדק יסודם ורוח ה׳ דיבר בם, ולדיבת ההמון החשוכים וגדופותם לא נשים לב, (כדברי המשנת חכמים בספרו דף מ״ג) וז״ל כל ויכוח עם ההמון אינו אלא איבוד זמן לבטלה. ותוספת שנאה וקנאה רק נטה אזן לשמוע דברי חכמי הגוים אשר יעידו ויגידו מה פעל ישראל בארץ, לטובת מין האנושי בכלל, וכבר השיב החכם טומאש למלך אלפונסו מספרד, שלא ראה מעולם בעל שכל שיהיה לו שנאה עם

היהודים, ואין מי שישנא אותם כי אם ההמוניים ששנאתם נמשכת מקנאתם, (ובמאה הי"ט כתב החכם האלענדערסק) בשם חכם צרפתי וז"ל, השתדלות ועמל האומה הישראלית ראויה לתודה כללית, ולהכרת טובה, אור החכמה הפקד בידי היהודים, גם בעתותי הצרה והצוקה לא נתנוהו להכבות. ולוא לא היתה באומה זו שום מעלה, זולת אהבתם החכמה, גם אז היו ראוים לכבוד מאתנו, בעבור העניקם את את כל העולם בפילוסופים תוכנים, רופאים ובצדקה נאות לו שיהיה נזכר בכבוד בכל ספרי הספרות. וביחוד בזכרינו שחכמת חכמיהם צמחה על אדמה צחיחה, היא שעת ההירום, והשמדות, קנאת הדת שסו וגירו את כל ארצות נגד הגוי האומלל הזה, וכל החכמות שלמדו, לא למדו לתקות גמול, כי אם לשם החכמה, וחכם אחר כתב הנוצרים והמושלמנים כאילו נועדו יחד לערוך קרב ומלחמה נגד הדעת אבל איה ואנה מצאה החכמה אז מקלט לה? אנה ברחה להחבא מפני חמת המציקה? במעון צר של היהודים (הגעטהע), בכל חשק לבבם מסרו נפשם על החכמה וחירות הדעת ובזמן הארור הזה, בארץ מעוף חשכה ואפילה מנודה נשארו המה לבדם נאמנים להחכמה והאירו פני תבל באישון לילה כחז"ל הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים (עיני האומה) דוגמא דידך דמיא להדא יונה, מה יונה זו הביאה אורה לעולם, בימי המבול אף את מביאה אורה לעולם, בעת יגאו המים הזדונים, מי המבול לשחת כל מדה טובה ונכונה, את היא המביאה אורה לעולם כמשנ"א והלכו גוים לאורך ובתוהו יליל ישימון, תוהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים וקבלו את התורה זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור טרפו טרף, אדם אכלו, גנבו נפשות והתעמרו בהם ומכרו ורק תוה"ק הודיע באורה כהיום לאמר לא תגנוב וגונב נפש ומכרו מות יומת לא תרצח שופך דם האדם באדם מות יומת, מדבר היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים וקבלו את התורה, הוריהם עת כי זקנו השליכום לתניני חים או לעוף השמים, ומה נעימים דבריה כבד את אביך ואת אמך למען ייטב לך, מדבר היה העולם ואנשיה כחייתו יער עד שלא יצאו ישראל ממצרים וקבלו התורה (להמתבונן בדברי ימי עולם) כהיום הופיע ית' על הר סיני ללמד לעמו חוקים ומשפטים טובים לכל מין האנושי ואהבת לרעך כמוך, לא תחמד בית רעיך וכל אשר לרעך וקבע להם יום למנוחה ושמחה, ששת ימים תעבוד ויום השביעי שבת לד"א לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך, חסה התורה גם על הבהמה היש לך חוק מתוק מזה, דת פילסופית, תורת חיים אשר תלמדינו אהבת חסד כסה שמים הודה (כמש"א הנביא חבקוק ג') אלוה מתימן יבא וקדוש מהר פארן ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו, והלכו גוים לאורך

ונשים מבטינו על זמן ההוה 3218 שנה עברו מאז נתנה התורה, גוים רבים ואליליהם קרסו כרעו. נפלו ונשברו לחרסים (בבתי מוזיעם) ויקומו תחתם שני דתות מדומיות אלוקית, אשר בתורת חסד יתאמרו להם ושניהם הנוצרים והמושלמנים ילחמו בכל כחם לירש הגברת דת ישראל, ובזמנינו קמו עוד הרבה כתות כת השאצאליזמוס, כת אנארכיזמוס קאמוניזמוס אלה יאבה לאבד כל ממשלה ומלכות, ואלה כל חוקי ומנהגי האדם עפ״י דת האלוקות כל אלה חזה הדורש האלקי ר׳ חנינא למרחק ערך 1750 שנה כהיום וצייר בצבאים מבהיקים עלילותם ומחשבתם והרחבת פיהם על עם ישראל, חזה מאז ברוח קדשו כי יקומו שני דתות מדומיות אלקות הנוצרים והישמעאלים שקבלו מלכות פרס (לכן יכנה אותם בשם אדום ופרס הדורש ניבא כי השני דתות המדומיות אלקות יעמלו בכל כחם לירש גבירתה הדת האלקות, ולפתות את ישראל כי רק אתם עמהם הדת האלקות, והמה רק המה עם ד׳ ואז יופיע הקב״ה וס״ת בחיקו ויכריז כל מי שעסק בה יבא ויטול שכרו ואז יבא אדום וישמעאל זה מלכות פרס ליטול שכר, באמרם כי המה העוסקים, והקב״ה אומר להם מי בכם מגיד זאת תורת משה ואז יציאו טענתם כי רק על ידם שהתעסקו בישובו של הארץ עשו עם ישראל חיל ועסקו בתורה. והרבה כסף וזהב הרבינו, וכלם לא עשינו אלא בשביל ישראל (טענת האומות גם היום כי כספם וזהבם של ישראל רק מהם מהגוים) ואז יצחק למו בהגלות נגלות. שקרותם ופחזותם בהשיב להם הקב״ה תשובה ניצחת, שוטים כל מה שעשיתם לצורך עצמיכם עשיתם. כסף וזהב שלי הוא שנא׳ לי הכסף ולי הזהב ירצה לולי חסדי ד׳ אשר גבר על עמו היו עניים מרודים בתיהם הביתם לרסיסים, שלחתם באש הרגתם, טבחתם את עמי בלי חמלה ואתם מבקשי׳ שכר. מי בכם יגיד זאת תורת משה האם הלכתם בדרך התורה אשר שם משה למין האנושי הנוסד על חסד ואמת, לא, לא, כל מה שעשיתם לצורך עצמיכם עשיתם.

עוד הזה ר׳ חנינא הכתות שונות באחרית הימים כנ״ל ומגמתם לבטל כל ממשלה ומלכות. חוקי ומנהגי האדם עפ״י דת רק בקטן כגדול, וזה מרומז בדברי הדרשן האלקי ומתקבצים ובאים כל אומות העולם בערבוביא אמר להם הקב״ה אל תכנסו לפני בערבוביא כי גם צבא השמים שומר על גבי שומר וגבוה עליהם, אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה שנא׳ ויאספו לאומים. ואין לאום אלא מלכות אחרי כן יצייר הדורש האלקי מעמד עם ישראל באחרית הימים אשר יעזבו ר״ל תורה והאמונה תהי׳ רפויה בידם, וזה רמוז בדברי האומות אומרים אומות העולם לפני הקב״ה ישראל שקבלוה היכן קיימוה ? וזה שאמרו (במד״ר שה״ש) עתידין שרי אומות העולם לקטרג על ישראל באמרם אלו עובדי ע״ז, ואלו עובדי ע״ז אלו שופכי דמים, ואלו שופכי דמים אלו

מגלי עריות ואלו מגלי עריות כנודע בימינו אלה בעו"ה, אמר להם הקב"ה מכם יבואו ויעידו בישראל שקיימו את התורה כולה, ירצה אמנם כן נמצאו עתה בישראל עוזבי תורה מפירי חוק והמה יחידים שאי אפשר לבר בלי תבן, אבל כלל ישראל האומה בכללה מקיימין את התורה, מכם יבאו ויעידון יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד ע"ז יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפר ותעיד ביוסף שלא נחשד על העריות יבא נבוכדנצר ויעיד בחמו"ע שלא השתחוו לצלם וכו' מי הציל חכמי בבל מלהתקטלה ? דניאל מבני יהוד בימי דריוש הסכימו לתת כבוד אלקים לבן תמותה, להתפלל רק אליו, מי ביטל זאת בנפשו ? דניאל מבני יהוד. מי עמד נגד מלכי יון אשר גזרו לאבד דת ודעת בחרב ודם, ולהוליך שולל את מין האנושי, מי עמד לנגדם מתתיהו ובניו, מי עמד נגד רעי גוים הספרדים אשר התרו לאבד מאמיני תורת משה עם דת אש הניתן למו היהודים, טורקאמאדע ימ"ש עם כהני האינקוועזיציאן יבאו ויעידו בישראל שבכרו נפשם על קדושת שמו ית' אשכנז צרפת, אנגלי בימי נוסעי הצלב, הקאזאקען בגזרת ת"ה, הרועים המה יבאו ויעידו בישראל שקיימו את התורה, בנפשם בדמם יבאו ויעידו בישראל שקיימו את התורה מתוך הלחץ והדחק, מי המה הבאים באש ובמים למען תורת אל חי זה 3218 שנה, היהודים, מי המה אשר השלכו

באש על קדושת שמו ית' ויצאו חיים, ועודם קיימים ועומדים בסלע מוצק בלב ים נגד משברי ים וגליו הלוהמים עליהם בלי הפוגה, היהודים, כאשר הבטיחנו על ידי הנביא (ישעיה מ"ג) כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך, וגו' ועוד היום ילהמו בני בלי שם עם כהני הנוצרים על עם ממושך ומורט, וע"ז תעיד משפט ישראל בעמים, ומעשי דרייפוס בצרפת יוכיה על עלילותיהם הנתעבות שברו עדי שקר נשבעו לשוא, וכל עלילות נתעבות קדשו לאמצעים לבא אל תכליתם ולהוציא לפועל מגמתם להרוג נפש נקי על לא חמס בכפו רק למען הבאיש שם יהודי ולרצחו נפש באשר הוא יהודי ומי אשם בדבר הזה ? מי יוכיה ויעיד מהם ובהם יבואו ויעידו, החכם זאלע פיקארט ועוד רבים ונכבדים יבואו ויעידו בכל דור ודור.

וכל הדרוש הזה כלול בשיר של אסף שהחלנו, המשורר אסף הזה ברוה קדשו את אשר יקרה לעם ה' באהרונה ימים אשר מעוצר וממשפט לקה וכי נגזר מארץ החיים על ידי רעי גוים אשר יקומו עליו לשחתו ולהשמידו מתחת שמי ה' והתפלל עליהם להיות להם לעזרת בצר וקרא את השיר בשם אל תשחת כלומר והוא רחום יכפר עון ולא ישחית את עמו באשר רק המה יפרסמו כבודו ית' בעולם, עתות לטובה עתות לרעה לעם הזה ובכלם יתקדש שמו ית' על ידם בעת הצלחתם נאמר ישראל

עברי

עבדי אשר בך אתפאר, וגם בעת גלותם נאמר (פ' נצבים) ואמרו כל הגוים על מה עשה ד' ככה לארץ הזאת וגו' ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלקי אבותם וגו' וישליכם אל ארץ אחרת כהיום הזה וזה ויגבה ה' צבאות במשפט הנורא בעמו ישראל ופעם והאל הקדוש נקדש בצדקה וזש"א המשורר הודינו לך אלקים הודינו בין על הרעה בין על הטובה (אבל בעת) וקרב שמך בעת ששמך קרוב לעזרתינו ספרו נפלאותך (היינו בעת תתנהג בהנהגה נסיות עמנו) ירצה בעת תתנהג בהנהגה טבעית נדמה ששמך רחוק מזה העולם ורק על ידינו נודע לכל באי עולם כי קרוב אתה לכל קוראיך, וכי אקח מועד אני משרים (כפי' מלבים) (התורה נקראת משרים) כמ"ש אתה כוננת משרים (וישראל ואורייתא חד הוא) וזה כי אקח מועד (התמוטטות מלשון ולא מעדו קרסולי (וזה שתאמר הכנסיה) אם אני משרים ויושר אקבל המעדה והתמוטטות אם אני משרים אמעד ממקומי ח"ו על ידי צוררי נפשי אשר אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד אז אשפט ואחליט כי נמוגים ארץ וכל יושביה יען אנכי (משרים) (התורה ונושאיה) תכנתי עמודיה סלה אחר שאני מישרים אני הוא הכן והבסיס שעלי מכוננים עמודי הארץ א"כ אם אני משרים אמעד ממקומי בהכרה שתפול ותמוג הארץ שהיא מכוננת ונסמכת עלי וזה שאמר ר' חנינא מד"ר נמוגים ארץ וגו' אלולי שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו התורה היה העולם מתמגמג וחוזר לתוהו ובוהו כנ"ל מדבר היה העולם תוהו ולילה הי' העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים וקבלו התורה אמרתי להוללים אל תהולו ירצה אנכי אמרתי להמתהוללים באלילים אלמים אל תהולו ולרשעים אשר עבדו ע"ז ברצה ודם אל תרימו קרן וגו' אנכי המיסר ומוכיח לעובדי השמש והירח לעובדי השדים אשר במדבר הרים כי לא ממוצא השמש וממערבו ולא ממדבר הרים בא ההרמה והכה אבן יש אלקים שופט, זה ישפיל וזה ירים ולבסוף יאמץ ויחזק לב האומה הישראלי כדברי המחוקק כי דם עבדיו יקום וגו' לי נקם ושילם כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, וזה כי כוס ביד ה' וגו' ויגר מזה מכוס התרעלה הגיר מעט על עמו אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ פי' הכוס כולו עם השמרים ימצו וישתו כל רשעי ארץ, המצירים ומציקין את ישראל ואני אגיד לעולם גבורות השם, עוד יבא היום אשר אזמרה לאלהי יעקב על הטוב אשר יגמול עמנו, ועוד מעט תרוממנה קרנות גוי צדיק שומר אמונים, יהי רצון שנזכה לזה ב"ב אמן.

דרוש ז׳

דרוש שני לחג שבועות

אשר דרשתי שנת תרס״ה בבהכ״ס בני ישראל אשר בטאלידא א׳

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה וגו׳ אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם הבינו פתאים ערמה וגו׳ עד להנחיל לאוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא (משלי ח׳) „בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני״

תחילה בא לבאר שאז הגיע עת הכושר אל מעמד הנבחר, ולא היה אפשר שיהיה קודם לכן, ולא נתנה להם התורה תכף בצאתם ממצרים, שעד עתה לא נתרפאו מתחלואי מצרים, כדאיתא במד״ת משל לבן מלכים שעמד מחליו, אמר אביו נמתין לו שלושה חדשים, עד שתשוב נפשו מן החולי, ואחרי כן אוליכנו לבית הרב ללמוד תורה אף כך כשיצאו ישראל מ״מ היו בהם בעלי מומין מן השעבוד. אמר הקב״ה אמתין להם עד שיתרפאו ואחר כן אתן להם את התורה וכן היו עוד חולים במעמד הרוחניי, ובכל זאת לא רצה לעקב מתן תורה עד בואם לארץ ישראל כי היה צריך שיהיה סמוך ליציאת מצרים שעוד לא נמחק מנפשם הרושם שקבלו מהנפלאות שעשה להם במצרים ועל הים, לכן אמר „בחדש השלישי״ ביום הזה באו דוקא ביום הזה, כי יום אתמול לא היה הזמן לזה, עד שנכנס החדש השלישי, אחר שביאר ההכנה מצד הזמן, יבאר ההכנה מצד המקום ביום הזה באו למדבר סיני למקום הנבחר לתת מימינו אש דת למו, ומשה עלה אל אלהים אחר שנשלם ההכנה מצד הזמן, והמקום, יספר ההכנה מצד האמצעי אשר עמד בין ה׳ ובינם שהוא משה שעלה אל האלהים, וכיון בזה אם כפשוטו שעלה אל ההר, ואם עפ״י הצורה כי כל הנביאים שנבאו באספקלריא שאינה מאירה לא עלו אל האלהים רק האלהות ירד עליהם כי לא התפשטו מן החמר והארצות לגמרי כי נביאתם היתה ע״י כח המדמה כמ״ש וביד הנביאים אדמה שהוא כח גופניי, לבד משה שהתפשט מן החמר לגמרי ועלה מן הארץ, ונפרד מן הגויה, וזה רמז במה שאמר „ומשה עלה אל האלהים״ וגו׳.

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי (לקבל את התורה) והייתם לי סגולה מכל העמים באשר החזירה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, כמו שאמרו שם במכלתא על הכתוב ה׳ מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וז״ל כשנגלה המקום ב״ה

ליתן

ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות בתחילה הלך אצל בני עשיו ואמר להם מקבלים אתם את התורה ? אמרו לו מה כתיב בה אמר להם לא תרצח אמרו לפניו רבש״ע כל עצמו של אותו אביהם רוצה הוא, שנא׳ והידים ידי עשיו ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה (לא נוכל לעזוב פרנסתינו וברכותינו הלך לו אצל בני עמון ומואב, ואמר להם מקבלים אתם את התורה ? אמרו לו מה כתיב בה ? אמר להם לא תנאף אמרו לפניו רבש״ע כל עצמה של ערוה שלהם היא שנא׳ ותהרין שתי בנות לוט מאביהן, הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתיב בה, אמר להם לא תגנבו אמרו לפניו רבש״ע בזו הברכה נתברך אבינו דכתיב והוא יהיה פרא אדם, לא היתה אומה באומות שלא הלך ודבר ודפק על פתחה (אולי יקבלו התורה) וכן הוא אומר יודוך ה׳ כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך וזה שאמר לישראל ועתה (אחרי שחזרת על כל אומה ולא קבלו) אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים (אם אתם תקבלו התורה)׳ וקשה דאיתא (במ״ד ילקוט) על הכתוב ויתילדו על משפחותם (בזה הל׳) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם האומות העולם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מאתנו מיד סתם הקב״ה את פיהם ואמר להם הביאו ספר יוחסין שלכם שנא׳ הבו לד׳ משפחות עמים כשב שבני מביאין שנא׳ ויתילדו על משפחותם.

עתה אחי נניח נא את המאמרי רז״ל עד נבא אליהם ונשימה לבינו אל היום שאנו עומדים : היום ששה בסיון נחוג זמן מתן תורתנו כהיום הוציא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר וירד ה׳ אל הר סיני באלפי רבבות קדש לכלולת בתו התורה עם בן גילה ישראל ומימינו אש דת למו להאיר הדרך למין האנושי 3217 שנה חלפו ועברו מיום שקבלנוה, גוים רבים קמו עלינו להכחיד קימנו ולמחות זכרה של תוה״ק ולא עלתה בידם המה כרעו ונפלו ותאבד כל זכר למו, ואנחנו קמנו ונתעודד עם דגל התורה בנעוריה מבית אביה. (זכריה ח׳) כה אמר ה׳ כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם כי לפי הטבע אי אפשר שיצליחו ע״ד למלוכה אחר שהם ת״י צורריהם ורבים הלוחמים עליהם להכחידם (ובאמת) גם בעיני יפלא נאם ה׳ צבאות (ר״ל לפי מצב של עתה הוא דבר נפלא למעלה מן הטבע כי כפי הטבע קרוב שלא יתקיימו זמן רב נגד צורריהם שבפנים ושבחוץ אבל בכל זאת, כה אמר ה׳ צבאות הנני מושיע את עמי וגו׳ (המשורר מתחנן לאלקיו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך גל עיני ואביטה כה הטמון והנסתר בתוה״ק הפלא ופלא, היכל ה׳ אשר הוקמה זה 3217 שנה לא שלט עליו שן העת לכלותו. הגשם והשלג (אבני אלגביש Meteors) אשר תרד עליו לילה ויום לא עמוהו ויף בגדלו

כלול

כלול הוא בחדרתו גם היום ועומד לנס עמים עליו לחמו רעי גוים עמים רבים ועצומים יסבו עליו רביו במחי קבל הרעישו חומותיו ואף אבן אחת מקירותיו לא נתצו כמה פעמים קרעוה שרפוה, לוחמיה כלו באפס תקוה לראות פרי בעמלם והיא עומדת בגאון עוזה שלטת בתבל ארצה ושמחה כנתינתה מסיני גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך יכסוף להשיג על ידי הופעה ורה"ק עד שיוכל להביט הנפלאות שבתורה שהם פלואים ומכוסים שהם נפשי אותה לדעת מאין בא לה הכח כי מלבד שלא יכלו לנגוע בה לרעה היתה למחסה ומסתור גם לאלה החוסים בצילה ככתוב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' כי כגורלה כן גורל כל המחזיקים בה, גם במחזיקה ותומכה לחמו לוחמי רשע (עמלק סנחרב נבוכדנצר, אנטיוכוס, טיטוס, אנדרינוס, ג"ב שנה וי"א ע"ג שנה אחר חורבן בית שני נתכנסו חיל גדול מישראל בביתר ומלך גדול מישראל מלך עליהם ושמו שמעון בן כוכבא, והצליח במלחמותיו נגד הרומיים ג' שנה ומחצה (עד שטעו עליו שהוא המשיח ולסוף ע"י חטא הדור וגם ע"י חטאו שהרג את ר"א המודעי דודו (ירושלמי תענית) כבשוהו הרומיים ע"י אנדרינוס ש"ט ונהרגו עמו במלחמה תק"פ אלפים מישראל (יו"ג בעקקער) מלבד מיליאן ומאה אלף שנהרגו בזמן חורבן הבית (יוסיפון פ' צ"ה), ומאז התרוממה עיר רומא שנית עט כמעיל קנאת הדת (פאנאטיזמוס) ואחרי כן ממשלת הפאפעם הוא משל בכל וינחל ממשלת מושלים וכתרי הקיסרים בכדורים בידו לשחק

והוא הפאפעם מהעדי מלכין ומהקים מלכין ורק עם קטן עם נודד וגולה רק הוא לא כפף נפשו תחת עול ברזל ההוא אשר תחתיו שחחו כל אילי הארץ, יושבי ספרד ראשיה וכהניה וכל עם הארץ לבשו אכזריות נמרים וקטב מרירי ויטרפו שה פזורה ישראל ועצמותיה פצחו הה לאלפי אלפים טרפו שרפו הרגו טבחו וירצחו בקול המון חוגג לעיני השמש, וגם בארץ צרפת, אש כנז, איטליא ובריטאניא רדפו היהודים עד חרמה כל מוצאיהם אכלום בלעום כתנים רמסום ברגלים שרפום חיים הוקיעום לעיני השמש ויגזרום לגזרים במגירות הברזל ועוד היום בזמנינו מר"ר יסערו להפיצנו ואין קץ להרצח וההרג רב שעשו בעמינו בשנת תרס"ה-ס"ו כמש"א ישעיה הנביא הוי המון עמים רבים כהמות מים רבים ישאון וגו' ובכל אלה אתם נצבים היום כלכם וגו' בקהילות קדושות בכל בתי הסד בכל מדה טובה ונכונה ראשונים במדינה לכל מעשה הצדקה גדולים בכל ענפי החכמה מהם יושבים ראשונה במלכות בממלכות גדולות ונאורות בתבל וזה שאמר האחרון שבחוזים זכרי' כי יפלא בעיני שארית העם הזה אבל היפלא מד' דבר כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, ועתה נשיב למאמרי רז"ל שהאומות נתקנאו בשעה שקבלו ישראל את התורה והקב"ה סתם את פיהם ואמר הביאו ספר יוחסין שלכם כדרך שבני מביאים שנא' הבו לד' משפחות עמים ועל זה מקשים המפרשים הלא מהרבה מאמרי חז"ל נראה כי האומות לא רצו לקבל התורה כמו

כמו שא׳ במד״ר ואין לך אומה באומות שלא הלך ודיבר ודפק על פתחה ולא רצו לקבלה, ועוד מקשים העולם דאיתא (בזבחים קט״ז ע״א) כשנתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי אומות העולם אחזתם רעדה, ונתקבצו כלם אצל בלעם, אמר להם חמדה גנוזה יש לו בבית גנזיו וביקש ליתנה לבניו שנא׳ ה׳ עוז לעמו יתן מיד פתחו ואמרו כלם, ה׳ יברך את עמו בשלום (הרי שנתרצו במה שנתנה לישראל וא״כ מה ראו אחרי כן לקנאות בהן, וגם תשובת הכב״ה הביאו ספר יוחסין שלכם אינה תשובה מספקת, דאם אבות אכלו בוסר, שיני בנים תקהינה ? ומה חטאם אם אינם מיוחסים, והלא גם מעז יצא מתוק (ור׳ אליעזר הלוי ז״ל ימתיק הדבר במשל) שר אחד היה לו איזה מאות ככר צמר למכור וחפצו היה למכור לבן אוהבו שמת אבל למען לא יתרעמו ויתקנאו בו יתר הסוחרים מעירו צוה לסרסור להודיע להסוחרים מהצמר שת״י וכן עשה כאשר בא אחד מהסוחרים לקנות מהשר אמר להם כי חסחורה טובה, ומחירה כך וכך אבל הקונה ביקש פראבע מהסחורה אז הראה להם הגרוע שבצמר ולא מצא חן בעיני הקונה וכן היה עם השני ועם השלישי כאשר ביקשו פראבע וכלם בחלה נפשם בהצמר ולא קנו, אחרי כן שלח לקרא לבן אוהבו וא״ל קנה הסחורה שת״י, כי לקח טוב נתתי לך, בן אוהבו זה לא ביקש פראבע כי האמין להשר אשר לא יונה אותו ויתן מחירו והרויח בהסחורה הון רב הסרסור פגע בהקונים שלא רצו לקנות אמר להם מה היה לכם שלא קניתם הלא פלוני קנה ושמח על קניתו, ויענו אותו יתן לו ה׳ מזל וברכה הסחורה אינה שוה לנו כנהוג בין התגרים (מיר ווינשען עם מזל וברכה דען דאס איז פיר אונז קיין סחורה) אמנם אחרי כן כשנתודע להסוחרים כי רק מעט היה צמר גרוע אבל בכלל היה הסחורת מובחר מן המובחר, ורק הפראבע הראה להם מן הגרוע אזי באמת המה מתרעמים על המוכר למה הלך עמם ברמאות,

(והנמשל יובן) הנה הקב״ה אשר לו חמדה גנוזה והוא היודע ערכה כי מפנינים יקרת ועץ חיים היא למחזיקים בה, רצה לזכות בה את זרע אברהם אוהבו זרע יעקב בחירו אבל בכדי שלא יתרעמו האומות לאמור מדוע לא נתת לנו את התורה, לכן החזירה אצל כל אומה ולשון כמו שאז״ל הופיע מהר פארן וזרח משעיר למו, הלך אצל עשיו, וכאשר שאלו מה כתיב בה אמר להם לא תרצח ולעמון ומואב השיב לא תנאף, ולישמעאל לא תגנוב, והדוגמא היה לשיכים בעיניהם ולצנינים על דרכי חייהם אבל לישראל לא הראה שום פראבע כאשר לא בקשו רק ענו כל אשר דיבר ד׳ נעשה ונשמע, לכן מסרה להם על הסדר שהיא כתובה לפנינו (ובזה נבין כל המאמרי הז״ל כי אינם סותרים זה את זה בתחילה כששמעו מבלעם ה׳ עוז לעמו יתן וישראל יקחו את התורה שמיאנו הם

לקבלה

לקבלה פתחו כולם ואמרו ה׳ יברך את עמו בשלום (מיר ווינשען זיי גליקק לאזען זייא עם האבען) אמנם אח״כ כשקבלו ישראל את התורה והורישו את הז׳ אומות וטבעם יצא בעולם כי עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר בידינו מאז נתקנאו כל האומות בישראל ואמרו מה ראו אלה להתקרב יותר מאתנו להם גילה הפנימיות ולנו גילה הגרוע לפי דרכי חיינו אז, מזה נראה כי הלך עמנו ברמיה וע״ז יש להם טענה גדולה והשיב להם הקב״ה תשובה ניצחת. הביאו ספר יוחסין שלכם שנא׳ הבו לה׳ משפחות עמים (להבין התשובה נמתיק הדבר במשל).

המתחתן בתו לאיש, על אבי הכלה לדעת הורי החתן ומעשיהם, ואם נודע לאבי הכלה כי אבי החתן אוהב יין שרף ושותה שיכור. אזי מתנה עם החתן קודם החופה, דע נא ידידי כי מעתה הנך בני אם תחפוץ לקחת את בתי לאשה לכן חזור עצמך ממשקה המשכר אל תהי׳ כאביך, אם אבי החתן מהיר חמה, משחק בקוביא המחותן מתנה עם החתן בזה״ל הנני נותן לך את בתי יחידתי על מנת שתתרחק מכל מדה רעה אשר נמצא באביך אמנם אם הוא מתחתן עם בן טובים בן ירא אלקים אשר אבותיו ואבות אבותיו היו תמימי דרך ובעלי מעשים טובים אשר מצאו חן בעיני אלקים ואדם, אזי אומר המחותן להחתן בני הנני שמח לתת לך את בתי ואקוה כי תלך בדרך אבותיך, והנני לספר לך מעשה אבותיך המה היו עשירים נכבדי ארץ גומלי חסד מכניסי אורחים יראי אלקי אמת. ואף אתה בני אחוז מעשי אבותיך בידך כי אז תצליח, ואז תשכיל (הנמשל) כבר אז״ל תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב אל תקרא מורשה אלא מאורשה כי על ידי נתינת התורה נעשה ההתחתנות בינינו לבין אלקינו ושמרו ב״י את השבת וגו׳ אות היא ביני ובין ב״י (וע״י הנביא הושע) וארשתיך לי לעולם וגו׳ לכן כאשר עלה ברצונו ית׳ לתת את בתו (אורייתא קדישא ברתא דמלכתא) למין האנושי והלך תחילה לבנו עשיו (הבכור ומלך לפני מלך מלך בישראל) אשר אביהם היה רוצח ואף הם מעשה אביהם בידיהם, אמר להם לא תרצח (ירצה התורה אתן לכם למען לא תלכו בנימוסי אביכם הרוצח, ולעמון ומואב אמר לא תנאף כנ״ל ולישמעאל אמר לא תגנוב בל תהיו פראים באביכם שהיה פרא אדם ידו בכל אבל ישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב כלו זרע אמת אמר להם בראשית ברא אלקים וגו׳ וסיפר להם השתלשלות אבותיהם ומעשיהם הטובים ומהם יראו וילמדו להטיב מעשיהם בעתיד.

וזה שהשיב הקב״ה להאומות שהיו מתלוננים ומתרעמים כי רימה אותם באשר לא סיפר להם התורה מתחילה כאשר סיפר לישראל (כאילו היה רמיה בדבר למען לא יקבלו כו׳) ע״ז השיב להם הקב״ה לא הלכתי עמכם ברמיה הביאו ספר יוחסין שלכם כי

לפי

לפי מעשה אבותיכם הוכרחתי להתחיל התורה לפניכם מן לא תרצח ולעו"מ מלא תנאף ולישמעאל מלא תגנוב להזהירכם. ממעשה אבותיכם הלא טובים משא"כ ישראל זרע קדש מחצבתה כנ"ל ובדרוש הנ"ל נבין הכתובים במשלי דברי התורה למין האנושי וזה הלא חכמה (זו התורה) תקרא ותבונה תתן קולה ירצה תוה"ק מכרזת בראש מרומים עלי דרך ותאמר אליכם אישים אקרא המה בני עשיו עו"מ וישמעאל אליכם אישים (בכתר מלכות) אקרא אשר מאסתם כי להתחתן עמדי, יען האמנתם כי רק בכח ידכם תעשו חיל, ובלי רציחה ניאוף וגניבה לא תתקיים הכתר מלכות בראשיכם ולכן לא חפצתם להתחתן במלכו של עולם הבינו פתאים ערמה אשר תדמו כי ברמיה התנהג הקב"ה עמכם וכסילים הבינו לב כי אמת יהגה חכי וגו' בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש כאשר תדמו כלם נכוחים למבין כי כן היה להשיב על שאלתכם מה כתיב בהו, כי אני חכמה שכנתי ערמה (עם אנשים כגילכם) יראת ה' שנאת רע לכן השיב לכם על שאלתכם מה כתיב בה, להזהירכם ממעשה אבותיכם אבל פי תהפוכות שנאתי לי עצה ותושיה לי גבורה בלי חרב רצח, בי מלכים ימלוכו וגו' דמיתם כי רק בכתר מלכות יבקש הקב"ה להתחתן ולכן דפק על פתחיכם לקבלני טעיתם בי מלכים ימלכו כתרי גדול מכתריכם אינני צריך לכתר מרצח ודם, עושר וכבוד אתי וגו' אף על פי שבאורחת צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט לא כשאתם סבורים אם לא תרצחו תגנבו רע יהיה חלקכם, לכן מאסתם בי דעו נא היום כי להנחיל אהבי יש (יש רב טוב בעוה"ז לשומרי תורה ואוצרותיהם לעו"ב אמלא בעתיד כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה' עוד בעתיד להנחילכם כתר מלכות במהרה בימינו אמן ואמן.

דרוש ח'

דרוש לשבת חזון

איכה ישבה בדד וגו' היו צריה לראש אויביה שלו כי ה' הוגה על רוב פשעיה וגו' (ד"ש מהרי"א) דרך בו"ד לכתוב בספר דברי הימים הנצחון והגבורה שגבר על אויביו, ולזכרו תמיד בין עמו ויחוג בשמחה יום נצחונם ובאורים יכבדוהו, אבל הימים שגברו אויביו עליו מכסה אותן ונצחונן מסתיר ומעניש למי שנושא אותם על

שפתיו

שפתיו אבל הקב"ה אינו כן אלא כמו שציונו לכתוב בספר יציאת מצרים וחג פסח לזכרון למען נזכור יום צאתינו מ"מ וכתוב הדר הוא (פ' מסעי) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה כן בסגנון זה נכתב בספר דה"י כמו דניאל, ודה"ב ומגילת איכה, יום גבר האויב ואנו מצווים בדברי קבלה לצום ולהתענות בימי מפלתם ושפלותם של ישראל (זכרי ה') כה אמר צום הרביעי וצום החמישי וגו' למען נדע הימים שגבר האויב עלינו (והטעם לזה) כי מלכי בו"ד גבורתם ונצחונם תולים בכחם ועוצם ידם, כמו שמצינו בריבשקה ששלה סנחרב לחזקיה (ישעיה ל"ז) הנה אתה שמעת אשר עשו מלכי אשור וגו', והיא אחת מתחבולות המלחמה להעיר לב אנשי המלחמה ולכן מענישים כל מי שיזכיר על שפתיו יום שפלותם ומפלתם ושגברו אויביהם עליהם לפי שזכירה זו מחליש כחם ועוצם ידם ולבם חלל בקרבם ולכן מלך בו"ד מעניש כל הזוכר זמן מפלתו כדי שלא ימס לבב עמו בקרבו ויפול ביד אויביו, אבל גבורתם ונצחונם של ישראל אינו מעשה ידי אדם כי אם רצונו ית' כמשנ"א (תהילים) כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם וכן בעת שפלותם ונפילתם ביד אויביהם אינו מחמת חסרון כחם ועוצם ידם כי גם בעת נצחונם וגבורתם לא היה בהם כח לעשות חיל, אבל היתה הסבה כי צורם מכרם וה' הסגירם ביד אויביהם כמש"א משה רבינו לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם איכה ירדוף אחד אלף, וגו' אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם ביד איוביהם בשביל עונותיהם וכיון שהן נצחונם של ישראל והן גרעונם הכל בא ממקור אחד מאתו יתעלה ראוי שנזכור שניהם כי שקולים הם ויבאו שניהם זמן נצחונם ועת גברה ידם ראוי שיזכירוהו ויכירו וידעו כי ה' פעל כל זאת והוא הנותן להם כח לעשות חיל, וגם זמן מפלתם והולשתם ראוי שיזכירוהו ויכירו וידעו כי עונותם היו מבדילים בינם לבין קונם וצורם מכרם וגו' וזאת תהיה סבה עצומה לשוב בתשובה שלמה ושב ורפא לו כי העון חולי הנפש. כמו שהקדחת חולי הגוף, וכמו שהרופא שאינו מכיר חולי הגוף אי אפשר לרפאותו, כי איננו יודע סבתו, גם כן כשהאדם אינו מרגיש בעונו אי אפשר לו לרפאות חולי הנפש, לשוב בתשובה כמו שאמר הנביא (ירמיה ה') אין איש ניחם על רעתו לאמר מה עשיתי לאמר פי' הם אומרים מה עשיתי ? הלא לא עשיתי כלום כי איננו מכיר בעונו ולכן אינו מתחרט לשוב בתשובה וכיון שכן, לכן לסבה זו אנו מזכירין זמן מפלתינו, כדי שנשוב להטיב מעשינו כאשר נדע כי עונותינו הטו אלה ולא זולת זה וכמו שאמר המקונן לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלם אלא שהעונות גרמו כן כאמרם ז"ל (במד"ר בפתיחתא דאיכה) כתיב (ישעיה ה') לכן באכול קש לשון

אש וכי יש קש אוכל אש? והלא דרכה של אש אוכלת קש, אלא קש זה ביתו של עשיו, שנא׳ (עובדיה) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש, לשון אש זה ביתו של יעקב וחשש להבה ירפה זה ביתו של יוסף שרשם כמק יהיה אלו האבות ופרחם כאבק יעלה אלו השבטים שהם פרחיהם של ישראל, מפני מה? כי מאסו תורת ה׳ צבאות (זו תורה שבכתב) ואת אמרת קדוש ישראל נאצו (זה תורה שעל פה) וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה הרי שהעונות שינו מנהגו של עולם ועשו שיאכל הקש ללשון האש ולא עמדה להם לא זכות אבות ולא זכות השבטים כדי שיבא כל אחד ואחד מישראל לידי הכרה שאין זה דבר טבעי כי אם השגחה מאתו וכן המקונן בתחילת דבריו לקח סגנון זה ואמר איכה ישבה בדד העיר רבתי עם כי איך אפשר לצייר שישבה בדד וכאילו לא ישב אדם שם בעיר בזמן שהיתה עוד רבתי עם ורבו מארבה ואין להם מספר כמו שאז״ל במד׳ שפעם אחת ביקש אגריפס המלך לידע מיני אוכלסין שבירושלם כו׳ באותה הזמן עצמה ישבה בדד ולא קמה רוח באחד מהם לעמוד נגד צריהם. ושאל ואמר איך היה זה או איך יצויר שני הפכים בנושא אחד. בזמן אחד והשיב ואומר היתה כאלמנה כלומר זה בא מצד שנשארה אלמנה שסילק הקב״ה שכינתו מתוכם וכיון שסילק שכינתו מתוכם עם היות שהיתה רבתי עם היו כלא היו כי כוחם ועוצם ידם הכל בא ממנו ית׳ וכשפירשו ממנו פרשו מן החיים ונשארו כגוף בלא נשמה (והביא ראיה לדבריו ואמר הראיה לזה) שהרי אם שהיתה רבתי בגוים כרז״ל רבתי בדעות וגם אם היתה שרתי במדינות שהכל כבושין תחת ידיה ופורעין לה מס סבת כל זה היתה בשביל התורה שקבלוה בסיני כי ל׳מ׳ס וס׳י׳נ׳י׳ חושבניה דדין כחושבניה דדין (מד״ר) וכיון שהם פרקו עול תורה מעליהם בהבטל הסבה תבטל המסובב וכן אז״ל אמר ר׳ נחמיה אמר לה הקב״ה לירושלם מי הושבך בדד? (ירצה התכיר הסבה), אמרה לפניו רבש״ע מי יכול להושיבני בדד אלא אתה (כנ״ל לא האמינו מלכי ארץ וגו׳) שנא׳ מפני ידך בדד ישבתי.

להבין המאמר הזה, עלינו להתבונן שבכל מקרה הזמן נמצא סבה רחוקה, וסבה קרובה למשל בשנת May 31 1889 נשבר סכר מי האגם אשר בעיר gohnstoun במדינת אמעריקא ונטבעו משטף המים ששת אלפים נפשות עם בתיהם ורכושם הכל כאשר לכל שטפתם המים אם תשאל מה היה סיבת מתתם הלא הסבה הקרובה במה מתו המים שטפום והסבה הרחוקה מאשר לא שמו הפקידים אל לבם לחזק סכר מי האגם ומעתה דעת לנבון נקל כי הסבה הרחוקה היא עיקר הפעולה בכל פועל לפי שהסבות שתחתיה הן כענינים הכרחים היוצאים ממנה וכ״א הנביא ישעיה אל מלך אשור שמאמין בסבה הקרובה דהיינו בכח עוזו והילו ובאמת

אינו

אינו כן כי לא נוצחנו על ידו (רק בעברת אלקים) וזש"א ישעיה י' הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידים זעמי וגו' והוא לא כן ידמה וגו' וכבר הזהיר הנביא על זה בעצמו את ישראל מזה הדרך והוכיח את דרכם על פניתם אשר לא בקשו הסבה הראשית אשר ממנה יצאה הפעולה והעונש, וכמש"א שם (קאפיטל כ"ב) ואת בקיעי עיר דוד ראיתם כי רבו ותקבצו את מי הברכה התחתונה וגו' ותתצו הבתים לבצר החומה ומקוה עשיתם וגו' ולא הבטתם אל עושיה ויוצרה מרחוק לא ראיתם ירצה האמנתם רק במקרה בדרכי המלחמה לכן עשיתם רק פעולות טבעיות ולא הבטתם אל עושיה ויוצרה להיטיב מעשיכם ולעוז במעוז צור ישראל כחכם, לכן ויקרא ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו' אז ראה ית' כי רק החורבן והגלות תביאם לכלל היכר וזה שאמר ר' נחמיה אמר לה הקב"ה לירושלם מי הושבך בדד? התכיר עתה כי החורבן היה השגחיי אמרה לפניו רבש"ע מי יכול הושיבני בדד אלא אתה שנא' מפני ידך בדד ישבתי כי לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלם הבצורה והחזקה אלא שהעונות גרמו כן ומן השמים נלחמו עליהם יען וביען כי מאסו תורת ה' צבאות (זו תורה שבכתב) ואת אמרת קדוש ישראל נאצו (זה תורה שבע"פ) וכיון שהשליכו ד"ת לארץ התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה, איכה ישבה בדד העיר רבתי עם וגו' היתה למס המקונן בא להכריח שסבת נפילתה היא העון ולא דבר טבעיי וזה מהמפורסמות שחוזק העיר והמדינה תלוי בג' דברים א) היותה מרובה באוכלסין, ב) היותם בעלי דעה ושכל טוב בתכסיסי מלחמה כמש"א כי בתחבולות תעשה לך מלחמה ג) בעשירות לבנות ערים בצורות להכין די אוכל בערים להכין כלי זין סמי מרפא וכדומה אשר לזה צריך עשירות כידוע כי גם הכסף הוא עיקר גדול לעניני המלחמה ירושלים היתה שלמה בכל הג' ענינים העיר רבתי עם (מרובה באוכלסין) להעמיד במלחמה רבתי בגוים רבתי בדעות בכל מיני חכמה וכל מקום שהלכו הושיבו להם קדתראות לשמוע חכמתם, ומכש"כ בעניני המלוכה בתכסיסי מלחמה, היו חכמים גדולים בראשם שרתי במדינות שהכל כבושין תחת ידיה, ופורעין לה מס הרי שהיתה גדולה בעשירות ולכן לא האמינו מלכי ארץ וגו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלם אלא שהעונות גרמו יען כי מאסו תורת ה' צבאות א"ר יודן זה תורה שבכתב, ואת אמרת קדוש ישראל נאצו זה תורה שבעל פה וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה, בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה דרך המר והנאנח לבכות לאחד משני סיבות או למען יראוהו אוהביו וריעיו וינחמוהו ויעלה ארוכה למכתו שנית לשכך אש חמתו הבוערה בקרבו בבכיתו כידוע כי הדמעות תקל

המכאוב מהלב, והנה הבכיה מהבחינה הא׳ הלוך ילך ובכה לעין כל במקום רואים אולי רואיו ינחמוהו אך אשר אין לו מנחם ואוהב ויבכה מהבחינה השנית, במסתרים תבכה נפשו כי למה יתבזה לעין הכל לבלתי הועיל וזה יאמר המקונן כי פה חיה מהסוג השנית, ועל כן לא היתה בוכה רק בלילה שאין רואה וזה בכה תבכה בלילה ולא ביום יען שאין לה מנחמים כל רעיה בגדו בה וגו׳ גם עבדים וגולים כמותם משאר האומות אשר מצד הטבע לאהוב זה את זה להתחבר יחד נגד הקמים עליהם גם הם בגדו בה היו לה לאויבים כנודע בגלות המר הזה כי גם אלה בני הנכר הכבושין ודחוקים ממשלת עריצים גם המה ישנאו את היהודים וזה רק למען תכיר האומה הישראלית כי עונשה השגחיי או יאמר בדרך אחרת (אלשיך) אמרו ז״ל מד״ר שהיה ירמיה מלקט אברים שנגפו מישראל וקוברם ואומר בני מה אעשה לכם הלא אמרתי לכם תנו לה׳ אלהיכם כבוד בטרם יחשיך קדמו פניו בתפילה טרם בא הצרה וכן אמרו ז״ל כשהגיעו לנהרות בבל ושם ישבו ובכה אמר ירמיה, נשבע אני שאילו בכיתם כך בירושלם לא גליתם וזה יאמר הנביא הנה נא ידעתי כי יבא היום שתבכה מאין הפוגות וזה בכה תבכה אבל לדאבון לבי רק אז כאשר יבא להם ליל חשך ואפלה מנודה אבל לוא בכו מקודם כי אז לא גלו ובכל זאת למה ודמעתה על לחיה ואינה עולה למעלה השמימה רק תשאר על לחיה הלא שערי דמעות לא ננעלו אין לה מנחם מכל אוהבה כמתמיה היתכן כי אין מלמד עליה סנגוריא מכל אוהביה הם הפרקליטין אשר עשו במצות שלא יבצר מהמצא בישראל בכלליהם ופרטיהם מצות מה, ומה גם צדיקים רבים אשר בקרבם החרש והמסגר וכיוצא אבל גם זו לטובתם כדי שתבוא לידי היכר שסבת נפילתה היא העון, גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח ירצה מעוני ומרוב עבודה (עיפה נפשה מטלטול הגלות והשמדות וכאות נפשה תתרצה לשבת בגוים ולקבל עליה עול זרים במסים וארנוניות, וזה היא ישבה בגוים ובכל זאת לא מצאה מנוח האויבים לא יתנו לה מנוחה והסבה לזה כרז״ל שאילו מצאה מנוח לא שבה אל ד׳ כבר התבוללה בעמים אבל כבר גזר ואמר ובגוים ההם לא תרגיע וגו׳ ועל ידי זה יבואו בני ישראל לכלל היכר כי עונשם השגחיי וישובו אל ה׳ באמת ויצדיקו עליהם את דין שמים, וזה שאומרים צדיק הוא ה׳ כי פיהו מריתי ירצה צדקה וחסד עשה עמי השם (באכזריות זה של האויבים שמואסים בה כנידה וסורו טמא קראו למו כי נצו (זיי מוסען פליהען פאן אונזער לאנד) גם נעו (זיי מיסען אויסוואנדערין) אמרו בגוים (יסכימו בעצה אחת) לא יוסיפו לגור (עוד בארצנו) ומגורשין המה מן גיו וכ״ז לטובתינו וצדקת וחסד עשה הקב״ה עמנו שהגלנו בין אכזרים כאלה באופן שזאת

היתה סבה שעמדו באמונתם וכמו שפי' המפרשים והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם (ומורדפים בלי חשך שם) יאמר בני אל חי כנודע ומפורש אשר בארץ גלותם המה חזקים יותר באמונה מאלה היושבים שלוים ושקטים בארץ חפשות עם כל זכיות המדינה וזה צדיק הוא השם כי פיהו מריתי וכיון שמרדתי בו, לא היה לו להשתדל עבורי באופן שאהיה קיים באמונתי אלא הבא לטמא פותחין לו והוא יתעלה עשה עמדי צדקה במה שהאומות מתנהגות עמנו באכזריות חמה עד שמעו נא כל העמים וראו מכאובי בתולותי ובחורי הלכו בשבי היו מחזירין אחר השביה שהיו רוצין להיות שבויין מפני הרעב במש"א כל עמה נאנחים מבקשים לחם ואין אדם שיקבלם, אם כי דרך העולם כשאדם לוקח בשביה בחור או בתולה נראה בעיניו כמוצא שלל רב אבל בתולותי ובחורי לא קבלו בשביה יען יצא מפיו צדקה והמתכרתם שם לעבדים ולשפחות ואין קונה וכל זה מהשגחת ה' עליהם ומאהבתו אותם שלא ילכו אחרי סורם וישכחו את אלקי צורם ובחינה זו אמר המקונן רבת ה' ריבי נפשי גאלת חיי ירצה אם שבתחילת המחשבה כאבי אנוש שאין מי שירחם עלי אבל באמת שבזה רבת ריבי נפשי וגאלת חיי (הנצחיי האמיתי) שלא נפתתי אחרי העכו"ם אבל מכל מקום לא תחשב להם זה הפועל לטובה לפי שכוונתם היתה רק לרעה וזה ראיתה ה' עותתי העול שעשו עמי לכן שפטה משפטי ראית כל נקמתם וגו' שמעת חרפתם וגו' לכן תשיב להם גמול ה' וגו' תתן להם מגינת לב תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה' ואחר שכונת מפלתן של ישראל לא היה אלא כדי שיבואו לכלל היכר, שהכל בא מאתו ית' להחזירם אליו לכן כאשר ישובו ובקשו את ה' אלקיהם ללכת בתורתו ישוב ה' לשוש עליהם לטוב כאשר הבטיח ואמר לנו ע"י (זכרי' ט') שובו לבצרון אסירי התקוה כלומר אין לך דבר שיעמוד בפני התשובה ולכן שובו להקב"ה שהוא מבצר חזק ועמוד ברזל לכל החוסים בו. ואתם אסירי התקוה המצפים ומיחלים זה 1838 שנה שיגאל אתכם ואין לגאולה זמן מוגבל בהכרח אלא גם היום אם בקולו תשמעו) אפילו היום אוכל להביא לכם גואל שיגיד לכם גם היום מגיד משנה אשיב לך מגיד משנה ירצה מה שהגידו הנביאים לכם על העתיד שמשנה וכפלים מהגדולה והמעלה שהיה לכם בימי עולם ושנים קדמניות מחכה לכם כאשר תשובו אל ה' היו בטוחים כי כל היעודים אשיב לך ועוד תשישו אתה משוש כל המתאבלים עליה והשם ברחמיו יזכינו לראות בבנינה ויעלינו לתוכה בביאת משיחנו במהרה בימינו אמן.

דרוש ט'

דרוש שני לשבת חזון

על חורבן בית המקדש כי הורם וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספר חדש על הקד' ועל המקדש. בתחילה נשים לב להקינות שנאמרו על חורבן בית המקדש מפי הנביאים ישעיה וירמיה אשר נבאו על החורבן (על פי ביאור רז"ל במדר"א) (ירמיה ח' מבליגיתי עלי יגון עלי לבי דוי וגו' מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי מי יתנני במדבר מלון אורחים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם, אחי! הנה כל בעל שכל ישתומם על קינות הנביא ירמיה, וכפי הנראה לא הסתפק הקב"ה בזה עד שקרא בעצמו כביכול לבכי ולמספד כמפורש ע"י הנביא (ישעיה כ"ב) ויקרא ה"א צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד (וכא הביאור במד"ר איכה וז"ל) אמר רב נחמן אמר שמואל משום ריב"ל קרא הקב"ה למלאכי השרת א"ל מלך שמת לו מת והוא מתאבל מה דרכו לעשות כו' (ובפתיחא דאיכה) אמר הקב"ה לירמיה אני דומה היום לאדם שהיה לו בן יחידי ועשה לו חופה, ומת בתוך חופתו, ואין לך כאב לא עלי ולא על בני לך וקרא לאברהם ליצחק וליעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעין לבכות, אמר לפניו רבש"ע איני יודע היכן משה קבור, אמר לו הקב"ה לך עמוד על שפת הירדן וקרא בן עמרם, בן עמרם! עמוד וראה צאנך שבלעום אויבים מיד הלך ירמיה, למערת המכפלה, ואמר לאבות העולם עמרו שהגיע זמן שאתם מתבקשים לפני הקב"ה, אמרו לו למה? אמר להם איני יודע, מפני שהיה מתירא שלא יאמרו בימיך היתה זאת לבנינו הניחן ירמיה, ועמד על שפת הירדן, וקרא בן עמרם, בן עמרם עמוד, הגיע זמן שאתה מבוקש לפני הקב"ה, אמר לו מה היום מיומים שאני מבוקש לפני הקב"ה, אמר לו ירמיה איני יודע הניחו משה והלך אצל מלאכי השרת שהיה מכיר אותן משעת מתן תורה, אמר להם משרתי עליונים כלום אתם יודעים מפני מה אני מתבקש לפני הקב"ה, אמרו לו בן עמרם, אי אתה יודע שבית המקדש חרב, וישראל גלו, והיה צועק ובוכה עד שהגיע לאבות העולם מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם על ראשיהם והיו צועקים ובוכים עד שערי בה"מ, כיון שראה אותם הקב"ה מיה, ויקרא ה' אלהים צבאות לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו כי הרי מפורש שאמר לו הקב"ה לירמיה ואין לך כאב לא עלי ולא על בני נמצא שלא הסתפק בקינות ירמיה, ותגדל התמיה כאשר נשים לב לדברי ירמיה שם באמרו מבליגיתי עלי יגון עלי לבי דוי

וגו' שהכונה כמבואר (ביד יוסף) שמאחד משלשה פנים יקבל האדם חיזוק והנחומים והתאפקות על יגונו, הא') שאם יהיה טפש ובלתי מכיר גודל רעתו, ובא עד קיצו כאשר הקהלת אמר ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, אבל השוטה אינו מרגיש בצרתו, הב') הבכיה והורדת הדמעה ולכן צותה התורה ביפת תואר להמול עליה ולהניחה לבכות כמש"נ ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים כי יש למתאבלים ולהעצבים מנוח בבכייתם כי יוצא בדמעה מותר מרה השחורה כמו מן חפה מותר הלבנה ומן האוזן מותר הירוקה, ומן הנהירים מותר הדם, וזה כונת חז"ל היתה לי דמעתי לחם, מכאן שהדמעה משבעת, וזה שאמר הנביא (ירמיה י') אוי לי על שברי נחלה מכתי ואני אמרתי אך זה חלי ואשאנו רוצה לומר כי נשתנו עלי סדרי בראשית שטבע הבכי והאוי והבאוי להקל המכה, ואני לא כן אף שבכיתי אוי ואבוי על שברי, והיה לי להקל הכאב אלא אדרבא נחלה מכתי עם הבכיה יותר, וזה ואני אמרתי אך זה חלי (אכין ורקין מועטין שמתמעט החולי עם הבכיה ואשאנו כי על ידו אתחזק ואוכל לסבול צירותי ולא כן היה אלא אדרבה עם הבכיה והאוי נחלה מכתי וזה שאמר האיכה כי רבות אנחותי ולבי דוי אעפ"י שרבות אנחותי ובכל זאת ולבי דוי מכאובי לא הוקל כטבע העולם באופן שהדמעה מקיל הצער כמוגלה היוצא מהמכה, (סיבה ג') מקיל הצער כאשר יתרחק האדם ולא יראה הצרה בחוש הראות

על זה אמר ירמיה על חוסר חיזוקו מבליגיתי עלי יגון עלי לבי דוי עם כנגד הא') שהטפש אינו מרגיש הצער והטפש כתב הרמב"ם מי שמוחו לח מלא מים הוא טפש לזה אמר (הנביא ירמיה ה') מי יתן ראשי מים שהיה ראשי מלא מים שהייתי טפש שאינו מבין אידו ואסונו, שהזקן לסבה זו הוא חכם וידע כאשר נתיבש לחות מוחו, וכנגד הסבה הב' שהדמעה משקיט הצער אמר ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי ונגד סבה ג' אם לא יראה הצרה לנגד עיניו ישקיט צערו על זה אמר מי יתנני במדבר ואעזבה את עמי לבלתי אראה בעיני הצרות המתרגשות ואלכה מאתם ולא אראה הצער להוש הראות, שחוש הראות עושה התעפלות רב באדם.

אחי הלא כפי שאנחנו מבינים עתה דברי הנביא הלא מאד יגדל כאבי וצערי על חובה"מ ובמד' הנ"ל אמר לו הקב"ה לך קרא להאבות שאין אתה יודע לבכות נראה מזה שגם ירמיה עוד לא השיג גודל ההזיק לישראל מחובה"מ עד שהוצרך לקרא לאבות העולם ומשה .ועוד נשים לב לאלה המתיטרים לחכמים בימינו המקשים ושואלים הלא זה אבילות ישנה ואיך אמר המקונן על חורבן בית המקדש כו' אספוד בבל שנה מספד הדש, עוד ישאלו הלא הרבה גוים עריצים גדולים ועצומים מעם ישראל ירדו מכסאותם ואינם מרעישים את העולם על כבודם כי גלה מהם אינם סופדים ובוכים כעם ישראל

רק התכוללו ביתר העמים והיים חיי מנוחה ושלוה באין מכלים דבר ומה זה היה לבני ישראל כי עוד יבכו מאין הפוגות מאנה הנחם בוכה ומבכה עמה הרים וגבעות כמש״א ראיתי את ההרים והנה רועשים בוכה ומבכה עמה צבא השמים וכסיליהם עד ויקרא ה״א לבכי ולמספד לתת מושג מה להשומעים הנכבדים להבין ההבדל בין הראשונים אשר הרעישו כל העולמות על חובה״מ, ואוי לנו כהיום בימינו אשר ישאלו למה יבכו עוד גם היום בני ישראל על חורבן בה״מ אשר כבר חלף ועבר ערך 1839 שנה ולמה זה בכל שנה ושנה נעשה מספד חדש על הקודש והמקדש כי הורם וכי הודש, נסביר להם הענין במשל, גביר אחד שלם במעלות ובמדות, עשה משפט וצדקה בעירו ביתו היה פתוח לרוחה לכל מר נפש מת פתאום בדמי ימיו, מקול המולה בעיר כי מת הגביר הזה וכי הורם העטרה מעירם נכנסנו גם אנחנו לחלוק כבוד האחרון להמת הנכבד אנו רואים השמשים מסלקין גוית המת מן מטתו ומשכיבים אותו על מעט תבן בארץ, מכסים אותו במכסה שחור אשתו ובניו הגדולים ירדו בבכי וכל אנשי העיר יורידו כנחל דמעה על צער האבלים, ובאותה שעה נשקיף לבעד לחלון הנשקף על פני החצר נראה איך היתומים קטנים בן עם בת משחקים בקול המולה זה ירכב שמח על סוס עץ ושוט בידו וזה ינגן בחליל, דיא מיט אפייפעל דער מיט אבייטשעל הלא איש נבון יותר ישבר לבו על אלה הילדים המשחקים עתה ואינם מרגישים בצערם ובאסונם כי לוקח אביהם מעל ראשם המלבישם שני עם עדנים עוזרם ומגינם כבודם ומרים ראשם והיה כאשר יעברו איזה שנים ויחסרו מנעלים לרגלם ובגד להבת לבא בין הבנות והמה באים אצל אמם בעינים מלאות דמעה ומבקשים הבט נא אם רחמניה כל הילדים כגילינו נעולים ומלובשים בגדי כבוד ראה נא איך אנחנו הולכים ערום ויחף, האלמנה תענת מה אעשה לכם בני אביכם מת ואנכי אלמנה עזובה לוא היה אביכם חי אז הייתם מאושרים, ואז הבנים מר יבכיון על מות אביהם וכאשר ירבו הימים כן תגדל צערם ובכל שנה ושנה ירגישו יותר חסרון אביהם, ועושים מספד חדש אשר אז לא הבינו, לזה הילד נדמינו אנחנו יתומים היינו ואין אב אמותינו כאלמנות ירמיה הנביא ראה מראש החורבן וכל אשר יעבור עליהם וכן ישעיה הנביא ראה כל אשר יעבור עליהם בימי גלותם בארצות אויביהם לכן הרבו לבכות מראש טרם בא הרעה והאבות עם משה רבינו אשר הבינו עוד יותר העדר הקדש והמקדש ואורך זמן גלותם וכי מקושי השעבוד ודוחק הפרנסה יעזבו את התוה״ק ומוסרות האבות הרבו לבכות והקב״ה הצופה ומביט עד סוף כל הדורות ולפניו נגלו הרצח והאכזריות מאויבי ד׳ והחללים אשר הרבו בעם בהר לנחלה לו לכן ויקרא ה׳ אלקים צבאות גם למלאכי השרת לבכי ולמספד (המה שרי האומות שיראו מעשה

הזדים לבלי יהיה להם פתחון פה בעת אשר יפקוד ה׳ על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה כרז״ל בתחילה נפרע מהשר שלהם אבל אנחנו נדמינו להילד הקטן חסר דעה להבין עוד העדר אביו וינגן אז בחליל וירכב שמח על סוס עץ, וכן אמרו להנביא ימהר יחישה מעשהו על סוס ננום בנות ישראל גאו ביפין כרז״ל במד״ר שאמרו שרים ודוכסים יאספונו אל ביתם, והיינו לבשר אחד אבל הנביא שידע מראש כי כאשר יתרצו ישראל להתבולל בין העמים, אז סורו טמא קראו למו סורו סורו על תגעו כי נצו (זיי מוסען פליען פאן אונזער לאנד) גם נעו (זיי מוסען אויס וואנדערין) אמרו בגוים (דיא פעלקער בעשליסען) לא יוסיפו לגור (אין אונזער לאנד זיי מוסען גיין) וזה שאמר המקונן בכה תבכה ידעתי כי יבא היום שירגישו באסונם ובכה תבכה אז הב״י בלילה כאשר תערב שמש הצלחתם אז ירגישו ויתחרטו על מעשיהם הרעים ועל דבריהם באמרם ימהר יחישה מעשהו ונדעה יבא היום וידעו, כאשר יגלו לבין האומות, ולא ימצאו מנוחה אשר המה מבקשים כמ״ש גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה היא ישבה בגוים (תתרצה לישב עמהם) אבל לא מצאה מנוח לא יתנו מנוח לכף רגלה אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברתה גזירות האחרונות משכחות הראשונות בכל שנה ושנה גוזרין עלינו גזירות חדשות ואז אנו מרגישים את אשר אבדנו על ידי חובה״מ וזה שאמר המקונן על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש, אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש כאשר נהרגו ונשרפו אלפי נפשות נקיים בספרד אז על חבה״מ וכו׳ כאשר יהרגו הרוצחים בקעשענאוו, באדעסע אז על חובה״מ כו׳, כאשר יקומו זדים ויהריבו ערי יהודה וטמאו בנות ישראל ברוטעניען אז על חובה״מ אספוד בכל שנה ושנה מספד הדש, מי יהין לנגוע באשכנזים בצרפתים באנגלים, הלא כל המלכים ילכו להלחם בעד בני ארצם, לוא היה לנו בה״מ בירושלם ומלך ישראל בקרבה מי יהין לנגוע בנו אבל כאשר נהרב בית ד׳ והורם העטרה על ידי זה יפלו עלינו לכלותינו ומי גרם לנו כל אלה הצרות, רק באשר הרב בה״מ וזה על חורבן בה״מ כי הורס וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספד הדש על הקדש ועל המקדש ומי גרם כל אלה ההורבן ופיזור לבין האומות יען חטא חטאה ירושלם על כן לנידה היתה (לבין האומות) כרז״ל וכי אומות העולם אינם חוטאים? אלא אעפ״י שחוטאים אינם כלום אבל ישראל חטאו ולקו, (ונבאר עפ״י ביאור הרב דאלטונא בס׳ מענ״י) והוא תמוה איך משמע ממה שנא׳ חטא חטאה ירושלים שאומות העולם אינם חוטאים, וגם מה שמשיב אעפ״י שחוטאים אינם כלום, אין לו מובן למה אינם כלום ודור המבול ודור הפלגה יוכיחו, וכן סדום ועמורה כולם נאבדו ונמחו בעונם אכן יבואר כשנשים לב לרגילות בני אדם אשר לא יבוזו לגנב כי יגנוב

לעושה

לעושה עושר לא במשפט או ע"י תועבות כל עוד מתהלך על פני חוץ הפשי ולו תשיגוהו עונש וכמה בני בליעל עוד יפזרו להם מלא הפניים כבוד רק כאשר יאסר בנחושתים ויושם בבית האסורים אז יתבזה בעיניהם, ובאמת הלא להיפך הדבר כי לא העונש הוא המבזה לאדם ומשפילו, רק החטא יהעון אשר עשה, ומבוזה הוא עפ"י מעשיו הרעים גם אם לא תשיגוהו העונש ואדרבה העונש מנקה את החוטא מהעון כמשז"ל ונקלה אחיך כיון שנקלה הרי הוא כאחיך. ובזה נבא לעומק דברי רז"ל שהוקשה להם מה שאמר הכתוב חטא חטאה ירושלם על כן לנדה היתה כל מכבדיה הזילוה בזויה ומאוסה כנדה היתה להאומות שהיו מכבדין אותה מלפנים, הלא, לא יצרך לבזות לזולתו על המעשים הרעים אשר ימתיק גם לפיו היום, ואחרי שאומות העולם חוטאים כישראל, איך אמר חטא חטאה ירושלם על כן לנדה היתה לאומות העולם, הלא האומות העולם משיקעים גם היום באותם חטאים שחטאו ישראל ? על זה משיב, אומות העולם אעפ"י שחוטאים אינם כלום פי' החטא לא נחשב בעיניהם לבזיון רק העונש הבא על החטא, והמה עוד לא נענשו על חטאתם אבל ישראל חטאו ולקו וזה כל מכבדיה היזילוה כי ראו ערותה, עונשה וקלונה על חטאה. ועל כן הזילוה (אף שהמה מבוזים יותר מהם אבל המה עוד לא נענשו) ועל זה אומר הנביא גם זה לטובתה בראותה כי מדקדקין אחריה אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, אהבתי אתכם אמר ה' על כן אפקוד עליכם עונותיכם וזאת תביא את האומה הישראלי להתחרט על מעשיה הרעים כמ"ש גם היא נאנחה על מעשיה הרעים תתחרט על פשעה ותשב אחור נותנת לב לשוב אחור מפשעה ודרכה הרע. ומעתה רק לשוב ולהתדבק בד' ובתוה"ק כל מגמתה ובכל לבבינו נבקש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם ונזכה לגאולה שלמה בב"א.

דרוש י' להספד

ביום א' י"ד לחדש מח' שנת תר"ס"ו נאספו יותר משני אלפים איש ואשה בבהכנ"ס הגדולה **אנשי כנסת ישראל** בעיר **שיקאגא** להספיד ולקונן על הקדושים שנהרגו בערי רוסיא,

מי יתן ראשי מים. ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי (ירמיה ח') ירצה חללי בת עמי ההללים הרבים שנפלו באשמת עמי אלו הנערים

הנערים הפוחזים והנערות הפוחזות שיצאו בעיר לשיר שירי מרד אשר על ידי זה גרו ושסו בו מלכות זדון עם מלאכי משחית עוזי רצונה, ולא שמו אל לבם דברי רוה״ק (משלי כ״ד) בני ירא ד׳ ומלך ועם שונים על תתערב, ולדברי חז״ל (כתובות קי״א) השבעתי אתכם בנות ירושלם וגו׳ השביע הקב״ה את ישראל שלא ימרדו באומות בצבאות או באילות השדה אמר ר׳ אלעזר אמר הקב״ה לישראל אם אתם משמרים את השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר (לשון הפקר) את בשרכם כצבאות או כאילות השדה, וזה חללי בת עמי דוקא שנפלו על ידי עמי באשמתם.

אחי, לא אפונה אף רגע, כי מצוה וחובה על האדם לעמוד נגד מבקשי נפשו ונפש ב״ב כאז״ל הבא להירגך השכם להרגו אבל להתחרות את הבכור שטן זהו נגד המקובל בהאומה, עלינו ללמוד מאבינו יעקב שהכין את עצמו רק למלחמת מגן, באמרו פן יבא עשיו והכני אם על בנים אבל מקודם לדורון ולתפילה, מי יתן ראשי מים וגו׳ את חללי בת עמי ירצה ואבכה יומם ולילה את החללים שנפלו באשמת עמי, ע״י הטובים והנכבדים שבעמי אשר לא שמו לבם מראש לאסונם של ישראל, זה עשרים ושלש שנים מן שנת 82 טען אשר החרב מתהפכת על צואר הבת יהודה, וסערת חמה מצד מלכות זדון מתחולל על ראשי עמנו הנאנחים והנאנקים ואחינו הגדולים העומדים לנס עמים העלימו עינם באמרם לרפאות שבר עמנו על נקלה) (ונקרב הדבר במשל, ראובן נפצע מרוצחים ביער עד כי נפל שדוד ודמו נינר לארץ מפצעיו ויבא המגיד לבשר לשמעון אחיו כי ימהר לקרא לרופא לעצור דם מכותיו כי כפשע בינו ובין המות, ושמעון אחיו מתעצל, טומן ידו ועוסק בעניניו באמרו עוד לא ימות לשהת, לכשאפנה ואחרי אכלו סעודת הצהרים אסע אליו עם רופא לראות מעמדו, ובין כך נשפך דמו ויצא נשמתו, והשאיר אחריו אשה צעירה לימים עם ילדיה הקטנים בלי משען ומשענה, מה יאמר האב בשמעו אכירת לב בנו שמעון, הד״ר הערציל ז״ל זעק בקול מר אחי ! על תעמדו מרחוק, הנה בני הגולה בסכנה נתור להם מקום בטוח, נחר גרון מאקס נארדיו, ישראל זאנגביל דפק על דלתי שרי האוצרות ובקש רחמים בעד הבני תמותה להצילם מיד עושקיהם כח ולחפש עבורם מקום מנוחה מרודפיהם והמה לא שמו לבם לאסונם של ישראל, וזה מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה את חללי בת עמי החללים שנפלו ע״י עמי ע״י הטובים והנכבדים שבעמי, על זה אבכה יומם ולילה, כה אמר ה׳ צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה וגו׳ ותשאנה עלינו נהי וגו׳ (ירמיה ט׳) (מד״ר) עליהון אין כתיב כאן אלא עלינו דידי ודידהון כו׳ פי׳ הנוגע להגוף והרוחנית, הנביא ראה מרחוק צרת עמו בימינו, יותר ממאה ערים החריבו השודדים ברוסיא ורומעניא, הרוצחים רצחו נפשות נקיים יותר מן חמש ועשרים

אלף, הבלו ופצעו ועשו לבעלי מומים יותר מן מאה אלף יהודים. תסמר שערת ראשי בקראי בהמכ״ע משנת תרס״ה תרס״ו מהרצח הנורא הנעשה בעמנו בהמכ״ע מארגען זורנאל 5 טען № 21 מעיר יעקאטרינעסלאוו וז״ל שם עס איז ביי אונז. געווען א פאגראם מען האט אויס געהארגעט א סך אידען מיט שרעקליכע טויטען מען האט ארויס געריסען דיא צינגער פון לעבעדיגע און טויטע מען האט אויסגעשטאכען אויגען און צושניטענע גלידער און שטיקער מענשליכע פלייש האבען זיך געוואלגערט אין דיא גאסען קינדער האט מען צוהרגעט. שוואנגערע פרויען אויפגעשפאלטען דיא בייכער, אידעשע טעכטער געשענדעט, דאס אלעס איז געטהאן געווארען אין מיטען העלען טאג אויף די קלאיינע גאסען פאן שטאדט, פון אמור האט מען געבראכט דיא הרוגים צו אונז אין שטאט. וויא פיל עס זיינען געווען ווייס איך ניט אבער מען האט געבראכט גאנצע בערג. דיא באלניצעס (האספיטאלם דיספענסעריס) אונד אלע אפטייקען זיינען פול מיט פערוואונדעטע, אין דיא גאסען בראדזשעט מען אין בלוט און אין פעדערין מען טרעט אויף צובראכענע מעביל און אויף אלטע קליידער. דיא קליידער זיינען פון דיא חוליגאנעס, זיי האבען אראבגעווארפען זייערע אלטע מלבושים און אנגעטהאן נייע, געראובטע פון אידישע קלייטען, עטליכע שוהלען האט מען חרוב געמאכט דיא ספרי תורות צוריסען און זיי איינגעטרעטין אין דיא אידישע בלוט, כה אמר ד׳ התבוננו לא חשיד קב״ה דעביד דינא בלא דינא קדשי בזית ואת שבתותי חללת וגו׳ ואחל בתוכם (יחזקאל כ״ב) ותשאנה עלינו נהי עלי ועליכון ותרדנה עינינו דמעה דידי ודידהון, על הגשמית ועל הרוחנית על נפשות והון עמי ישראל ועל הס״ת ובכנ״ס ובמ״ד שהחריבו, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבש״ע זכורה אני בטחון ושאנן ושלוה שהייתי שרויה בו ועכשיו נתרחק ממני, ואני בוכיה ומתאנחת בזכרי בימי קדם בישבי על אדמתי בית המקדש בנוי על תילה סנהדריה בלשכת הגזית חקקו חוקי צדק על פי הד״ת חוקה אחת ומשפט אחד לכם ולגר וגו׳ גר ותושב וחי עמך שריה למשפט ישורו עטרת מלכה בראשה שלוה ושקטה נביאיה בקרבה הרימו קרנה בכבוד גם בעצתם הטובה (מלכים ב׳ ו׳) כאשר הביא אלישע מחנה ארם בתוך העיר שומרון, ומלך ישראל שאל את הנביא האכה אכה אבי ? (באשר פה היו צריו בידו לכלותם) ויאמר הנביא לא שים לחם ומים לפניהם ויאכלו וישתו וילכו אל אדוניהם, ויכרה להם המלך כרה גדולה וגו׳ ולא יספו עוד גדודי ארם לבא בארץ ישראל (זאת פעל על ארם להכיר נדבת לב ישראל יתר ממאה מלחמות) הנביא (הושע ח׳) הזהיר את עמו מלהתחבר לאומה אשר אבותיהם מלפנים התנהגו באכזריות חמה כאמור שם ב׳

ועתה

צבאות מסיר מיהודה ומירושלם משען ומשענה וגו׳ כל משען להם וכל משען מים (שלמות הגוף) נביא יועץ, וחכם חרשים וגו׳ (שלמות הנפש) ותתנחם בכפלים כאשר ייטיבו מעשיהם כרז"ל עתידה ארץ ישראל שתיציא גלוסקאות וכלי מילת (כתובות) זה שלמות הגוף, והארץ תמלא דעה את ה׳ כמים לים מכסים (זה שלמות הנפש) דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה אשר הוצבאה (זיא האט ערפילט איר אמטה צו וואס זיא וואר בעשטימט) כרז"ל במ"ד שה"ש על השבעתי אתכם בצבאות, באלה שעשו צביוני בעולם, ועשיתי צביוני בם (פי׳ שעל ידם נתמלא רצוני וחפצי בעולם) כי נרצה עונה מל׳ ומצאני עון, שטראפפע, ירצה היסורין שסבלה בגלותה נתקבל לרצון למעלה. דגלות מכפרת עון כרז"ל דברו על לב ירושלים וגו׳ יובן, כי המיתה אפשר להיות באחד מג׳ פנים, או מיתה טבעית (היינו בבא זמן האדם למות) או מיתה כרתיית (הבא בעונש מן השמים) או מקריית (הבא על ידי שטף מים או רוח סערה, או ע"י אש וכדומה) ולכן אצל חורבן ירושלם אמר שלוש גזירות, כנגד חלוקה הטבעית אמר כי מלאה צבאה כלומר שאיזה זמן שתעשה תשובה נשלם הזמן המחייב להיות פדויה ונשלם זמן חורבנה כאז"ל זכו אחישנה היום אם בקולו תשמעו, כנגד החלוקה הכרתיית אמר כי נרצה עונה אם תעשה תשובה כמ"ש והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדחך ה׳ א׳ שמה, יסתלק מכאן ולהבא העונש הבא מחמת העון כאז"ל גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כשגגות וכיון שאין כאן רמז עון אין כאן עונשו כי בהבטל הסבה תבטל המסובב, ואין ראוי שיהיה נמשך העונש יותר כיון שנרצה עונה, כנגד חלוקה המקריית אמר כי לקחה מיד ה׳ כפלים מחטאתה כלומר אין ליחס חורבנה למקרה ופגע כלל, אלא הכל בא מאתו יתעלה, ואם יעשו תשובה נמצא שהעונש שלקחה היה כפלים מחטאתה שאפילו מתשובה הגרועה זדונות נעשו לו כשגגות כאז"ל והיא לקתה על העונות נמצא ע"י התשובה לקתה כפלים בכל חטאתיה.

האמונה השלמה לנו, שהקב"ה יביא לנו גאולה ויקבץ נדחי ישראל על ידי ביאת משיח צדקנו עם היות שישראל עומדים בכור הגלות הארוך הזה בין האומות מ"מ אין מעצור להושיע לו ולו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות כרצונו, אין כוונת גאולה זו רק שכל אחד יהיה שקט ושליו תחת גפנו ותאנתו לאכול ולשתות ולהתענג בתענוגי העוה"ז לבד אבל כונת הגאולה הוא לתקן את אשר עוות ישראל בשביל עונותיהם, עד שגרמו שנחרב בה"מ וגלו מעל אדמתם שמשני דברים אלו נמשכו רעות שתים שנתהלל שמו ית׳ באמרם העכו"ם מבלתי יכולת ה׳ ידינו רמה שהחרבנו מקדשו ששכן בה שמו ית׳ כאמור (יחזקאל ל"ו) ויחללו את שם קדשי באמור

להם

להם עם ה' אלה ומארצו יצאו. ועוד שנית שכיון שגלו ישראל לא היה לאל ידם להשלים את עצמם ואת נפשם כי בלי שלמות הגוף מחסרון פרנסה או בריאות לא תבוא לידי תקון הנפש כמ"ש המקונן מלכה ושריה בגוים אין תורה, כיון שהם בגלות באופן שנחסרים שלמות הראשון שהוא תיקון הגוף, נמשך מזה שאי אפשר להשיג שלמות האחרון שהוא תקון הנפש כי האדם אי אפשר לו לצייר מושכל, ואפילו ילמדהו אליו כו' בלבד שיש לו כאב, או רעב חזק או צמא או חום או קור חזק, אבל אחר הגיע השלמות הראשון אפשר להגיע אל השלימות האחרון אשר הוא הנכבד בלי ספק (מ"נ ח"ג פכ"ז) ולתקן הב' רעות אשר גרמו עם ישראל כנ"ל גזר עליהם עונש הגלות הארוך הזה כדי לכנע לבבם הערל ולבל ישובו לכסלה ללכת אחר תאות גופם ושרירות לבם ויהיו נכונים להשלים את נפשם כמו שכתב הרב חסדאי ז"ל: בגלותנו זה אחרי שלא הספיק מה שעבר עלינו בחסדי הש"י לשימנו שלמים באהבתו גזרה חכמתו ית' הגלות הגדול הזה אם להכניע הלבבות בתכלית שאפשר, ואם להוסיף עמנו חסדים בקבצנו מן הגוים, הרי שהגלות הזה מכין לישראל להוסיף אומץ באהבתו ולבלתי נלך כפעם בפעם אחרי שרירות לבנו, והוא הטוב הנמשך לנו מזה להוסיף אומץ באהבתו שהוא השגת השלמות האחרון, וזה שבזמן הגאולה יהיה כל אחד תחת גפנו שקטים ושלוים, ובכ"ז לא יפנה לבם לבטלה ללכת אחרי שרירות לבם אלא יהיו עוסקים בתורה ובשלמות נפשם, גם יתוקן חילול שמו הגדול ב"ה שבהיות ישראל עומדים בגלות ארוך כזה בין האומות כמעט בדרך הטבע אבדה התקוה לצאת מתוכו כמש"כ (יחזקאל ל"ז) ויאמר אלי העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו כו' ואל כל זה הקב"ה בכוחו הגדול יוציא את ישראל מתוכו בנסים ונפלאות כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ובזה יתקדש שמו המחולל בגוים וכל הענין מבואר שם ל"ו וקדשתי את שמי הגדול המחולל בגוים וגו' שם כל הענין מפסוק כ"ב וכנגד תיקון שלמות נפשם אמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו' שהכונה שבאמצעות הגלות יטהרו מעונם כי הגלות מכפרת עון וגם ימשך מזה ההכנה להוסיף אומץ באהבתו ית' וזהו אומרו ונתתי לכם לב חדש ואת רוחי אתן בקרבכם, ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו' כל כך תגדל אהבתכם לאל ית' שתלכו גם בחוקיו אפילו בדברים שאין טעמם ידוע, באופן שתשיגו תכלית השלמות, והוא הדבקות בו יתעלה, וזהו והייתם לי לעם כו' שזהו הדבקות האלקי אני לדודי ודודי לי ומאשר אי אפשר לבא לתכלית השלמות זולת השלמות הראשון לכן אמר וקראתי אל הדגן והרביתי אותו ולא אתן עליכם רעב והרביתי את פרי הארץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים הרי לך ראי' ברורה שתכלית הגאולה לתקן

שתי

שתי הסרונות אלו חילול השם וחסרון שלמותם של ישראל וגם הנביא ישעית ב׳) כיון לזה באומרו (שם י״ב) ואמרת ביום ההוא אודך ה׳ כי אנפת בי וגו׳ (מוסכם מכל על ימות המשיח) אמר הנביא בזמן הגאולה יאמרו ישראל חייבים אנו להודות להקב״ה על שחרה אפו בנו והלכנו בגלות לפי שירגישו בעצמם גודל ההכנה שיהיה בלבבם לאהבה את השם ולדבקה בו הנקנה להם מחמת גלותם ואפילו בזמן הגלות עם שהייתי שקוע בתוך האומות, ואבדה התקוה לצאת משם מעולם לא נתיאשתי ממנו יתעלה אלא הייתי בוטה כי עוד ישוב אפך (מל׳ עתיד ותנחמני (והטעם שהייתי בטוח) הנה אל ישועתי וגו׳ רמז לג׳ מיני תקוה כמ״ש העיקרים. א) תקות הכבוד (יען נקרא שמו עלינו . אלקי ישראל) ב) תקות החסד) כמ״ש הסד אל כל היום וזה הנה אל ישועתי אבטח. ג. בתקות ההבטחה, שהבטחני ושב ה׳ אלהיך את שבותם וזכרתי להם ברית ראשונים, ולא אפחד שיניחני וישכחני בגלות והטעם שאם ישכחני. או יהיה מפני שאין יכולת בידו לגאלני, או מפני שלא ירצה לגאלני, ואיני חושש לשום אחד מאלו אם להעדר היכולת הרי כי עזי וזמרת יה כי עוז ותעצומות עמו (וזמרת נגזר מן זמיר עריצים יענה) כלומר יכרית וישחית את אויבי הקמים עלי באופן שמצד זה אין מעצור להשם מהושיע, ואם מפחד מפני העדר הרצון, אי אפשר, יען ויהי לי לישועה בצאתי ממצרים ועוד

ועוד... הצילני מיד אויב ומתנקם, ואין כבודו עתה לעזבני כיון שהוא מורגל להושיעני וידוע ומפורסם הדבר לצור ישראל וזה תקות הכבוד שלא יתחלל כבודו ח״ו לומר מבלתי יכולת הזקנה כמו שאמר המן כבר זקן הוא (מד״ר) וזה ועד זקנה אני הוא וגו׳. דעת לנבון נקל כי על כל אלה ג׳ מיני תקוה נוכל לקוות ולבטוח אז כאשר אנחנו מצידנו נשוב לתקן את אשר פגמנו, ונעמול למלאות רצונו ית׳ ומתוך הגלות נבא לידי היכר כנ״ל, ותנאי המבוקש לזה הס״ה, אחדות הלאום, באשר הפיזור והחורבן גרם לנו המחלוקת ושנאת חנם כאמרם ז״ל תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים אחר שבעים שנה אף שהיה שם ע״ז ועוד לא חזרה לאחרונים, לכן לנו אסירי התקוה להתאחד באהבה נאמנה כיאות לגוי אחד בני ה׳ אחד. ובזה נשוב לתקן את אשר פגמנו. (זאת ועוד אחרת) כאשר נתאחד כלנו כאיש אחד חברים בסבל התלאות, רק אז נוכל קום. ואם ח״ו נהיה בודדים איש לבצעו. מה נקל לשטף מים הזדונים לשטוף אותנו כאז״ל במד״ת ע״פ אתם נצבים היום כלכם, משל לאגידה של קנים כאשר כל קנה וקנה יחידי יד תינוק בן שנה ישבור אותה, אבל אגדה של קנים אף גבר בגוברין לא ישבור אותם, וזה שאמר להם משה רבינו אתם נצבים היום כולכם, אם תעמדו כלכם כאיש אחד חברים אזי גם כל הקללות שבתו״כ לא תכלה אתכם אדרבה היסורין והגלות עוד תחזק אתכם

כאמרם

כאמרם ז"ל מה מלח ממתקת את הבשר כו'.

ובזה נבא לפתח שער דרושנו, אונכי או כמו שנקרא ג"כ רציפי זה הציפור אומרת שירה להקב"ה נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם דיא שוואלבע הנקרא אונכי על שם נוצתה אשר סביב צווארה ירקרק צהיב כפז ונקרא ג"כ רציפי על שם טבעה המיוחדת לה מכל שאר העופות הנוסעים בחורף לארצות החמים והם נקראום צוג פאגעל והיא ג"כ מהעופות אוהבי החום, ובבא החורף לא יאבה לעזוב מקומו שלא יאחר ימי הקיץ ומזונו מן ציצי האלנות ובכדי להמלט מן הקור נתן ה' חכמה בהמה ולתועלת חיותו וקיומו יתאספו ויצטרפו משפחות משפחות יחדיו, וירצפו ראשי של זה תחת נוצת רעהו, וזה תחת רעותה, ויתחברו זה לזה לעשרות ולמאות וירדו ככה בעיגול בנהרות או באגמים וישכבו שמה במים כל ימות החורף. ועליהם יתעלם שלג וגם קרח הנורא לא יזיק להם, ובבא האביב יעוררו ויזוררו, יעלו מתהומות מים וישובו לתחיה לחיות בארץ כקדם, וכפי טבעם זה תאר אותם הבעל פרק שירה בשם רציפי ע"ש שישכבו רצופים במים זה בצד זה ולפעמים מוצאים אותם הדייגים במכמורות שצדים הדגים ומכניסים אותם לבית חם קצתם יקיצו לתחיה אבל החום הפתאומי בלתי משוער לטבעם ימית אותם כי רק חום האביב המשוער מאתו ית' כפי טבעם עי"ז יקומו ויחיו.

ועתה נתבונן בה בינה, עוצם התועלת היוצא לנו מטבע זה העוף. בכלל יחכימנו זה העוף, לבחור בעוני ויסורין למען הטוב והישועה אשר תבא בעתיד כי כאשר לא יתכן הטוב המקוה כי אם בקבלת הייסורין ככה לא יתכן אור הישועה אם לא תוקדם חושך היסורין, וכמו זה הציפור בוחר להיות כמת במים וקור למען יחכה עת האביב, ככה עלינו סובלי הגלות אסירי התקוה, לקבל בדומיה הנוטל עלינו ולחכות על אור הבוקר כי בא יבא (ועוד אחרת ילמדונו) וזה הנמצא במה שהחכים הטבע, הא' להקל מעליהם הקור והמים שיוכלו להתקיים ולקום לתחיה במה שיתחברו ויצטרפו הרבה יחד אשר ע"ז נקרא המין רציפי כי כל אחד ואחד לבדו מזה המין אם יבא במים אין בכחם לעמוד נגד הקור גם ימות במים, אמנם החיבור והריצוף זה עם זה תמלטם מכליון חרוץ ותתן להם הכח והעוז לחיות ולהתקיים לקום באביב לתחיה חדשה, לכן טבע זה היציר תאמר לעם ישראל נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם אם תתאחדו יחד בהכנת לבבכם לאהבת השם (באמצעות הגלות) אשר בזה תמלא כוונת המבוקש מאתכם (כנזכר לעיל) אז ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה תפתח לכם מעייני תהום החכמה והדעת ומחמת הישועה תוסיפו אהבה להשם ותוה"ק, ואז תושעו תשועת עולמים בגוף ונפש, וכנגד תיקון חילול שמו ית' המחולל בגוים אמר ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו כי אז כל העמים יבואו לידי היכר

עד

עד שיקראוהו בשמו כמש"נ אז אהפוך אל עמים כו' לקרא יחד בשם ה' וגם מצד פעולותיו ונפלאותיו אשר יעשה בימים ההם כמשנ"א, (מיכה ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות מזה יבואו לידי היכר, וזה שאמר, הודיעו בעמים עלילותיו וגו' הזכירו כי נשגב שמו, שמו הגדול יתגדל ויתקדש הפך מה שהיה מקדם מחולל, עתה בהאיר אור הישועה לעמו ישראל, יתגדל ויתקדש וישתבח שמו ית', וזה שאנו מבקשים בכל יום, ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים (ממלכי עריצים אשר ירדפונו מנוחה, זה שלמות הגוף) ותכלית הכונה, להודות לשם קדשך (זה שלמות הנפש) ג' לתיקון שמו המחולל להשתבח בתהלתך כי אז כאשר יתגדל שמו ית' בכל העולם ע"י תשועת ישראל עמו תשועת עולמים, ישתבח גם עמו כמשנ"א כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. יהי רצון מלפניו ית' שנזכה לזה בב"א.

דרוש י"ב

דרוש לש"ק נחמו

נחמו נחמו עמי (מד"ר) נחמו לחיים נחמו למתים וכו', וענין הנחמה למתים יתבאר עפ"י מאמרם ז"ל על וביום פקדי ופקדתי תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ואין פורעניות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל. והמשילו זה לאב שכעס על בנו כו' וכן אז"ל על הכתוב (עמוס ג') רק אתכם ידעתי וגו' ע"כ אפקוד אליכם עונותיכם, שאיני נפרע מישראל רק מעט מעט כפיד של תרנגולת נגוף ורפא, ובזה יתבאר אז"ל (סנהדרין צ"ח) ריב"ל אזיל לגבי משיח ושיילי אימתי יבא, ורשב"י נתן לו סימן דמשיח יתיב ביני עניא סובל חלאים אפתחא דרומא וכולן שרו ואסירי בחדא זמנא ואיהו שרי חד ואסיר חד, ירצה כל אומה ברדת שמש הצלחתה תיפול תשבר תתבולל ותתבטל מהיות עוד לגוי בארץ לא כן עם ישראל איהי שרי חד רפא ונגוף ואסיר חד וכ"ז שישראל נלקו בגלות בעונותיהם יש שם פקודה ולקוי מעט גם מחטא העגל אבל כשתבא עת הגאולה אז ידענו כי נרצה גם עונה קץ וסוף לעון העגל. ובזה יתנחמו גם המתי מדבר וזה נחמו לחיים נחמו למתים, דברו על לב ירושלם כי מלאה צבאה נשלמה זמן גלותה וכי נרצה עונה הוא עון הגדול של העגל, ובמה? כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה

פי'

פי׳ כאשר נענשה על הטאתיה היה בכל פעם העונש בכפלים, היינו בעבור החטא, ומעט גם בעון העגל. (לא שלקתה כפלים מהראוי על החטא כנ״ל) ובזה נרצה גם עונה של העגל וביום פקדי ואין נחמה למתי מדבר גדול מזה, אמנם מתי תבא עת הנהמה שאנו מזכירין בכל שנה ושנה נחמו נחמו עמי ועדין לא בא ומה היא סבת אריכת הגלות זה 1839 שנה כאשר יקונן ירמיה במחשכים השבני כמתי עולם גדר בעדי ולא אצא וגו׳, גם כי אזעק ואשוע סתם תפילתי, הכונה שאף שהאל שם אותנו בגלות החושך הזה, אין אנו מרגישים רעתינו וצערינו בגלות כמתי עולם כמת שאינו מרגיש להטיב מעשינו, וזה גרם כי גדר בעדי ולא אצא מן הגלות דאילו היינו מרגישים ושבים לאל מיד היינו נגאלים כאז״ל היום אם בקולו תשמעו גם כי אזעק ואשוע סתם תפלתי, יען התפילה רק מן השפה ולחוץ בלתי הכרה להטיב מעשינו תחילה עלינו להתבונן על מה ולמה חרבה עריגו ושמם בית מקדשינו ? ונתפזרנו לכנפות הארץ ? העונות אשר בשבילם גלינו הלא כתיב בדברי הנביא (יחזקאל כ״ב) כהניה חמסו תורה וגו׳ קדשי בזית עני, ואביון, יתום ואלמנה, הונו בך, ואת שבתותי חללת אנשי רכיל היו בך ונביאיה טחו תפל להם, בית שני נחרב ע״י שנאת חנם ומחלקת, ועתה אחי האם עזבנו רוע מעללינו אלה בגולה ? היש לנו צדקה לקרא תגר על הקב״ה כי יאחר משיחו גואל צדק ? בשל מי הרעה הזאת כי משיח ד׳ סובל יסורין ? ולהבין הענין בטוב נצייר בנפשינו איש נדיב לב גביר באחיו, בהלכו לשוח בגן מצא שם איש רעב אשר הכרת פניו ענתה בו כי בביתו אין להם ואין שמלה באין מקום לשבת לו ולב״ב, ואחרי אשר הנדיב דיבר עמדו נודע לו כי הוא איש משכיל בספר ולשון ממשפחה כבודה אשר הנדיב הכיר אותם עוד מברלין, ואחרי כי מצא את האיש כי הוא מוכשר לעמוד בבית מסחר האיר פניו אליו ויספחהו אל בית מסחרו למען לא ישא חרפת רעב, אחרי כן העמידו לנאמן ביתו ויפקידוהו לעמוד בראש לכל, האיש הזה כאשר נתעלה למעלה ראש ומשכורתו היה חמשת אלפים דאלאר לשנה שכח מעמדו הראשון כי היה רעב ללחם וכד רום לבבו הואיל ללכת אחרי מראה עיניו ושרירות לבו, וכאשר לא הספיק שכרו הקצוב למלאות תאות לבו גנב וזייף ספרי בית המסחר לכסות על פשעיו אבל לא יהרך רמיה צידו, תרמיתו נגלה, ואדוניו גירשו מביתו, כמובן מרה היה אחריתו באין חומל ומרחם עליו, בבכי ותחנונים שב אל אדוניו ויתודה על פשעו ומליצים רבים עמדו למענו עד כי פעלו על לב הנדיב לרחם עליו ולהאר פניו אליו ויחוננו ויאמר אעשה עמדו חסד בזכות אבותיו מיודעי ואתן תחת ידו מסחר קטן אשר יתפרנס מזה בצמצום אחרי עבודה רבה, עד כי יסיר מלבו מעשיו מלפנים והיה בכלות המועד ואראה כי התנהג בצדק ומשרים אשיבהו

אל

אל כנו כבתחילה ויהי כאשר קרבו הימים אשר יעד לו והנדיב ראה ויתבונן כי עוד לא שב מדרכו הרעה שלח אליו בן משק ביתו לבשרו כי עוד מעט יקרבו הימים להשיבו אל כנו וכן עבר שנה אחרי שנה אשר שלח לנחמו ולדבר אל לבו כי עוד מעט וישוב על משמרתו, ויהי כבא אליו עוד הפעם בן משק בית הנדיב לנחמו ולבשרו כי קרבו הימים ועוד מעט ישוב על כנו כי מלאה צבאו נשלם הזמן אשר יעד הנדיב וכי נרצה העון מלפנים אז חרה עליו אף האיש ויאמר אליו שקר אתה דובר בשם הנדיב זה כמה שנים שתבא אלי לבשרינו הנה היום אשר אמר הנדיב ועוד מעט תושב על כנך ועוד לא שבתי ולמה זה תכעיסני תמרורים לזרות מלח על פצעי חנם ויאמר אליו הסוכן הגד נא לי האם שבת אתה מדרכיך ? למה לא תבין חסדי אדוני הנה הוא שולח לך להגיד דברי נחומים ולבשר לך כי מצידו כבר מלאו הימים אשר אמר, ולבו אך טוב להשיבך על כנך כבתחילה אך בך הדבר תלוי.

כן הדבר עמנו הטיבו דרכיכם ומעלליכם ואשכנה אתכם במקום הזה (ירמיה ז') נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם (הקב"ה יבקש מעמו ככל שנת ושנה) עמי דעו כי כבר הגיעו הימים להטיב אתכם ולהשיבכם כימי קדם ועתה עמי עשו המוטל עליכם הטיבו מעשיכם נחמו להקב"ה נחמו למלאכי השרת, נחמו להבריא בכלל, נחמו לחיים נחמו למתים, עמי ! דברו על לב ירושלם היושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה כו' כי מלאה צבאה מצידי מוכן הכל לטוב כי מלאו הימים אשר אמר ד' להם, ואם תאמר למה זה ועל מה זה עודנה תכלנה עינינו פה במדבר שממה בין חיות טורפות בין נחשים ועקרבים על זה משיב הנביא קול קורא במדבר פנו דרך ה' קול ה' נמצא לכם גם פה במדבר לולי קול ה' אשר יחיל מדבר הייתם טרף לשיניהם אמר ריב"ל אם יאמר לך אדם איפו הוא אלהכון (הלא אתם בגלות תחת עול זדים) אמור לו בכרך גדול שברומי (יען אז היה רומי השלטת בעולם) משם תראה ההשגחה שבל יפיקו זממם לכלותם ומשם קול ה' לעיר יקרא פנו דרך ה', הרימו מכשול מדרך עמי שפרו מעשיכם מהעונות שנכשלתם בהם עד כה, שמרו את השבת לקדשו חזקו יד עני ואביון הרנינו לב' יתום ואלמנה לא חרבה ירושלם עד שמאסו בתורה כי מאסו תורת ה' זו תורה שבכתב ואת אמרת ק"י נאצו זה תורה שבע"פ, כבדו אב ואם כל גיא ינשא כי פעמים תזיק הענוה (כמו אצל שאול המלך) וכל הר גבעה ישפלו ידעו נא כי תקות אנוש רימה והיה העקוב למישור וכאשר יתאחדו יחד איש את רעהו יעזורו באהבה נאמנה כיאות לזרע ברוכי ה' אז ונגלה כבוד ה' על ידינו יתגדל ויתקדש שמו הגדול ובא לציון גואל וגו' נאם ה' ונראה שבא לומר שהגאולה אפשרית לבא בשביל ד) סבות (וכולם כתובים בתורה) א) בזכות אבות כמ"ש וזכרתי את בריתי

יעקב וגו'. ב) בסבת הארץ כמ"ש והארץ אזכור, ג) בעבור התשובה ושבת עד ה' וגו' ושב ה"א וקבצך וגו', ד) שהאל ית' יקיים דברו אמת אשר דיבר על יד נביאו (ישעיה נ"ט) וירא כי איש וגו' ותושע לו זרועו וגו' וד' סבות הנ"ל סידר כאן הנביא כסדר ובא לציון גואל, עשה למען ציון משכן כבודך או בשביל ולשבי פשע פי' ע"י תשובה ששבו אל ה' מפשעם וחטאתם או בזכות אבות ביעקב מצורף עם יעקב או בשביל שיצאו מפי הקב"ה צדקה וזה נאם השם, יהי רצון שנזכה לזה במהרה בימינו אמן.

דרוש י"ג

דרוש לש"ק פ' שופטים

אנכי אנכי הוא מנחמכם, (אבודרהם) אמר הקב"ה לנביאים נחמו נחמו עמי והכ"י תמאן לקבל תנחומין מהנביאים וזה ותאמר ציון עזבני ה' וגו' והנביאים חוזרין להקב"ה ואומרים עניה סוערה לא נוחמה, איננה מקבלת ממנו תנחומין משיב הקב"ה אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותראי מאנוש ימות וגו' עד ולאמור לציון עמי אתה (בת"א) אמר רבה בר ב"ח זמנא חדא הוה אזלינן בספנתא וחזינן ההיא צפרתא דהוה קאי עד קרסוליה במיא ורישי' ברקיעא ואמרי לית מיא ובעינן למיחות לאוקורי נפשין נפק ברת קלא ואמר לן לא תחיתו להכא, דנפלה ליה חצינא לבר נגרא הכא הא שבע שנין ולא מטיא לארעא ולא משום דנפישי מיא אלא משום דרדיפי מיא אמר רב אשי ההוא זיז שדי הוא דכתיב וזיז שדי עמדי (תהילים נ) (ובמ"ד ילקוט ש) מסים א"ר יודן בר סימן כשפישט כנפיו מכהה גלגל חמה. ונקה להחידה הזאת שיר אחד מט"ו שיר המעלות המיוחס ליעקב אבינו (תהלים קכ"ד) כדאיתא במד"ר פ' ויצא על הכתוב וישכב יעקב במקום ההוא ר' נחמי' אמר כאן שכב, הא כל עשרים שנה שהיה בבית לבן לא שכב (בלילה) ומה היה אומר ? ריב"ל אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהילים אמר מ"ט שהמל"ד, לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא ולבא אל הענין נשים לב לסיפור התורה (פ' לך) בברית בין הבתרים שאמר הקב"ה לאברהם קחה לי עגלה משולשת וגו' ותור וגוזל וגו' ויבתר אותם בתוך, ואת הצפור לא בתר, ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו, ומבואר שם במד"ר שאל

הקב"ה

הקב"ה לאברהם במה אתה רוצה (שיתכפרו בניך) שירדו בגיהנם, או במלכות ? (פי' בגלות) רב הונא בשם ר' אחא אמר, היה אברהם יושב ותמה כל היום אמר במה אברר ? א"ל הקב"ה קטע הדין מוניטא של ניהנם, (ירצה אברהם היה ירא לברר גלות אולי מרוב קושי השעבוד ואורך הגלות ישתקעו ח"ו בין האומות ויתבוללו בהם לעבוד ע"ז והקב"ה שגלוי וידוע לפניו שישראל לא יבגדו בו לעולם א"ל קטע הדין מוניטא פסול המטבע של ניהנם ולא תחפוץ בו וזה שאח"כ ויהי השמש לבא רמז ליום הדין הגדול שהוא לסוף היום ותרדמה של גבואת נפלה על אברם, והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו כרז"ל אימה זו בבל חשכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו זו אדום שהם ד' גליות שיברור, ואמר שמחבירור נמשך כי הגיהנם ישלוט בהמשעבדים וזה ויהי השמש באה וגו' והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר (לפני אברהם) לקח עמדתו בין הגזרים האלה היינו בין המלכיות הנזכרים לעיט לרמז שיכלו המשעבדים בגיהנם העתידי ואת הציפור לא בתר, אלו ישראל רז"ל לרמז שהם יתקיימו כמו שאמר משה חצי אכלה בם חצי כלים והם אינם כלים, וירד העיט על הפגרים וישב אותם אברם (מד"ר) הפגרים אלו המלכיות העיט זה דוד בן ישי לרמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים, ומרומז בוישב אותם אברם ירצה במה שבירר גלות לבניו מנע את דוד מלכלותם וזה וישב אותם אברם (השיב הפגרים להבריח העיט) (ומפורש שופטים ג') אלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל הוי אשור שבט אפי, צוה ה' ליעקב סביביו צריו והנה כלל גדול מסרו לנו הז"ל שכל מה שאירע להאבות היה סימן לבניהם בעתיד העתידים עורר לויתן, או שמחה וגיל לבניהם ואחרי שישראל היו מעותדים להיות בגולה בארצות אויביהם בג' גליות והגלות האחרון יחסו ליעקב כמ"ש הרמב"ן וחכמי אמת שנפשו של יעקב משוטטות עם זרעו בגולה (שנא' ואתה אל תירא יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק, ואת זרעך מארץ שבים לכן בגלות אבינו יעקב שנגרש מבית אביו ע"י אחיו עשיו כן נגרשנו אנחנו מבית אבינו ציון וירושלם ע"י בני עשיו זה מלכות רומי הוא אדום וישכב במקום ההוא אמר ר' נחמי' כאן שכב לרמז כי רק במקום המקדש בהיותו על מכונו ימצאו מנוחה (כי רק פה שכב על מקום המ' כרז"ל) אבל כל עשרים שנה שעמד בבית לבן לא שכב (לרמז כי בגולה לא ימצאו מנוחה) ומה היה אומר (ירצה מה היה תפילתו של יעקב בעד בניו ריב"ל אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים אמר מ"ט שהל"ד יאמר נא ישראל, ישראל סבא אבינו הק' ראה מראש כי כל הפועלי און שיקומו על בניו בכל דור לד' אבות מזיקין יפרדו ואלה הם א) ההמון ההומסים טורפים רכושם של ישראל עם

המאה השחורה והעומדים בראשם כהמן כן בכל דור ודור עד ימינו אלה כל רשעת רשעים כל רצח מרצחים כל אכזריות חמה וכל תועבות אלהים ואדם אשר נעשו תחת כל השמים מיום אשר השחיתו בני האדם את דרכם על הארץ כתומם עשו אלה הרשעים לאחינו ברוסיא (בשנת תרס"ה ס"ו כ"ז ב) מלכי אדום האכזרים אנדרינים, טיטוס, וכל כת דילי עד הצר הצורר בימינו אשר שאפו לכלות את ישראל רעצום וירוצצום בעריצת רצח, ג) בני בלי שם האנטישעמיטין אשר הסיתו בם ע"י לשונם שקר את ההמון השובב להתגולל ולהתנפל על היהודים בחרב נוקמת, ד) הכהנים הקאטולים הצמאים לדמי היהודים הקנאים האינקוויזיטערם עזי הנפש המו רגשו לבלע ולהשחית את עם אלהי אברהם. על ימי החושך העתידים לבניו עמד בלילה להתפלל, ומה היה אומר? לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל סבא נגד א) ההמון החומסים כו' התפלל לולי ה' שהיה לנו, בקום עלינו אדם (אדם ולא מלך (רז"ל מגילה) אזי חיים בלעוני, בחרות אפם בנו, נגד מלכי אדום האכזרים ב) אשר הנביא ישעיה יכנם בשם ימים שטף מים כבירים כמ"ש הוי המון עמים כהמות ימים יהמיון ושטף ועבר, התפלל ואמר לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל סבא אזי המים שטפונו, נגד כת האנטעשימיטין ג) התפלל ואמר לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל סבא נחלה עבר על נפשינו דימה אותם לנחל ונהר היוצא מן הים כי גם המה של מלאכי משחית מהמלכים האכזרים כנודע מן שטעקער ובעלי מב"ע הנאווע ווערעמיע כידוע שהמלכות תחזק ידם ברב כסף לסכסך עם בעם וזה נשאו נהרות ד' נשאו נהרות קולם וגו' וכינה אותם בשם נחל מל' נחל של דקורים עוקצין ונושכין נגד הכת, ד הכהנים הקנאים, צוררי היהודים האינקוויזיציאן וכת דילי אשר מאז ועוד היום יהבלו תחבולות ברשע לציד נפשינו לכפירת הדת, ונדמינו כציפור שפורשין לפניו כל מיני מאכל לצודם עי"ז בפח ולהעבירם עד במים הזדונים פעם בחלקלקות שובי שובי השולמית כל מטה להם ומגמתם לכלות את ישראל מנפש ועד בשר, ובדרך זה הפילו מישראל חללים לאלפים ולרבבות, נגד כל אלה התפלל ואמר לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל סבא אזי עבר על נפשנו המים הזדונים מי ההמרה (טויף וואסער) וכאשר הופיע עליו רוה"ק וראה כי אלהים עמהם להושיעם להצילם וכל צרותם לו צר נתן תודה לאל ית' ואמר ברוך ה' שלא נתנני טרף לשניהם לכלות הגוף ונגד הצלת הנפש אמר נפשינו כציפור נמלטה מפח יוקשים מכ' יקושים או לעבור על דת או להרג, נפשינו כציפור נמלטה כציפור הממלטת נפשה בכנפיה אשר תעוף למעלה בשמים כך מסרה הכנסיה נפשה על ק"ה וכל הצרות והעינויים לא המם לכחש בקדושת ישראל נפשם עלתה למעלה ראש בשמים להתדבק באור העליון (ובזכות אבותינו הק'

שמסרו

שמסרו נפשם על ק"ה הפך נשבר נשברו האויב ונשמדו מתחת שמי ה' הם ומלכותם, כן מלכי אשור, כן היונים בידי החשמונאים וכן מלכות רומי ואנחנו נמלטנו עודנו היים וקיימים בחסדו ית' עזרינו בשם ה' גם בעתיד בו נבטח כי יצילנו גם מכל הקמים עלינו בו ית' נבטח כי יצילינו בזכות האמונה שאנו מאמינים בו אשר בידו הכח והממשלה עושה שמים וארץ ירצה המנהיג עולמו בשני מיני הנהגה, הנהגה טבעית המכונה בשם ארץ והנהגה נסיות המכונה בשם שמים ובזה נבא לפתרון החידה של רבב"ח ונקדים לזה ענין מה מקורות עמינו בימי הנביא יחזקאל שבקשו אז ישראל לפרוק מעליהם עול שמים כמפורש בכתבי הק' (יחזקאל כ') ויהי בשנה השביעית (לגלות יהויכין) בחדש החמישי בעשור לחדש (זה אב) באו אנשים מזקני ישראל (לדעת סד"ע היו המו"ע) לדרוש את ה' (שלא יחרב הבה"מ) כי מורה עלה על ראשם פן יתערבו עם הגוים בבבל ויעזבו את התורה וישכחו בה' כי כנראה מהכ"ק שכח המון העם את התורה בבבל ונשאו נשים נכריות ובשובם לארץ בכו כשמעם דברי התורה ומצאו כתוב לעשות סוכה בחדש האסיף והנביא השיב להם כה אמר ה' וגו' חי אני נאם ה' אם אדרש לכם רז"ל נשבע הקב"ה בימי יחזקאל שלא להדרש לישראל א"ל יחזקאל רבש"ע ומה אתה מניחן אין אתה נדרש להם אפילו בזכות התורה ? אמר לו ובזכות התורה אני נדרש להם (שנא' שם ל"ו) עוד זאת אדרש לבני ישראל וכתיב וזאת התורה והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן (היו לא תהיה) חי אני נאם ה' אלקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם והוצאתי אתכם מן העמים וגו' (מד"ר) אתה מוצא כשבקשו לפרוק עול בימי יחזקאל כתוב באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' אמרו לו בן אדם, כהן הקונה עבד מהו שיאכל בתרומה ? אמר להם יאכל, א"ל חוזר ומוכר לישראל לא יצא מרשותו ? אמר להם הן (ואסור לו לאכול בתרומה) אמרו לו יצאנו מרשותו (כי עבדי נבוכדנצר אנחנו) נהיה בכל הגוים אמר להם הנביא והעולה על רוחכם היו לא תהיה, חי אני נאם ד' א' וגו' אמר להם כל זמן שלא מכר ברשותו הוא ואתם לא נמכרתם בדמים (ישעיה נ"ב) כה אמר ה' חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובח"ש אמלוך עליכם.

ובזה נבא להבנת החידה אלה קדושי עליון בהביטם מרחוק עמל ישראל וכי עוד ימים רבים ישבו בני ישראל באין מלך וגו' ועיניהם של ישראל כלו בדמעות מייחל ומתחננים בתפילה לשוכן שמים להצילם מלוחציהם ומעניהם ועוד לא נענו כמש"א המקונן גם כי אזעק ואשוע סתם תפילתי כלו עיני בדמעות מייחל לאלה עלתה מורא בלב הק' פן ח"ו מרוב הצרות ואורך

הזמן

הזמן יתיאשו ב"י מן התקוה המובטחת ושבו למחנה האויב להיות לעם אחד כי אך זאת המה מבקשים כנ"ל שובי שובי השולמית ונחזה בך, להשקיט סערת רוחם והמית לבבם נתנה עליהם בת קול מן השמים, ופתר להם הסוד מתקומת ישראל עד כה, ואיך עד עת קץ לא יתערבו בגוים כאשר אמר הנביא גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם וגו' כי בכל זמן שישראל חפצים קרבת הגוים ומוכנים להתרצות להם להיות לעם אחד, אזי יתן הקב"ה בלב האומות להרחיקם מעל לגבולם באשר אברהם בירר להם הגלות, והקב"ה הסכים לזה כנ"ל ובזכותו של יעקב שלא ימצא פסול בזרעו, צוה ד' ליעקב סביביו צריו, וכאשר לא יתכן כי כל מין האנושיי יאבדו עצמם לדעת כן לא יתכן אשר כל האומה הישראלי יתרצו להתערב בגוים, כי רק ליחידים נתנה הבחירה אבל לא אל הכלל כמ"ש הנביא יחזקאל והעולה על רוחכם היו לא תהיה חי אני נאם ה' א' כי ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם ואשר האויבים מרדפין ומענים אותנו זו לטובתנו למען יקנו ב"י שלמות המדות בהיותם נכנעים בגולה, ולמען יכירו כי ה' עמהם בצר להם כמ"ש, עמו אנכי בצרה יקראני ואענהו, שה אחת בין ע' זאבי טרף, גדול הרועה שמצילן ואב ח"ו יעלה בלבם להתרצות להגוים ולהתבולל עמהם אזי יתן ה' בלב העמים להרחיקם ולרודפם עד כי ישובו אל ה' ותוה"ק, ובכדי לבא אל עומק החידה נעיר אזן השומעים כי עם ישראל יכונה בשם ציפור כאמרם ז"ל ואת הצפור לא בתר אלו ישראל, יונתי בחגוי הסלע כמו כן מתוארים בשם ספינה בפי רז"ל עין בתרא שם במהרש"א על החידה אישתעילי נחותי ימא דימה הצרות לגל, והגלים שבאו להטביע הספינה דהיינו ישראל המטורפין בגלות כספינה המטורפת בים, אברהם יכונה פה בר נגרא באשר אביו תרח היה חרש עצים לעשות צלמים כנמצא בתדב"א, שבע שנים הוא סדר זמנים משנים הרבה עד סוף וקץ כמו מקץ שבע שנים תעשה שמיטה ועוד האומו' מכונים בכה"ק בשם מים ים נהרות חצינה גרזן או מעצד (אינסטרימענט) של הנגרא, ובזה יבואר החידה, זמנא חדא הוה אזלינן בספינתא להתבונן בעם ישראל הגולים ומטורפים בים הדאגה כספינה בלב ים (חזאי ההיא צפרתא) אלו ישראל (דהוה קאי במיא עד קרסוליי) כמו שמקונן עיני עיני יורדה מים בליל החושך והצרות משוטטות בדמעות ובדם חלליהם עד קרסוליו (ורישיא ברקיע) שופכת לבה להיושב בשמים, (ואמרי לית מיא) ירצה תפילתם איננה מתקבלת כמ"ש גם כי אזעק ואשוע סתם תפילתי, גם שערי דמעות ננעלו לפניהם ד"א ואמרי לית מיא כאשר יכנו חכמי האמת מדת החסד בשם מים, וזה ואמרי לית מיא? האפס לנצח חסדו, עורי עורי לבשי עוז זרוע ה' וגו' (ובעינן למיחות לאיקורי נפשין) ירצה שעלה בלבו רעיון מבהיל מרוב הצרות ועול הגלות, וזה

אולי טוב להם לישראל להתרצות להאויב לרדת ממקום קדש ולהתחבר להם כי אותה המה מבקשים, ובזה דמיתי כי יהיה קץ ותכלית לצרות האומה כאשר יתבוללו עמהם והיו לעם אחד, כאשר כן יאמרו מהסכלים בעם, אלה אשר סרו מדרכי השם (נפק ברת קלא ואמר לן לא תהיתו להכא) לשוא תהיה תמורתכם בזה לא תושע יהודה (דנפלה ליה הצינה לבר נגרא הכא) זה אברהם כנ"ל שבירר להם הגלות (הא שבע שנין ולא מטיא לארעא) ירצה כבר מימים רבים ניסו הדבר בספרד להתבולל ולא עלתה בידם כי נהרגו ונרצחו מהאינקוויזיציאן כמפורסם בדה"י לישראל (ולא משום דנפישי מיא) ולא רק מכח הגוים מנדיהם באו הצרות (אלא משום דרדיפי מיא) כי הוא אמר ויעמוד רוח סערה וגו' ורב אשי בא לפתור החידה וגילה כי על בני הגולה ידבר (וזה אמר רב אשי ההוא זיז שדי ההוא מאשר אין לו לעמנו בית מקלט אויביה ירדפוה מנוחה, ביתה ומשכנה יהרסו, נפשה ירצחו והיא נחשבת בגוים רק כזוחלי השדה ואנכי תולעת ולא איש בעיניהם וכבר עשו מהן כליה לולי רחמיו של הקב"ה אשר יצרנהו כאישון עינו דכתיב וזיז שדי עמדי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם אמר ר' יוחן ב"ר סימון כשפושט כנפיו (ההיא זיז שדי) מכהה גלגל חמה ירצה כשישראל פושט ידיו להקב"ה בתפילה מעומקא דליבא אזי מכהה גלגל חמה אלו האומות המכונים לחמה כרז"ל בשעה שהחמה לוקה סימן רע לאומות לכן בעצמינו בנו הדבר תלוי כאשר נשוב לד' בכל לב ישוב לרחמנו ולקבצנו מן הגוים, כאשר הבטיח ע"י משה ושבת בכל הגוים, ושב ה' א' וגו' ובזה נבא לסדר הפטרה של היום מ"ז דנחמתא, אנכי אנכי הוא מנחמכם (ישעיה נ"א) משיב להם ה') אתם אומרים עורי זרוע ה' כאילו אני נשתניתי ממה שהייתי בימי קדם אני הוא מי שהייתי אני לא נשתניתי אנכי אנכי הוא מנחמכם גם עתה כמו מקדם רק את נשתנית ממה שהיית, זכר נא בת מי את זרע אברהם אוהבי אשר נתתיך עליון על כל והיית רק למעלה וגו' והנה עתה ותראי מאנוש ימות וגו' ומה גרם לך זאת יען ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ ובידו להושיע, אותו שכחת לכן ותפחד תמיד מפני חמת המציק כאשר כונן להשחית, אבל עליך להתבונן ואיה חמת המציק? איה הם האומות אשר הציקו לך כבר עברו ובטלו מן העולם, ואתה עודך חי וקיים מהר צעה להפתח הנוע וטלטול הגלות ימהר את עם ישראל הגולה להפתח שימהר להפתח שיכנע לבבם הערל אבל ולא ימות לשחת, הצי כלים והם אינם כלים ולא יחסר לחמו כל תחבולות האויבים להכרית אוכל מפי ב"י יעלה בתוהו, עוצו עצה ותופר הקב"ה יפתח לעמו מדינות חפשיות ועסקים חדשים אשר ימצאו לחמם בכבוד וישיגו עושר וגם כבוד ואנכי ה' אלקיך מתנהג עמך פעם ברחמים פעם במדת הדין לכן עפ"י מעשיך, רגע הים

ויחמו

ויהמו גליו רוגע מן גער, הים אלו האומות הוי המון עמים כהמות ימים יהמיון אז ויהמו גליו (כל משבריך וגליך עלי יעברון) ובכל אלה ה' צבאות שמו הנני בעל הרחמים ועמך אנכי בצרה, ואולם הדבר תלוי רק בך ולתכלית זה הלא ואשים דברי בפיך דברי התורה שמתי בפיך לדבר בם ובזאת הלא ובצל ידי כסיתיך מעולם הגנתי עליך מן האויב בזכות התורה, ובידך לנטוע שמים וליסוד ארץ עפ"י מעשיך תזכה לשני ההנהגות טבעית ונסיות ובכחך בזכות התורה לאמור לציון עמי אתה לכן התעוררי התעוררי עתה קומי ירושלים וגו' כי בך הדבר תלוי שובו אלי ואשובה אליכם אמר ד' ואחדש ימיכם כימי קדם במהרה בימינו אמן.

דרוש י"ד

אמר רבה בר חנינא סבא משמי דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבקר הסדך ואמונתך בלילות (ברכות י"ב) חיה אחת יש ברקיע ושמה ישרא' כשהוא יום אות אמת במצחה וכשהוא לילה אמונה במצחה ובכל פעם אומרת ברכו את ה' המבורך.

ישנם ב' מיני חולים יש שחלה בחולי מהלכת לתקופת הזמן ואשר המחלה נודע להרופאים וכאשר הרופא יבקר את החולה נותן לו סמי מרפא, יצוה לב"ב איך להתנהג עם החולה וירגיע לבבם באמרו אך חולי המורגל הוא זה ובעוד איזה ימים ישוב לאיתנו אופן ב' אם יפול איש למשכב ובבא הרופאים להתבונן בהחולה יחליטו כי עוד לא נודע להם מחלתו זה מקרוב ירדה חולשה זו לעולם, ועוד בלתי נודע להרופאים במה לרפאות המחלה המסוכנת הזאת, דברי אלה הרופאים תחריד תרעיש לב משפחתו והיה אם ימצאו רופא אחד מומחה אשר יבא אל החולה ויאמר כי לו נודע המחלה והרבה שחלו בזה המחלה שבו לאיתנם כי נגלו להם גם הסמי מרפא לזה בזה ירגיע לבבם ובתקותם יבקשו חסד מהבורא רפואות ויבטחו בד' כי ישוב לתחיה כן הדבר את עמינו כהיום אם נשים מבטינו על זמן הנבחי יתר לב ישראל ממקומו משמועות רעות יבהלונו משבר בת יהודה בגולה הרגו אחינו באכזריות חמה, ככתוב על סכ"ע, בזוז הונם, ורכושם שלהו באש טמאו וענו בנות ישראל, וגם לב חכם ומאמין בהשגחה יצא מדעתו, בהתבוננו בהרצה הנורא הנעשה לאחינו בשרינו ואחיותנו העדינות בארץ הדמים ובהשקפה הראשונה נראה כי מאסו בנו ח"ו ההשגחה העליונה ומשנאתו אותנו מסר עמינו ביד

רעי

רעי גוים שפלים ונבזים, כהמאה השחורה לעשות עמנו כטוב בעיניהם, אבל כאשר נעבור לפנינו הצדיקים מחדורות הראשונים כדורו של שמד שסבלו כמונו היום ועמדו בנסיון לא התמרמרו נגד ההשגחה העליונה ועוד זכו בניהם לראות במפלתם של רעי הגוים, זאת תתן גם לנו עוז לבלתי נתיאש מתשועת השם כעצת הנביא ירמיה טוב ויחיל ודומם לתשועת השם כי לא יזנח לעולם ה׳ כי אם הוגה ורחם כרחמיו וכרוב חסדיו רק נחפשה דרכינו וגו׳ ונשובה עד ה׳, נשגב בחומות האמונה כי הכל לטובתנו צוה ה׳ ליעקב סביביו צריו בזכותו של יעקב שלא יתבוללו ה״ו בניו בגוים כי לולי זאת היו כבר שבים למחנה האויב כמ״ש גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה היא ישבה בגוים כבר התרצה לשבת ביניהם ולהתבולל בהם כי עיפה נפשה להורגים אבל לא מצאה מנוח מן השמים ירגיזו לב הגוים לרדפם ולבלתי תת לישראל מנוחה וזה שאז״ל לא מצאה מנוח שאילו מצא לא שבו וכבר גזר ואמר ע״י משה נאמן ביתו ובגוים ההם לא תרגיע לכן נחפשה דרכינו ונשובה אל ה׳ לשמור את יום השבת מחללו נשגב בחומות האמונה כי מזונותיו של אדם קצובים לו, ואם נשמור את יום השבת לקדשו כדת ישלח הקב״ה ברכה במעשי ידינו, ובזכות המנוחה ביום השבת יתן לנו ית׳ מנוחה בין העמים ונאמין באמונה שלמה דלא חשיד קב״ה דעביד דינא בלא דינא והכל לטובתנו בזה ובבא כדברי רבה בר חנינא סבא דכל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבוקר חסדך (רש״י שם) דברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו הוא שהוציאם ממצרים, ובקע להם הים והעבירם וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות, שאנו מצפים שיקיים הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים, ולשים נפשינו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו כל אלה הניסים התדירים תמידי, ובזה יבואר המאמר היה אחת יש ברקיע (מל׳ לרוקע ארץ) ושמה ישראל וכשהוא יום ירצה בשעה ששמש ההצלחה תופיע עליהם וכבוד השם מתהלך בתוכם, אות אמת במצחה בזה נתאמת הבטחת הקב״ה וחסדיו על ישראל עמו וכשהוא לילה כמ״ש שומר מה מלילה וגו׳ אז אמונה במצחה להאמין בה׳ כי הכל לטובתנו ועוד יופיע אלינו ויגלה כבוד מלכותו עלינו מהרה לגאלינו מיד עריצים ולשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו כמו שהבטיה על ידי הנביא (הושע ב׳) והיה מספר בני ישראל כחול הים (מד״ר) משולין בעפר והיה זרעך כעפר הארץ ומשולין בחול וכחול אשר על שפת הים בעוה״ז הם משולין כעפר שהכל דשין עליהם, לימות המשיח הם משולין לחול הים, מה דרכו של אדם נוטל ממנו מלא קומצו ונותן לעיסה או לתוך התבשיל אין בריה יכול לטועמו שהוא מקהה את שיניו כך הם ישראל, כל מי שהוא בוזז או גוזלן בעוה״ז הוא מקהה את שיניו לעתיד לבא למה שהוא קדש (שנא׳ ירמיה ב׳) קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתו כל אובליו יאשמו רעה תבא עליהם נאם השם. יהי רצון שנזכה לימים ההם במהרה בימינו אמן ואמן.

דרוש ט"ו

On the presentation by Todras Simons to the Cong. Machzica Torah, Anshai Scherier, of a number of scrolls contoining the writings of the Prophets the following lecture was delvered Dec. 13,5657

דרוש לנדבת ספרי נביאים כתובים על קלף מהודר לבהכנ"ס מחזיקי תורה מאנשי סעניער עם אנשי ווילנא שהתנדבו כ"ה הנגיד ויקר רוח מו"ה טודרס ב"ר שמחה סיימען עם רעיתו הגבירה וחכמת לב מרת רויזע בת ר' מאיר שליט"א ביום א' לסדר ויחי יעקב שנת תרנ"ז לפ"ק פה נויארק.

כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא הביאו ב"י נדבה לה' (ס' ויקהל)

תוה"ק תספר לנו נדבת לב ישראל ושמחתם בהתנדבם,וכי השמחה נחשב ג"כ למצוה, לכן נאספנו היום פה קהל עדת "מחזיק תורה" לקבל נדבת האשה ההכמנית מרת רויזע סיימאן אשר הביאה בשמחה נדבת לבה את בעלה הנדיב מר טודרס ב"ר שמחה שליט"א.

כאשר נשים לבנו לדבר בשבח הנדיבי לב היה נראה בתהילת המחשבה שאיזו פעולה נאותה ומאושרת אין ראוי לשבחה ולהללה משני טעמים א) שלא יהיה נראה שכוונת הפועלים היה בפעולה ההיא השבח וההלול ושלא פעל הפעולה ההיא על הכוונה הראשונה להיות פועל מאושר כ"א להשיג תכלית השבח. עוד טעם ב) כי הצדקה בערכה יותר נעלה כשנעשה בצנעה כאמרם ז"ל (בתרא דף י) א"ר אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבנו דאלו התם גבי משה כתיב כי יגורתי מפני האף והחמה ואלו במעשה הצדקה בסתר כתיב מתן בסתר יכפה אף(משלי) ולהיות שב' ההקדמות אמתיות, היה ראוי שלא לפרסם להלל ולשבח פעולה זו מפני ב' הבהינות הנזכר, אבל אחר החקירה יאמר מהר"י אדרבי ז"ל כי כל בעל שכל יסבים שראוי להלל פעולה מאושרת מנדיב לב, מג' טעמים, אם בשביל המשובח אם בשביל המשבח ואם בשביל שומעי השבח (כאשר נבאר): בשביל השומעים כששומעים שבח הפעולה הם מתעוררים ומקיצים משנתם ותרדמתם לפעול ג"כ פעולות מאושרות, ואפשר שלזה כוונו רז"ל באמרם אלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתיב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם על כתפו היה מוליכו לאביו ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתיב עליו הנה הוא יוצא לקראתך בתופים ובמחולות היה

היה יוצא לקראתו ואלו היה יודע בועז שהקב״ה מכתיב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר, עגלות מפוטמות היה מאכילה, לא אפונה שכל אלו השלמים עשו מה שמוטל עליהם אבל בבחינת הפרסום להיות כדמות מראה לעיני הדורות הבאים היו מתחזקים ביותר להיות שכל העינים צופות בהם.

הרי לך מתוך דברי מאמר זה שראוי לפרסם הפועל המאושר בשביל השומעים) למען ישמעו ולמען ילמדו —לעשות הטוב והיושר—. בשביל המשובח נדבר בפעולה המאושרת מהמנדבים, כתיב (תהלים קי״ב אשרי איש ירא ה׳ במצותיו חפץ מאד וגו׳ הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד ואמז״ל (כתובות דף נ״א) זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים ומכש״כ המוסרן במתנה לרבים אשר הפליג רז״ל בזה (אבות פ״ה) באמרם „כל המזכה את הרבים כו׳ ובפעולתם כפימבי פעולתם המאושרה ירויחו המנדבים עוד דבר גדול כאשר נבאר בדברי רז״ל: אמר ר׳ אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום, הכוונה כי באחד מכ׳ פנים יסבב האדם שהאחד יתעורר לעשות איזו פעולה טובה עם ע״י הדיבור שידבר על לבו בטענות מספיקות ויכריעהו לטוב או על ידי פועל ומעשה מבלי שיאמר לו כלום, אלא מהפעולה טובה שזה עושה יתעורר האדם לומר אעשה כן גם אני טוב ומועיל וזה הוא המכוון בדברי ר׳ אלעזר ממי שעושה צדקה חשובה ונכבדת בהרחבה יתירה ועודפת, כאשר עשו היום בנדבת לכם האשת היל ראזע סיימאן ובעלה כי נשאה לבן אותנה בנדיבות רב לשם שמים לזכות הרבים, האנשים העשירים יותר מהם ואשר יש סיפוק בידם לעשות צדקה וחסד וילמדו מהם לעשות דבר טוב מועיל ונמצא כי המנדבים המה עושים ומעשים— והיה להם מעשה הצדקה שלום.

ובזה רובה עלינו לספר גם בשבח גדול המעשה המעשה בקהל עדתנו הוא ר׳ שמחה סיימען ז״ל אבי המנדבים היום ר׳ שמחה ז״ל עמל הרבה לקבץ נדבות על ספרים הרבה הנמצא אתנו כן בהסענ־דערליער הגדול אשר יפאר את הבהכנ״ס ועתה בנדבת הנביאים הוא היה ג״כ המעיר לזה, והיה מעשה הצדקה שלום גם לו ולהעוזרים עמו ואולי ילמדו גם אחרים מהם לעשות כמעשיהם, אם בשביל המשבח שאנו מורים בהילול הנדבה ופרסמה כי אנו מכירים לטוב הנדבה המפוארה הזאת ושהיא לכבוד ולתפארת לעדתנו. לכן בשם המפרנס ר׳ אהרן ב״ר אפרים גודמאן והמשנה פרע־זידענט ר׳ שלום סיימען נ״י אחי המנדבים ובשם כל קהל עדתנו והנאספים פה הננו מקבלים ברצון ובנפש חפצה ובכבוד נדבת לבבם הטהורה ולקראות בהם בשבתו׳ ובמועד׳ והיה להם זה לזכרון בהיכל ה׳ וממעמקי לבבנו אנו מברכים אתם הון ועושר בביתם יהיה וצדקתם תעמוד להם שיאריכו ימים בעושר וכבוד אמן ואמן.

דרוש

דרוש ט"ז

דרוש לחתונה

בהשבע ברכות נמצא תפלה וברכה להחתן והכלה כמש"א "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

טרם נבאר דברי הברכה, נשים לב לדברי התורה שתספר לנו כי כאשר ראה אדם הראשון את חוה בפעם הראשונה אמר זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא כו' פי' הסיפורני לזאת הנקבה הזאת (הפעם) בפעם הזאת היא (עצם מעצמי ובשר מבשרי) אבל לא תהיה כן בנשי האדם העתיד (לזאת) אבל בשביל זאת (נקראת אשה גם לכל נקבת האדם לעתיד, אעפ"י שלא תהיה חלק מאישה כחוה, יען (כי מאיש לקחה זאת) חוה הראשונה היתה אחת מצלעותיו ולה נאה השם אשה, לכן נקראו כל נקבת האדם בעתיד על שמה אשה ועל כן מאחר שבזאת הראשונה כיון האל ית' שתהיה דומה לאיש כפי האפשר עד שיצר אותה מגויתו, על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו ראוי שישתדל האדם לישא אשה הוגנת לו וראויה לידבק בה גם שיצטרך לעזוב את אביו ואת אמו, כי לא תהיה דבוק אמיתי בבלתי דומים, אבל יהיה ברומים בלבד, כי אז יכוונו לדעה אחת (והיו לבשר אחד) מכוון בכל הפעולות להשיג השלימות המכוון ביצירת האדם כאלו שניהם נמצא אחד בלבד.

ולביא אל הענין נאמר כידוע הנה החתונה היא השמחה הגדולה לאדם בימי חייו אשר ישמח הזוג שמחת רעים באהבים כמש"א ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ולהמנקדים יש לפקפק בזה באמרם כי השמחה אינה בשלימות יען כי יש בזה צער להחורים שטרחו ועמלו לגדל יוצאי חלציהם וכאשר יגדלו יעזבו אותם ויבנו בית לעצמם וטוענים כמה צער נצטערו האב והאם עד שגדלו בתם או בנם, כמה לילות עמל מינו להם עד הביאם את הבת לפיקה וכן הורי הבן עד כי נתגדל והיה לאיש, וכאשר הגיע הזמן שיכולין להנאות מפרי עמלם המה עוזבים בית הוריהם ובונים בית לעצמם בחסרי ה'

אבל אחי ואחיותי אם נחקירה הענין עד תכליתו גם להחורים שמחה גדולה כאשר יברך השם את הזוג בשלום ושלוה ואהבת עולם תשכון ביניהם בזה תוסיף שמחה להחורים, אבות הכלה ישמחו כי נתרבה להם בן חכם ואהוב להם, הורי החתן עוד ישמחו, כי מצאו עוד בת משכלת בשכל טוב אשר לא עמלו בה, וכלם יחדיו האבות עם הבנים יהיו מעתה משפחה אחת זבית אחד.

והנה באדם הראשון לא היה שום עצבון להחורים כי לא היה להם, ובוודאי היה

היה שמחתם שלימה, על כן אמר זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי ואין לאחר עצבון מזה והשמחה שלמה, ולמען תהיה בעתיד ע"ז האופן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו באהבה נאמנה באהבה טהורה יחיו בחיים של שלום בחיים של עושר וכבוד (והיו לבשר אחד) על ידי הזוג שיחיו באהבה נאמנה בשלום אמת אשר אז גם שם יה ביניהם ישכון כרז"ל ויצו להם את ברכתו ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה והיו לבשר אחד מב' משפחת החתן והכלה יתאחדו מעתה למשפחה אחת ושלום אמת יהיה ביניהם וישמחו יהדיו שנתרבה משפחתם. וזה שאנו מתפללים ומברכים תחת החופה שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן שהיה השמחה שלמה כן תתרבה שמחת ההורים ומשפחתם שירוו נחת ושמחה מבניהם וז"ז עד העולם אמן.

דרוש י"ז

דרוש שני לחתונה

ברכה ששית מהשבע ברכות היא ברכת:

שמח תשמח רעים האהובים
כשמחך יצירך בגן עדן מקדם.

להבין ברכה זו בטוב טעמה נתבונן תחילה כי לא בנקל ישא אדם אשה כאמרם ז"ל קשה זווגם של אדם כקריעת ים סוף, ירצה שצריכין לזה אמונה ובטחון כמו גבי קריעת ים סוף ונבאר דברינו: בנוהג שבעולם איש פנוי כל עוד שישבון לבדו הוצאותיו מעטים, חדר אחד די לו למעונו וכאשר ישא אשה הוצאותיו מתרבים על אחת שבע, להפיק רצון אשה לגדל בנים ולהעמידם בתור אדם המעלה צריכים למורים מובהקים, להלבישם ועוד ועוד, כל אלה כמשא כבד יכבד על האדם, כן האשה כל עוד שהיא נערה בתולה בבית אביה תגיל ותשמח, וכאשר תנשא לאיש תתרבה עליה העבודה עבודת הבית, גידול בנים, כמה לילות עמל מינו להאם עד תגדל ילדיה שיעמדו על רגליהם כן בקטנותם וגם עד שיגדלו והיו לאנשים צריכים השגחה מעולה מהוריהם. — כאלה וכאלה תעמוד לשטן בענין הנשואין בימינו אלה. לכן נתרבו בימינו אלה אשר יבחרו להיות בחיי ההתבודדות ורק אלה האנשים אשר ישימו מבטחם בה' ומאמינים באמונה שלימה כי יזמין להם השם פרנסתם רק אלה יבחרו להיות עפ"י התורה והמצוה והיה ה' מבטחם, כאשר אנו רואים הרבה

הרבה אנשים אשר לא ישבו בצל הכסף ויבהרו לשבת בית יחדיו כרצין ה' זכו לעושר וכבוד ולבנים טובים אשר יקבלו מהם נחת ושמחים בהלקם.

והנה אדם וחוה היו בודדים במועדם טרם הביאה א' אל האדם הוא לא ראה רק חיות ובהמות ואת כל עוף השמים אשר קרא להם שמות, ולאדם לנפשו לא מצא עזר מהם, והיא גם היא, מה ראתה על כל מדרך כף רגלה כאשר יצאה בגן? רק בהמות וחיות אשר לא הבינו שיחה ומשאלות לבה, נחשים ועקרבים אשר היו לגעל נפשה.

והנה פגעה (ברצון ד') באדם, מה גדלה אז שמחתם, יחדיו דברו, יחדיו הלכו לטייל בגן, דאגת פרנסה לא ידעו, מפרי עץ הגן אכלו, בצער גידול בנים עוד לא ניסו, כאמרם ז"ל במליצה אדה"ר מסיב בגן עדן היה, והיו המלאכים צולין לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין) לכן היה שמחתם שלמה קודם החטא, וזה שאנו מברכין הזוג המבורך ומתפללים להקב"ה שמח תשמח רעים האהובים שבאו היום בברית כדבר ד') כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, קודם החטא, שאז היו מאושרים ושמחים ופרנסתם מצויה להם כן ד' תשמח את רעים האהובים היום, ותזמין להם פרנסתם בנחת ולא בצער, ויהיו בשלום ואהבה יחדיו, ויזכו לגדל בנים טובים ולראות בשמחתם ובשמחת ז"ז עד עולם לשמחת הוריהם וקרוביהם, וכל אחינו ואחיותינו המסיבין בכאן ובאו לשמח את החתן עם הכלה ישבעו נחת ושמחה מזרעם וז"ז עד עולם אמן ואמן.

דרוש י"ח

דרוש שלישי לחתונה

מיינע פריינדע דאס עהע לעבען איזט איינע דער וויכטיגסטע פונגציאן פיר דעם מענשען זא פיר דעם מין אנושי בכלל, זא פיר דעם איש פרטי, דעם איינצעלטען פערזאן, דאס איז פעסט געשטעלט, ווען דעם מענשען געשלעכט, זאל אויף הערין צו פירען א עהע לעבין (חיי משפחה) דאן אין צייט 70 יאהר איז דיא מענשהייט אין גאנצין פערשוואונדען פאן דער וועלט, לכן ענין הנשואין היא יסוד גדול לבנין העולם, ואלה האנשים הבוחרים בחיי בדידות, המה גוזלים את בנין הכללי מקיום העולם, למשל עיר הנמצא בה שלשה מיליאן אנשים הסכימו לבנות בנין כללי היכל לתפארת, ועלה לבנה אחת על כל נפש אדם, ועתה אם איש אחד ישמיט את עצמו מהביא את הלבינה הנוטל עליו. באמרו הלא גם אם יחסר לבנה אחת משלשה מיליאן לבנים אין רע, והבנין יתקומם גם בלעדי, בלתי ספק כי ענש יענש האיש הזה למען ישמעו וייראו, כי אם

כל

כל אחד ואחד יזלזל ויקל בדבר, באמרו הלא יתקומם הבנין גם בלעדי, נקל להבין כי בדרך זו לעולם לא יבנה ההיכל, כן עם האנשים אם כל אחד ואחד יזלזל וימאס בחיי משפחה הלא תחרב העולם כמ״ש לא לתוהו בראה לשבת יצרה, ומה גם כי חיי בדידות אינה חיים של שמחה, וזאת תספר לנו התורה (בראשית ב׳) אשר האדם לא מצא עזר כנגדו והתקנא בחיי הבהמות והחיות אשר בן זוג להנה, ויאמר ד׳ לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, איך וויל איהם איינע געהילפין מאכען, וחכמי התלמוד הלכו במשרים בענין זה להבינינו ההבדל בין חיי בדידות לחיי משפחה, באמרם (יבמות ס״ב) א״ר תנחום א״ר חנילאי כל יהודי שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, דכתיב לא טוב היות האדם לבדו, בלא ברכה דכ׳ להניח ברכה אל ביתך— בלא שמחה דכתיב ושמחת אתה וביתך בלא חומה דכ׳ נקבה תסובב גבר, בלא שלום דכ׳ וידעת כי שלום אהליך כו׳ לכן אתם רעים האהובים אשר בחרתם לחיות בחיים נעימים כאשר צוה ד׳, תתברכו מן השמים, בחיים של ברכה בכל משלח ידכם, בחיים של שמחה כל הימים, בחיים של טובה—בחיים של שלום תחיו עד זקנה ושיבה והיריכם וקרוביכם יראו מכם נחת ושמחה כל הימים אמן ואמן.

דרוש י״ט

Lecture delivered at the Brith Mila of David Shidlowsky son of Mr. & Mrs. Morris Shidlowsky, on Juli 12, 5660.

לברית מילה של הילד דוד בן הגביר ר׳ משה ארי׳ שידלאווסקי נ״י עש״ק לסדר מטו״מ שנת תר״ס נויארק.

(מד״ר איכה) שאלו את בן עזאי ואמרו לו רבינו דרוש לנו דבר אחד ממגילת קינות אמר להם לא גלו ישראל מארץ, עד שכפרו ביהידו של עולם, ובעשרת הדברות ובמילה שנתנה לכ׳ דורות וה׳ חומשי תורה מנין איכה.

והמאמר פלאי, אם כפרו בהקב״ה? מה מקום למילה ותורה וי׳ דברות, ואם לא כפרו רק בחמשה חומשי תורה—ג״כ מילה וי׳ דברות בכלל. גם יל״ד על הלשון שכפרו ביחידו של עולם, ולא קאמר שכפרו בהקב״ה שהוא יחיד ומיוחד, (מהרי״א) (אמנם הדורש האלוקי הזה), בא לפתח חרצובות קושיא עצומה מפורסמת וזה, אם אלוקי המשפט בא ברוח משפט להשמיד חטאי בני עמו— הלא מצאה ידו די ענוש החטאים בנפשותם, בשבתם על אדמת הקודש אחוזתם כי יכהדו מן הארץ, ושרידים אשר ד׳ קורא ישארו בה

ואולי

ואולי גם הרעים ישובו אל ד' בכל לבבם בראותם מפלת הרשעים, ולמה מביא ד' את עמו בין גויי הארצות, למען ספות חטא על פשע, אשר ילמדו מתועבות הגוים, וגם הירא דבר ד' ילכד ברשת המזימתה בראותם דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד?.

(מלבד נוחם האמונה הק' אשר תדבר אל לבינו) אל אמונה, ואין עול, מי יחדור בסתר הידתו? אלהים לבדו יבין דרכו, והוא היודע מה שטוב לנו ולבנינו עד עולם.

בא גם הדרשן האלוקי לחוות דעתו הנשגבה במעט מילין ד' תשובות נמרצות על שאלה זו, והמה רמוזים לדעתו בראש דברי המקונן איכה, ואומר כי כל קנין הניתן מאיש לרעהו, אם יתקיים בידו — צריך להתקיים בד' תנאים, הא' שיהיה של הנותן וברשותו לתתו בצדק לכל מי שירצה, הב' שיחזיק הקונה השטר בידו ולא יאבד ספר המקנה למען הראות לכל מערער כי הקרקע הזה נקנה לו לקנין עולם, הג' שלא יתנגדו לכולו השכנים, ויבואו במחאה ובצעקה לאמור איש ריב ומדון הוא הקונה, ולא נוכל לסבליהו ולשבת אתו יחד או שיאמרו שהוא חסר דעת, ואין אתו ידיעה להשתמש בקנינו, הד' שצריך הקונה להשלים תנאי הקנין, דהיינו אם קנה בכסף ישלם מחיר הקצוב, אם נתן לו במתנה ישלים חפצו של הנותן שהתנה עמדו בעת נתינת המתנה, ואם לא תמצא ידו למלאות אלה התנאים שהתנה עמדו, הרי מקחו או מתנתו בטלין ומבוטלין.

והנה אמרו ז"ל והביא רש"י א"ר יצחק לא היה התורה להתחיל אלא מהחדש הזה לכם כו' ולמה פתח בבראשית? משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים כו' שאם יאמרו האומות לסטים אתם שכבשתם ארץ ז' עממים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישרה בעיניו (פי' למי שעושה מעשים ישרים בעיניו).

נמצא שישיבת הארץ תלוי במציאת אדון הארץ המשגיח בפרטות על כל מעשה בנ"א וכפי פעולתם ינחילם נחלה. ולפי זה יצא לנו ביאור חלק הראשון מהמאמר כי כאשר כפרו בד' ויאמרו לא הוא, ממילא ישיבת הארץ בגזל בא לידינו ולא ניתן לנו מיד הקב"ה שברשותו לתת, א"כ איפו כאשר גברה יד פלשת וצור ולקחו מישראל, בדין לקחו מהם מה שהיה שלהם, דאין הזקה לגזלן (ובזה סרה הקושיא למה לא ענש הקב"ה את ישראל בארץ אחוזתם? יען הגרושין לא היה עונש מיוחד, זולת נמשך מטבע ההכחשה באדון הארץ) ודקדק לומר שכפרו ביחידו של עולם, יען מעולם לא כפרו בהקב"ה רק כבדו בשיתוף, פי' שהצטרפו גם הסבה קרובה.

התנאי השני לקיום המקח או המתנה מיד הקונה אותו לדורותיו, שיחזיק השטר בידו, — ושטר הקנין לארץ אחוזתינו הוא קיום עשרת הדברות אף לפשטות הכתובים (במש"כ שמות כ"ב) ויקח משה את הדם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ד' עמכם על כל הדברים האלה.

נמצא צדקו דברי בן עזאי שדרש מאחר שכפרו בעשרת הדברות הנרמזים בהי' של מלת איכה נתקו מוסרות שטר הקנין

לכן

לכן גלו מן הארץ והוא דבר הנמשך בטבע שהקנין בטל ואין חזקה לגזלנותא—התנאי הג') להחזקת המקח או המתנה, שיהיה הקונה ראוי להחזיקו, אבל אם הוא איש ריב ומדון לא יסבלוהו שכניו לגור עמו יחד— ומכ"ש אם הקונים הם מקובצים לאגודה אחת, ואם יריבו זה עם זה תמיד, אי אפשר להתקיים המקנה בידם, והוא הדבר השלישי שגרם גלותינו מארצנו כנודע מאמר ז"ל (יומא דף ט) מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמ"ח, מפני מה חרבה? מפני שהיה בו שנאת הנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות ע"ז, ג"ע ש"ד, אמנם אבינו ית' ראה התועלת המצטרך לנו להיות אחודים ואגודים יחד בלב אחד, ע"כ הכין לנו מראש מצות מילה לנו ולזרעינו אחרינו עד סוף כל הדורות (כאשר יבאר הבע"ק שער י"ח) וז"ל התועלת השני מהמצוה של מילה, שכל בני ברית יהיה להם אות ורושם נפלא בכללם להתקשר כלם בקשר אהבה נוספת על כל זולתם, בו יעזרו זה מזה לכל צרכי חייהם, והנה לפי שרצה הקב"ה לזכות את ישראל ולהרבות להם תורה ומצות אשר לקיומם צריכים מאד אלו לאלו.

נוסף על יתר הענינים, היה מחכמה האלקות לסקרם בסקירה אחת תהיה זאת סבה עצומה להוסיף אהבה ולתמוך השלום ביניהם, להיות להם לב אחד לקרא כלם בשם אלהיהם אשר הוא בעל בריתם, והם נושאי חותמו וישמרו ברית שלום ואמת זה לזה כמש"א הנביא (מלאכי ב') הלא אב אחד לכלנו אל אחד בראנו, מדוע נבגוד איש באחיו לחלל ברית אבותינו, ירצה בהפריד לבות בני אומתינו, הם מחללים ברית אברהם ובניו שהיא מצות מילה שנתנה לתועלת האחדות והאהבה לבני בניהם.

וזו היא הכונה במאמר הנושא שכפרו במילה שכאשר היה שנאת חנם ביניהם כפרו במצות מילה בהוראתה הק', ויריבו קצתם את קצתם, וכאשר עברו ברית הפירו חוק האחדות בינם לבינם, ובינם למקום, לכן נתגרשו מארץ אחוזתם, כי זה אחד מתנאי הישוב כנ"ל.

לכן אחי במצות מילה שקיים היום הבעל ברית ידידינו מר משה ארי' שידלאווסקי ורעיתו מרת שרה שי' בהכניסם היום את בנם הרך הנימול דוד שליט"א בבריתו של אברהם אבינו להתקשר בקשר האחדות המאחד ומקשר את האומה הק' זה ג' אלפים שנה ושש מאות ועשר שנים, בשכר זה יזכו אביו ואמו לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט, בימיו ובימינו תושע יהודא וישראל יתאחדו באמת ותמים, והיו לגוי אחד בארץ ומבית דוד יבא לציון גואל ב"ב אמן.

דרוש כ'

דרוש שני לברית מילה

שדרשתי בברית מילה של הילד ראובן ב"ר העניך זאנביל שליט"א.

(נדרים דף ל"ב) תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא "תמים" אלא על שם המילה שנא' התהלך לפני והיה תמים, ואיתא (אבות דר' נתן פ' ב') שיעקב אבינו נולד מהול שנא' ויעקב איש תם ועשו נשאר ערל. יען כשנולד היה אדום שנא' "ויצא הראשון אדמוני", וסבורים היו שעוד לא נבלע בו דמו כמעשה דר' נתן הבבלי (בפר"א דמילה דף קל"ד) ירוק בל ימול מפני שעוד לא נפל בו דמו ואדום בל ימול מפני שעוד לא נבלע בו דמו, ואחרי שהגדיל לא רצה להמול באמרו כי מות ימות אם ימול, ואיתא במד"ר (פ תולדות) כשנכנס יעקב אצל יצחק, מה היה אומר יצחק הקול קול יעקב ויברכהו ויצא לו, בא עשו כו' התחיל צוח ואמר ראו מה עשה לי התם הזה דכתי' ויעקב איש תם.

וי"ל א) מה השמיענו המד"ר הלא כתוב הדר הוא, ב) למה צוח עשו, מה עשה לי התם הזה, הלא בגנותו ידבר, הלו"ל ראו מה עשה לי הרמאי הזה? ג) כאשר נראה מסדר הפרשה עשתה רבקה כל התחבולות שיגיעו הברכות לבנה הקטן ליעקב, באשר הנבואה הגיד לה ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר, ולתכלית זה השכילה להוליך שוגה כל החושים של יצחק בעלה, חוש הראות היה חסר שנא' ותכהינה עיניו מראות, לבלי יכירנו בחוש הטעם ותעש לו אמו מטעמים כאשר אהב, נגד חוש המישוש שהיה עשו איש שעיר ואת עורות גדיי העזים הלבישה על צואריו כו', נגד חוש הריח ותלבש את יעקב בגדי עשו החמודות, ונשאר על יעקב רק לשנות קולו וסגנון דברו כעשו, ולמה זה אמר יעקב יקום נא אבי אשר לא הסכין עשו בזה הלשון, וכאשר אביו היה כמסתפק אולי הוא יעקב לכן שאל לו מה זה מהרת למצא בני ענה לו כי הקרה ה"א לפני אשר בתשובתו זה בירר לאביו מי הוא, ולכן אמר לו תיכף גש נא כו' ואמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו, הנראה כי היה מסתפק וקרוב לודאי היה אצלו כי הוא יעקב בנו הקטן אבל מאחר כשהריח ריח בגדיו אמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' ירצה ראה והבין כי מן השמים יקרבו ברכתו. לכן אמר ויתן לך האלהים מטל השמים ירצה בדין אם תרויח בשכר מעשיך הטובים אז יתן, אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך בין צדיק בין רשע יתן לך ולמה

ולמה עשה כן יעקב אבינו לגלות אוזן אביו, אשר כמעט איבד בזה את כל עמל אמו הצדקנית ? לברר כל אלה נקדים עוד קושית האבן עזרא שם בפ׳ תולדות פסוק מ׳ וז״ל : ואחרים אמרו מה תועלת יש בדברים אחרי שהיתה מחשבתו על עשו ? ותירץ הנה הדבר היה כספק אצלו כי כן אמר הקול קול יעקב ובירך מי שיהיה מהם, כי בניו היו שניהם, עכ״ל. ובאמת הלא גם אחר שנודע לו ואמר בא אחיך במרמה כו׳ אמר גם ברוך יהי׳, ועתה בזה יתורץ כל הקושיות הנ״ל, הנה יעקב אבינו סבר ג״כ כי הכל הולך אחר המחשבה, וכאשר מחשבתו היה על רחל והיה ראוי שיצא הבכור מרחל, לכן אף שעשה לבן חילוף בהכניסו את לאה תחתיה ונולד ממנה ראובן שהיה הבכור כמש״נ ״ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני״, אעפ״י כן נמצא בד״ה שנתגלגל הדבר ובחללו יצוע אביו נתנה בכורתו ליוסף, לכן לכוונה זו אמר יעקב לאביו בלשון שיכיר וירגיש שהוא יעקב ולא עשו.

ובזה נבין דברי המדר״ר, דקשה להם קושית האב״ע, מאחר שמחשבתו של יצחק היה על עשו מה תועלת בברכה זו ? לזה תרצו ואמרו שכשנכנס יעקב אצל יצחק אביו, מה היה יצחק אומר הקול קול יעקב ויברכהו ירצה גם על הספק, אף שהבין כי זה הוא יעקב משום דשניהם בניו, וכן אמר ״גם ברוך יהיה״ כתרוץ הא״ע לכן כשנכנס עשו וידע מאביו מה שעבר היה צועק ראו מה עשה לי התם הזה, ירצה הלואי בא לאבי ברמאות שידמה אבי שהוא עשו, מה טוב היה לוא רימה אותו שאז היה מחשבתו עלי והיה חל הברכות רק עלי, אבל ראו מה עשה לי התם הזה בתמימות הרע לי יותר, בהזכירו השם באמרו יקום נא אבי שהביא את אבינו לידי הכרה שהוא יעקב ובכ״ז בירך אותו, בזה בתמימותו לקח ברכתי, וזה ראו מה עשה לי התם הזה.—

ועתה נבוא גם לענין מצות מילה שאנו עסוקים בו, כידוע שאין השכינה שורה על ערל ואם יקרה יהיה זה אחרי התתבודדות ונופל וגלוי עינים, ובשביל שהי׳ יעקב מהול הקריבו ברכתו מן השמים וכאשר הריח ריח בגדיו אמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו השם, הסכימה רוה״ק ושררה שכינה על יצחק כדי שיברך את יעקב ונתרחקה הברכה מעשו באשר היה ערל כנ״ל, וזה שאמר ראו מה עשה לי התם הזה,— פי׳ היה מתאונן על שלא מל את עצמו, ועתה זה היום כאשר זכה בעל הברית מר העניך זאנביל שהכנים את בנו כמר ראובן שליט״א בבריתו של א״א בקשר הברית שנכרת עם א״א זה יותר מג׳ אלפים ושש מאות שנה אתן לו את ברכתי בשם כל הנאספים שיתברך הבית בגללו, ושיזכו אביו ואמו לגדלו לתורה להופה ולמע״ט, ויראו ממנו נחת ושמחה כל הימים, ויהי׳ לפאר ישורון וברכת ה׳ תהול עליהם ועלינו הנאספים פה. אמן ואמן.

דרוש

דרוש כ״א

Lecture Delivered June 10, 5666.

at the

Bar Mitzwe

of

Albert Finkelstein

son of

Jacob and Anne Finkelstein

דרוש לבר מצוה של הבחור הנעלה המשכיל **אברהם** בן ידידי הנכבד הנגיד ויקר רוח איש תבונות מר **יעקב פינקלשטיין** נ״י ש״ק בהעלותך שנת תרס״ו.

הקהלת ח׳ 5) אמר „שומר מצוה לא ידע דבר רע ועת ומשפט ידע לב חכם״, עצתי אמונה גם בעניני חנוך בנינו לבלי נסתפק בחינוך בנינו עד י״ג שנה ובקריאת מפטיר, כאשר מנהיגים רבים עתה פה במדינה, אשר תיכף בעבור שמחת „הבר מצוה״ יגמלו את הילד מלימודי התורה ומצותיה, וכאשר נאמר להוריו הן הילד עודנו באבו וצריכין עוד להזק לבו בתורה ומוסר ישיבו אמנם כן אבל מה נעשה? היום קצר והמלאכה מרובה בבתי ספר אשר להמדינה, ומה בצע כי נלאה את הילד עוד בלימודים בחכמת הדת? האם יהיה לרב בישראל? וגם אם יעמול ויגיע למעלה זו האם שוה העמל? „אוי לו לרבנות שמקברת את בעליה״, נשים מבטינו על הרבנים יראי אלקים בנויארק ובערי המדינה, מה מר גורלם גם בעדה היותר כבודה, כל מלאכה תחיה את בעליה בכבוד פה במדינה, אם למדה וידעה עד תכליתה, הן גם האפערייטער והקאטער ירויחו שלשים טאלער לשבוע, ועוד יותר לפי אומנתו והנהגתו, ולנגדם ראו האי־כבוד של הרב בעדתו אף כי גדול הוא בתורה, וגם אם יחלקו לו כבוד ברבים לקריאת התורה. אבל הלא נחשב בעיני הבריות רק „כעני בעל מום״, הניזון מבני רחמנים. כהנה וכהנה אשמע מהורים.

לאלה אענה אף אני חלקי שמעו נא אחי! כבר אמרו חז״ל „אל תעשה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה כך היא דרכה של תורה״ כו׳ לא למען יהיו רבנים תלמדו בניכם רק חנכום על התורה והמצוה כמצוה

כי

כי רב טוב צפון לכם ולבניכם בגידול ובחנוך הבנים על ברכי האמונה הטהורה, בלימוד התורה ויראת שדי, כי רק תוה"ק תיישר לומדיה בדרך החיים, בין אדם למקום ובין אדם לחברו ונסיון היומי תעיד על דברינו אלה, כידוע כי כל חכמת חיצנות לא תספיק להישיר לומדיה במדת ההסתפקות וכבישת התאוות ואדרבא המה כמי מלח לצמא כל אשר ישתה עוד יצמא יותר יען אשר ילמדו רק לעשות ע"י זה עושר למען יהיה להם כסף תועפות חמש אלפים דאלער לשנה, וגם עשרת אלפים ויש אשר ישיגו למעלה ראש משרה כבודה עם עשרים אלף דאלער לשנה ואז הלא ימצאו. דים למלאות תאות לבם הזונה, וכידוע שאם אלה לא ישימו מתג ורסן לתאוות נפשם הלא מנפש ועד בשר יכלה, וכאשר כבר נשקע במצולת התאוה הטיט והרפש אז עונותיו יעברו ראשו ויחשיך שכלו ויסר כל אמונה מלבו, כי השחתת בני אדם הולכת תמיד ממדריגה למדרגה, וזה בא מן ב' סבות, הא) כי כן יסד ה' בטבע בני האדם כי כאשר יגברו תשוקת הגוף ותאותיו יחלש כח שכלו, והוא כשכור עברו יין אשר יראה ההיפך מן האמת ויאמר לרע טוב ולטוב רע, והב) היא כי הנמשך אחר תאוות לבו ורוצה למלאות בטנו עבדא בהפקירא ניחא ליה, וקשה עליו אם תחסום הדרך בפניו, ומאשר לפעמים יהמה לבו כי הנפש האצולה ממרומים תפעם רוחו ותחרידנו כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, והוא מואס בזה, על כן תואנה וטענה הוא מבקש להסיר פחד אלקים מנגד עיניו למען יהי' לו הדרך חפשי לגמרי, וכמ"ש (תהלים ל"ו) "נאם פשע לרשע אין פחד אלקים כו'", לכן הוא חותר להביא ראיה לכפירה עד שישקע כן בדעתו ושכלו יעקם עד כי כופר בכל, ומאחר שאין פחד אלקים בלבו ויאמר לית דין ולית דין לא ישאר בלבו שום נחת טוב ובעט גם בהוריו וכל קדוש בעיני הוריו משחק הוא לו ויסיר כל משפט אנושי ממנו עד כי יאמר שלי שלי ושלך שלי בכל דבר הנוגע לעצמו ולהנאתו הכל יהיה שוה בעיניו וירבה גם לגזול ולחמוס ולבסוף יחמוס מנוחת נפשו ויאבד עצמו בלי דעת כידוע מאנשים כאלה, אבל אשרי האיש שנתחנך מהוריו על ברכי ת"ח הדת והדעת במדות ישרות ובהדרכה נכונה מנעוריו הוא ישמח במתת חלקו, בוטח באלקיו ביום צר לו ויחיל דומם לתשועת ה' כי בוא יבוא ותוחלתו לא כזבה ויכבד הוריו, איש כזה יהיה לתפארת בית אבותיו ועמו.

וזה שאמר החכם "שומר מצוה" (עפ"י התורה) לא ידע רע (פי' לא יכיר את הרע מל' וידע אדם, כי ידעתיו), לא יאהב את הרע, ואל תאמר כי לא תספיק העת ללמוד גם חכמת התורה ומדות ישרות, ע"ז אמר "עת ומשפט ידע חכם לב", החכם יודע כי עת לכל דבר בעתו במשפט, בסדר וההנהגה נכונה.

ועתה, אתה חבר מצוה! הנה חננך ה' בשכל טוב ובשפת למודים כאשר שמעתי היום אשר דרשת בשפת יהודית צחה בביהכ"נ

בביהכ"נ מחזיקי תורה, לך בכחך זה ועשה חיל בלמוד הכמת דת ודין כי לכך נוצרת, קבע גם עת לחכמת ישראל כי עת ומשפט ידע לב חכם כמוך לסדר במשפט גם עת ללמוד הדת, למען יהיו דת ודעת צמודים יחד בלבבך כי אז תצליח ואז תשכיל לשמחת הוריך היקרים אשר עמלו בך, למען תהיה שמחתם שלימה ולתפארת בני עמך כאשר יברכוך טובים הנכבדים המסובים בכאן, וכברכת אברהם המחבר, אמן כן יהי רצון מלפניו ית'.

דרוש כ"ב

Lecture delivered Apr. 27,5667

at the

Bar Mitzwe

of

Abraham Goodman

son of

Aron and Fanie Miriam Goodman

דרוש שני אשר דרשתי ש"ק או"ק י"ג אייר בביהכ"נ ת"ת אשר ברחוב 51 נויארק.

שמעו אלי רודפי צדק (בהנהגה שבין אדם לאדם) מבקשי ה' (בהנהגה שבין אדם למקום), הביטו אל צור חצבתם וגו' הביטו אל אברהם אביכם, ואל שרה תחוללכם, כי אחד קראתיו ואברכהו. (ישעיה נ"א).

אחי! הנה נקראתי פה היום לשמחת בר מצוה מבן ידידינו מר אהרן ורעיתו הכבודה מרת פייגל מרים גודמאן שיחיו בשמחה כל הימים, וכאשר ידידינו מר אהרן גודמאן שליט"א אהוב לעדתכם עד כי בחרתם בו לשימו אלוף ופרנס לעדתכם, בטח הלא תקחו גם אתם חלק בשמחתו. לכן הנני גם אני עמכם לחלוק כבוד להפרנס דקהל עדתכם ביום הנוך בנו הבחור הנעלה אברהם נ"י למצות, ונבדר

היום

היום בגודל החיוב של חנוך הבנים על ההורים, ואל ידמו ההורים בנפשם כי בזאת אשר יכניסו הבן לברך על התורה ולקריאת מפטיר, והאב יברך "ברוך שפטרני" אשר בזה המה מסולקים ופטורים מעתה להשגיח עוד עליהם, זאת לא זאת אחי! (כאשר אבאר לפניכם) כי גם "הראש אמנה" שגה בזה וטעה, באשר ה' אמר לו "ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אותו והפריתי אותו במאד מאד, שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול, לכן דימה בנפשו כי בטח יהיה צדיק גמור אשר יזכה לכל הגדולה הזאת ע"י מעשיו הטובים, לכן עצם עיניו מהשגיח על מעשיו אבל באמת רק חכם טפש, גבור חלש, עשיר ועני בא בגזירת שמים וצדיק ורשע לא קאמר, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (רז"ל) וזה שאמר הנביא ישעיהו הביטו אל צור חוצבתם אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם מהם למדו חנוך הבנים (כאשר נבאר בטוב טעם).

הנה בכל לילי ש"ק נהגו בכל תפוצות ישראל לומר הקפיטל "אשת חיל" (משלי ל"א) ובמדרש תנחומא יבאר הכתובים על אמנו שרה וז"ל שם "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" התחיל לבכות עליה ולומר "אשת חיל מי ימצא, ורחוק מפנינים מכרה" "בטח בה לב בעלה", בשעה שאמר לאבימלך "על שרה אשתו אחותי היא" ולא בקש ממנה "אמרי נא אחותי את" "גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה", יש לדקדק אחר שאמר גמלתהו טוב כל ימי חייה (בלי חיוב) איך יתכן לומר "ולא רע" (בשלילה) דמשמע לא רע ולא טוב, ועוד קשה איך אמר "ולא רע כל ימי חייה", המובן מזה שלא גרמה לו בשום פעם צער ובכל ימי חייה לא הקניטתו מעולם, הלא מפורש בתורה (סדר וירא) בשעה שאמרה לו שרה "גרש את האמה הזאת ואת בנה, וירע הדבר מאד בעיני אברהם", ולמען השלום ויאמר "אלקים לאברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. "דרשה צמר ופשתים", בין יצחק וכו' שאמר "גרש האמה הזאת ואת בנה", ולפלא כי את אשר חשב אברהם מאז לגרעון כמ"ש "וירע הדבר מאד בעיני אברהם", חשב בהספדה לשבחה בזה.

ונבין ג"כ דברי המדרש שיכנה צמר ופשתים, יצחק וישמעאל, והנה בעץ יוסף פי' דברי המד"ר וז"ל שם או הוא ע"ד "ויבא קין מפרי האדמה" רז"ל זרע פשתן היה, "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו" לפיכך נאסר צמר ופשתים יחדיו, אמר הקב"ה אינו דין שיתערב מנחת החוטא עם מנחת הזכאי, לפיכך נאסר. וזה שאמר כאן דרשה צמר ופשתים", היינו דרשה האיסור של צמר ופשתים הלא הוא כדי שלא יתערב מנחת החוטא עם מנחת הזכאי. א"כ צריך להפריש, מכש"כ בין צדיק לרשע עכ"ל

ועל פי דברינו יתבאר בטוב טעם האופן אחר על דרך שפרשתי בספרי "בית מדרש שמואל" דרוש י"ד.

ונשוב

ונשוב לעניננו, הנביא יקרא בקול "שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור חצבתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם", כי לא רק האמונה הטהורה דרך צדקה וגמ"ח נלמוד מהם, אבל גם בעניני חינוך בנים נקח אותה למשל ודוגמא לעינינו, ותחלה נשובה לאמנו שרה הראשונה משבעה נביאות שעמדו להם לישראל ולדעת רז"ל היה אברהם טפל לה בנבואה מה ראתה לקנאות על דבר הירושה באמרה גרש את האמה ואת בנה כי לא יירש בן האמה עם בני עם יצחק, להבין ענין הזה על בוריו עלינו לדעת כי התושבע"פ תכלול שני ענינים, ח"א ביאור המצות הכתובים בתורת משה עפ"י ההלכה המקובלת, ח"ב תכלול אגדה בתלמוד ומדרש היינו המוסרות טראדעציאן הנמסר מפה לפה, מעשים שקרו בימי קדם ודבריהם תהל אור בהיר על כמה ענינים שבתורה, אשר לא יבינום מקודם, כן נעשה בענין שאנו עומדים עתה, ודבריהם הק' יהיו לנו לעינים להבין מעשה שרה אמנו, דרכה והילוכה בקודש על פי דברי המדרש הנ"ל דרשה צמר ופשתים פי' התבוננה בענין קין והבל, (שקין מכונה בשם פשתים על שהביא מנחתו מזרע פשתן והבל מתואר בשם צמר על שם קרבנו) אשר מזה התחיל השנאה; הצדקנית חקרה ודרשה בענין האחים כי קין הרג את הבל ע"ד הירושה, והבינה שבנה בסכנה, וגם דרשה האיסור של צו"פ, מזה למדה שצריך להפריש זה מזה כמש"ל שלא ילמוד ממעשיו, והסכימה ברוה"ק לגרש את האמה וכו', אבל כאשר אשת חן תתמוך כבוד בעלה, לכן ותאמר אל אברהם גרש וגו' כי לא יירש בן האמה עם בני עם יצחק, אמרה לו רק מטעם ירושה ושהוא נגד כבודה, לכן "וירע הדבר מאד בעיני אברהם וגו'", (מד"ר זשה"כ עוצם עיניו מראות ברע על אברהם) שלא הביט בעיני פקיחא וחשב את הצדקת כי תקנא מטעם ירושה וכבוד, ויאמר אלקים לאברהם אל ירע בעיניך וגו' "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", לקבל רוה"ק שבה, וכאשר מתה הצדקת גילה לו הקב"ה טוב כוונתה, אז ידע מה שאבד, לכן ויבא אברהם לספוד לשרה, התחיל לומר עליה אשת חיל מי ימצא וגו', וזה "גמלתהו טוב ולא רע", ירצה מה שחשב לרע בתחילה כשאמרה "גרש את האמה עם בנה" היה ג"כ כוונתה לטובה ואמ"ה גרש את האמה עם בנה כי לא יירש עם בני כנ"ל אמרה מטעם ירושה וכבוד (השפילה א"ע בעיניו) לבלי הכאיב לבו הטהור, ובזה גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה.

וזה שאמר הנביא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל צור חצבתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם מאברהם אבינו ע"ה למדו כי אין לסמוך אפילו במקום הבטחה במדות ויראת שמים כנ"ל רק צריך להנך את הנער מנעוריו כמ"ש במה יזכה נער את ארחו מנעוריו צריך להרגיל את הנער לשמור כדבריך ומאמנו שרה למדה איך הביטה בעינא פקיחא

על

על בנה לבלי יתחבר ללמוד ממעשיו כי הרבה חברים עושים, עוד למדו נשי ישראל מאמנו שרה איך שמרה השלום בית וכבוד בעלה.—

כן אתם הורים נכבדים, תנו עיניכם על בניכם לבלי יתחברו עם בנים משחיתים ואז תזכו לקבל מהם נחת ושמחה בזה ובבא אמן.

כברכת מוקירכם נצח

אברהם עבר המחבר

דרוש כ"ג

Lecture Delivered May 4,5667 at the Bar Mitzwe of

Louis Elgard

son of

Salamon aud Sarah Elgard

דרוש שלישי לבר מצוה

החכם מכל אדם אמר חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה? (משלי).

יליד מאי על פי דרכו הלא פרא אדם יולד, ואיך נניח את הילד על פי דרכו ומהלכו את אשר יתור לבבו ויצר לבו רע מנעוריו ?

להבין דברי החכם נכח דברי המליץ באמרו במליצה כי האדם עץ השדה, ירצה כי גם האדם הוא דוגמא של עץ השדה, ונבאר דברינו אם תטע עץ תפוח או עצי גפן בגינת ביתן או לפתח הערבי לפי ראות עיני בשר אין שום הבדל להעץ איה הוא עומד הלא עץ התפוח בל יוציא אשכול ענבים גם אם יעמוד בגינת ביתן המלך ועץ הגפן יוציא אשכלות ענבים גם במדבר, אבל כאשר נעמוק לחקור בסתרי הטבע האלקי מצינו הבדל רב בין מקום למקום הנטע בריחו ובטעמו, ומלבד המקום אשר ישנה פרי האילן בריחו וטעמו יפעל על האילן גם שכניו, ירצה חבריו הגדלין סמוך לו יפעלו כמו כן על עץ הגפן, וגם בהגנן תלוי הרבה לפי חכמתו ובקיאותו בחכמת הבאטייניק לדעת איזה מין עפר לאילן זה, ואיזה מין עפר לאילן זה, גם במקום, לזה המין יאות מקום הרים ולאלה עמק, גם לעבדה ולשמרה, ישקנה לרגעים ישמרנה מכליון

מכליון ומכלאים כדמצינו בפ' קדושים וכמבו' במסכת כלאים ובחינוך רמ"ה ופ' תצא ובחינוך תקמ"ח, פן תקדש המלאה תוקד אש מזה נראה כאשר יתחבר להגפן מין זר יפסיד הכרם, ואין תקנה לזה כי אם לכלותו באש, כן האדם עץ השדה' והבדל רב בין הנער שנתגדל אצל הורים נכבדים בעלי שכל טוב, ונתחנך עפ"י מורים מובהקים, אנשי מידות, היודעים מלאכתם, לבין ילד שנולד אצל הורים בורים מתורה וד"א, לכן חייבה תוה"ק את ההורים ללמוד את בניהם מסחר כמ"ש ושננתם לבניך וגו' ולמדתם אותם את בניכם בשבתך בביתך, ובשכבך ובקומך ומצוה על פי' חז"ל ללמדו אומנות במה להתפרנס א"ע, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון (אבות) ובייראפף בעירות גדולות הכינו בית עם חצר גדולה אשר ינדלו שם הילדים, ונמצא שם כל כלי למלאכה וחכמה ופדגוג חכם נמצא שם המתבונן על מעשה כל ילד וילד לדעת תשוקת הנער וחפצו לאיזה מלאכה וחכמה תכסוף נפשו, ולהחכמה או אל המלאכה שדעתו ורצונו של הנער נוטה בזה ירגילו אותו ובזה יצליח הנער כמובן וזה שמיעץ שלמה המע"ה, חנוך לנער (לחכמה ומלאכה) עפי' דרכו וחפצו אשר יבחר ויכסוף למלאכה, לחכמה, למסחר, לדבר שישתוקק הנער תחנך אותו מנעוריו, כי אז יצליח במעשהו, ואז ישכיל וטוב לו כל הימים וטוב יהיה גם להוריו,

ועתה אתה הבר מצוה, הנך עץ גפן נטוע במקום טוב נתגדלת אצל הורים ישרים יראי אלקים, נתני לך מורים נכבדים להדריכך בדרך טובים ובמדות ישרות לך בכחך זה' ובקש מד' כי יצליח הוריך למען יהיה לאל ידם להדריכך הלאה בדרך תבונות לטוב לך כל הימים ותהי תפארת לבני עמך, ונחת ושמחה להוריך אמן סלה.

כברכת מוקיר הוריך

המחבר.

דרוש כ"ד

לסעודת מצוה של החו"ק ב"י אנשי קאלווועריער ט"ו כסלו
שנת תר"ס לפ"ק פה נויארק
שהכין להם בביתו הגביר הנדיב ר' **חיים אליהו** ורעיתו הכבודה
החכמנית מרת **מאללע** שליט"א המכונה
Mr. & Mis. Hyman Sclamberg.

סנהדרין דף צ"א) שאלה קליאופטרא את ר' מאיר. אמרא ידענא דחיי שכבא, דכתיב ויציצו מעיר כעשב השדה אלא כשהן עומדין, עומדים ערומים, או בלבושיהם הם

הם עומדים ? אמר לה קל וחמר מחטה, ומה חטה שנקברת ערומה, יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים בלבושיהם על אחת כמה וכמה, לכאורה שאלה המלכה דברים של מה בכך וגם בתשובתו של ר"מ לא נראה דבר חכמה (בהשקפה ראשונה). עוד יל"ד אומרו ומה חטה שנקברה ערומה ולא אמר (וטה חטה שנזרעה ערומה) אמנם שאלה גדולה שאלה המלכה (לפי דברי החו"ו) והוא דבר שנחלקו בה חכמי עולם כי יש מהם אומרים (זה דעת הפלסוף). שתחיית המתים אינו לגופות אלא להנשמות, וכבר העמים כן הראב"ד ז"ל בדעת הרמב"ם (בפ"ח מה' תשובה הלכה ב') דס"ל דתחיית המתים אינו לגופות אבל כבר סתרו דבריו בכ"מ ובלח"מ שם דהרמב"ם ז"ל לא מיירי שם מזמן התחייה, כי אם מעולם שאחר המות שהוא עולם הנשמות, אבל ישנם הרבה מחכמי האומות שסוברין כן, וזו ששאלה המלכה בלשון חכמה, את ר' מאיר, דעת חכמי ישראל בזה. כשהן עומדין בלבושיהם הם עומדין פי' בגופם הקדום, או עומדין ערומים (ירצה בלי גוף הקדום ור' מאיר השיב כדעת חכמי ישראל המקובל להם מדור דור עד יעקב אבינו, שמסר להם הסוד הזה, שיעמד המתים בלבושיהן בגוף הקדום להם שהיה לבוש להנשמה, ועוד נתן לה בזה מושג על צד השכלת אשר גם בהטבע נמצא כעין זה .(כאשר נבאר) ידוע כי חכמי (הפיזאלאגיע) גמרו אומר אחרי הנסיון אשר נראה כי בימי החורף, אשר הקור והשלג ישליך הס על פני הטבע והצומח, כן הרמש יתעלם תחת מכסה הכפור והשלג, ולעין בשר נראה כי כלם יישנו שנת המות ולא רוח חיים בהם, ובכל זאת אנו רואים כי בעת יזורבו יצמתו, תזרח השמש בימי האביב ישובו לתחייה בהחליפם רוח חיים כן הצמחים כן הרמשים למיניהם יקיצו וירננו. ולדעת עד כמה יוכל דבר לעמוד במעמד (אנביאטיק) נסו חכמי הטבע בחטים הנמצאים בקברי החנוטים (מומיען) של מצרים בדקו בקברי החנוטים של ג' אלפי שנה וגם מארבעה אלפים שנה ומצאו עמהם חטים וכן שיפון מראיהם שחורים ומהם (דונקעל ברוין) זאת זרעו בכלי פרחים (בלומן טעפף). רבים מהם היו מתים כאנשים אשר שכבו ביניהם אבל מהם נמצא אשר שרשו בארץ נזעם, ועשו פרי תבואה, אחרי כן נסו כמו כן בצרפת בהקברים מימות הקסר יוליעס צעזאר אשר לקח מדינות צרפת ת"י רוטי, ובאלה הקברים מצאו פולים (באהנען או פסאלעס, מזמן ערך 19 מאות שנה, וגם אלה זרעו בארץ, ויפריחו ויעשו פרי תבואה. מזה נראה כי גם בהצומח לא נסע יתרם בם גם אחרי עבור שני אלפים שנה וגם שלש וארבעה אלפים שנה כן נסו חכמי הטבע בעולם החי ומצאו פלאות עד אין חקר, דגים בנהר קטן אשר היה לקרח נורא במים, ותוכל לשבר אותם כמו הכפור ואשר אין בהם שום רוח חיים, אם תשימם במים פושרין לאט לאט ישובו לתחייה, החכם ההולאנדי (אנטאני וואן לעאוועהוק) מצא את מעמד (האנאביאזים) גם באבק הנמצא

בבנינים

בבנינים היישנים, כאשר נתן את האבק במים, אז ראה כי שבו לתחייה לכן נסה בקחתו מעט אבק ונתן עליהם רק איזה טיפות מים, וכאשר שבו לתחייה הניחם לייבש, עד ששבו לאבק כשהיו, ואחרי עבור עשרים שנה, ושלושים שנה, נסו החכמים לתת עליהם מים, והנה שבו לתחייה כמבראשונה, וזאת היתה תשובת ר' מאיר המחוכמת להמלכה קליאופאטרי כי גם בעולם הצמחים נמצא עולם התחייה ומה גם בעולם החיי אף כי למראה העינים פגרים מתים המה ואין בהם רוח חיים, וזה שהשיב לה קו"ח מחטה שנקברת (ולא אמר שנזרעה) באשר מחטים הנקברים עם המתים דיבר עמה, וזה קו"ח מחטים ומה חטה שנקברת ערומה (ירצה שנקברת עם המתים, ובכ"ז בכחה לעמוד ולצמוח מחדש בכמה לבושים אחרי עבור כמה אלפים שנה וכן בעולם החי אף כי נהיה לאבק בכ"ז ישובו לתחייה בבוא עליהם טיפת מים וקו"ח להאדם החי ומדבר אשר גם גופו לקח חלק במעשה המצות אשר בהמה נתקשר בחי העולמים, יש ויש בכחו למרבה לשוב לתחייה בעת שתעלה רצון מאת הבורא י"ת, ובגוף ונפש בלבושיהם הם עומדים, וזה שאמר יעקב לבניו כאשר כלה לברכם (פי ויחי) ויצו אותם ויאמר אליהם אני נאסף אל עמי (זה מיתת הצדיקים שהנפש תאסף ותכנס למחיצת הצדיקים אשר נפשם כבר צרורה בצרור החיים שעד עתה נפשי כלואה בחומר ומעתה אני נאסף אל עמי בצרור החיים, לכן אבקש מכם קברו אתי אל אבותי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי, שגם הגוף יהיה עמהם שגם הגוף מוכן לעמוד בתחייה ומוכן לקבל שכרו וזה הענין של קבורה כינה בשם חסד ואמת כמ"ש ועשית עמדי חסד ואמת הנראה מזה כי יעקב אבינו יסד חברה של חסד ואמת ויוסף הצדיק היה לראש להחברה גמ"ח של אמת שהוא גמ"ה עמוד הימיני מהשלושה עמודים שהעולם עומד עליהם באשר הוא היותר תמידי וכולל משניים האחרים ויספיק בהפלגת מעלתו היותו פועל מתמיד ממנו ית' על נבראיו כמ"ש עולם חסד יבנה וחסד ד' מעולם, וא"כ במה יזכה אדם את ארחו בהדמותו אל בוראו במדת החסד החשובה הזאת וע"י מצוה זו ישאר נצחי כבוראו ועוד יקיץ וישיר שיר חדש לד' אלהי ישראל.

דרוש כ"ה

Lectura Delivered May 12 5667

at the dadication of the Synagogue BETH EL of Boroug Park, B'klyn

דרוש לחינוך בהכנ"ס בית אל אשר בברוקלין נויארק.

טיינע הערדין! שאהן 2330 שנה מאז נחרב הבית הראשון, ועם ישראל בכו מאין הפוגות על כבודם כי גלה מהם ומאד מר להם מר, באמרם כי בחורבן הבית מקדש מקום

מקום באו לראות את פני ה'. שלושה פעמים בשנה נפסק קשר המקשרן ומדביקן לצור לבבם וחלקם אלהים לעולם כאמרו (בקינות איכה) פני ה' חלקם, לא יוסיף להביטם עוד (ויהי דבר ה' אל יחזקאל (י"א ט"ו) לאמר כה אמר ה' כי הרחקתים בגוים, וכי הפיצותים בארצות, ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם. רז"ל אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל (מגילה דף כ"ח). אחי! גוים רבים מלכי עריצים אשר נתנו חתיתם בארץ החיים (כמו סנחרב, נבוכדנצר מלך בבל) אנטיוכס ומלכי יון, טיטוס ומלכי רומי, אשר שדדו רבצו, ויגל את ישראל מארצו, ספו תמו, אין עוד זכר למו, ועם ישראל הנודד בגוים מיני אז עד כה מצאה מנוחה כי טוב, בתוך עם האמעריקאני, ובונה בתי מקדש מעט לתורה ותפילה.

ראו נא אחי! כי דבר אלהינו על יד נביאו יחזקאל ואהי להם למקדש מעט, בארצות אשר באו שם, יקום לעולם, מיר זיינען גיקוממען אללס גרים היר אין דיזע לאנד, וועלכע ג' האט בעשטימט פיר דעם אמעריקאנער פאלק מיט איהרע גראססע מענער אם דער שפיצע זא וויא וואשינגטאן Franklin Sefferson ז"ל וועלכע האבען געגרינדעט זייער קאנשטעטוישען אף תורת משה, הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר כו' תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם (במדבר ט"ו). אמעריקא איז אלאנד ווא דער צדק זיצט על כסא המשפט מיר האבען קיין רייכטהום היר געבראכט מיט זיך, אבער ענערגיע, געדולד שפארזאמקייט ביז מיר האבען עררייכט היר בירגער רעכט אונד מיר ביוען בתי מקדש מעט אונטער דעם אמעריקאנער פלעג וועלכע גיעבן כבוד צו דיא אידישע רעליגיאן אונד איהרע בתי מקדש, לא כארץ מר"ר שהרסו בתי מקדש שרפו ודרסו על ס"ת הק', לכן וועלין מיר אין דעם מקדש מעט אימטער בעטין ג' פיר דעם וואהל. פיר דעם אמעריקאנער פאלק אונד לאנד, אין יעדער צייט פיר רעגין ווען דיא לאנד איז נייטהיג פיר דיא געדייהונג פאן דיא געוויקשע ענד אללע פריכטע, וועלכע אונזער לאנד גיט הערויס, וואס אן דעם איז אבהייננינג דער וואהלשטאנד אונד גליקק וויא אויך דיא געזונד פאן דיא גאנצע בעפעלקערונג פראם יונייטעד שטייטס, דיא תפילות וועלכע מיר וועלין מתפלל זיין היר אין דעם מקדש מעט הן פיר דעם כלל ישראל הן דער פ"ט וואס יעדער מענש קאמט היר בעטין ביי גאט פיר זיך ענד זיין פאמיליע אין אללע צייטין אונד דער יעניגער וועלכע זיין הארץ דריקט פאן טראבעל וועלכע ער האט ביי זיך אין הויז, ווען ער קאממט אין דעם מקדש מעט, אונד גיסט אוים זיין הארץ פיר גאט, זאל זיין תפילה ניעהרט ווערין אין הימעל זא וויא דיא תפילה פאן שלמה המלך אין בית המקדש וכאשר התפלל כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לכל האדם (בכלל

לכל

לכל עמך ישראל (זה אומה פרטי) אשר ידעון איש נגע לבבו (איש פרטי), כל נגע כל מחלה ר״ל, וואס טרעפט ביים מענשין אין הויז וועלכע נור דוא גאטט אליין ווייסט וואס עס דריקט אונד נאגר איהם ״כי אתה ידעת לבדך את לבב כל בני האדם, ופרש כפיו אל הבית הזה, אתה תשמע השמים ופנית אל תחינת עמך ישראל בכל קראם אליך.

ועתה עלינו לעורר את אחינו ! אשר ״הבית מקדש״ נקרא גם כן ״תל תלפיות״ תל שכל פיות פונים אליו (רז״ל ברכות ז׳) ירצה הבה״מ היה הנקודה אשר אליה הביטו כל פנים בישראל לכבוד האלקים אשר שיכן את שמו בבית הזה, כאמרם ז״ל שם היה עומד במזרח **E** מחזיר פניו למעריב **W** עומד במעריב **W** מחזיר פניו למזרח **E**, עומד בדרום **C** מחזיר פני לצפון **N**, עומד בצפון **N** מחזיר פניו לדרום **C** נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד, ירצה צד **E** מזרח רעפרעזינטירט, כת ההולכים קדימה צד **W** מעריב, רעפרעזענטירט, כת הנסוגים אחור מהנקודה ופניהם למעריב, צד צפון **N** רעפרעזענטירט כת העשירים כמ״ש מצפון זהב יאתה, צד דרום **C** רעפרעזינטירט כת החכמים כאמרם ז״ל הרוצה להחכים ידרים, להעשיר יצפין וסמנך שולחן בצפון ומנורה בדרום, ילמדנו כי אלה העומדים למזרח ופניהם קדימה בל ימהרו ללכת ולהתרחק מהנקודה, מהאמונה הטהורה, אך יסבו פניהם להנקדה לתורת משה, ואלה העומדים במעריב ויסתירו פנים מהאור כי כי טוב יסבו פניהם למזרח להנקודה להאמת ולהדריך דור נולד על ברכי הדת קדש והשכלה שהזמן דורשת כאמרם טוב תורה עם דרך ארץ כו׳, העומדים בצפון **N**, היינו העשירים אשר בצל הכסף יחסיון, יהזרו פניהם לדרום לחכמה ותושיה שהיא הנקודה כאמרם ז״ל, ״ויהי ביתך בית ועד לחכמים״ עומד בדרום, **C** היינו כת החכמים בל יסתירו החכמה מהעם באמרם מה לי ולהם ? המה לבם רק אל בצעם ימותו ולא בחכמה רק יסבו פניהם לצפון להנקודה למלאות רצון ה׳ כי כולם מעשה ידיו, ועל בעלי החכמה ההובה ללמד חכמה ומוסר לאלה החפצים ללמוד ולשמוע, נמצא כל ישראל מכוונים לבם למקום אחד, ובאופן זה יתמלא רצון השם החפץ בטובת כלנו.

מיינע ברידער ! דיא זעלבע מיסען וויר טרייען אז דער מקדש מעט וועלכען מיר זיינען מחנך יעצט זאל אויך בעקוממען דעם נאממען תל תלפיות היר אין דעם מקדש מעט זאל זיין דער צענטור פראם תורה ועבודה וגמילות חסדים אונד דיעזע אללע 4 קלאססען דיא רייכע מיט דיא געלערטהע, דיא פארגעשריטענע זאל ניט אוועג גיין צו וויט, אויך דיא יעניגע וועלכע שטייען צו מעריב יסבו פניהם אל השמש לאמונה והשכלה, וכאשר כל הכתות יכוונו לבם למקום אחד באהדות גמורה אז הם קשורין ומדובקין בהשם אחד, וואז סמוך ובטוח לבבינו כי כל תפילתנו בבית הזה תקובל

תקובל באהבה וברצון. מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמור וינצור את אבי המדינה הפרעזידענט פראם דיא יונייטעד שטייטס, דעם גאוונער פראם אונזער שטייט, אונזער מער, דעם פרעזידענט פראם אונזער באראה וויא אויך אונזערע רעפריזענטעטיוס, מלך מלכי המלכים יתן בלבם ובלב כל יועצי המדינה רוח חכמה ובינה להחזיק שלום המלכות ושלום עמה, בימיהם ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח, ובא לציון גואל וכן יהי רצון ונאמר אמן.

דרוש כ"ו

Lecture Delivered at the dedication of the Hebrew Benevolent Societys new centery in Toledo o. Elul 3, 5664.

טרם נפתח שער בה"ק ;

מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים.

אך ! וויא הייליג איזט דיעזע רוהע שטעטע. היר איזט ניכט אנדערס דען גאטטעס הויז, אונד היר איזט דיא פפארטען דעם הימעלס.

כתוב בקש"ע ה' ער"ה וז"ל נוהגין לילך בערב ר"ה לבית הקברות להתפלל שם מחמת שהוא מקום משכן צדיקים, והמקום קדוש וטהור והתפילה מקובלת שם ביותר, בהיות על אדמת קדש, לכן מה נורא המקום הזה ! וויא פורכטבאר הייליג איזט דיעזער פלאטץ !

אין זה, כי אם בית אלהים, דא איזט ניכט נורר גאטטעס הויז, וזה שער השמים, היר אף איבער דיעזען הייליגען ארט איזט אויך דיא פפארטען דעם הימעלס, מפה ילכו התפילות והתחינות דרך ישר לשמים בזכות הצדיקים שוכני עפר פה, פה ינשקו ארעא ורקיע כמ"ש המשורר (תהלים נ') "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו", רז"ל יקרא אל השמים זה הנשמה בת השמים, ואל הארץ זה הגוף, כל יב"ח תרד פה הרוח לשמור על הגוף אמרו חכמי האמת, וזה שער השמים דרך פה תשוב הרוח אל האלקים אשר נתנה בגוף, פה על אדמת הקדש תשפוך אשה צעירה לימים דמע עיניה על בעל נעוריה, אם רחמניה על פרי בטנה, בעל על רעיתו האהובה והנעימה ילדים רכים על אמותם, כי נלקחה מהם בדמי ימיה, פה ישפכו שיחה ותפלה מרי נפש בלב נשבר ונדכה המקובלת ורצויה כקרבן, כמ"ש

כמ"ש דוד (תהלים נ"א) "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", לכן התפילה שיתפללו פה אל ה' יותר רצוי ומקובלת באשר תבוא מהכנעת הלב ובדמע עיניהם, וכמ"ש רז"ל "כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות" לכן "וזה שער השמים", תמיד פתוחים פה שערי שמים להתפלות הבאים בדמעות ומעומק הלב.

אחרי שנפתח השער ובאנו בפנים:

אחי! בטח לא נעלם מכם כי הראשון שקנה מקום קבר לאחוזת עולם למשפחתו היה אברהם אבינו ע"ה, ואעפ"י שבני חת הפצירו בו כי יקח מהם מתנת חנם מקום קבר להצדקת שרה אמנו כמ"ש "במבחר קברינו קבור מתך" לא קבל מהם במתנה וימאן לקבור את רעיתו האהובה לו בין זרים ובקבר שאינו שלו, כאמרם ז"ל "גנאי הוא לצדיק", ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו. בזה ירה אבן פנה לאמונת השארת הנפש וכי הרוחות מספרות זה את זה, וכי יש להם התאחדות והתחברות עם קרוביהם ואוהביהם (כאמ' ז"ל ברכות דף י"ח) דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנא' ויאמר ה' אליו לאמר לאברהם. אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לאברהם, ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי להם כבר קיימתיה לבניהם.

ועתה אחי! ראו כי מפעל טוב עשיתם היום שקניתם יחד בני ישראל מקום קבר וחלקתם לכל משפחה ומשפחה אשר בזה הלכתם בדרך אברהם אבינו, ובזה נקיים ונחזק גם אנחנו שני עקרים גדולים בד"ת השארת הנפש, ואמונת אומן בתחה"מ בעת שתעלה רצון מאת הבורא ית' וכי יבא היום אשר ישפיע טל של תחיה על העצמו' היבשות, ואז תרד בת האלקים מן השמים לשבת בנעימים את הגוף שתקיץ לחיי עד, כמ"ש ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם.

אחי! הנה כאשר אנחנו אלה פה הנאספים כלנו אנשי רוח, בני בינה אשר ישקלו מעשיהם במאזני צדק ויספרו כל מצעדי רגליהם למען יהיו לתכלית נרצה כדרך הסוחרים הבקיאים בטיב משא ומתן, לכן ראו כי אספתנו אשר נאספנו פה במקום הקדוש הזה תפעל נא על רוח בינתכם ועל לבבכם להבין ולהשכיל, כי כאשר הכינותם מקום טהור וקדוש למשכן הגוף למען ינוח בשלום על משכבו כן נשתדל להכין משכן כבוד לבת השמים היא הנשמה כמ"ש "כי הולך האדם אל בית עולמו", נכין נא צדה לדרך הרחוקה בעוד לאל ידינו נשתמש בהעת כל עוד בידינו לעשות טוב, צדקה וחסד בעוד לא עברה העת כאמרם ז"ל במד"ר ואתחנן על הכתוב והוא מהשנא עדניא וזמניא אר"א למה"ד למלך שהי' לו אוהב והיה ממנה דוכסין ואפרכין לאחר ימים ראו אותו שהיה מבקש מן השוער לכנס לפלטין ואין מניחין לו, אמרו לו שעתא עברות כמ"ש הקהלת "וזכור את בוראך בימי בחורתיך עד אשר לא תחשך השמש",— נחליף נא כספינו במטבע היוצא שם בעלמא

דקשוט כמ"ש התנא ולא עוד אלא בשעת פטירתו של אדם אין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומע"ט בלבד, נעשה נא הטוב בעיני ה' ואדם, ואז נזכה לב' עולמות כמ"ש דוד (תהלים ט"ז) תודיעני ארח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח.

טוב שם משמן טוב

ציון לנפש עדינה!

ה"ה האשה הצנועה הרבנית מרת הענא דינה זכרה לברכה, בת הרב הצדיק ר' אשר זצ"ל, הלכה לעולמה ש"ק תצא י"ד ימים בחדש אלול תרס"ז לפ"ק.
והנני לרשום פה תמצית מן ההספד שנשאתי עליה;

(ביו"ד סי' שמ"ד) מצוה גדולה להספיד על המת כראוי ולהזכיר שבחו וכשם שמספידין על האנשים כן מספידין על הנשים כראוי להן ונספדות בין האנשים וההכמים ומזכירין מדות טובות שבהן, ואם אין להן מעשים מספידין אותם במעשה אבותיהם וקרוביהם. והנה מודעת לכל הנאספים פה כי רעיתי הרבנית נ"ע מלבד מעשה אבותיה הישרים שהיו אנשי שם בישראל צדיקי עולם, ראוי' היא להספידה גם בשביל מעשיה הטובים, לא נטתה מדרך ה' שהורוה הוריה, חפצה ועמלה היה לגדל את בנינו על ברכי ת"ה באמינה טהורה, מי ימצא אשת חן כמוה במדות טובות וישרות בנדיבת רוח וטהרת הנפש, נצרה לשונה מרע ושפתיה מדבר מרמה, משכלת אל דלים רודפת צדקה וגמ"ח, בחמשה שנים שעמדתי בתור סוכן על בית הכנסת אורחים המפואר אשר בלונדון הבירה והשגחת בית התבשיל היה מוטל עליה, נהגה הבית בכשרות כאחת הנשים הצדקת, יותר משבעת אלפי איש שמצאו מחסה בבית מחסה הנ"ל (בחמשה שנים שעמדתי שם בתור סוכן) כולם יעידו ויגידו על תומת נפשה ועל טוב לבבה אלה האנשים שלא היה להם עוד הצדקה לאכול בבית הנ"ל שלמה בעדם מכספה להשקיט רעבונם; בעד אורחי' הגונים הכינה חמשה מטות ונתנה כרים שלה למען ימצאו מנוחה כי טוב.— ועליה אני קורא וסופד:

אשת חיל כמוה מי ימצא
ורחוק מפנינים מכרה, תנצב"ה.

כתפלת אישה מוקיר זכרון נשמתה
אברהם עבר הירשאוויץ
המחבר

דרוש

דרוש כ"ח

דרוש כ"ז לגניזת השמות והספרים שבלו
בבית הקברות של ה"ק ב"י קאוועריער לסדר ראה שנת תרס"ב לפ"ק. נויארק.

בספר החנוך (מצוה תל"ז) רנ"ב מל"ת שלא נאבד ונמחה הדברים ששם ה' נקרא עליהם, כגון ביהמ"ד, וספרי הקדש, ועל זה נאמר לא תעשון כן לד' אלהיכם (ראה י"ב) אחר שקדם המצוה לאבד ע"ז למחות שמה ולהרוס בתיה, ומזבחותיה כולם, מנע ואמר לא תעשון כן לד' אלהיכם ובסוף מכות (דף כ"ב) אחז"ל מי ששרף עצי הקדש לוקה ואזהרותיה מאבדתם את שמם, לא תעשון כן לד"א' מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל (שבועות ל"ה) ששבעה שמות הם שאינם נמחקים, באיסור לאו זה: יהו"ה, אדנ"י, אל, אלוה, אלהים, שדי, צבאות, ועוד אמרו ז"ל שכל אות שנטפל לשם מלפניו, מותר למחקם כגון למ"ד מלד' לאלהים, כד'. אבל הנטפל לשם מאחריו כגון כ' של אלהיך ומ"ם של אלהיכם וכיוצא בה אין נמחקים, מפני שהשם מקדשם ושאר הכנוים שמשבחים בהם הש"י, כגון רחום וחנון, גדול גבור ונורא וכיוצא בהם הרי הם כשאר כתבי הק' שמותר למחקם לצורך שום דבר ומה שאז"ל שכל כתבי הקדש ופירושיהם בכלל איסור זה הוא מדברי סופרים שאסור לאבדם ולשורפם והמאבדם מכין אותו מכת מרדות וכן אסור לסתור ולאבד שום דבר קדושה ונוהג בכל מקום ובכ"ז בז' וג', ומזה נתבאר בש"ע א"ח סימן קנ"ד סעי' ה' ספר תורה שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגונזין אותו בקבר ת"ח אפילו אינו אלא שונה הלכות ולא שימש ת"ח (ובמ"א שם ס"ק ט') ס"ת שבלה וה"ה ספרים ואסור לשורפן ונ"ל דה"ה בכל תשמישי קדושה דהוי בכלל לא ת"ב לה' אלהיך וכן כתב הרמב"ם במל"ת סי' ס"ה שהמאבד כתבי הקדש עובר בלאו ואפילו הלכות ואגדות אין מאבדין וכן הוא מבואר (ביו"ד סי' רפ"ב סעי' ה') אין מזרקין כה"ק ואפילו הל' ואגדות, ועיין בשו"ת באר שבע סימן מ"ג שאוסר ג"כ לשרוף כה"ק אעפ"י שבלו. ועתה נבאר להשומעים רמז הרמוז בענין זה ונקדים לזה דברי הנביא מלאכי שהוא סוף הנביאים. וזה וכה אמר (מלאכי) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי בחורב חוקים ומשפטים, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ראה הנביא כי באחרית הימים (כמו בימינו בעו"ה) יקום דור אשר אביו יקלל, ואת אמו לא יברך דור אשר יבזה דרך אבותיו (בדרכי היהדות) ואבותם מראות

ברע דרכי בניהם תכלה עיניהם ונפשם תתמוגג בהביטם איך סרו מעל תורת השם וזאת תגרום ח"ו פרצה והריסה גדולה ומחלוקת בחיי המשפחה ומורא עלה בלבו פן ברבות הימים תגדל השנאה ביניהם, כעס האבות ורוגז הבנים תרחיקם מכל וכל מעל לגבול ישראל עד כי יצאו מדת ישראל, לזה הופיע עליו הנבואה לנחמו כי באחרית הימים יסור לב האבן מהם וזה הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם וכולם ידעו השם מקטנם ועד גדולם.

ועתה אהי הנה אנחנו עסוקים היום בגניזת שמות הק' שבזה רמוז מוסר נפלא לכל יתרגזו האבות על הבנים אם לא יאריכו בתפילה ובתהנונים כמוהם וגם אם רואה אדם ח"ו שבניו יעברו באיזה ענין על דברי השו"ע בל יבוא עמהם במהלומות בחרפות וגדופים ובל יחרה אפם בם להרחיקם מביתם בכעס ובחמה כי זאת תרהיקם הלאה מעל לגבול ישראל ח"ו רק ידבר על לבם רכות להשיב לבם לאביהם שבשמים כמו שיעין התנא הוי אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. ראו אהי! הנה אנחנו גונזין את השמות הק' ואעפ"י שלא נמצא על הדף רק אחד מהי"ג עקרים אני מאמין באמונה שלמה שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים כו' או רק כתוב אחד „שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד" אסור לאבד ולהשחית בידים רק טעון גניזה בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים ככה עלינו להוס ולהטמין בלב בנינו ובנותינו ולקיים בלבם ברית התורה והמצוה בכל אשר נוכל עלינו להתעמל להציל כל מה שיעלה בידינו ואף אם ישאר בלבם רק עיקר אחד כמ"ש ז"ל בא חבקוק והעמידן על אחד, וצדיק באמונתו יחיה, או אם יזכירו בפיהם אומרים פעמים בכל יום „שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" לא נאבד ולא נשחית בידינו רק נשמור בלבנו ימים רבים עד יבא אליהו מלאך הברית והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ב"ב, ונקוה כי בא יבא, ודבר אלהינו יקום לעולם, אמן אמן סלה.

העתקה מתשובת מהרש"ח בספרו תורת חיים חלק שלישי סימן ג', ושייך בכאן לנומער 42.

שאלה שלחו מתם מארץ רחוקה ממלכת ברזיל שהוא מקום רחוק מקו השוה נגד דרום שקוטב דרומי גבוה שם עשרים מעלות ויותר וקוטב צפוני נסתר תחת האופק עשרים מעלות ויותר וימות השנה וכל סדר זמנים משונה שם מקיץ לחורף שימות החמה להם מתשרי עד ניסן וימות הגשמים מניסן עד תשרי והגשמים הם צורך להם מניסן עד תשרי ומתשרי עד ניסן אין להם צורך בהם באופן שלצורך הזרעים ופירות האילנות צריכים גשמים מניסן עד תשרי ומתשרי עד ניסן אין להם צורך בהם וגדולה מזאת שאם יהיו להם גשמים מתשרי עד ניסן הוא רע להם הרבה שבהיות שאין אויר אותו מקום טוב כמו מקומונו אנחנו יושבי צפון אם יהיו גשמים מתשרי עד ניסן ירטיב האויר ויהפך נחלאים רעים ומפני אלו הסיבות רוצים לשנות סדר התפילה בענין שאלה והזכרה ולשאול גשמים מניסן עד תשרי ושלא לשאול מתשרי עד ניסן וכן בהזכרה להזכיר גשמים מניסן עד תשרי ושלא להזכיר מתשרי עד ניסן, ע"כ יורינו מורנו אם הדין עמהם ובאורו נראה אור תורה:

תשובה

אני שטרדותי רבו כו' אך לדרישת השואל אשוב בקיצור נמרץ כפי מה שרשום בזכרוני כו' ותחלת הכל אומר שכבר נודע מה שכת' הרא"ש ז"ל בתש' י' כלל ד' והוא שדעתו נוטה דאף בימות החמה בזמן שהוא צורך להם לגשמים והם רבים שואלים על הגשמים בברכת השנים ואע"ג דאמרינן בגמרא פ"ק דתענית דאנשי נינוה שהי' צורך להם מטרא בתקופת תמוז ושאלו לרבי והשיב להם כיחידים דמיתו ובשומע תפלה דוקא התם שהיא עיר אחת אבל ארץ אחת כולה כמו ספרד בכללה או אשכנז בכללה אם צריכים למטר יכולים לשאול בברכת השנים כפי הצורך להם והביא דבריו הטור אורח חיים ז"ל בסי' קי"ז וגם רצה הרא"ש לפרש דברי הרמב"ם ז"ל באופן מסכים לדבריו וזה שבפי' המשנה כתב עלה דהיא דר"ג דאמר בשבעה במרחשון שואלין על הגשמים ואמר רב חסדא הלכה כר"ג וזה לשונו וכל זה אינו אלא בארץ ישראל והארצות שאוירם כאוירה כו' אבל בשאר ארצות צריכה להיות השאלה בזמן שהם צריכים למטר באותה הארץ ויעשו אותו זמן כאלו הוא ז' במרחשון ואם ישהו הגשמים מלירד אחר אותו זמן צריך להתנהג בתעניות כפי זה לפי שיש ארצות אין מתחילין הגשמים אלא מניסן ויש ארצות שיהי' הקיץ במרחשון והגשמים אינם להם טובה אלא ממיתים ומאבדים והאיך ישאלו על הגשמי' אנשי אותו המקו' דשם במרחשון והלא זה שקר ואולת ע"כ ובחבורו כתב משבעה ימים במרחשון שואלין הגשמים בברכת השנים כל זמן שמזכיר הגשם בד"א בארץ ישראל אבל בשינער וסורי' כו' שואלים הגשמים ביום ששים אחר התקופה של תשרי מקומות שהם צריכים לגשמים בימות החמה כגון איי הים הרחוקים שואלין הגשמים בעת שצריך להם בשומע תפלה וכתב הרא"ש ע"ז דלפום ריהטא משמע שפירוש המשנה סותר למה שכתב בחבורו כי בפירוש המשנה כתב ובשאר ארצות צריכה להיות השאלה בזמן שהם צריכים לו שם באותה הארץ ויעשו אותו כאלו הוא ז' במ"ח אלמא שואלין בברכת השנים ובחבורו כתב שבאיי הים שואלין בשו"ת והמדקדק בדבריו ימצאם מכוונים כי בפירוש המשנה כתב ארצות לפי שיש חילוק בין ארץ ישראל לבבל שאין נקראים רבים אלא ארץ ואיתם אומרים בזמן הצריך להם שאלה בברכת השנים אבל בחבורו כתב ומקומות שהם צריכים גשם בימות החמה כגון איי הים שאינם נקראים ארץ בפני עצמם הלכך כיחידים דמי ואומרים בשומע תפלה ע"כ לשון הרא"ש בתשובה וכתב ע"ז מהרח"ש דלו נראה פירוש הרא"ש דחוק בדברי הרמב"ם דבכי הא הוא

לפרושי

לפרושי ובחבורו נראה מדבריו דבין בהזכרה בין בשאלה ברכת השנים מתפלת המוספין של יו"ט או של פסח ואילך אין מזכירין ואין שואלין אלא טל שהרי כתב וז"ל כל ימות הגשמי' אומר בברכה ב' מוה"ג ובימות החמה מוריד הטל מתפלת המוספין של יו"ט הראשון של פסח ואילך אומר מוריד הטל וגבי שאלה בברכת השנים כתב מז' ימים במרחשון שואלים את הגשמים בברכת השנים כל זמן שמזכיר הגשם הא כל זמן שאינו מזכיר הגשם דהיינו מתפלת המוספין של יו"ט א' של פסח אין שואלין גשם בברכת השנים ואם איתא לא לשתמיט לומר דגם אחר תפלת המוספין של יום א' של פסח מזכירים ושואלין גשמים במקומות הצריכים גשמי' אלא נראה ודאי דלהרמב"ם אחר תפלת המוספין של יו"ט א' של פסח אין מזכירין ואין שואלין בברכת השנים בשום מקום גשם אף אם צריכים מטר שואלים בשו"ת והרמב"ם מעת תפילת המוספים של יום א' של פסח ואילך קרי ליה ימות החמה וכמו שנראה מתחילת דבריו שכתב ובימות החמה מוריד הטל וכתב עוד ובתפילת המוספין של יו"ט הראשון של פסח אומר מוריד הטל, וכן נראה מסתימת דברי שאר הפוסקים ומה שכתב הרמב"ם בפי' המשנ' לא נחית אלא לומר דאף בימות הגשמים כל זמן שהגשם רע להם אין שואלין שאין לאדם לשאול דבר שהוא רע לו, וכן נראה מתחילת דבריו ומוספין דעלה דההיא דתנן בג' במרחשון שואלין הגשמים ר"ג אומר בז' בו כתב וז"ל והלכה כר"ג, וכל זה בארץ ישראל ומה שהוא קרוב לאוירה אבל בשאר ארצות השאלה בזמן שהמטר טוב והגון באותו מקום וניתן אותו זמן כאלו הוא ז' במרחשון כלומר דוקא בזמן שהמטר טוב והגון לאפוקי אם הוא רע הגשם ומה שכתב שיש ארצות לא יתחילו הגשמים אלא מניסן וארצות שיש להם במרחשון הקיץ והגשמים אינם טובים אלא ממיתים ומאבדים והאיך ישאלו הגשמים במרחשון שהוא רע להם באופן דלא נחית הרמב"ם ז"ל שם רק לומר שאין שואלין גשמים אף בימות הגשמים בזמן שהוא רע להם אלא בזמן שהוא טוב להם ואז שואלים כפי דינם שאם הוא קודם תפילת המוספין של יום א' של פסח אז מזכירים ושואלים גשמים בברכת השנים ואם הוא אחר תפילת המוספין של יום א' של פסח וצריכים להם גשם שואלין בש"ת כו' וכו'.

ועתה נבוא לענין פסקא דדינא בנידן דידן

לענין פסק דינא כפי מה שהוגד לי שלא היה אלא קלת יחידים שנתאספו בעיר אחת ולא מבעי לדעת הרמב"ם דכתיבנא לפי הנלע"ד אלא אפי' לדעת הרא"ש שהי' נוטה כו' הרי כתב דדוקא בארץ אחת יכונה כמו ספרד בכללה או אשכנז בכללה אבל בעיר אחת לבד אף בעיר גדולה כמו נינוה אסיק בגמרא דלא ישאלו אלא בש"ת ומה גם דאף הרא"ש כתב בתשובה הנז' שלא קבלו דבריו וגם לא רצה לעשות מעשה לעצמו וכתב ז"ל וכראותי כי הטו לב הקהל לבלתי קבל ממני דברי אלקים חיים גם אני חזרתי בי לשאול ולהזכיר בביהכנ"ס שאני מתפלל בו אעפ"י שהייתי יכול לשאול אעפ"כ כיון שאני יחיד וזה שצורך רבים הוא לא רצינו לעשות אגודות אגודות, וכל זה לענין ימות החמה שהוא מחג הפסח עד חג הסוכות שאין להם להזכיר ולשאול גשם בברכת השנים אך אם צריכין גשמים ישאלו בשומע תפילה אמנם מזמן חג הסוכות עד חג הפסח כפי מה שבא בשאל' שהגשמים רע להם ומביא לידי חולי ודאי אין להזכיר ולא לשאול כלל גשם בשום אופן כל שהוא רע להם כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה והכי נמי אמרינן בגמ' פ"ק דתענית א"ר אסי אמר ר' יוחנן הלכה כר"י ומי אר"י הכי והא תנן א"ר יוחנן הלכה כר"ג כו'

אלא

אלא לא קשי הא לן והא להו משום לדידן דאית להו פרי בדברא לדידהו כמי איח להו עולי רגלים אלא כיון בזמן שבה"ק קיים כו' וכו' נראה מכל זה כל שיש נזק מלך הגשמי' אין שואלין וה"כ אמרו דבסוכות שואל מטר במוספי יו"ט האחרון ולא בראשון כמו בחג הפסח משום דבחג סי' קללה הוא בימים הראשונים של החג :

כלל הדברים שנראה שבאותו מקום הנזכר בשאלה אין להם להזכיר ולשאול גשמים בברכת השנים בכל השנה מטעם דכתיבנא אלא אם יצטרכו גשמים בימות החמה מפסח ואילך ישאלו בשומע תפלה. הנלע"ד כתבתי

הצעיר **חיים שבתי**

לוח התקונים והשמטות

דף	עמוד	שורה	תחת	צריך להיות נדפס
1	א	כז	יכינו	יכנו
"	ב	יח	עיר במדינת יאפאן	עיר על חוף הים
"	"	כב	דרך האנעלילע במדינה	באנו אל החוף בהאנעלילע תעני' אסתר בלילה לחשבון
4	א	יז	בנוד הם	בעוד הם
10	ב	"	אב"ד בלונדון	דיין בלונדון
"	"	לא	הוא לי	הוי' ליה
11	ב	כט	התירו להוראה	והתירו להיראה
12	ב	י	ולפי דעתו	ולפי דעתי נראה
15	א	יז	ראיתי	ראייתו של ר"ת

תקונים והשמטות מחלק ב' (הלק הדרושים) של ספר בית אברהם

דף	עמוד	שורה	תחת	צריך להיות נדפס
ו	א	7	שבקש	שבקשו
ט	א	19	אומרת כנזי	אומרת כנסת ישראל בפיה
יא	א	21	ותגעב	ותענב
"	ב	22	אותנו רעית	עשו אותנו רעים
יב	ב	14	ה' הבנית	ה' הבנות
יג	א	14	מיצית עשה	מצות עשה
יד	א	21	דמו	דימו
טז	א	2	אצל בני	אצל בנו
יז	ב	7	את נשמך	את נשמתך
"	"	18	בעיני	בעוני

דף	עמוד	שורה	תחת	צריך להיות
ב	יז	27	אתין	אתון מחזיתא
יח	ב	5	תשיבי אלי	תשובי אלי
כא	א	9	כבלבי	ככלבים
״	ב	14	ומלבני	ומלבנין אותן
כד	א	29	איפן החינוך	אופן החינוך
כה	ב	31	והיו שוקעים	והיו שקועים
ל	א	19	וכאשר דרשתנו	וכאשר דרושינו כהיום
לא	א	19	יום השלישי	יום הששי
לב	א	6	איר	איר החכמה
״	ב	9	הודיע	הופיע באורה
״	״	27	חוק מתוק	חיך מתוק מזה
לד	ב	22	באחרונה ימים	באחרית הימים
לז	א	9	בני עמון	בני עמון ומואב
״	״	22	אחרי שהזרת	אחרי שחזרתי
לח	א	8	מתורתך יכסוף	מתורתך המשורר יכסוף להשיג
לח	א	11	ומכוסים שהם נפשי	ומכוסים מהאדם נפשי איתה
״	ב	26	ועתה נשיב	ועתה נשוב
מ	ב	13	תחילה לבנו עשו	תחלה לבני עשו
מא	ב	17	לעו״ב אמלא	לעוה״ב אמלא
מב	ב	4	ביד איוביהם	ביד אויביהם
סג	ב	7	ובמד׳ י״ש מסים	מסיים
סד	א	23	העתידי	העתיד לרשעים
סה	ב	1	המה של	המה שלוחי מלאכי משחית
״	״	12	ולהעבירם עד במים	ולהעבירם במים הזדונים
״	״	13	השולמית כל מטה לחב	השולמית׳ ופעם בשבור להם כל מטה לחם
״	״	21	וכל	וככל צרותם לו צר
״	״	29	לא המם	לא הטם לכחש בקדושת ישראל ונפשם עלתה למעלה
סו	א	2	האויב	נשברו האויבים
סו	ב	28	לא נעני	ועוד לא נענו
סז	א	6	ופתר להם	ופתח להם
״	״	28	וארחו	ואם ח״ו
סט	ב	25	כי מאסו	כי מאס בנו ח״ו
ע	ב	8	תמידי	הנסים התדירים תמיד

מפתחות

בית אברהם חלק שני

דרוש